

Forfatter: Jacobsen, J. P.

Titel: Lyrik og prosa

Citation: Jacobsen, J. P.: "Lyrik og prosa", i Jacobsen, J. P.: *Lyrik og prosa*, udg. af Jørn Erslev Andersen ; Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1993, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-jacobjp08val-shoot-idm139992591807744.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Lyrik og prosa

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

J.P. JACOBSEN

Lyrik og prosa

TEKSTUDGIVELSE OG EFTERSKRIFT
Jørn Erslev Andersen

NOTER I SAMARBEJDE MED
Esther Kielberg

Danske Klassikere
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Borgen

4

Danske Klassikere udgives med støtte af Kulturministeriet Redaktionsudvalg: Charlotte Madsen fra Nyt Dansk Litteraturselskab, Peter Seeberg for Dansk Forfatterforening, Mogens Brøndsted, Erik Dal og Jørgen Hunosøe for DSL. Serien redigeres af de to sidstnævnte, for dette bind er Erik Dal desuden tilsynsførende. Tekstgrundlag: *Samlede Værker* III-V, 1927-1929, ved Morten Borup under medvirken af Georg Christensen. [Originaludgaven 1912 - se note]. Nr. 396053.

Efterskrift og noter © DSL/Borgen 1993 · ISBN 87-418-6267-8
Omslag: Stig Brøgger · Tryk: Rounborgs grafiske hus, Holstebro

*

5

6

Mogens og andre Noveller *udkom i ugen 19.-25. maj 1882, omfatter [6] + 178 s. og kostede 2,50 kr., i helshirting 3,75 kr.* [1] Mogens og andre Noveller. [2] blank. [3] Mogens og andre Noveller af J.P. Jacobsen. *Forlagsmærke*. Kjøbenhavn. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel og Søn). Thieles Bogtrykkeri. 1882. [4] blank. [5] Indhold (med årstal 1872, 1875, 1879 efter de tre første titler). [6] blank.

Bindet er 177 mm højt og findes i flere farver. Til Digte og Udkast (9./15. okt. 1886) anvendtes samme kliché med titlen sat i rundskrift i st.f. Jacobsens håndskrift. Bogen omfatter 210 s. + portræt og kostede 2,75 eller 4kr.

Dagbogsoptegnelser

8

9

Om mit Kald

Der gives Øjeblikke i mit Liv, hvori jeg troer, at Studiet af Naturen er mit Livs Kald; men til andre Tider er det, som om Poesien var det, der skulde være min Idræt, og dette er da navnlig, naar et eller andet udmærket Digt har vakt min Begejstring eller naar jeg har syslet med Nordens Gudelære. Kunde jeg overføre Naturens evige Love, Herligheder, Gaader og Undere i Digtningens Verden, da føler jeg, at mit Værk vilde blive et mer

end almindeligt. Men Digtningen vilde ikke blive en kristelig, den vilde betragte Biblen som en Edda og ikke vedkjende sig andre Værker af Guddommen end Naturlovene i videste Udstrækning; den vilde betragte Menneskene ikke som Guds Børn, men som Dele af Guddommen, ringe Dele, men dog Dele. -

Hvad nu *Nordens Gudelære* angaaer, saa vilde det være et herligt Kald at bringe Fædrenes Tro og Forhaabninger tillive! Men det skal ikke frembringes ved at drapere sine Nutidstanker nordiskt, ikke ved at fortælle Fædrenes kollosale Bedrifter begejstret og smukt, dette er ikke nok. Nej! den der vil løse Hedenskabet ud af Eddaen og Sagaerne maa have dybt og inderligt forstaaet den Tids Religion, maa kjende Tidens Trang og Savn.

15. Januar 1867.

Epistler om et Religionsstandpunkt

Kjære Ven!

I dit sidste kjære Brev spørger du indtrængende: »er du Kristen« og tilføjer som Begrundelse af Spørgsmaalet, at der er enkelte spredte Bemærkninger i mine Breve, der har givet dig Anledning til at tænke over dette Punkt.

Nej! min kære Ven, jeg er ikke Kristen, jeg *har* været det. Kristendommen har for mig, saaledes som den findes i Biblen, altformeget 10 naturstridigt, altformeget selvmodsigende til at jeg rolig skulde holde fast ved den, jeg anser den for en Mythologi saa godt som Grækernes og Nordboernes, og om Aartusinder maaske Titusinder vil der til almindelig Dannelse, navnlig for at forstaa Fortidens Litteratur, høre christelig Mythologie. Det vil gaa med den som det gik med Nordens og Sydens, den vil eengang ikke mere passe til sin Tid, en ny Guddomsanskuelse vil trænge den tilside for maaske atter selv at give Plads for en endnu fuldkomnere. Og det er jo rimeligt at det gaaer saaledes, »thi det Samme er ikke sandt for enhver Tid og ethvert Individ«. Det var rimeligt at Nordens Mythologie var saa fuld af vældige Guddomme, at der haabedes paa et daadfuldt Liv efter Døden, hin Tid var Viljens, det er rimeligt at Kristendommen dvæler ved Undre og mystiske Handlinger, dens Tid er Følelsens; men det er ogsaa rimeligt at vor Fremtidsreligion bliver klar og simpel, reent fri for simpel Legemlighed som for legemliggjort Guddommelighed, thi vor Tid er Tænkningens. Hedenskabet fandt sine bedste Dyrkere blandt de Mægtige, thi den dyrkedes bedst ved Stordaad, da Daadens Udspring først og fremmest er Viljen. Kristendommen begyndte hos de Svage i Aanden ...

12/3 67.

Det er mig ligegyldigt at synes, det er mig Alt at være.

Egoisme

At Egoisme er noget Ondt er tidnok sagt, den kan dog opfattes som noget Godt. Der er i Virkeligheden ingen der gjør det Gode for det Godes Skyld, ligesaa lidt som Nogen gjør det Onde for det Ondes Skyld Man gjør det Gode fordi man føler sig forpligtiget dertil dvs. man gjør det Gode for at det man gjør skal svare til det Ideal man higer efter at blive lig, det Ideal man saa at sige har opstillet af sit futuriske Jeg, det Jeg der skulde være Kamplønnen her hvor Aand og Legeme ere samlede. Den bevidste Udførelse af noget Godt er Egoisme. Man gjør det Gode for at vinde i sit eget Omdømme. Egoisme er: i hvad man tænker, taler og handler først og fremmest at tænke 11 paa sig selv. Der er Egoisme i Rasks Ord: »man skylder *sit* Fædreland Alt«. Hvorfor skylder han Fædrelandet Alt? fordi det er *hans* Fædreland.

12/3 67.

Andres Dom om mit Jeg er mig ligegyldig hvad mig selv angaar. Dømme de ret kan jeg derimod glæde mig over at de kunne se rigtig, dømme de fejlagtigt bedrøver det mig at de ikke kunne dømme rigtigt.

Det er en dum gammel Tradition, at man selv kjender sig mindst Andre kunne vide, hvad man gjør og

siger, selv véd man om, hvad man tænker, og det er det vigtigste, thi desværre, Ord og Daad ere ofte Tanken modsatte Dette gjælder naturligvis kun, naar man har beskæftiget sig med sig selv.

12/3 67.
22. Maj 1867.

Jeg var i den italienske Opera trods Tid og Penge; jeg saa »Un ballo in maschera«. Forstod ikke et Ord, anede dunkelt Meningen, væmmedes ved Primadonnaen, kjedede mig over det meste af Musikken og -morede mig dog ganske udmærket.

Signora Benati! ung, naturlig, glad, skjelmisk, ret smuk, Pagedragt, dejlig Stemme - I Guder, hvilket forfærdeligt Angreb paa et ungt Hjerte, der slaar varmt for alt Skjønt, maaske endog vel varmt. Hvor jeg gaar og hvor jeg staar, ser jeg Signora Benati dandse ud af 4. Akt og hører hende synge Arien i 1ste. Hun er næsten Barn, hendes Henrykkelse over Bouketterne var stor, hun vilde nødig slippe dem. Signor Padilla maatte næsten rykke dem fra hende, for at hun ikke skulde generes af dem i sit Spil, - og saa holdt hun dog trodsig fast i et af Bouketbaandene. Signora Benati og Examen Artium! skrækkeligt, at I ikke kunne forliges! Jeg maa dog se at faa jer til det. Se Benati endnu en Gang *maa* jeg.

24. Maj 1867.

»Zwanzig Jahre und noch Nichts für die Unsterblichkeit gethan«. Jeg troer næsten jeg har tabt den Smule Færdighed i Behandlingen af 12 vort Sprog jeg har haft, det er ogsaa en dum Tid! Sne den 24. Maj! Der er vist Noget i Stykker med Golfen. Ikke en Gang en Sonet til Benati.

Pintsedag 1867.

Man kan hvad man vil, naar man forstaar hvad man vil. -

Man kan kalde det godt eller ondt, min Stræben gaar ud paa: at læse, se og høre saameget sandt Skjønt som muligt og at tænke og føle saa meget skjønt Sandt som muligt. -

Ondt er hvad der strider mod Naturen og dens Love. -

Kan man zoologisk bevise mig at Mennesket er et polygamisk

Dyr vil jeg holde med Mormonerne i *det* Stykke. -

20. Juni

Nur durch Leiden wird der Mensch ein Mensch.

H. Heine

Kun ved Kvinder vorder Manden »Mand«. Og kun Kvinden gjør en »Mand« til Slave.

En begavet ung Mands Dagbog

16. December 1867.

Hvorfor begynde paa en Dagbog! det bliver dog ikke til Noget alligevel, - men Collegieheftet er saa pent, og det er saadan en dejlig fræk Tittel, jeg har skrevet derforan. Jeg maa være oprigtig i højeste Grad i disse Blade. »Intet sundt Menneske skriver Dagbog«. Dette er altsaa en Sygejournal. - Ved at skrive Dagbog bilder man sig selv en Masse Løgne ind. - Jeg har læst »Per Gynt« i denne Tid Lad den sætte sig. Krojsos af A. Flinch. Kold Ild. Aarestrups Digte, hvor betegnende er ikke for ham den lille Ritornelle:

»Det faldt mig aldrig ind, at gjøre Regning,
Blandt dine Yndigheders Tal, paa denne
Snørlivets Silketryk og Rosentegning.«

13

det kunde aldrig falde nogen anden ind end ham at give en saadan lagttagelse Versform og skrive den ned

Set »Kjøbenhavn ved Dag« paa Vesterbros Theater. Mærkelig nok var der en Ytring deri, der, om den end er gal, dog ligner noget: Det er en ung Mand fra Landet, der er yderst utilfreds med Kjøbenhavn og kun kan finde sig til Rette, da han er kommen ind paa Regensen blandt en Flok Studenter. Ellers ligner det fælt meget »Østergade og Vestergade«.

Det er egentlig komisk: Jeg ved ikke, hvordan min Prosa ser ud Det forekommer mig, der er noget uoriginalt ved den, jeg mener ikke uoriginalt; men jeg kjender ikke mig selv i den.

17. December 1867.

Digteren gaaer sig en Tour, Naturen er saa dejlig, saa stor, saa levende, hans Følelser røre sig stærkt, hans Læbe nynner: det er Undfangsens salige Øjeblik. Han gaar hjem, tager Papir og Pen, skriver og streger ud, tænker og tænker om igjen, former og former om igjen: det er Forløsningens haarde Timer. Dagen efter skriver han igjen, det gaar lettere, men det er ogsaa mindre værdifuldt: det er Efterbyrden. Derfor saa meget daarligt mellem saa meget godt i Digterværkerne. Det er raat, men sandt.

Naar man, idet jeg efter at have været borte et Øjeblik, træder ind i en Kreds, taler om noget Andet end det, der var Talens Gjenstand, før jeg gik, og lidt efter at jeg er kommen opgiver dette Emne, spiller man i 9 af 10 Tilfælde Comedie. Man har talt om mig; idet jeg træder ind begynder En ivrigt at tale om et og Andet; de andre deltage ivrigt deri; naar saa man troer Faren overstaaet, holder man op og puster. -

Hvorfor skriver jeg Digte? For en Gang at blive berømt? Jeg vil ikke haabe det. Fordi det er min Natur, fordi det er mig nødvendigt? Det koster mig Anstrengelse at skrive et Digt. Fordi jeg mener at burde bruge det Pund, jeg maaske har? Jeg er intet Pligtmenneske. For at lære mig selv og mine Evners Størrelse at kjende? Lad mig sige: maaske, jeg gidder ikke opkaste flere Spørgsmaal.

Det er mig aldeles umuligt at sige, om hvad jeg skriver heri virkelig er min Mening, eller det blot er Pennegriller (Pendiarrhoe).

Mon jeg lumske Menneske ikke inderst, allerinderst i mig huser 14 den Tanke: en Gang i Tiden bliver du en stor Digter, og naar du saa er død, vil man finde dette pene Collegiehefte og glæde sig over dine træffende (?) Bemærkninger og finde mange Vink til Bedømmelse af din Personlighed og dine Værker og saa udgive det som en Autobiographi! (Var jeg Crittiker paa den Tid, vilde jeg sige, at det var noget forbandet forvirret Tøj.) Gud, hvor dette kunde føre En, der studerede mig, bag Lyset! Af hele Tonen for Ex. af ovenstaaende kunde han komme til at slutte: hvor oprigtigt! og saa er Alt dette maaske netop stik imod min Mening. Ja, ærede fremtidige Anmelder, jeg kommer ikke med nogen Paastand, i det Capitel ved jeg ikke mere end du og sandsynligvis mindre, du ved da, hvordan hele Bogen ser ud, jeg kjender kun de første Sider.

Idag skrevet Digtet: »det er dejligt at leve i Drømmenes Land«. Læst i Phantastiske Fortællinger af Edgard Poe.

18. December 1867.

Skrevet Digtet: »o husker du Moder den Gang jeg var lille«. Læst Edgard Poe ud og Digte udgivne af Christian Winther 1868.

En Digter behøver vist aldrig at være bange for, at [hans] Tanker skulle være saa geniale eller hans Følelser saa individuelle, at hans Samtid ikke kan fatte dem.

Da jeg havde faaet rystet Drengen ud af Ærmet og begyndte at udvikle mig aandeligt dvs. begyndte at studere mig selv, blev jeg meget forbavset og tænkte: saadan som du er, er der ingen Andre i Verden. Nu ved jeg ad Erfaringens Vej, at der er Mange. Jeg kunde have Lyst til at hellige mit Jeg en speciel Undersøgelse her.

JEG

Jeg er et Menneske, der har Lyst til alt for mange Ting. Jeg kunde have Lyst til at studere Botanik, Æstetik, Konsthistorie, Mythologie og sikkert meget mere.

Min Vilje er maaske stærk i store Ting, svag i Smaating, maaske omvendt, maaske for Øjeblikket kvalt af Følelse og Tanke.

Min Følelse er stærk, men gjør ingen Larm. (Hvad mener Hr. Jeg om Digte? det er dog en Slags Spræl.)
15

Naar jeg bliver begejstret, farer det mig koldt ned ad Ryggen. Jeg kan let komme til at græde. Gaar i Almindelighed til Yderligheder i Følelsessager.

Min Tankegang er nogenlunde hurtig, men dog for langsom; maaske klar, maaske ikke.

Jeg indgyder i Almindelighed unge Piger Tillid.

Jeg har vist megen Takt og Finfølelse. Rødmer i Almindelighed uden Grund

Meget indbildsk. Har vist megen Selvkritik og er vist i det Hele taget en god, skarp Kritiker. Meget ærgjerrig.

Ovenstaaende er meget muligt aldeles pinende galt.

Har meget stærk Tilbøjelighed til at omsætte alt mødende i Poesi. Er forfængelig om Sommeren, ikke om Vinteren. Arbejder mest ved Lys. Spadserer helst i Dæmring. Drømmer hellere end tænker. Er modtagelig for Smiger, naar den er fin. Meget pirrelig. Alt muligvis Løgn.

2. Januar 1868.

Personer af min Omgang som kunne bruges som Modeller ere: Fader, Moder, Jeg, (naturligvis!) Fru Michelsen, Anna, Emma, M.N. Nielsen, Olaf Møller, Fraenckel, Chr. Gamborg, Fru Christensen, Fru David o. s. v. Vixen ikke at forglemme.

Hvor jeg er doven! »Ellen« er ikke færdig endnu. Jeg læser i denne Tid Körners Biographi. 21 Aar og berømt Digter og Helt. Jeg maa rigtignok sige med Don Carlos: »zwanzig Jahre und noch Nichts für die Unsterblichkeit gethan«. Dog det kommer nok. (Lad mig huske at skrive: Sejerssang dvs. Sejer i Kjærlighed.)

Begyndelse til en Novelle fra 1997:

Det var en mørk Januarnat i Aaret 1868, da den unge, endnu ikke bekjendte Digter Jens Peter Jacobsen med hastige Skridt ilede hen ad de glatte Fliser i Krystalgade (i den graa Oldtid Skiddenstræde, nu Diamanttorvet), indsvøbt i en daarlig Overfrakke, tænkende paa de geniale Bemærkninger, han havde siddet og gjort i Studenterforeningen (dengang paa Gammelholm, nu paa Kejsergade), da et Baal af knyttrende Cokes, der flammede midt paa Gaden og gav Husene paa begge Sider et magiskt rødt Skjær, fik ham til at standse og se derpaa; det var Gasvæsenfolk, der optøede Jorden for at komme til at gjøre 16 Rørene i Stand (Den Gang brugte man dette kummerlige Belysningsmiddel.) Derpaa ilede han hjem og ... (Ende)

skrev dette staaende.

6. Marts 1868.

Sagde jeg det ikke nok! det blev ikke til Noget med det Dagbøgeri. laften rigtigt gjort Bekjendtskab med Paul Kierkegaard. Læste nogle af mine Digte for ham, mente det var rigtigt anlagt, men selve Digtene ikke prægnante nok i Udtrykkene. Han har Ret. Det var det der er færdigt af Sigurd Sanger han fik Bliver i denne Tid modelleret af I. Takanen, finsk Billedhugger.

8. Marts 1868.

Man kan, naar man studerer Algerne, næsten komme til at tro, at der er en personlig Gud, der den Gang da han skabte Verden og Tingene i den, sad med et stort Stykke Tegnepapir for sig og et Blyant i Haanden og kradsede først simple Cirkler og Triangler op og saa pyntede paa dem med Prikker og Streger (Diatomophyceae), dernæst allehaande løjrlige Figurer, som det nu faldt ham ind (Phycocromophyceae), saa trak Paralleler og fik Confervae frem, de var saa lette at tegne, derfor tegnede han saa mange.

4. April 1868.

Hvis der var en personlig Gud og jeg troede paa ham, vilde jeg bede, saa Haaret paa hans Hoved vilde rejse sig, og han selv af Forfærdelse og Angst sende sin Dødsengel til mig og tæmme mig i Paradis ved Kjedsomhed, for at ikke Helvede med mig i Spidsen skulde sejre over Himlen. Men nu troer jeg ikke, beder altsaa ikke - men ønsker, -faaer ikke, men drømmer.

Sære og synderlige Drømme opdrømde av Jens Peter Jacobsen Anno 1868

1. Drøm

Jeg var oppe til Philosophicum.1 R. Nielsen fortalte mig, at han godt kunde lide, at jeg studerede Botanik.2 Saa spurgte han mig om, hvad jeg vilde op i. Jeg svarede »Substantialitet«,3 men han misforstod mig vist og hørte da om Subjectivitet. Maaske var det omvendt. Jeg kunde Intet. Nielsen hjalp mig vist; thi jeg sad hele Tiden som paa Naale, for at han ikke skulde prostituere sig ved ulovlig Hjelpen. Folk sagde, at jeg havde faaet nogle positive Charakterer. Jeg tvivlede og tillod mig at se i Protokollen, der mærkværdig nok var en Dynge Papir, hvori Fragmenter af Musikalskt Album. Jeg troer, at jeg undrede mig derover og tænkte ved mig selv: at da Nielsen jo var et alsidigt Menneske og gav sig af med Musik og Maleri, var det vel saaledes, det var kommet der. Mærkværdig nok vare Candidaterne ordnede efter Lav, og mærkværdig nok maatte jeg søge mig selv i Skorstensfejerlavets Rækker; der stod da Charakteren: »forbi«. Jeg spurgte Nielsen, om jeg var dumpet, og han bejaede det. Thi gik jeg hændervridende op og ned ad Gulvet og befandt mig oppe hos Rudolph Schmidt, min Manufacteur. Nu kom noget Vrøvl om en Michael Gjørup og en Frederik G. Der var en Kat inde i Stuen, hvilket jeg ikke yndede og sagde, at jeg kun frygtede 2 Ting, nemlig Kjedsomhed og Katte.4 R. Schmidt truede med at faa en Fru X's lille Kat op, hver Gang vi læste.

2. Drøm

Jeg kom ude fra Vesterbro. Gik saa ned i en Urtebod for at købe Salep.5 Saa noget Pris-Vrøvl. Jeg lagde 2 Specier6 paa Disken, som pludselig forsvandt. Jeg klagede, men det hjalp ikke. Saa søgte jeg *-*-*-* 18 allevegne. Pludselig fandt jeg - jeg troer, den faldt ned fra et Træ, der voksede udenfor Boden - en gammel romersk Sølvmynt, noget større end en Specie. Men Kræmmeren tog den fra mig og sagde, at det kunde jeg vel være tjent med at faa den i Stedet. Saa søgte jeg i hans Kones Gjemmer, jeg troer et Sybord. Kræmmeren sagde: De kan jo anmelde det for Politiet; men jeg frygtede for ikke at faa Pengene igjen alligevel. Svenden sagde: vær dygtig distrahit,7 Hr. Vinding!8 til Principalen. Jeg blev ved at søge. Men nu holdt Principal og Svend mine Arme. Jeg stred imod og vaagnede.

3. Drøm

August 1868.
Kjære Erik!

Jeg læser i denne Tid: Tusend og en Nat, Schleiden Grundzüge der w. Botanik, Uhlands Gedichte, Poul Møllers Aphorismer og Philosophiens Historie, Heines Briefe, Olaf den Helliges Saga, Immermanns Münchhausen, Didrik af Berns Saga, Juliet and Romeo, Heibergs Critikker, skriver paa Hververt Sperring og en Feuilleton »fra Bornholm«. -!!!!!!!

Undertiden er jeg tilmode, som om jeg laa i en Ligkiste, og giver de Gamle Ret med Hensyn paa Ymers Hjerneskal. Vi ere døde, vi *-*-* 19 have levet og ere nu begravede og vente paa Opstandelsen. I Regn og Slud din

j.p.j. ...

Ligesom varmt Vand kan opløse langt mere af et Salt end koldt, saaledes kan det Æsthetiske smelte langt mere Sandselighed end det Ethiske. Prøven er om noget udchrystalliserer sig som blot Sandselighed, da er der for meget.

Intet dannet Menneske i vor Tid kan udtale Ordet: »rørende«, uden at der i Stemmen skjælver et Gran Ironi.

Hvor uhyggelig maa en Mimoseskov ikke være i stille Blæst, naar Træerne røre sig, som om de vare levende.

Thorvaldsen sagde: »det gaar tilbage, jeg synes formelig godt om mine Arbejder.«

Han havde Ret, det var et Tegn paa [at] Idealet ikke levede saa kraftigt i ham, ikke havde sin fordums Skjønhed, siden han kunde finde det saa godt udtrykt i sine Arbejder.

Skade, at J.L. Heiberg ikke kjendte »Hvervet Sperring«, hvilket ypperligt Exempel paa det dramatiske i det Lyriske!

Ved hvilke Ideassociationer vækker en Kvinde i 30 Aars Alderen Vaarminder?

Hans Ord summede som Spyfluer om hans døde Tanker.

Jens saa, at han med halvlukkede Øjne nynnede en Svensk Melodi, ikke for at synge, men for at tilbagekalde en Situation, og fortalte ham derpaa, at hans (ikke Jenses) Forlovede sang smukt og især Svenskt.

De tre vare paa det Standpunkt af Fuldskab, da Selvkritikken endnu ikke er ganske kvalt. Den Affectede begyndte at synge »Lad os 20 synge og dandse gemytlig omkring.« Nej, den er kjedelig, brølte En. Saa synge vi en Anden: »Lad os synge og dandse gemytlig osv.«

I Vorbasse i Jylland har man den Tro at en Hugorm naar den har bidt iler mod Vand, kan nu den Bidte komme til Vand før Hugormen er han lægt, hvis ikke maa han lide.

Paa Vorbasse Mark tjente en Glarmester, forøvrigt en slet Person, mange Penge ved at gaa om med en stor Øgle paa sit bare Bryst (Bønderne tro nemlig at ogsaa Øglerne stikke.) Det minder om indiske Jongleurers Slangekunster.

En Mand i Vorbasse kjendte en Formel mod Hugormebid; man bar en halvdød bidt Pige ind til ham, han læste og hun stod straks op og gik rask ud.

Formlerne skulde meddeles Mænd af Kvinder og Kvinder af Mænd

Da Formlerne indeholde Guds og Fandens Navn ansaaes Brugen af dem for gudsbespottelig. En Kone i Vorbasse kjendte Formlen for at stille løbske Heste men vilde ikke bruge den. Først da hun saa at en Mand, der sad paa Vognen, vilde miste Livet, hvis Hestene ikke standsede, fremsagde hun Formlen og Hestene stode stille.

En nordisk Digtning skal ligne en Kjæmpehøj, men det slaar tidt Fejl for Digterne, og istedet for Kjæmpehøjen faa vi en Barnerumpe garneret med Grønt.

Hos mig vække kogte Rejer paa en Tallerken altid Minder om Barnemordet i Bethlehem.

Undertiden har jeg en Fornemmelse af, at jeg gaar paa Havets Bund, og alle de dumme Torsk og Østers sidde og gaa og glo og gabe paa mig uden at kunne forstaa, hvilken Fisk jeg: Mennesket, er.

21

»Du forlanger at jeg skal skrive dig til om min Barndom, hvilket kløgtigt Forlangende, saa kan du se i Indholdet hvorledes jeg var, og paa Formen hvorledes jeg er.«

Somme Damers Teint er altid i Solnedgangsbelysning.

Hos somme Mænd er Hovedet ikke Legemets Krone, men simpelthen en Fortykkelse af Halsen.

Bjørnson er en stor Anatom, ikke Digter, kun naar han ryster paa Haanden, hvad sjældent sker, ejer hans Værker Poesi. (Marie Stuart i Skotland).

Bjørnson mangler Stemning.

Erik tog sin Theaterkikkert, husede med den, som man hilser med det fyldte Glas, satte den for Øjet og

drak det skønne Billed

Erik laa og læste, han blev bevæget, og Taarerne traadte ham i Øinene, men han vilde ikke gjerne græde, han knipsede og rystede med Fingrene som for at smelde Bevægelsen bort.

Naar man ser en Dame i Herreklæder, kan man forstaa, hvad en Dame føler overfor en Herre.

Stakkels Fyr! han var løben løbsk fra Frue Kirke og helt ned i Studiestræde, da Kudsken indhentede ham og vredt smed Pidsken i Snavset og sagde: er du tosset, tror du, jeg gider rende saadan efter dig? Stakkels 8-aarige! at leve i Illusionen som Hest saa langt og saa blive revet ud af den. Stakkels Fyr! ydmyg og bedrøvet tog han Pidsken op af Snavset.

22 Bøn er Lyrisk.

Det er et altfor ængsteligt personligt Forhold der kommer frem naar en Digter læser sine egne Vers op. Baade han og Tilhørerne befinde sig som vare de henholdsvis Linedandser og hans Tilskuere.

Det er en uendelig comisk Situation, at høre et Menneske gaa og moralisere over og tordne imod den Art Mennesker hvortil han selv hører. Man faar en Fornemmelse af at man er pligtig at agere vedkommende for at dog Nogen kan faa Godt af Skjendene.

Du skal! raaber Ideen - det og det og det! Hvordan? spørger Vedkommende.

Sæt at en Mand sov og drømte at han døde og kom i Paradis og at han i Drømme fornåm hele Salighedens Fryd og saa vaagnede. Vilde da Livet ikke være ham saa utaaleligt og uskjønt, at han ikke kunde udholde at blive i det, men maatte tage sig selv af Dage, og saa springe i Helvedes Gab.

Sæt at en Mand sov og drømte at han døde og kom i Paradis og at han saa som han var midt i Paradisets Fryd virkelig døde. Han var i Paradis og fløj til Paradis idet han døde; mon Døden ikke her blot bevirkede at han vaagnede til sit gamle Jordliv og undgik Døden. Eller forsattes han til Paradis i 2den Potens?

Der var dog ingen Morder større end Cain. Abel blev dræbt, ved ham fik Adam, Eva og Cain at vide hvad Død var, at Legeme og Aand kunde skilles; men Abel vidste det ikke da han døde. Hans Aand var vildsom, han kunde jo tro han havde mistet alle Sandser og dog levede paa Jorden, han kjendte jo ikke Døden. Hvad andre Aander vilde meddele ham kunde han ikke forstaa. Stakkels Abel han flakker vel endnu vildsom om; Cain led fordi han bragte Døden over dig, du led Døden og vidste ikke hvad Døden var, det hele blev forrykket for dig. Sandelig: gives der vanvittige Aander da er Abel en af dem.

23

Der var en Mand der tog engelsk Salt og gik didhen hvor Saltet drev ham. Den næste Dag var der Intet tilbage af ham; kun hans Hat og Støvler saaes. Det er latterligt og dog saa uendelig vemodigt. Holdt Pantheismen Myther saa maatte denne være dens Mythe par preference. Hellere vilde jeg være Forfatter til denne Anecdote end til alle Hertzes »Dramatiske Arbejder«. Aldrig har det Lavcomiske rummet noget mere Ophøjet. Der kunde skrives risstærke Bind om dette.

Paa Sirius levede for Aartusinder siden et lykkeligt Folk. De havde naaet det Højeste Livet kunde drives til. En Morgen var Klodens ædlest og største Mænd forsamlede, da rejste en Yngling sig og talte: Vor Old er lykkelig, maaske kan en end lykkeligere komme, maaske ikke. Den Slægt, der nu lever, kan bare en Tid; men maaske ville de Bedste En efter En gaa bort og en Ringere komme i deres Sted. Vi kunne bare et Liv. Lad os Alle dø paa en Gang; sammen kunne vi fange Lykke i det andet Liv. - Og disse Ord gik med Lynets Fart Sirius rundt, og da Aftenstunden kom sprang hver Sjæl paa Kloden i Havet, med Digternes skønneste Ord paa Læben og Vismændenes dybeste Tanker i Sindet. Derfor glimter Sirius saa stolt fra Himlen med alle Farver vuggende paa sine Straaler.

Der var et Par Elskende, der nøde Sandselighedens højeste sammen, men i det sandseligste Øjeblik, blev Aandens Angst saa stor, at den flygtede. Sammen laa de to Lig. Og de der saa det foragedes og mente at Intet kunde være afskyeligere. Det var det ogsaa: Pigen burde have døet i Barselseng!

Sæt nu at den Ene døde; men den Anden levede.

Mon ikke en Græker en Gang skulde have sagt, at Livet var en Rus og Hadeslivet Tømmermændene, der fulgte paa Sviren?

Menneskelivet er som Støvatomerne, der en Tidlang svæve i Solskinnet glimrende i alle Farver og saa siden lægger sig som et graat Lag paa Gulvet.

24

Efterhaanden som jeg kommer mere og mere ind i den nyere danske Digtekonsts Frembringelser indseer jeg

klarere og klarere at jeg hidtil har arbejdet ganske i Taaget og at jeg, dersom jeg ikke tager Skeen i en anden Haand, aldrig vil blive til Noget. Baade De og jeg har taget fejl, vi har været som hin daarlige Jomfru Martha, der gjorde sig Besvær med mange Ting og glemte det ene Fornødne. Det ene Fornødne er Uskyldighed »Uden vi blive som Børn komme vi ingenlunde paa det danske Parnas.« Vor Poesie er en ren Edens Have, hvor Digterne gaa om i den bareste Uskyldighedstilstand; der er kun den Forskjel paa dem og Adam og Eva, at de alligevel bærer Figenbladet - men paa den anden Side mangler de Kjønsdelene.

Niels Lyhne

han var saa stor mægtig som kun den er der ikke har forsøgt sine Kræfter og som har alle sine udførte Gjerningers Magt i sig.

Selvmessiaseringen der ikke tør udtale sig forklæder sig som Johannes Døberen der bereder Vejen.

Der vil altid i den sande Kritikers Holdning overfor den sande Kunst være noget af Cavalerens Holdning overfor den skønne Dame.

Til Syvende og Sidst er Reformationen ikke andet end en Omskrivning af Catholicismen til Brug for nordlige Nationer. Reformationen fremkalder Jesuiterne, standser Catholicismen i dens Udvikling. Uden Reformationen vilde Catholicismen i sin datidige Renaissance-Frihed ganske rolig være gaaet oven ud af sig selv. Reformationer deler Menneskehedens Kræfter og de hinanden bekæmpende Parter, opbruge disse Kræfter eller binde dem i Kamp - altsaa gaa de tabt for Udviklingen i altfald for en stor stor Del.

25

Hervert Sperring LYRISK DIGTNING

*Der hjælper ej Drømme saalidt som Digt
Er Fondet end aldrig saa stort og rigt.*

26

Bedste Erik!

Du har læst min »Hervert« og vil nu høre, hvad jeg selv har ment med den og hvorledes jeg er fornøjet med den og Kritikens Omtale af den. Her er en Kritik af den:

Hervert Sperring.

Lyrisk Digtning af J.P. Jacobsen.

Bedømt af Jens Peter Jacobsen.

Denne lille Bog vidner i det Mindste om Talent, nogle Enkeltheder maaske endog om mere. Gangen i den er følgende: en digterisk begavet Yngling, indført i Poesien ved sin Moder, kan ikke finde sig tilfreds i Livet og flyr derfor til Drømmeriet; Drømmene faa Overhaand og drage ham ned mod Sandselighed; da ser han en ung Kvinde, skøn som Psyche, det er et Maal at kæmpe for. Hun bliver hans, men han føler snart, at det tomme Drømmerliv ikke undlader at hævne sig; han har ikke Livsindhold til at vedligeholde Kjerlighed hos en Anden, vel hos sig selv. Kjerligheden giver ham Kraft til at drage bort fra hende for at søge at vinde et Livsindhold. Han kommer tilbage. Hun er en Andens. Han styrter sig ind i Nydelser, kan ikke overdøve sig selv, bringes Vanvidsgrændsen nær. En Sommernat, - hans Phantasi, gamle Minder og hans sygelige Tilstand sammensværge sig imod ham, de gamle glemte Drømme sige op af Graven og tag ham med sig derned Alt dette er paa Døden nær sagt i lyriske Digte, men det er Fejl, disse lyriske Digte gjøre undertiden Indtryk af at være Monologer.*

*

27

Herverts Sange

Til min Moder

O! husker du Moder, den Gang jeg var lille,
Jeg lagde mit Hoved saa glad i dit Skjød,
Naar Tusmørkets Time den milde og stille
Var kommen og Dagen den lyse var død?
Da sang du med sagte og vemodig Stemme
De Sange, du jubled', da Modet var ungt,
De Sange, hvis Klang jeg endnu kan fornemme,
Naar Tanken er trættet og Hjertet er tungt.
Vel hørte jeg Toner langt skjønnere siden,
Vel læste jeg Sange med stoltere Flugt;
Mest elsker jeg dem dog, jeg hørte som Liden,
Thi de bar for mig dog den rigeste Frugt.
De vakte en Længsel saa stærk i mit Hjerte,
Der toned' fra Læben som Digt og som Sang,
De blev for min Tanke en lysende Kjerte,
Der styrer mod Skjønhedens Rige min Gang.

Skrevet i 1868, til min Moder, kun med Sandhedens Rige istedetfor Skjønhedens Rige. De 2 første Stropher ere gode, de 2 sidste for matte.

Vaar

Vær hilset sejervante Vaar Med al din milde Vælde, Der magtet har saa mangt et Aar Den barske Vinter fælde!

28 Og Lærken har i Sang fortalt,
At og du nu vandt Slaget,
Og at din milde Aande alt
Har bort dens Taager jaget
Glad skynder sig hver Blomst i Vang
Dit glade Bud at følge,
At bryde Dækket, der dem tvang
Den lyse Pragt at dølge.
Travl iler Bækken, nys gjort fri
Fra Vint'rens Lænker tunge,
Og spejler, rullende forbi,
De fagre Spirer unge.
Og Skovens Træ'r, som Stormens Magt
Har evnet ej at fælde,
De straale nu i nyfødt Pragt
Trods deres store Ælde.
Thi Livets Gnist, der ulmed' svag
I deres runkne Stammer,
Sig hvirvler nu mod Himlens Tag.
I tusind' grønne Flammer.

Sidste Vers er født i Lykkesholms Alle i Foraaret 1866. 4. Strophe er daarlig og det Hele ikke meget betydeligt.

Kveld

Solens sidste Straale slukkes,
Og den mørke Nat er fød;
Tyst hvert Blomsterøje lukkes,
Bøjet ned mod Jordens Skjød,
Og af Himmelgraad bedugges
Alt, der Dagens Lysvæld nød.
29 Mer fra Fuglestruben lyder
Ikke fuldt den glade Sang;
Kilden hulker mens den bryder
Frem fra mørke skjulte Gang,
Og som Sørgeflor sig gyder
Blaalig Dæmring over Vang.
Tungt i Lunden lyder Sukket,
Nys ved Vindens Aande fød,
Og i tunge Bølger vugges
Vandene i Havets Skjød;
Ak, thi Solens Glands er slukket
Og den lyse Dag er død

Vist fra 65 eller 66 i det seneste, i [det] mindste under en anden Form. Stemningen godt udtrykt, men Formen har hist og her Haardheder.

Begejstring

Viser mig Saga en herlig Bedrift,
Ren uden Lyde og Men,
Griber mit Væsen et storslaaet Digt
Født af en højbaaren Aand,
Drikker mit Øre et tonende Hav,
Bølgende følelsesfuldt,
Skuer mit Øje en Tanke i Sten,
Hugget med Aand og med Kraft,
Eller en Verden med Dristighed malt
Ud af en rig Phantasi, -
Da gaar der gennem mit skjælvende Støv
Gysen saa hellig og dyb;
Det er min Aand, der strider med Kraft
Da mod det hindrende Støv,
Det er min Aand, der drømmer sig fri
Da for det jordiske Støv.

65 eller 66, maaske 67. Formen ussel. Indholdet, at den ægte Begejstring kommer som en Gysen, er godt og psykologisk rigtigt. Saadan gaar det da mig.

30

Til Klitten

Hvor er du skøn, naar Sol opstaar
Af Nattens dybe Gjemme
Og slynger rundt om Himlens Rand
En Guld- og Purpurbræmme;
Naar du fra Barm da Mulmets Dug
Halvt lader langsomt glide
Og halvt dog hyllet i den staar

Med dine Tuer hvide.
Hvor er du skøn, naar i et Hav
Af Solglands stærk du smiler,
Naar Lyset bølgler i hver Dal
Og paa hver Tinde hviler.
Hvor er du skøn, naar Dagens Drot
I Purpur gaar til Hvile
Og samler fra den vide Jord
De gyldne Straalepile;
Naar Mørket kjæmper i hver Kløft
Med Dagens sidste Luer,
Der langsomt vige Skridt for Skridt
Opad de høje Tuer.

65? Lysvirkningen er Klittens Skjønhed Formen lidt ubehjelpsom.

Efteraar

Skoven staar i sin fejreste Dragt,
Frugter er komne til Blades Pragt,
Rigere mægter den aldrig sig smykke,
Nærmere kan den mod Maalet ej rykke,
Maalet er naa't
31 Høstvind kommer med Lumskhed og List,
Kysser hvert Blad, der hænger paa Kvist,
Bringer en Hilsen fra Vaarvinde milde,
Minder det trædske om den Tid, det var lille,
Løvspringets Tid.
Længselsfuldt mindes nu hvert et Blad
Tiden, det drømte i Knoppen glad,
Mindes det Nu, da befriet det strakte
Ud mod det Lys sig, der venligt det vakte,
Kysset' det grønt.
Om vil det leve den Tid, der svandt hen,
Lyst nu for Vinden det flagrer igjen;
Ej har dog Vaarfarvens Friskhed det vundet,
Visnet det hænger, dets Farve er svundet,
Maalet var naa't.
Høstvind kommer sin hærjende Gang,
Tuder for Blade sin spottende Sang:
»Gaar I i Barndom, saa er I for gamle,
Ned skal I Alle fra Grenene ramle;
Maalet er naa't.«
Løvet nu falder, dog Blade smaa,
Ret som om atter i Knop de laa,
Rulle sig sammen, skjøndt revne fra Kviste,
Holde ved Drømmene fast til det Sidste,
Drømme om Vaar.

Ideen fra Søndermarken, vist 67. Udførelsen: Slutningen af 67 eller først i 68. Indsendt til III. Tidende med Bemærkning »et Eventyr«, blev ikke optaget. Jeg anser det for et af de Bedste i Samlingen.

Nat

O! naar Maanens Straaler milde spille,
Naar omkring mig Alt er tyst og stille,
Da er Vand mig ikke Søens Vove,
Træer ej de dunkle tavse Skove,
Sky ej, hvad mig Himlens Hvælving dølger,
Dal og Bakke ikke Jordens Bølger,
Form ej Form og Farven ikke Farve,
Alt et Udtryk for hvad Gud har drømt.

Ideen: Aften i Vesterbroes Smaa Alleer. skrevet 67 eller 68. Anseer det for godt

Hvad brød jeg mig vel

Hvad brød jeg mig vel om de graalige Sky'r,
Som henover Himmelen storme,
Naar ved Phantasiens besjælende Magt
Ej jeg kunde til Aander dem forme.
Hvad brød jeg mig vel om den luende Sol,
Naar den synker i vestlige Strømme,
Hvis jeg ej om et ildfuldt og glødende Liv
Bag de purpurne Sky'r kunde drømme.
Hvad brød jeg mig vel om den hvidskende Skov
Og om Kildens melodiske Stemme,
Naar mig ikke en Saga om Aandernes Liv
Phantasien deri lod fornemme.

67 eller 68. Mat og tungt.

33

Til Strengeligen

Du har tonet, min Leg,
Til min jublende Sang,
Naar den lød om den kommende Vaar,
Om den løvrige Vang
Og om Kilden, der sprang
I dens herlige Skyggehal frem.
Du har tonet, min Leg,
Til mit vingede Ord,
Naar om Himmelens Stjerner det lød
Og om Blomsternes Flor
Paa den græsklædte Jord
Og om Lærken, der synger i Sky.
Du har tonet, min Leg,
Naar med Taare paa Kind
Jeg besang, hvad ej ret jeg forstod,
Denne Længsel, der ind
Tidt sig trængte i Sind,
Naar jeg ensom en Aftenstund sad
Men ej mere, min Leg,
Skal du lyde til Sang,
Om hvad Skjønt i Naturen jeg ser,
Skal ej yde din Klang,
Naar min Barm vorder trang

Ved en Længsel, hvis Maal jeg ej ved.
Nej du tone, min Leg,
Skal om Kjerligheds Magt,
Om den Længsel, hvis Maal jeg nu ved,
Om Guldlokkernes Pragt,
Og om Kindernes Dragt
Og om Øjnenes drømmende Blaa.

først tænkt med Hensyn paa Asali. 66 eller 67. Formen god

34

Ellen

End har jeg kun dig skuet, fagre Kvinde!
End har ej Læben ladet mig forstaa
Ved Ordets Strøm, hvad Barmen slutter inde,
Dog gjennem Skjønheds Slør jeg grandt det saa.
Thi kunde end den fri, den aabne Pande
Foruden Uskyld være dig forlent,
Saa mægted' dog ej Øjets dybe Vande
Foruden den at straale lyst og rent.
Og kunde Læbens fine, ædle Bue
End uden Aand og Højhed være bygt,
Mig lader Smilet, som den lod mig skue,
Paa Aandens Flugt og Evner stole trygt.
Og kunde Kindens Roser farverige
End blomstre trods et Hjerte dødt og goldt,
Det Suk, der Barmens Bølger bød at stige,
Ej vidned' om et Udspring mat og koldt.

først med Overskrift Asali, men befundet falskt i denne Stilling, da Kjerligheden ikke saaledes indlader sig paa Analyser; derfor intet Mellemlid imellem dette og det følgende Digt, da dette (Ellen) bærer Skuffelsen i sig. 66 eller 67. - Noget ubehjelpsomt.

Hvi gjækker mig Livet stedse!

Hvi gjækker mig Livet stedse,
Saasnart jeg stævner frem,
Naar træt jeg er af at dvæle
I Synernes luftige Hjem?
Er jeg da Fremmed hernede?
Er ikke for Jordan jeg skabt?
Har vel paa Vej til en Stjerne
Livsenglen herned mig tabt?
35 Nej! nej! jeg føler herinde,
Jeg hører just Jordan til,
Det glødende Liv hernede
Er netop det Liv jeg vil;
Og Alt, hvad Livet kan give,
Jeg rumme kan i mit Bryst,
Saavel den dybeste Smerte
Som og den højeste Lyst.
O! havde jeg Magt som Vilje
Og Vilje dertil som Lyst,

Verden skulde gaa under
Ved Flammerne i mit Bryst.

1868. Gaar an.

En Bøn

Jeg sendte som Barn, før jeg lukked' mit Øje,
Hver Aften en Bøn til min Gud i det Høje;
Slig Bøn steg vist aldrig mod Guddommens Øre;
Thi jeg bad min Gud mig almægtig at gjøre.
Nu mærker jeg først, at den naaed' hans Throne,
Nu først, at min Isse bær Almagts Krone;
Han har givet mig Almagt i Drømmenes Rige,
Snart af Taagernes Chaos min Verden skal stige.

67 eller 68. Hvad der er fortalt i 1. Strophe gjorde jeg som Barn i lang Tid Dette er et meget vigtigt Digt i Samlingen og et godt Digt. Det viser nemlig den Higen efter Magt, der i Forbindelse med en vis Slaphed dog til syvende og sidst er Drømmeriets Ophav.

I Drømmenes Land

Det er herligt at leve i Drømmenes Land,
Hvad jeg vil, det staar der i min Magt,
36 Jeg kan lege med Fisken paa Havbundens Sand,
Skue Havdybets tryllende Pragt,
Jeg kan bygge som en Sommerfugl bag Rosernes Blad,
Jeg kan tumle mig som Alferne i Dugdraabens Bad,
Jeg kan stige ned i Bjerget, der har Flammer om sin Tinde,
Jeg kan vugge mig paa Strømmene de glødende derinde,
Jeg kan fare over Vandene, som Aanden en Gang for,
Mens sorte Bølger vælte sig over mørke Jord,
Jeg kan skue Mulmet vige for Lysets stærke Glands
Og juble glad med Jorden ved dets første Straalekrands,
Jeg kan fare som Storm over Hav og over Jord
Og i Kvag slaa den ængstede Snekke,
Jeg kan aande som Vaarvind paa Blomsternes Flor
Og fra Vinterens Dvale dem vække,
Jeg kan sænke mig som Dæmring ud over Mark og Vang,
Jeg kan klinge som en Tone i Lærkens Morgensang,
Jeg kan drømme som en Knop under Bladenes Hang
Og aabne mig som Rose under Solstraalers Klang,
Jeg kan bæve som Duggen paa Bøgetræets Blad
Og fange Glands og svinde ved Solstraalers Bad,
Jeg kan ruge som Skygge i Skov og i Lund,
Kan bølge som Duft fra Liljens Blomstermund,
Jeg kan taarne mig som Bølge og knuses imod Strand, -
O herligt at leve i Drømmenes Land

67 eller 68. Altfor Chaotiskt for Skjønheden, men derved vinder det i Sandhed

Straaler, mine Drømmesale!

Straaler, mine Drømmesale,
Skjønt i tusind' Kjerters Glands,
Klinger højt af Sang og Tale
Strengespil og munter Dands! -
Tovelil, kom lad os vandre,
Luften her er tung og varm,
37 Lad os ile fra de Andre
Ned i Haven Arm i Arm.
Natten er saa mild og stille,
Fjern alt lyder Hallens Larm,
Se, hvor Maanens Straaler spille
Hist paa Sø og Baadens Karm.
Kom, jeg løser Baadens Lænke,
Stig nu, Tovelil, om Bord;
Du dig her i Stavnen bænke,
At jeg ser dig mens jeg ror.
Nu en lille Sang du syng,
Frejdig, rig og elskovsvarm,
Mens vi ud paa Dybet gyng
I vor lille, lette Karm.
Tak for dine skønne Toner
Og for Hjertets Ord deri,
Nattens selv i Skovens Kroner
Sukker: ak, det er forbi!
Lad nu, mens vi fremad gynes,
Og af Nattens milde Vind
Vore Lokker sammenslynges,
Blodet kysses Kind mod Kind,
Bønnen skreven i mit Øje,
Tove, lad den røre dig;
Lad mit Blik din Vilje bøje,
Saa den stedse vil som jeg.
Lad min Stemme i dit Øre
Døve Tankens strænge Røst,
Saa at du kun mægter høre
Hjertets Stemme i dit Bryst.
38 Og lad saa i Kys mig sige
Stærke Ord til Hjertet dit,
At dets Stemmes Kraft maa stige,
Tale glødende som mit.

67? stemningsfuldt.

Farer hen, I tomme Drømme!

Farer hen, I tomme Drømme!
Synker ned i Glemsels Strømme!
I kan ej min Længsel dæmpe,
Jeg maa ud i Livet kjæmpe,
Ud i Livets stride Elv,
Bort fra Jer og fra mig selv; -
Ingen Ven jeg vinde kunde,
Ensomt mine Dage svunde
Uden Liv og uden Varme;
Træt jeg sank i Eders Arme,

Eders blege Skyggehære
Skulde mine Venner være;
Ak, hvor har I ej mig skuffet!
Jeg mig selv har ikkun truffet
I den store Billedstrøm.
Haab til Drømme er en Drøm.

Daarligt, men nødvendigt. 68.

Drøm!

Bliv, o bliv i dine Drømmes Verden,
Hig ej mod Livets virkelige Færd!
Det har kun Nats og Middagslysets Farve,
Drømmen har ene Morgenrødens Skjær; -
Dør du og har levet, død er du Livets,
39 Aanden vil da søge til Jorden igjen;
Dør du som Drømmer, dø da kan du rolig,
Hele din Verden med dig blegner hen.

Fremkaldt ved en Historie, som vil findes i »Atheisten«, hvis jeg nogensinde faar denne Roman skreven.
67. Maaske formet i Thisted i Sommerferien. Godt.

Drømmeidealet

Hele Formens rige Fylde
Tog jeg fangen og den samled'
Til et Helt foruden Lige,
Til en Kvinde ung og skjøen;
Liljens friske, varme Hvide
Gød i Væksten jeg den slanke,
Solens Straaleguld det lyse
Over Haarets rige Strøm.
Himlens dybe Blaa jeg fængsled'
I det skjøene store Øje,
Maanens Lys det blide gjemte
Jeg som Smil om hendes Mund,
Roser planted' jeg i Hjertet,
Lod dem vokse, lod dem skyde,
Sætte Knop paa hendes Kinder,
Springe ud paa hendes Mund
Alle rene Toners Vellyd
Lod i hendes Barm jeg bygge
Og fra hendes Læbe klinge
I en skjøen harmonisk Strøm;
Bølgens Gang og Fuglens Svæven,
Raaens lette Flugt paa Jorden,
Blomstens Bøjninger for Vinden
Blev de ranke Formers Liv.
40 Al min Barndoms rene Glæde,
Al mit Væsens bedste Indhold
Gav den Fagre jeg i Eje,
Dejlig for mit Blik hun stod;
Altid drømte jeg om hende,

Naar jeg sov og naar jeg vaaged',
Sang hun lokked' fra min Lyre;
Længsel gød hun i mit Bryst.
Længsel efter En lig hende,
Men med mere Liv end Drømmens,
Og min Længsel sig forvilled'
Og til Attraa højt den steg;
Jeg i Drømme hende favned',
Med mit Favntag hende dræbte,
Sidder ene nu og drømmer,
Skjønndt jeg kjender Drømmens Værd.

67 eller 68. Godt. Har slugt en Del af en Pygmalion, jeg vilde skrive, men ikke skriver da Pal.-Müller skal have behandlet det omtrent paa samme Maade. Favne sig selv: - Godt

Gud, frels mig dog!

Gud, frels mig dog, end kan det ske,
End kjæmper jeg imod,
Men faar ej snart jeg Frelsen se,
Forsvinder alt mit Mod
O frels mig dog, jeg er det værd,
En Verden i mig bor,
Et Skjønhedsvæld, en Tankehær
Gaar under uden Spor.
Gud, frels mig dog af Drømmens Arm,
Styrt Himlen ned paa mig,
41 Slyng Livets Bølger mod min Barm,
Saa skal jeg tro paa dig.

68. Godt, men kantet.
[I en Kladde hedder det:
O frels mig af Drømmens Arm
Vis mig en Kvinde
Vis mig, Send mig en dejlig Mø.]

Viger bort!

Viger bort jeg tænke vil en Stund,
Paa hvorvidt I usle tomme Drømme
Har mig bragt. Jeg trænger til et Blund
Nu i Barndomsminders Arme ømme.
Viger bort, thi græde vil jeg død
Taaren tung, som i mit Øje brænder,
Medlidstaaren med min egen Nød,
Anden Medlid ej jeg Arme kjender.
Vig da bort, nej kom kun Drømmehær,
Ikke tør jeg se mig selv i Øje,
Ikke tænke paa min tomme Færd,
Ikke se fra Dybet mod det Høje.
Hyllede i Farvens Straaledragt,
Smykked' rigt med Formens hele Fylde,
Væbnede med fulde Toners Magt,
Kommer mine Sandser nu at trylle!

»Tusind' Frugter rulle for min Fod,
Vinen skummer højt i gyldne Skaale,
Tusind' fulde Læbers Purpurblod
Vinker, tusind' skønne Øjne straale;«
»Vildt til tryllerige Toners Takt
Fagre Kvinder sig i Dandsen svinge,
42 Ingen Renhedstanke holder Vagt,
Skjønhedstanken knap dem mægter tvinge;«
»Løste Lokkers silkebløde Hang
Kysser Barmens runde Liljehøje,
Foden hurtig følger Cymbler's Klang,
Smidigt sig de smækkre Midjer bøje.«
Jeg er træt af Dandsens vilde Larm,
Atter mægted' Sorgen mig at finde,
Vrister mig af Drømmens fulde Arm,
Byder stærke Toner holde inde.
»Gyldne Frugter vorde ækelt Kryb,
Og en grønlig Gift nu sagte skummer,
Ful og stinkende, i Luedyb
Af de gyldne blomsterkrandste Kummer;«
»Hver en Kind, der blussed' frisk og rød,
Ejer nu kun Feberhedens Luer,
Og Begjærets sandsevarme Glød
Øjet nu for Straaleblikket skuer.«
Nu en Stund i Væmmelse og Nød,
Nu en Stund med tom og daadløs Klage,
Saa er atter Drømmens Rose rød,
Saa igjen i Drømmens Arm tilbage.

66-68. Undergaaet mange Omformninger og er dog ikke rigtig godt

Asali

Det er mig, som havde jeg nys mig rejst
Fra langsomme Smerter's Leje
Og, aandende atter den friske Luft,
43 Gik glad ad de kjendte Veje,
Mens løftende Længsel og jublende Lyst
I vekslende Bølgeslag hæved' mit Bryst.
Det er, som jeg stod paa et herligt Skib,
Der, længe ved Taager bundet,
Nu susede frem for en blæsende Bør,
Der havde dem overvundet,
Som stod jeg i Stavnen og hilsed' med Lyst
De blinkende Lys paa den vinkende Kyst.
Det er mig, som var jeg en Strengelæg,
Som længe kun Stormen rørte,
Der kommen nu var til en Sanger god,
Som Haand over Strengene førte,
I Higen at smelte til Et med hans Bryst
Nu dirred' af Længsel og toned' af Lyst.

68 kort efter Philosophicum. Godt og friskt [Asali af norsk Asalill.]

Asali

I hendes Hjerte varmt og mildt
Min Fremtids Skjæbne den bor,
Den være Jammer, være Lyst,
Snart kalder den frem mit Ord;
Paa hendes Læbe frisk og rød
Den viser sig da for mig
Med Harmblik eller med venligt Smil -
Og daler saa over mig.

68. Beskedent, men malende.

44

Asali

Naar Haabets Vinger allernærmest løfte
Mig mod den Himmel, som jeg higer til,
Da stiger frem for Sjælen mørke Tanker,
Og Haabets Kraft ej længer bæere vil.
Kan hun vel elske Trællen, som hun løste,
Thi Træl, hun vide skal, det var mit Navn;
Vil kun til Hjælp hun da mig række Haanden,
Men haanlig vrage Hvilen i min Favn.
Kan hun vel tro paa mig, sig til mig støtte,
Med mig vel trøstigt flagre Elskovs Flugt;
Maa hun ej tro, at ingen Kraft jeg ejer
Og at mit Mod blev dræbt ved Trældoms Tugt.
Hun maa det ej, jeg var til Træl ej baaren,
En Kongesøn det var, i Lænker lagt;
Men Lænken faldt, og ingen Skygge vover
Nu mer at trodse min gjenvundne Magt.
Ja jeg er Drot, hun op til mig skal skue,
Skal fuld af Tillid synke i min Favn,
Som min hun dele vil en Konges Sæde,
Og fjerne Slægter kjende hendes Navn.

68. Mange Omformninger. Gaar an.

Vil du

Vil du, jeg bli'r en kraftig Eg,
Der Stormen Trods kan byde;
Vil du, jeg vorder Sivets veg,
Som Luftning svag kan bryde.
45 Vil du, faar tusind' Strenge Klang
Og Livskraft Syner mange;
Vil du, forstummer brat min Sang,
Og Syn i Graven gange.
Vil du, staar Ingen højt som jeg,
Ej mer kan Lykken stige;
Vil du, o da kun vorder jeg
I Jammer Manges Lige.

68. Mat.

Sejerssang

Saa har jeg da Sejer vundet
I Kamp uden Sværd og Blod,
Saa ligger da lænkebundet
Nu Drømmene for min Fod
Saa skal da i Livet Fæste
Jeg finde nu for mit Sind,
Det Ædleste og det Bedste
Det fører mig nu derind
Saa kan jeg da dette Rige
Af Ynde, Godhed og Aand,
Mer skjønt, end Ord kan udsige
Mit kalde med henrykt Aand
Og Taarer vil det fordunkle,
Ganger mig Lykken imod,
Men Smil vil over det funkle,
Om Lykken vorder mig god
Mit ædle, mit skønne Rige,
Saa lad os da følges tro;
46 Og herlig skal Sangen stige
Mod Sky om os lyk'lige To.

Ideen halvvejs meget gammel, halvvejs funden i Studenterforeningen, da En spillede paa Flygelet 68.
Ikke godt

Til Asali

Jeg var et Rov for vilde Sandsedrømme,
Min Vilje svag var og min Tanke sløv,
Og uden Modstand ned ad Syndens Strømme
Jeg gled for hver en Frelse blind og døv.
Men da saa mig din friske Purpurlæbe,
At du mig elsked, fik i Kysset sagt,
Da følte undrende jeg i mig stræbe
Mod Lyset frem en hidtil ukjendt Magt.
Jeg følte, stolt ved, at en saadan Kvinde
Sin Skjæbne voved lægge i min Haand,
At nu i Livets Kamp jeg kunde vinde
Opmuntret, elsket af en saadan Aand.
Og derfor er min Gjæld til dig saa vægtig,
At ej den løses kan med Livet selv;
Thi du for Evighed mig frelste mægtig,
Idet du gav mig Troen paa mig selv.

66? Digtet uden Tanke paa Hververt Sperring. Derfor passer det heller ikke rigtigt Ikke godt

Til Asali

Før drømte jeg fast hver eneste Nat,
Jeg havde dit Hjerte vundet;

47 Ak, hvor var Dagen da mørk og mat,
Naar Mulmet igjen var svundet!
Nu plager en Drøm mig saa tung og svar,
Den at jeg dit Hjerte har mistet;
O, hvor er Dagen da lys og klar,
Naar Mørket sig bort har listet!

66 eller 67. Et lille Mesterværk hvad Symetri angaar. Mulm og Mørke burde ombyttes, men saa kom der »mørk« 2 gange i 1. Strofe. Det havde svaret ypperligt til »svundet« og »listet«. 1. Aarstid efter at den var skrevet saa jeg et Digt af A.P. Munch: »Sorg og Trøst«, hvis Tanke er den Samme; da dog mit er bedre end hans, lod jeg det staa.

Solnedgang

Ren og klar stod Himlens hvalte Bue,
Havet brusende mod Stranden brød,
Dog i Et ved Solens stærke Lue
Havets Kraft og Himlens Mildhed flød
Henrykt nød jeg dette stolte Skue,
Thi det paa mit Spørgsmaal bragte Svar,
Kan vel Kjerlighedens stærke Lue
Smelte sammen sligt et Sjælepar?
Kan vel hendes stille, lyse Mildhed,
Hendes Tanke rolig, høj og klar
Enes med mit Hjertes mørke Vildhed
Og min Tanke, der ej Hvile har?

67? Rhytmisk Sølv. Ideen god nok, i det Hele ret vellykket.

Til Asali

Jeg ved ej, hvad Himlen ejer
Af paradisisk Lyst,
48 Men saligt, ved jeg, er Kysset
Fra din Mund, Bryst mod Bryst;
En Salighed vel, der varer
Et hurtigt Lynslags Gang,
Som Blinket vel af en Stjerne,
Som Strengens raske Klang.
Men kunde den sig forlænge
Til Tid, om nok saa kort,
En Evighed ved jeg, drømme
Jeg kunde i Tiden bort.

1868. 4. Vers barbariskt. godt. [Vilh. Møller har i næstsidste Redaktion indføjet en Strofe 2, som ikke ellers findes. 4. Vers må være det, som her er tredje.]

Der hjælper ej Drømme

Der hjælper ej Drømme saalidt som Digt,
Er Fondet end aldrig saa stort og rigt;
Ej Kjærlighed bærer, faar Livet ej drage
Sin Aande i Miner saavel som i Ord,
Om ikke Erindring fra levede Dage
Kan klinge deri som et tankerigt Chor.
Vel ejed' en Barndom jeg skjøn og rig,
Men Barndommen er kun det ulmende Liv,
Og aldrig fik levet jeg Ynglingelivet,
Det drømte jeg bort, ak! i Skyggernes Land,
Fik aldrig med Verden i Kast mig givet,
Har ej været Yngling - og nu er jeg Mand

68. Kort efter Philosophicum. Tungt, tungt, tungt, men godt. Det vigtigste Digt i hele Samlingen, hvorfor Mottoet ogsaa er taget deraf

49

Til Asali

De gamle skønne Sange
Om Alfer og om Feer
Frem for min Tanke gange,
Naar dig mit Øje ser;
Du er det skønne Rige,
Hvor Eventyret bor,
Alle dets Und're stige
Mig frem i broget Chor.
Henover Kinden fare
Paa Rødmens Rosensky
Lysalfers lette Skare,
Opskræmmede og sky,
I dine Lokker bygger
Zefyrerne saa fro,
Drømmens vekslende Skygger
Har Hjem paa Brynets Bro.
I Øjets Sø, den klare,
En dejlig Havfru' bor,
Med Vemod hun som Snare
Mig drog med Vælde stor,
Maa end jeg stedse stirre
I Dybet, hun er i,
Tanken maa sig forvirre
Før jeg mig ønsker fri.
I Læbens Luer vugges
En Salamanderhær,
Naar Øjet for mig lukkes,
Jeg vover mig den nær,
De lokke og de drage
Mig i den fagre Ild,
Ikke dog helt forsage
Jeg tør den Havfru mild
50 Men drog mig Dybet ikke
Saa vemodssælt og tyst
I klare, milde Blikke,
Jeg sprang i Flammens Lyst;
Og lyste ikke Luen
Med slig en magisk Glød,
Synken blev da min Skuen,
Jeg sank i Dybets Skjød

68. Et godt Digt. Mange ville stejle over »Salamanderhær«. Jeg synes Udtrykket er godt valgt, idet man jo maa tænke paa Ildgnomer i slangeagtig Skikkelse og Smilet bugter sig jo og spiller jo som en Slange mellem »Læbernes Luer«.

Farvel!

Ung Sigurd hed en Sanger,
Om ham jeg syngte vil,
Ung Asali, jeg beder
Dig høre nøje til.
Imellem dunkle Drømme
Saa gled hans Ungdom hen,
Drøm var hans værste Fjende,
Han kaldte den for Ven.
Naar Verden kold ham mødte,
Og Livet gav ham Sorg,
Saa flygtede han stedse
Til Drømmens aabne Borg.
Drøm mildnede hans Kummer,
Den var saa sæl og god,
Han mærkede slet ikke,
Den drak hans Hjerteblod
51 Den gav ham Borg og Slotte,
Den gav ham Lyst og Magt,
Den gav ham Sejr og Ære
Og alle Verd'ners Pragt.
Alt fik han uden Virken,
Alt uden Kamp og Strid,
Thi sløved' det hans Vilje
Og røved' Mod og Vid
Og da ham Legen trætted',
Og Drømmen blev for trang,
Var Livet fjernt og fremmed
Som Fortids Sagn og Sang.
Ak intet Tag var taget,
Og steget intet Skridt,
Slet ingen Hindring fjernet,
Og ingen Strid var stridt.
Saa stred han da mod Maalet,
Men naar det tungt ham faldt,
Saa hviskede venlig Drømmen:
Hos mig du er der alt.
Thi lod han Striden fare
Og drømte end en Stund,
Men vaagned' dobbelt sorgfuld
Op fra det korte Blund
Han kunde ikke ville,
Han turde ikke tænkt,
Ham havde Drømmen bundet,
Fra Livet udestængt.
52 Da kom en dejlig Kvinde,
Og alle Lænker brast,
Al Svaghed var forsvunden,
Og Viljen vorden fast.
Hun rakte mild ham Haanden,
Hun skjænkede ham sin Tro,
De elskede hinanden
Om nogensinde To.
Til ham fra hendes Hjerter
Flød Livets friske Strøm,

Men Sigurd ejed' Intet,
Kun Drøm og atter Drøm.
Og ej han turde give
Af Drømmens falske Skat,
Han frem ej turde mane
Dens faresvangre Nat.
Han følte, at han maatte
En Stund end ene gaa
For ved sin egen Kæmpen
I Livet Fæste faa.
Og Modet til at fare
Og pløje Livets Sø,
Det havde hun ham givet,
Den ædle, skjønnne Mø.
Han saa i hendes Øje,
Han mindet' hendes Mund
Og bad hende kun tænke
Paa Gjensyns lyse Stund
Mer melder Sangen ikke
Om Sigurds Nød og Held;
53 Gud kjender ene Enden,
Ung Asali - Farvel!

68. Gjør god Virkning ved at samle hele det Foregaaende i sig og give det paa en ny Maade, en anden end den man ligefrem ser af Digtene, men som ligger bagved dem.

Fjern

Nu aabner hun vist sit Vindve,
Nu Natten mørk falder paa,
Og Maanen straalere fra Himlen
Med alle de Stjerner smaa.
Dem sender hun milde Blikke,
De blinke til mig igjen,
Saadan gjennem Rummet vide
Faar Hilsen jeg fra min Ven.
En Regn af Straaler nedsender
Sølvmaanen fra Himmelbo
Og danner henover Havet
Af dem en funklende Bro.
Nu ganger hun ud paa Broen -
I Tanken, og jeg som hun,
Snart ville vi mødes derude -
I Tanken, ak! er det kun.
Hun kommer - med Ild i Øje,
Med Smil om sin Purpurmund,
Dens glødende Buer kysse
Jeg skal om en føje Stund
Jeg aner den milde Aande,
Jeg venter det søde Kys,
54 Jeg strækker min Arm at favne,
Hvad jeg kun skuede nys.-
Ak, Armen favner kun Luften,
Og Kysset som Suk mig flyr,
Natvinden isner min Pande,
Mens Maanen svinder bag Sky'r.

65, saavidt jeg ved, de 2 sidste Strofer ere ypperligt symetriske. Ret godt - »Vindve«.

Naar en Gang

Naar en Gang mit Hjerter mer ej banker,
Og min Aand er bleven frank og fri,
Naar kun Vilje, Følelser og Tanker
Er mit Jeg, og Livet er forbi;
Vil da Aanden ej tilbage længes
Til det Baand, der her til Jord den bandt?
Vil den ønske ej igjen at stænges
Ind i Buret, hvortil den var vant?
Vil den ikke savne Formens Fylde?
Vil den ikke savne Farvens Pragt?
Og, naar ingen Toner sødt den trylle,
Vil den da ej savne Tonens Magt?
Fremfor Alting, vil den ikke savne
Hende, som var her dens Et og Alt,
Som den ikke mer kan se og favne
Siden Støvets Mure om den faldt?
Og naar saa en Gang den Fagre døde,
Blev en Aand saa frank og fri som jeg,
55 Bli'r saa muligt mellem os et Møde?
- Eller farer ensom hver sin Vej?

67? de 2 sidste Strofer 68 i Allinge paa Bornholm, de se ogsaa noget kantede bornholmske ud, og komme haltende som et Par Hunde i et Spil Kegler.

Til Asali

Som før Leander gjennem Havets Bølger
Hver Aftenstund sig skyndte til sin Mø,
Saa iler, men langt oftere, min Tanke
Til dig igjennem Dagens Travlhedsø.
Men ak, den er jo ikkun dog en Tanke,
Naar nølende fra dig den drager bort,
Og har ej Værd som hines Elskovsmøde,
Var det selv mer end Tankemødet kort.
Men er det end ej andet end en Tanke,
Der minder om et dybt og bittert Savn,
Til dig den kold og uden Liv ej komme
Skal som Leander kom til Heros Favne.

66? Klodset.

Solnedgang

Svømmende Skyer, dejlige Cyclader,
Roser, der vugges paa Lufthavets Bryst,
Stænkede af Sphærers tonende Cascader,
Sollyset skummende mod Eders Kyst,
I alene ere
Værdige at bære

Navnet af Asalis lykkelige Land.
56 Der skal hun throne, drømmende sig hvile
Der skal jeg knæle tavs hos hende ned,
Der skal jeg glemme, mens I fremad ile,
Livet og Verden, Gud og Evighed;
Et mig kun skal fylde
Løfte og fortrylle,
Elskovs Evangelium i Asalis Navn.

Undfanget i Sommerferien en Aften ved Solnedgang paa Odinshøj ved Hellebæk. 68. Skrevet i
Kjøbenhavn efter Sommerferien 68. Godt. Maaske om mange, mange Aar vil en Aften to Studenter staa paa
Odinshøj og synge den vidt, vidt ud over Sundet, og mine Manes vil suse om dem.

Hjemad

Paa Længselens Vinger jeg flyver mod Ø,
Der er mig beredt min Lykke,
Der venter nu paa mig den fagre Mø,
Beredt til som Brud sig at smykke.
- Det vifter saa mildt fra det smilende Land,
Det er hendes Længsels Sukke;
Et Klædebon bølger for Vinden paa Strand,
Om hende dets Bølger vist vugge. -
- Snart lide skal Længselens Drage sin Død,
Derfor den saa heftig sig vrider;
Et glødende Kys fra din Læbe saa rød,
Og Længselen stille aflider.

58. Kbhvn. Daarlig.

Min Lykkes Borg

Borgen stod færdig med Taarne og Spir,
Flammende Arne og Lunde med Skygge,
57 Herlige Haller med funklende Pragt,
Venlige Celler med Skjønhed og Hygge.
Højt stod paa Svalen min yndige Brud,
Hilsende klang hendes dejlige Stemme,
Smiil sprang fra Læben og Blodet til Kind,
Snart var jeg endelig hos hende fremme.
Ind da paa Borgen jeg satte min Fod,
Murene bragende faldt med det Samme,
Taget nedstyrted' og Søjlerne brast,
Lund misted' Løvet og Arnen sin Flamme.
Bort med en Fremmed var flygtet min Brud,
Daaret mig havde med List hun, den Rene,
Ene jeg var i den styrtede Borg,
Knust under Taarnenes tyngende Stene.

68. Kbhvn. Ikke god

Forbi

Saa var da Livet jeg har levet,
En tom og ussel Taagedrøm;
Thi hun kun med mig Spot har drevet,
Hun, Asali, saa god og øm.
Jeg har da elsket som i Drømmen
En Skygge, der ej elsked' mig; -
Og nu forsvinder du i Strømmen
Nu, da jeg skulde favne dig.

68. Kbhvn. Ikke god

58

Saa er nu da Jorden en Kobbertyr

Saa er nu da Jorden en Kobbertyr,
En Phalaris grum »Gud Fader«,
Og Smerte og Skuffelser er den Ild,
Han Tyren ombølge lader.
Han hører da oppe fra Himlen fro
De martrede Sjæles Klager,
Dog først naar en Digter er med deri,
Ham rigtig Concerten behager.
Thi har da og jeg faaet mit Parti;
Han ved, con espressione
Jeg altid har sunget, og derfor skal
Min Sang nu mod Himmelen tone.
Saa synge vi da, men husker vel paa,
Vi aldrig tør vorde tavse,
Selv Dommedag, naar den kommer en Gang,
Er ikkun en lille Pause.
Ja, stemmer nu op I Sjæle paa Jord,
Men vogter Jer for minuendo;
Lad bruse det gennem al Evighed,
Med Kraft i et vældigt crescendo!
Saa synge vi Solen og Maanen ud,
Ned synge vi Stjerners Vrimmel,
Saa synge vi selve Tiden istaa
Og sammen Helved og Himmel.
Saa synge vi Guddommens Throne i Kvag,
Vi synge ham selver til Døde,
Til sidst vi synge os selv saa ihjel
Og levende atter de Døde.

68. Kbhvn. Ikke daarlig.

59

Jeg vil ej dø

Jeg vil ej dø, jeg vil først mætte

Den Lyst til Liv, der i mig bor,
Jeg hendes Navn maa først forgjette,
Før jeg kan fly fra dunkle Jord
Jeg vil i hver en fager Kvinde
Kun hende nyde paa min Vej,
Kun saadan kan min Livslyst svinde,
Thi hun kun Livet er for mig.
Har da jeg til den sidste Tanke
Dig nydt, mit Hjertes fagre Mø,
Saa ved dit Navn mit Hjerte banke
Ej mere kan, - saa vil jeg dø.

67 eller 68. Kbhvn. Ikke god

Ellen

Er Elverpigens Ryg end hul,
Er hendes Barm dog fuld,
Og er end Ellen tankearm,
Er skjønt dog Haarets Guld,
Bor Troskab ej i hendes Barm,
Saa er dog Øjet smukt,
Og Læben gløder lige varm,
Er Hjertets Ild end slukt.

68? Rask.

Jeg kan ej sidde lig en heldig Fisker

Jeg kan ej sidde lig en heldig Fisker
Tryk i et Hjem og frydes ved min Skat;
60 Thi Perlen, som alt funkled' for mit Øje,
En Andens lykkelige Haand fik fat.
Men han, der fik den kan ej ret den skatte,
Han ser dens Glands og frydes ved dens Værd,
Han lader den i alskens Lysning spille,
Dog aldrig saa han end dens bedste Skjær.
Og kunde han sin Perle skue funkle
En Gang ved mine Øjnes stærke Skjær,
Han vilde sin i den ej mere kjende,
For ham den mistet havde da sit Værd

68. Ikke god

Asalis Have

Jeg stod ved Havens Gjærde
Med Haanden under Kind,

Med mine Lokker leged'
Den svale Aftenvind
Jeg lyttede til Klokken,
Der ringed' Solen ned,
Jeg stirrede paa Skyen,
Der over Himlen gled
Men Hjertet vugged' ikke
Paa Klokkens Tonestrøm,
Og Tanken dvæled' ikke
Ved Skyens Purpursøm.
Det var, som om mit Hjerte
Stod stille i mit Bryst,
Og Tanken søgte Hvile,
Fordi selv der var tyst.
61 De sidste Toner døde,
Og Skyens Bræm blev graa,
End stod jeg der og lytted,
End stod jeg der og saa.
Da bar imod mig Vinden
En Strøm af Rosenduft,
Da vaagnede mit Hjerte,
Da fik min Smerte Luft.
Da maalte atter Tanken
Det Tab jeg havde lidt,
Da risled' atter Blodet
Fra Hjertesaaet mit.
Jeg følte mig saa ene,
Forglemmt, forskudt, forladt,
Dog aned' jeg en Lysning
I mine Sorgers Nat.
Jeg hæved' mine Blikke,
Jeg bøjedede mit Knæ,
Jeg foldede mine Hænder
I Havegjærdets Læ.
Da klang hinsides Gjærdet
Saa frejdig, let og klar
Den milde Barnelatter,
Som hun alene har.
Da krympede sig mit Hjerte,
Som higede det mod Død,
Og vilde Smertetoner
Sig over Læben brød
Da flygtede jeg hastigt
Langt, langt fra Haven bort
62 Og styrtede' ind i Skoven
Mig som en jaget Hjort.

67 eller 68. Psychologisk rigtig.

Afsted min Baad!

Afsted min Baad, afsted min Baad
Ad Lidenskabens Strømme!
Dig styrer ingen Viljes Ror,
Hvorhen de vil, du svømme!
Afsted min Baad, afsted min Baad!
Længst Haabets Flag vi strøge,
Der findes ingen Havn for dig,
Hvor du kan Hvile søge.
Afsted min Baad, afsted min Baad!

Dig lyser ingen Stjerne,
Snart knuses du i Fossens Fald,
Det bruser i det Fjerne.

66 eller 67. ret god

Ønskerne

Saa sikker du stander, du mørkladne Borg
Med Volde og Gravene brede,
Med Broen optrukken og Porten tilstængt,
Ja sikker som Fjeldørnens Rede.
Og Vægteren vandrer paa Muren omkring
Aarvaagen, med spejdende Øje,
Med Landsen i Armen og Sværdet ved Lænd
Og vogter saa tro og saa nøje.
63 Dog ikke han mærker, hvor grandt han end ser,
At trods han saa stærkt monne stænge,
Saa let over Gravene, Volde og Mur
Der talløse Skarer sig trænge.
Ja ustandset iler det brogede Tog,
Saa tæt paa hinanden de følge,
Som Skyer, der jages af susende Storm,
Som ved Strandbredden Bølge paa Bølge.
De trænge sig ind til det signede Sted,
Hvor Signelil sødt monne sove,
Dog ikke de styrre den slumrende Mø,
Hvor Meget og Mangt de end vove.
En henover Lejet sig bøjer saa øm
Og minder den snehvide Pande,
En ændser alene de hvælvede Laag,
Der dække de drømmende Vande.
En leger med Lökkernes smidige Guld
Og En med Fingrene hvide,
En trykker sig til hendes rødmende Kind,
En drikker de Aandedrag blide.
En slynger sin Arm om den snehvide Hals,
En vil hendes Hjerteslag høre,
Helt mange sig trænge om Læben til Kys,
Flest hende dog sukke i Øre.
Men Vægteren vandrer paa Muren omkring
Aarvaagen, med spejdende Øje,
Med Landsen i Armen og Sværdet ved Lænd
Og vogter saa tro og saa nøje.

66 eller 67. God

64

Solnedgang

Signe, sig mig hvorfor skuer
Saa vemodig imod Himlen
Du med Taarer i dit Øje?
Signe, ser du paa de mørke

Skyers tavse, sære Flugt?
Signe, vid til disse Skyer
Ere vilde Aander bundne
Som paa disse Taagesnekker
Fare skulle vide, længe,
Længe indtil Dommens Dag.
Gjerne vilde de dem slippe,
Svinge sig til Gudens Throne,
Synge med i Jubelsangen,
Ikke fare tavse, stumme,
Lavt og nær den usle Jord
Naar sig Sol i Havet sænker,
Ile de imod dens Luer,
Ville brænde deres Skibe
For ej mere bundne fare,
Vil med Trods sig gjøre fri.
Solen tør dem ikke brænde,
Men medlidende forgylder
Den de sorte Taagesnekker,
Signe, denne rige Skjønhed
Er forgyldt Elendighed.
Signe, ser du paa min Pande
Ej et Mærke, som dig siger
At og jeg en Gang skal fare
Paa en dunkel Taagesnekke
Fjern fra Himmelborgens Fryd.
65 Signe, husk naar du en venlig
Sommerdag hernede vanker
Og en sortblaa Sky for Solen
Breder skummel Skygge om dig,
Signe, husk saa det er mig.

68. Vestervold Aften eller langs med St. Jørgens Sø. P. Kirkegaard kalder det det Bedste i Samlingen.
Godt.

Asali

Ene jeg sidder paa Grøfttekanten,
Skjult under Hyldens duftende Hang,
Stirrer paa Græsset med Morgenduggen,
Hører med Vemod Asalis Sang.
Gjennem det aabnede Vindu' svinger
Alle de kjendte Toner sig ud,
Kjendte for Øret men ej for Hjertet, -
Asali er jo en Andens Brud
Kolde de bølge som Morgenluften,
Ej bryder Hjertets Sol sig deri,
Tonernes Farve er mat og blegnet,
Sangen er ikkun skjøn Melodi.
Har hendes Hjerter da mer ej Varme?
Kan det ej mer besjæle en Sang?
Er den da brudt nu, den stærke Sangbund,
Der gav din Sang dens magiske Klang?
Nej jeg fornemmer det nu med Bæven,
Ej tør du lade dit Hjertes Skjær
Falde henover de gamle Sange,
De kunde vorde en farlig Hær.
66 Ene jeg sidder paa Grøfttekanten,
Skjult under Hyldens duftende Hang.
Flammerne har i mit Hjerter næret,

Asali, stærkt din kølige Sang.

68. ret god

Mod Dæmring

Afsted, før Solen tænder
De vestlige Skyer i Brand,
Før Natten Dæmring sender
Udover det tavse Land
Afsted fra dunkle Skove
Og rullende Bølgers Pragt,
Min Sjæl tør her ej vove
En Kamp mod Dæmringens Magt.
Afsted, jeg tør ej tøve
Alene her med mig selv,
Hvor ingen Stemme døve
Mon Suset af Minders Elv.
Afsted, thi Dæmringsstunden
Gi'r Minderne dobbelt Pragt
Og rejser fra Sjælegrunden
Hver Længsel i dobbelt Magt.
Afsted til blussende Kvinder
Og skummende Bægres Klang,
Der dræbes de gamle Minder
Ved Kys og jublende Sang.

68. Gurre Sø mod Dæmring. ret god

67

Signe

Saasnat min Stemning stevner
Mod Lidenskabens Nat,
Jeg maa alene fare,
Af dig, min Sjæl, forladt.
Du bøjer ræd dit Hoved
Og lukker Øjet til,
Som Markens Leger fagre,
Naar Natten stunder til.
Frygt ikke Nattens Mørke,
Frygt ej dens stærke Lyn,
Thi Livets dunkle Gaader
Der klares for dit Syn.
Her ulmer mat kun Livet,
Som Gnist i Aske kvalt;
Der flammer det mod Himlen,
I alle Farver malt.
Her er du svag og bunden,
Der er du stærk og fri,
Der er med Baand, med Lænker
Og Skranker det forbi.
Der stiger du mod Himlen
Og ned i Dybets Skjød,

Der lever Aanden Livet,
Der aner den sin Død
Ser, Signe, i mit Øje
Du Ilden vild og stærk; -
Den er i Natten fostret,
Er Lidenskabens Værk;
68 Den er en Offerlue,
Der hver Gang, den er tændt,
Bestemt et Offer fordrer
I sine Flammer brændt.
Du, Signe, er det Offer,
Nu Luen favne vil;
Saa kom, jeg dine Øjne
Med Kys vil binde til.
Med mine hede Læber
Paa Barm bag Linets Bræm
Jeg kalder Amors Bue
I Rosenlinjer frem.
Nu er du Luen viet,
Den leger om dig alt,
Nu kommer Nattens Mørke,
Ved Tegnets Magt fremkaldt.

68. God.

Fred

Fred, du hulde Englelil
Med det stille Smil om Munde,
Kan du, Kjære, o saa vil,
At min Sjæl maa roligt blunde;
Dræb hver Uro i mit Bryst,
Al min Sorg og al min Lyst;
Ene Længsels stille Smerte
Leve lad du i mit Hjerte.
Let med Vemodstræk om Munde,
Hulde Engel, lad mig blunde,
Mens fra Mindets Verden strømme
Blidt min Moders Sange ømme.

6-? Ikke god, men nødvendig.

69

Ved Asalis Grav

Alle de voksende Skygger
Har vævet sig sammen til en,
Ensom paa Himmelen lyser
En Stjerne saa straalende ren,
Skyerne have saa tunge Drømme,
Blomsternes Øjne i Duggraad svømme,
Underligt Aftenvinden
Suser i Linden.
Slumrer du sødt nu dernede,

Du Herlige, Asali min,
Eller omslutter nu Kisten
Kun snehvide Dødningelin?
Ligger du her under Jord i Dvale,
Eller er hist du i Himlens Sale?
Sikkert sidder jeg ene,
Fjernt fra dig, Rene!
Sørgelig blev mig min Skjæbne,
Saalidet kun Lykken mig gav,
Hver Gang paa Livet jeg haabed',
Den gravede Haabet en Grav;
Vilde den nu dog mig Livet røve,
Førend jeg Vanviddets Nat faar prøve;
Lykke, mig læg, du hulde,
Snart under Mulde!
Findes der Himmel og Helved,
Du glædes i Himmerigs Sal,
Mig vil da Guddommen give
Vel Helvedes dybeste Kval;
Helved han har mig paa Jorden givet,
Jordeliv vorder kun Helvedslivet,
Dig skal jeg aldrig favne,
Evigen savne.
70 Kunde, - den Draabe tilbage
Af Haabets Hav ene jeg har, -
Døden til Intet mig gjøre,
O Dødsstund, hvor var du dog klar!
Maatte min Aand som et Sus fra en Vinge,
Som en hendøende Røst bortklinge
Intet som Indhold favne,
Intet mer savne!

68, ret god, men tung. Stemningen kraftig anslaaet.

Med store Tanker har jeg levet

Med store Tanker har jeg levet,
Og dybe Stemninger mig bar
Saatid til Aandens lyse Rige,
Hvor Sandhedssolen funkler klar.
Paa Skjønighedshavet har jeg vugget
Og lyttet til dets Vovers Klang,
Og Dybets fine, klare Perler
Jeg dristig hentet paa min Gang.
Rigt var mit Liv paa Sorg og Smerte,
Men og paa Fryd, selv i dets Kval,
Og blev jeg slaaet i dets Kampe,
Jeg vandt og Sejre paa dets Val.
Og dog, hvor gjerne veg jeg ikke
Min Plads i denne stolte Dands,
Og gav med Glæde Aandens Vælde
Bort for en Bondes sløve Sands.
O, hvilken Ro dog kun at tænke
Paa, hvad et søvnigt Blik kan se,
Hvad Værd ej har, værdifuldt finde
Og dumt ad Aandens Tale le;
71 Og saa tilsidst henslumre rolig
Med Drøm om Himlens Fryd og Mag,
Om Gjensyn med afdøde Koner
Og Haab om Søndag hver en Dag.

68. det sidst skrevne af Digtene. Godt [Indgaar ogsaa i *En Cactus springer ud.*]

Lad mig ej dø!

Lad mig ej dø en Dag, Naturen bader
Sig glad og lykkelig i Solens Glands,
Mens tusind' Fugle fro i Lunden juble,
Og Bølgen vugger sig i livsglad Dands,
Mens milde Vinde sprede Blomsters Duft,
Og ingen Sky gjør mørk den lyse Luft!
Det, som af Alting renest jeg har elsket,
Naturen med dens rige Liv og Pragt,
Hvis hemmeligste Aandedrag jeg fulgte,
En Elsker lig, ved Brudens Leje Vagt, -
Den skal ej smile ligegyldig fro,
Naar Afskedsstunden kommer for os to.
Lad mig ej dø, mens Dæmringssukket hæver
Sig fra Naturens angstomspændte Bryst,
Naar Vemodsdraget fødes paa dens Pande
Ved Mindet om de lyse Timers Lyst!
En Medlidstaare vil det synes klar,
Og stedse bedsk mig Medlidstaaren var.
Nej, lad mig dø en Høstnat vild og dunkel,
Naar Stormen farer over Hav og Land
Og hvirvler Løvet om i sære Kredse
Og slynger Bølgen fraadende mod Strand,
Naar Skyer stævne frem i sælsom Flugt,
Og hver en Stjerne er paa Himlen slukt!
72 Da kan jeg tro, at lydt Naturen jamrer
Og hyller sørgende sit Hoved til,
Og hvad med mig den hele Verden taber,
Jeg se i Skyernes det sære Spil;
Det er de Skikkelser jeg skulde fød,
Men som med mig nu dø den aarle Død

68. ret god

Herverts Død

Det var en herlig Sommernat
Med Efterskjær af Solens Glands,
Med Taageslør og Vovedands
Og Maanesølv paa Sø og Krat,
Med sagte Sus i Bøges Hang,
Med Lindeblomsters søde Duft,
Med Stjerneblink fra mørkblaa Luft
Og vaagen Fred paa Mark og Vang.
Men stille mægter ej Naturens Fred
Uroen i et fredløst Hjerte,
Dens milde Tavshed gjør kun dobbelt tung
Den mørke Uros vilde Smerte.
Flyet fra det drømmesvangre Leje,
Fast omklamret af sin Kummers Arm
Hverter ilte ad utraadte Veje,

Vakte vissent Løv til sagte Larm.
Op til Fortidsminders lyse Himmel
Stærk han for ved Phantasiens Magt,
Kasted' glad sig i den glade Vrimmel,
Nød i fulde Drag den milde Pragt.
73 Styrte' saa med Lynets Fart tilbage
I sin Jammers trøstesløse Favn,
Knust, men uden Smerteraab og Klage,
Kun med Vemod hvidskende et Navn.
Navnet løfted' fra ham Smertens Tynge,
Kaldte atter svundne Dage frem,
Lod paa Mindets Strøm igjen ham gyngende,
Gav for Livet atter ham en Drøm.
Atter saa for første Gang han hende,
Atter rakte hun sin Haand ham fro,
Atter var han lykkelig med hende,
Atter sang han lykkelig om To.
Brat sin Lykke saa igjen han briste,
Som han troed' mest den stærk og fast,
Blev mod Vanvid ved det tunge Miste
Atter dreven, Drømmen atter brast.
Feberhed paa Mossets bløde Tue
Sank han hen, til Døden træt og mat,
I sit Øje Livslysts hede Lue,
I sit Hjerter Tomheds dumpe Nat.
Nattens lune Vind imod ham førte
Blomsterduftes ætherlette Hav,
Phantasien, vakt derved, ham førte
Til hans Moders blomsterdækte Grav.
Bittre Smil om Læbens fulde Bue
Sig til stille Vemod slapped' snar,
Og for Øjets vilde Feberlue
Glimted' frem en Taare mild og klar.
For hans Øre lød hans Moders Sange,
Fro han lytted' til den kjendte Klang,
74 For hans Øje Barndoms minder mange
Kom og svandt i liflig Bølgegang.
Sangen voksede i Klang og Fylde,
Mere Liv og Farve lød deri,
Drømmen, der ham forstum mægted' trylle,
Var det, gjenfødt nu som Melodi.
Barndoms minderne, ved Sang betvungen,
Skifted' Ham og voksed' op i Magt,
Og af Glemsels mørke Nat opsungen
Stod hans Drømmeverdens lyse Pragt.
Store Blomsters farverige Kroner
Aabned' sig og spredte herlig Duft,
Underskjønne, fulde, rige Toner
Klang fra Jord og Blomster og fra Luft.
Lys i stærke, brede Farvebølger
Styrte' sig fra Himmelbuen ned,
Fagre Mør, som ingen Klædning dølger,
Lægge sig ved klare Kilder ned
Frem imod ham gaar med aabne Arme
Drømmeidealet, længst forglemt,
Øjet tindrende af Liv og Varme,
Læben smilende med aandfuld Skjemt.
Op han fra det bløde Leje farer,
Ungdomssmilet lyser om hans Mund,
Ungdomsvarme Øjets Taage klarer,
Kinden blusser ungdomsfrisk og sund
Ind i Drømmekredsen raskt han springer,
Kysser, favner, trykker til sit Bryst,
Og med Skyggerne i Dands sig svinger,
Fyldt af mægtig, overvætted Lyst.
75 Snart dog trættet han til Jorden segner,

Dødens Skjælven gennem Aarer gaar,
Ej dog Kindens friske Roser blegner,
Førend Hjertet mer i Bryst ej slaar,
Døende han strækker sine Hænder
For at favne, hvad han favned' nys,
Og det sidste Suk hans Barm udsender
Møder Drømmens Skygger med et Kys.

68. Juli begyndt, endt 25 September 1868 Kl. 1 Nat. Begyndelsen viser Haan mod Herverts sidste Sang.
De gamle Drømme stige op af Graven og hente ham til sig (...).

76

77

Lyrik

78

79

Monomanie

Jeg er gal!
Men jeg kjender mit Vanvid,
Dets Ophav og dets Væsen.
Jeg er gal, og nu vil jeg synge;
Men jeg ved, jeg er stum,
Og at Strengene jeg slaar,
Er Jernstængerne for min Celle.
- Jeg synger det frem Altsammen,
Og det kommer i Klang og Farve;
Men den smilende Vogter
Ser kun mine Læber bevæges,
Mine Fingre famle.
Saa let, saa begejstrende let
Gaar min Elskedes Dands
Som Libellernes Flugt
Over de brunlige Sivtoppe.
Og som Løvet, der falder i spejklare Sø,
Faar Vandet til at vugge
I voksende Kredse og falde igjen
Løvets eget vuggende Fald,
Saa følte hver, der skued min Elskedes Dands,
Sig forunderlig let
Og aned ukjendt Harmoni
I sin egen Gang. -
Men ve! hendes Fodtrin høres tungt,
Rhytmerne vakle,
Lemmerne stivne -
Der faldt Tynge over Alle,
Men jeg blev Sten.
O jeg hader Rhytmer,

Jeg elsker det, der hviler i Usikkerhed,
80 Mest hader jeg Stormens sikkre Flugt,
Mest elsker jeg Taagen.
O! ser I det! ser I det!
Mit Paradis kommer:
Over det hvide Sand
Ligger Taagen tæt;
Saa mat, saa dødt og glandsløst,
Saa afsindigt uforstaaeligt
Skulper Havet.
Som Skyggen af en Lue
Flammer den takkede Klint
Mørkt, gennem Taagens Røghvirvler.
For mig lurer det glatte, glatte Sand,
Bag mig gabe mine Fodtrin i Sand,
Mine svindende Kræfters Grave
I en lang, lang lige Linie.
Du lille Verden, som Taagen begrændser,
Til din Midte naa mine Skridt.
Bag mig er smaa Verdner
Fulde af mine Fjed
Men paa hin Fangemurs anden Side
Ligger en Verden jeg ej har set og ej har traadt,
Og i den gaar nu Døden,
Og ved Muren vil han møde mig.
Men jeg vil ikke vide det,
Thi mit skuffende Blik
Flytter den ved hvert Fjed,
Og naar Døden naar mig ved Muren
Og kaster mig til Jorden,
Vil jeg tro, mine Fodtrin standse
I en ny Verdens Midte.
O hvor mat jeg er, saa salig mat!
Og Havet skulper,
Klinten vakler,
Og Taagen .. ve! ve! Taagen flygter
For Stormens faste Vingeslag!
Klinten staar fast,
81 Havet faar Glands,
Og op op ned, op op ned
Vugger det i kraftige Vover!
Og Stormen er Guds Tanke,
Hans stærke klare Tanke,
Og det er mig, den vil,
I Styrke og Klarheds
Dobbelte Rædsel!
Men jeg vil ikke, Døden vil jeg!
Min Sjæl skal skjælte bort
Som en Hules forvirrede Ekko,
Og han vil, han vil drage den til sig
I et stærkt, fuldt tonende Drøn!..
O klinger, mine Strenges, klinger
Rallende og varslende! -
Strenges, Strenges, er I af Jern?
Ja, ja, det er Stænger af Jern,
Stænger for min Celle,
Thi jeg er gal!

Skoven ved Middagstid

Sløv og uden Drømme sover
Skoven nu sin Middagssøvn,
Heden som et Klæde over
Dorske Træk er sindrigt lagt.
At ej Luftning naar sin Agt:
Næsvis vinget og kaad
Soveren drille med styrrende Braad.
O, at der blot kunde løftes et Hjørne
Blot den en Smule at kunne fortørne
Saa at det rykked et Gran i dens Krop,
Saa at den søvndrukken halvvejs for op
Og gnavent i Løvparykken sig purred
Ak, hvor de Bøge er glatte og nette
Strunke og rette.
82 De ser jo ud som Paradesoldater,
Ikke En af dem har Rift eller Skramme.
Fredelige, tamme
Slæbe de paa deres Løvoppakning.
Brunlige Flade.
Visnede Blade.
I har dog kjempet en Gang.

Regnvejrr i Skoven

Hvilken velsignet forskrækkelig Regn,
Luften den striber med Kryds og med Tegn,
Jorden med Tusinde Strømme.
Kølige Regndraabes glimrende Bold
Slynges herved med spøgende Vold,
Splintres i Smaastænk tusinde Fold
Draaberne skilles og sammen de smelte,
Puslingeølgerne vældigt de vælte,
Dækkende Alt med et dybdeløst Hav.
Støvede Gjerder forsvarligt det vadsker,
Træernes Kroner i Ho'det det pladsker,
Stammerne løber ad Ryggen det koldt.
Kalveknæede Piles Rad
Slikker om Mund sig saa inderlig glad
Med Tusinde spidsede Tunger.
Snerlerne drikke det dejlige Vand
Vender sig

[En Arabesk]

Fra Husets Tag drypper Snemassen ned
I tusinde Draaber med funklende Glands,
Og inde i Stuen er alle Former og Farver vakte
Af Formiddagssolens kraftige Skjær,

Saa Linjerne vugge sig frem til Ro
83 Og Farverne glide i bløde Fald
Fra slumrende Skygger
Til gnistrende Lys.
Se Gallaen løfter sit grønne Blad
Og viser de buede Aarer,
Gratierne dandse i rødlig Luft
Bag røde Gardiner,
Mens Vasen smiler i Guld og Blaaf
Ad sin sælsomme Skygge,
Mens Gulvtæppets Blomster
Se ud, som de tro,
At Hyacinthernes stærke Duft
Sig svinger fra deres flade Kroner.
Men haanende Smil mod bedende Læber,
Sorgvilde Blikke og klagende Ord
Om brudte Løfter og svegen Elskov
Hilser al denne jublende Pragt
Vildsomt og stygt som Nattevindes
Dumpe Sus over solblank Vove.
»Jeg kan ikke leve,
Jeg vil ej slides Led for Led
Af lange Dages kvalfulde Timers Bøddeltag,«
Saa stønnet hun og gik og Solen kasted
Et hurtigt Lysglimt gennem den aabne Dør.
Han lytted efter hendes Fodtrin,
De maatte komme,
Tunge, tunge.
Det forstaar sig, hun var jo en Del beklemt.
Tunge, tunge!
Ej de lød,
Ak, hun tørred maaske Graaden,
Ordned sikkert Kjolens Folder
Efter disse vilde Knæfald.
Tunge, tunge.
Blev hun da en Gang ej færdig.
Op med Døren!
Hun var gaaet.
Mon til Døden!
84 Spidst han smilte:
Ak, kun altfor godt han vidste,
Livet er en herlig Skat,
Som man ikke fra sig kaster,
Om den end er tung at bære.
Død og Solskin.
Nej, umuligt.
Og desuden Is paa Vandet.
Men endnu hans Øre lytted.
Og han vidste det saa sikkert:
Naar han vilde aabne Døren,
Stod hun der og græd bestemt.
Nej, hun var der, var der ikke.
Underligt hans Tanker vakled,
Underligt hans Væsen spændtes.
Tunge, tunge.
Aabned Døren hundred Gange,
Følte sælsom Angest vaagne,
Blev nervøs og mangled' Aande,
Trængte - latterligt - til Graad.

De gamle Eventyr fortælle
Os om den stakkels Askepot
Og om de himmelsk gode Feer
Som komme og gjør Alting godt,
Saa at den stille lille Pige
Faar Prindsen og det halve Rige.
De gode Feer nemlig trylle
Hver Taare til en Perle tung,
Og hendes lyse Smil det folde [?]
De til en Rose fin og ung.
Og derved faar den lille Pige
Nu Prindsen og det halve Rige.
85 Men intet Eventyr fortæller,
Hvad Kval der blev paa Pigen lagt,
Hvis Kinder ingen Graad forfrisket,
Hvis Smil kun blev en Roses Pragt,
Om hun fandt Trøst den lille Pige
I Prindsen og det halve Rige.

Der aabnes en Dør

Der aabnes en Dør,
Og der lysner et Lin
I Maanens dæmpede Skjær.
Og det blavrer afsted
Imod Bondens Stald,
Hvor Hestenes Hove
Mod Gulvets Sten
Skramle Gnister døsig frem.
Det famler ved Slaaen,
Og Døren gaar op,
Og Linet svinder
I Varmens fugtige hvide Damp.
Det var Bondens Datter,
Det var Ellen!
Stakkels Ellen,
Hun har ingen anden Sjæl
End sine klare Øjne,
Ved ikke hvad og ved ikke hvi
Mer end den fattige Klinte,
Ved ej, om Regnen er lys og varm
Og Solstraalen fugtig og kold,
Fatter ej Miner og fatter ej Ord,
Sender den sidste Lyd, hun har hørt,
Død fra sin Mund som et Ekko,
Enten det saa er Hønens Kluk
Eller Moderens graadtunge Stemme.
86 Hun løser en Hest,
Og hun leder den frem,
Men Dyret skjælver;
Sænkende sit Hoved stirrer det vildt
Og klemmer sine Hove
I sælsom Rædsel
Mod Jorden fast,
Som om det fattede, at dets Fører
Var mere bunden, mindre Herre,
Mere hjælpeløs end det selv.

Hun hæver sig op paa dets Ryg,
Og afsted det staar
Gjennem tætte Straa,
Gjennem Engens Rør
Udover den mørke Hede.
Pigens Arm er om Hestens Hals,
Og hendes Lokker og Dyrets Manke
Vildsomt, blandede flagre.
Opad Bakke, ned i Kløft,
I rastløs Fore!
Der flyver Skum fra Hestens Mund,
Det stænker op fra den duggede Lyng,
Sand hvirvler fra Klit,
Vejen frem og Vej tilbage
Paa kryds, paa tvers,
Paa alle Led
Saa stander Færden den lange Nat
Til Gry og Død.
Var det nu kun et Vanvidsridt,
Eller var det et Legem', der rased efter at fange sig Sjæl?
Er der bag disse blinkende Stjerner Øjne, der vaage?
Er der mere Liv end Jordens?

87

I Seraillets Have

Rosen sænker sit Hoved, tungt
Af Dug og Duft,
Og Pinjerne svaje saa tyst og mat
I lumre Luft.
Kilderne vælte det tunge Sølv
I døsig Ro,
Minareterne pege mod Himlen op
I Tyrketro,
Og Halvmaanen driver saa jevnt afsted
Over det jævne Blaa,
Og den kysser Rosers og Liljers Flok,
Alle de Blomster smaa
I Seraillets Have,
I Seraillets Have.

Rim

1.

Skjære, skjære Havre,
Hvert et gyldent Straa!
Hvem skal Havren binde
Og være ovenpaa?
Hvem ta'r mig,
Og hvem ta'r dig,
Og hvem vil Alle vrage? -
Gud ta'r sin og Satan sin,
Ingen bliver tilbage!

2.

Fare! Fare! Krigsmand!
Fare for enhver!
Ingens Kaar er blide:
Døden skal vi lide.
Alle samles vi tilsidst
I den sorte Gryde!

88

Faustina Dramatisk fortalt.

Personer.

- Faustina.
- Faustinas Moder, en Skjøge.
- Bernardo, ung Mand
- Vaabensmeden.
- Biskoppen.
- Arnolf, Træskjærer.
- Troubadour.

1. Cap.

Celle i et Nonnekloster. I Forgrunden et Crusifix, ved dets Fod en Bodssvøbe.

Faustina.

(staar ved det aabne Vindu.)

Nej! der er ingen Kristendom i dette!
Ej Sønderknuselse og stille Suk,
Ej Myrrhakvalm og tunge Psalmetaager,

O hvilken Aften dog, hvor vild og smuk!
Det er ej Martyrblod, der Vesten farver,
Det Mulm, der synker, aander ikke Fred,
Der er ej Bøn i disse Fløjtetoner,
Her knirker ikke Korsets tørre Ved
I Solens Favn, den flammerøde Molochs,
De dunkle Skyer sænke sig med Lyst,
Og Jorden elskovsmod sit Hoved gjemmer
Ved Mulmets attraasvangre Bejlerbryst.

(gaar hen for Crusifikset.)

O hvorfor fordrer du saa mildt, min Brudgom,
Og stedse af det Fattigste i mig?
Hvi kommer ej du, som din stærke Fader
Kom til Maria? Se, jeg venter dig!
Ak, syg og lidende paa Træ du hænger
Og vil kun Graad og stille Vemodssuk,
Tyst skal der være hos dig som hos Syge,
Tyst, og jeg er saa hed og sund og smuk!
O kom dog i din Skjønhed og din Vælde
Som fyrig Bejler eller Herre vred!
89 Glad skal jeg synke hen i dine Arme,
Glad synke, knust af dig, i Støvet ned
(Hun løsner Nonnedragten og staar nøgen.)
Du vil mig ej! Nej Ingen mig begjærer.
Hvortil dog disse rige Formers Pragt!
Langt heller gav jeg disse blanke Lemmer
Til Bytte for en Rovfugls gridske Magt.
Langt heller som et Skuespil for Mængden
Af vilde Hingste splittes Led for Led
End som et uset simpelt fredet Blomster
Sin Skjønhed skue langsomt visne ned
(Griber Svøben.)
Saa kom da du og vær min strænge Bejler.

Alle Smaablomster trip, trip, trip

Alle Smaablomster, trip, trip, trip
Hen til min Elskedes Kammer.
Lok hende, drag hende, plag hende ud
Med Duft af Violer, Konvaller, Jasminer.
Men faar hun nu ikke ved al den Duft
Længsel efter mig og den friske Luft,
Gjør hende det saa kun rigtig broget,
Tal Blomstersproget.

Polka

Som en sagte bevæget solsittrende Sø
Er Mindet om Somren ifjor;
Og mon Ord
Nu kan male,
Saa Farverne tale
Fra Rythmernes næsten for lys-lette Grund?
Jeg vil prøve derpaa,
90 Og hvis ej det vil gaa,
Hvis *det* tykner til Taage,
Der mentes som Dis,
Hvis de kølige Toner
Saa næsten blir Is
Og det flydende Lysskjær
Stivner til Farve,
Saa det, der skulde møde dem i Sommerfugle-Pragt,
Kryber frem kun som Larve

Grækenland

Marmoret er hvidt,
Men det lyser ikke.
Søjlerne er slanke,
Men de knejse ikke.
Kapitælnes frodige Pragt er svunden.
Akantusløvet har rullet sig sammen,
Er visnet og faldet,
Smuldrende blander det sit Støv med Plintens.
Og de gyldne Skaaler er tomme,
Deres Malm har intet Mæle,
Hebe har kun Taarer,
Bakkos har kun Vinløv,
Døsigte lege Panthrene med Thyrsen.
Af Ælde ryster Zeuses lokketunge Hoved,
Poseidon fægter sælsomt i Luften med sin Trefork,
Og Phoebus seer bedrøvet efter Solen;
De ledige Hestes Hove
Trampe paa den strengløse Lyre.
Muserne slumre,
Gratierne er skilte.

Men Lauren har alle sine Blade.
Mellem de Søjler staar der en Laure
Stærkstammet, lavstammet, storkronet og bred
91 Nedover Søjlerne, rodfæstet i dem,
Løbe de tornede Ranker,
Leger det flimrende Løv
Af den Plante, hvis purpurgyldne Roser
Alle Sydens Kvinder elske.
Mange Mænds Vej gaar forbi de Søjler,
Alle Mænds Blikke vogte paa Rosen.
Mange Blomster bær den,
Og højt er de baarne.
Dog før Dag er vel begyndt,
Er dens Blomster forbi.

Men Lauren har (alle sine Blade.)

Det er Stævnemødets Time

Det er Stævnemødets Time,
Det er Stævnemødets Time!
I en stor og gylden Stime
Stryger Lyset fra min Lampe
Over Haven, over Hegnet, over langt, langt bort.
Og det lokker og det drager?
Ja det lokker og det drager,
Ved hans Hjerte det ham tager,
Til hans Kind det Blodet jager,
Og med længselslyse Blikke
Og med elskovsdrukne Tanker
Iler frem han utaalmodigt
Som en Stormvind, som en Bølge,
Som hans Skygge,
Som ham selv.

Og jeg glædes, og jeg ængstes,
Bliver rød og bliver bleg.
Ganske stille vil jeg sidde,
Jeg vil nynne,
Hvis jeg kunde!
92 Men jeg mangler næsten Aande.
Ganske stille vil jeg sidde,
Jeg vil stirre paa hans Billed.
Nu han kommer - kommer ikke,
Nu han kommer - kommer ikke,
Kommer ikke - kommer ikke.
O hvor stille! Jeg fortvivler.
Haahaa haa og saa saa saa!
Jeg leer ad din Skjønhed,
Din Elskov og min Tro,
Jeg leer ad din Tro og min Elskov!
Hvis du vidste, hvor rig jeg var ved dig!
Hvis du vidste! ...

Arabesk Til en Haandtegning af Michel Angelo. (Kvindeprofil med sænkede Blikke i Ufficierne.)

Tog Bølgen Land?
Tog den Land og sived langsomt
Rallende med Grusets Perler
Atter ud i Bølgers Verden?
Nej! den stejled' som en Ganger,
Løfted' højt sin vaade Bringe;
Gjennem Manen gnistred' Skummet
Snehvidt som en Svanes Ryg.
Straalestøv og Regnbu'taage
Sittred op igjennem Luften:

Ham den kasted',
Ham den skifted',
Fløj paa brede Svanevinger
Gjennem Solens hvide Lys.

Jeg kjender din Flugt, du flyvende Bølge;
Men den gyldne Dag vil segne,
Vil, svøbt i Nattens dunkle Kappe,
93 Lægge sig træt til Hvile,
Og Duggen vil glimte i hans Aande,
Blomsterne lukke sig om hans Leje,
Før du naaer dit Maal.
- Og har du naa't det gyldne Gitter
Og stryger tyst paa spredte Vinger
Henover Havens brede Gange,
Henover Lavrers og Myrthers Vover,
Over Magnoliens dunkle Krone,
Fulgt af dens lyse, roligt-blinkende,
Fulgt af dens stirrende Blomsterøjne,
Nedover hemmeligt-hvidskende Iris,
Baaret og dysset i graadmilde Drømme
Af Geraniernes Duft,
Af Tuberosers og Jasminers tungtaandende Duft,
Baaret mod den hvide Villa
Med de maanelyste Ruder,
Med dens Vagt af høje, dunkle,
Høje, rolige Cypresser,
Da forgaaer du i Anelsers Angst,
Brændes op af din skjælvende Længsel,
Glider frem som en Luftning fra Havet,
Og du dør mellem Vinrankens Løv,
Vinrankens susende Løv,
Paa Balkonens Marmortærskel,
Mens Balkongardinets kolde Silke
Langsamt vugger sig i tunge Folder,
Og de gyldne Drueklaser
Fra de angstfuldt-vredne Ranker
Fældes ned i Havens Græs.

Glødende Nat!
Langsamt brænder du henover Jorden;
Drømmenes sælsomt skiftende Røg
Flakker og hvirvles afsted i dit Spor.
Glødende Nat!
- Viljer er Voks i din bløde Haand,
Og Troskab Siv kun for din Aandes Pust,
94 Og hvad er Klogskab lænet mod din Barm?
Og hvad er Uskyld daaret af dit Blik,
Der Intet seer, men suger vildt
Til Stormflod Aarens røde Strøm,
Som Maanen suger Havets kolde Vande?
- Glødende Nat!
Vældige, blinde Mænade!
Frem gennem Mulmet blinker og skummer
Sælsomme Bølger af sælsom Lyd:
Bægeres Klang,
Staalets hurtige, syngende Klang,
Blodets Dryppen og Blødendes Rallen
Og tykmælt Vanvids Brølen blandet
Med purpurrøde Attraaes hæse Skrig ...
- Men Sukket, glødende Nat?
Sukket, der svulmer og dør,
Dør for at fødes paany,
Sukket, du glødende Nat?

Se, Gardinets Silkevover skilles,

Og en Kvinde høj og herlig
Tegner mørk sig mod den mørke Luft.
- Hellige Sorg i dit Blik,
Sorg, der ej kan hjælpes,
Haabløs Sorg,
Brændende, tvivlende Sorg.
- Nætter og Dage summe over Jorden,
Aarstider skifte som Farver paa Kind,
Slægter paa Slægt i lange, mørke Bølger
Rulle over Jord,
Rulle og forgaa,
Medens langsomt Tiden dør.
Hvorfor Livet?
Hvorfor Døden?
Hvorfor leve, naar vi dog skal dø?
Hvorfor kæmpe, naar vi veed, at Sværdet
Dog skal vristes af vor Haand en Gang?
95 Hvortil disse Baal af Kval og Smerte:
Tusind Timers Liv i langsom Liden,
Langsom Løben ud i Dødens Liden?

Er det din Tanke, høje Kvinde?

Tavs og rolig staaer hun paa Balkonen,
Har ej Ord, ej Suk, ej Klage,
Tegner mørk sig mod den mørke Luft
Som et Sværd igjennem Nattens Hjerte.

Silkesko over gylden Læst!

Silkesko over gylden Læst!
Jeg har mig en Jomfru fæst';
Jeg har mig en dejlig Jomfru fæst'.
Ingen er som hun paa Guds sollyse Jord,
Ikke en eneste een.
Som Himlen i Syd og som Sneen i Nord
Er hun reen.
Men der er Jorderigs Fryd i min Himmel,
Og Flammer der staaer af min Sne.
Ingen Sommers Rose er rødere,
End hendes Øje er sort ...

Liglagner i Festons omkring mit Billed

Liglagner i Festons omkring mit Billed
Og mørk Cypres og Pil, men ingen Palmer,
En Haandfuld Lilier slidt af deres Stængel
Med graalig Aske paa de hvide Blade;

Og knuste Urner, nedadvendte Fakler,
Kridhvite Dødningben og sorte Faner;
Men ingen Hænder slutted i hinanden
Og ingen Sommerfugl i Flugt mod Himlen.

96

Det bødes der for

Det bødes der for i lange Aar,
Som kun var en stakket Glæde;
Det smiler man frem i flygtig Stund,
Man bort kan i Aar ej græde.
Der rinder Sorg, rinder Harm af Roser røde.

Der ages paa Lykkens gyldne Hjul
Saa fast, at En intet sandser;
Men Sorgens trælsomme tunge Læs
Det venter os dog, naar vi standser.
Der rinder Sorg, rinder Harm af Roser røde.

Der leves i Lyst som halvt i Drøm,
Men Sorgen har ingen Drømme:
Med vaagne Øjne den paa Dig seer,
Øjne som sugende Strømme.
Der rinder Sorg, rinder Harm af Roser røde.

Ej Smilet vil lyse din Dag i Seng,
Men Taaren har gode Stunder;
Thi Smil er Glands kun af det, der er,
Graad Skyggen af det, der gik under.
Der rinder Sorg, rinder Harm af Roser røde.

Marine

Frem under Haarets ravnsorte Sky'r
Øjnenes blinkende Tvillingefyr
Straaler og flyr.
Aandedrags-Luftninger lune og blide
Henover Skuldrenes Klipper de hvide
Sagtelig glide.
Mens imod Dragtens Kniplingekyst
Svulmende vugges det bølgende Bryst
97 Skumhvidt, men tyst.
- Ak om der lød dog
Smeltende blød og
Daarende mild,
Hen til sig dragende,

Kjerlighedsklagende
Havfruesang!

Genrebillede

Pagen højt paa Taarnet sad,
Stirred' ud saa vide,
Digted' paa et Elskovskvad
Om sin Elskovskvide,
Kunde ikke faa det samlet,
Sad og famled'
Nu med Stjærner, nu med Roser -
Intet rimed' sig paa Roser -
Satte fortvivlet saa Hornet for Mund,
Knugede vredt sit Væрге,
Blæste saa sin Elskov ud
Over alle Bjærge.

Cendrée og lille

Cendrée og lille,
Frisk og fin
Som nys udsprungne Blade,
Med Øjne milde,
Let Carmin
Paa Kindens hvalte Flade,

I Haaret Roser,
Gyldent Tant
Om Hals og hvide Arme,
98 I Barm Mimoser,
Dragtens Kant
Med Dun af Svanebarme.

Og selve Roben:
Formen ny,
Et Stof med Striber blanke,
Som støbt foroven,
Men en Sky
Fra Bæltets gyldne Skranke

I dybe Tanker -
Saadan staaer
Hun lænet op mod Karmen,
Og Hjertet banker,
Pulsen slaar,
Uroligt bølger Barmen.

Og Vinden hviner,
Regn og Slud
Slaar haardt mod dugget Rude.
Med spændte Miner
Ser hun ud.
Hvad søger hun derude?

"Ak! de charmante
Blomster vist
Vil visne, før jeg dandser! ...
Der er den, Tante,
Hør! Jo vist -
Jo, det er her, den standser."

Har Dagen sanket al sin Sorg

Har Dagen sanket al sin Sorg
Og grædt den ud i Dug,
Saa aabner Natten Himlens Borg
99 Med evigt Tungsinds tavse Sorg.
Og en for en
Og to for to
Gaa fjerne Verd'ners Genier frem
Af Himmeldybets dunkle Gjem.
Og højt over Jordens Lyst og Elende
Med Stjernekerter højt i Hænde
Skride de langsomt hen over Himlen.
De Fodtrin skifte
Med Sorg i Sinde.
Underligt vifte
For Rummets kolde Vinde
Stjernekerternes flakkende Flammer.

Irmelin Rose

Se, der var en Gang en Konge,
Mangen Skat han kaldte sin,
Navnet paa den allerbedste
Vidste hver var Irmelin,
Irmelin Rose,
Irmelin Sol,
Irmelin Alt, hvad der var dejligt.

Alle Ridderhelme spejled
Hendes Farvers muntre Pragt,
Og med alle Rim og Rythmer
Havde Navnet sluttet Pagt:
Irmelin Rose,

Irmelin Sol,
Irmelin Alt, hvad der var dejligt.

Hele store Bejlerflokke
Der til Kongens Gaarde foer,
Bejlede med ømme Lader
Og med blomsterfagre Ord:
Irmelin Rose,
100 Irmelin Sol,
Irmelin Alt, hvad der er dejligt!

Men Prindsessen jog dem fra sig
(Hjertet var saa koldt som Staal),
Lastede den Enes Holdning,
Vrænged ad den Andens Maal.
Irmelin Rose,
Irmelin Sol,
Irmelin Alt, hvad der er dejligt!

Evig og uden Forandring

Evig og uden Forandring
Er kun det Tomme.
Alt, hvad der var og der er
Og hvad der skal komme,
Vækkes, spirer og fødes,
Skifter, ældes og dødes.

Kloder have vandret
Hvor Kloder nu vandre,
En Gang i Tiderne
Kommer der andre.
Hvad der er Livets maa gaa og komme,
Evig er ene Rummet det tomme.

Englen Asali

Om Perlerader vare Streng
Paa min tonende Gige,
Og en Maanestraale Buen,
Der lod Tonerne klare fremstige,
Glemmer jeg dog aldrig, hvad der klang
I mit Hjærte den Gang
101 Første Gang af alle Ordets Engel
Svæved mig forbi i Morgenrøden. -
Glødende faldt Lyset over Lok og Vinge,
Og det spejled' sig blankt i hans blanke Klinge;
Morgenvinden suste i hans Dragt,

Blottede hans Lemmers marmorhvide Pragt. - -

De er skønne, Ordets Engle,
Og til Kampen altid rede.
Derfor bærer ogsaa Sværd de
I en gylden, slangesiret Skede ...

Det har Seraferne

Det har Seraferne:
Seraferne har rullet bort de blanke Stjerner
Og foldet Mørket ned til Jordens Midie,
Har stænket Dug henover Dal og Høje
Og hængt de gyldne Skyer op i Østen.
Hver Ting er rede jord og Himle vente
Og Solen bier blussende bag Bjerge
Paa Vinket fra Gud Herrens Herskertrone.
Guldbjerget er den Trone, som er hans, ja som en Stad af Guld
Med blanke Søjler, drevne Liliespir
Og gyldent Tralværk under gyldne Buer.
Guldgylden funkler den, syv Vinger er dens Fod,
Saa store hver som Skyggen af Bjerg Tabor,
Og alle Malmes rige Regnbuglands
Fremknitrer fra de palmelange Fjere.
Lys!
Ak ja hvor lys!
Og om jeg kunde binde den i Ord, den klare Herlighed!
Se hvad jeg kan: jeg kan dog sige,
At under Tronen staar et Lyn af Lys.
Og over den ned over Tronen perler
Al Lysens Rigdom ned i Straalerader
102 Og Roser ud af Lys helt langsomt dale
Og aabne

Saa standsed' og der den Blodets Strøm

Saa standsed' og der den Blodets Strøm,
Som før var vant at rinde.
Saa dirred ogsaa de Nerver til Ro,
Og Sandserne alle blev blinde.
Og Hjertet og Hjernen virker ej mer,
Du er kun Støv nu og livløst Ler.
Lad længes, lad grædes med Evighedssavn,
Der er kun en Stofhob, en Daad og et Navn.
For alle gode Tanker de kan slet ikke dø,
Før endnu bedre Tanker er spired af deres Frø.

Lys over Landet

Lys over Landet!
Det er det, vi vil.

103

Mogens og andre Noveller

104

105

Mogens

Sommer var det, midt paa Dagen, i et Hjørne af Hegnet. Lige for stod der et gammelt Egetræ, om hvis Stamme man gjerne kunde sige, at den vred sig i Fortvivlelse over den Mangel paa Harmoni, der var mellem dens ganske ny, gulladne Løv og dens sorte og tykke, krogede Grene, som meest af Alting lignede grovt fortegnede gammelgothiske Arabesker. Bag ved Egen var der frodig Krat af Hassel med mørkt, glandsløst Løv, som var saa tæt, at man hverken saae Stammer eller Grene. Op over Hasselkrattet steg to ranke, glade Ahorntræer med lystigt takkede Blade, røde Stilke og langt Dingeldangel af grønne Frugtklaser. Bag Ahornene blev det Skov - en grøn, jevnt afrundet Skraaning, hvor Fugle kom ud og gik ind som Eliefolk af en Græshøj.

Alt dette kunde man see, naar man kom ad Markstien der udenfor Gjærdet. Laae man derimod i Skyggen af Egen, med Ryggen mod Stammen, og saae den anden Vei - og det var der En, der gjorde - saa saae man først sine egne Been, saa en lille Plet med kort, kraftigt Græs, dernæst en stor Klynge mørke Nelder, saa Tjørnehækken med de store hvide Konvolvolus, Stenten, Lidt af Rugmarken udenfor, endelig Justitsraadens Flagstang der borte paa Høien, og saa Himlen.

Det var trykkende hedt, Luften flimrede af Varme, og saa var det saa stille; Bladene hang og sov paa Træerne, der var ikke Andet, der rørte sig, end Mariehønsene derhenne paa Nelderne og lidt vissent Løv, der laae i Græsset og krøllede sig sammen med smaa, pludselige Bevægelser, som om det krympede sig under Solens Straaler.

Og saa Mennesket under Egen; han laae og gispede og saae veemodigt, hjælpeløst, op mod Himlen. Han nynnede lidt og opgav det, fløitede, opgav saa ogsaa det, vendte sig, vendte sig om igjen og lod sine Øine see paa et gammelt Muldvarpeskud, der var blevet ganske lysegraat af Tørke. Pludselig kom der en lille rund, mørk Plet paa det lysegraa Muld, een til, tre, fire, mange, flere endnu, hele Tuen var ganske mørkegraa. Luften var lutter lange, mørke Streger, Bladene nikkede og svaiede, og der kom en Susen, der gik over til Syden; det øste Vande ned 106 Alting glimtede, gnistrede, spruttede. Blade, Grene, Stammer, Alting glindsede af Væde; hver lille Draabe, der faldt paa Jord, paa Græs, paa Stenten, paa Hvadsomhelst, splintredes og stænkedes bort i tusind fine Perler. Smaa Draaber hang lidt hist og blev til store Draaber, dryppede ned her, samledes med andre Draaber, blev smaa Strømme, blev borte i smaa Furer, løb ind i store Huller og udaf smaa, seilede bort med Støv, med Splinter og Løvstumper, satte dem paa Grund, gjorde dem flot, snurrede dem rundt og satte dem paa Grund igjen. Blade, der ikke havde været sammen, siden de

laae i Knop, samledes af Væde; Mos, der var blevet til Ingenting af Tørke, bruste op og blev blødt, kruset, grønt og saftigt, og graat Lav, der næsten var blevet til Snuus, bredte sig i ziirlige Flige, struttende som Brokade og med Glands som Silke. Konvolvolusserne lod deres hvide Kroner fylde til Randen, klinkede med hinanden og hældte Vandet i Hovedet paa Nelderne. De tykke, sorte Skovsnegle mavede sig velvilligt frem og saae anerkjendende op imod Himlen. Og Mennesket? Mennesket stod med bart Hoved midt ude i Regnveiret og lod Draaberne suse ned i Haar og Bryn, Øine, Næse, Mund, knipsede med Fingrene ad Regnen, løftede engang imellem lidt paa Benene, som om han vilde til at dandse, rystede nu og da Hovedet, naar der blev for meget Vand i Haaret, og sang af fuld Hals, uden at ane, hvad det var, han sang, saa travlt havde han med Regnen:

Havde jeg, o havde jeg en Dattersøn, o ja!
Og en Kiste med mange, mange Penge,
Saa havde jeg vel ogsaa havt en Datter, o ja!
Og Huus og Hjem og Marker og Enge.
Havde jeg, o havde jeg en Datterlil, o ja!
Og Huus og Hjem og Marker og Enge,
Saa havde jeg vel ogsaa havt en Kjærrest, o ja!
Med Kister med mange, mange Penge.

Der stod nu han og sang, men henne mellem de mørke Hasselbuske stak der et lille Pige hoved frem. En lang Flig af et rødt Silkeshavt havde viklet sig fast i en Green, der sprang noget længere frem end de andre, og engang imellem kom der en lille Haand og rykkede i Fligen, men det førte ikke til Andet end en lille Skylregn fra Grenen 107 og dens Naboer. Resten af Shavlet laae stramt hen over det lille Pige hoved og skjulte det Halve af Panden, skyggede over Øinene, dreiede saa pludseligt af og tabte sig mellem Bladene, men dukkede atter op i en stor Roset af Folder under Hagen. Det lille Pigeansigt saae meget forbauset ud, men det vilde snart til at lee; Smilet var allerede i Øinene. Med Et gjorde han, der stod og sang i Regnveiret, et Par Skridt til Siden, saae den røde Flig, Ansigtet, de store brune Øine, den lille, forbausede, aabne Mund; øieblikkelig blev hans Stilling forlegen, han saae forbauset ned ad sig selv; men i samme Nu lød der et lille Skrig, den fremspringende Green svaiede voldsomt, den røde Flig blev borte i et Blink, Pigeansigtet borte, og det raslede og raslede, fjernere og fjernere inde bag Hasselbuskene. Saa løb han. Han vidste ikke hvorfor, han tænkte slet ikke, Regnveirsløstigheden kom op i ham igjen, og han løb efter det lille Pigeansigt. Det faldt ham ikke ind, at det var en Person, han løb efter, det var *kun* det lille Pigeansigt. Han løb, det raslede til Høire, det raslede til Venstre, det raslede for, det raslede bag, han raslede, hun raslede, og al den Lyd og selve Løbet gjorde ham ivrig, og han raabte: »Kuk engang, ihvor Du er!« Ingen kukkede. Ved at høre sig raabe blev han ligesom lidt beklemt, men løb stadig; saa kom der en Tanke, men kun een, og han mumlede, medens han blev ved at løbe: »hvad skal Du sige til hende? hvad skal Du sige til hende?« Han kom hen mod en stor Busk; *der* havde hun skjult sig, han saae en Flig af hendes Kjole. »Hvad skal Du sige til hende? hvad skal Du sige til hende?« blev han ved at mumle, alt medens han løb. Han kom hen til Busken, dreiede hurtigt af, løb videre, mumlende det Samme, kom ud paa en bred Gang, løb lidt henad den, standsede pludseligt og brast i Latter, gik stille smilende et lille Stykke videre og loe saa af alle Kræfter, og saaledes blev han ved hele Hegnet igjennem.

Saa var det en smuk Efteraarsdag, Løvfaldet var i fuld Gang, og Veien ned til Søen var heelt dækket af Elmens og Ahornens citrongule Blade, og hist og her var der ogsaa Pletter af mørkere Løv. Det var saa behageligt, saa renligt at gaae paa dette Tigerskindstæppe og see paa, hvorledes Bladene sneede ned, og Birken saae endnu finere og lettere 108 ud med saa Lidt paa Grenene, og Rønnen tog sig saa prægtig ud med de tunge røde Bærklaser. Og Himlen var saa blaa, saa blaa, og Skoven syntes meget større, man kunde see saa langt ind mellem Stammerne. Saa var der ogsaa det, at det snart var forbi Altsammen, Skov, Mark, Himmel, fri Luft og det Hele, snart skulde det vige for Lampernes, Gulvtæppernes og Hyacinthernes Tid. Derfor gik Justitsraaden fra Kap Trafalgar og hans Datter nedad Søen til, medens Vognen blev holdende hos Sognefogedens.

Justitsraaden var en Ven af Naturen, Naturen var ganske særdeles, Naturen var en af Tilværelsens skønneste Zirater. Justitsraaden protegerede Naturen, han forsvarede den mod det Kunstige; Haver var ikke Andet end fordærvet Natur, men Haver med Stii i det var vanvittig Natur; der var ingen Stii i Naturen, Vorherre havde viseligen gjort Naturen naturlig, ikke Andet end naturlig. Naturen var det Ubundne, det Ufordærvede; men ved Syndefaldet var Civilisationen kommen over Menneskene; nu var Civilisationen bleven til en Fornødenhed, men det var bedre, om den ikke havde været det; Naturtilstanden var noget ganske Andet, ganske noget Andet. Justitsraaden skulde ikke have Noget imod at ernære sig af at gaae omkring i Lammeskindspelts og skyde Harer og Snepper og Brokfugle og Rypper og Dyrekøller og Vildsviin. Nei, Naturtilstanden var nu engang en Perle, formelig en Perle.

Justitsraaden og hans Datter gik ned mod Søen. Den havde allerede længe blinket frem mellem Grenene, men nu kom den heelt tilsyne, da de dreiede om Hjørnet, hvor den store Poppel staaer. *Der* var den, med store Flager af speilklart Vand med takkede Tunger af graablaa kruset Vand, med Bælter, der vare blanke, og Bælter, der vare krusede, og Sollyset hvilede i det Blanke og flimrede i det Krusede. Den drog Blikket henover sin Flade, førte det langs med sine Bredder ad langsomt rundede Buer, ad hurtigt brudte Linier,

svingede det udenom de grønne Næs, slap saa Blikket og blev borte inde i store Bugter, men tog Tanken med sig. Seile! var der Baade at faae tilleie?

Nei, der var ikke, sagde en lille Fyr, der havde hjemme i det hvide Landsted og stod og slog Smut nede ved Stranden. Var der slet ingen Baade? Jo, det var der rigtignok; der var jo Møllerens, men den kunde ikke faaes; Mølleren vilde ikke have det, Møllerens Niels havde nær faaet Prygl, da han laante den ud sidst, det kunde slet ikke hjælpe at tænke paa den; men der var jo Herren, som boede oppe hos 109 Nikolai Skovløbers, han havde en udmærket Baad, en, der var sort foroven og rød i Bunden, og den laante han Alle og Enhver.

Justitsraaden og hans Datter gik op mod Nikolai Skovløbers. Noget borte fra Huset traf de en lille Pige, som hørte Nikolais til, og hende bad de løbe ind og spørge, om de kunde faae Herren i Tale. Hun løb, som om det var ilde fat, løb baade med Arme og Been, indtil hun kom til Døren, saa satte hun det ene Been op paa det høie Dørtrin og bandt sit Hosebaand, og styrtede saa ind i Huset; kom strax tilbage med to Døre aabne efter sig og raabte, inden hun vel havde naaet Dørtrinet igjen, at Herren kom øieblikkelig, saa satte hun sig ved Siden af Døren op imod Væggen og tittede under sin ene Arm op paa de Fremmede.

Herren kom, og viste sig at være et høit, kraftigtbygget Menneske paa et Par og tyve Aar. Justitsraadens Datter blev lidt forskrækket, da hun i ham gjenkjendte Mennesket, der havde sunget i Regnveiret. Men han saae saa rar og fraværende ud; det var tydeligt, at han kom lige fra en Bog, det kunde man see paa Udtrykket i hans Øine, paa hans Haar og paa hans Hænder, der slet ikke vidste, hvor de vare.

Justitsraadens Datter neiede overgivent for ham og raabte: »Kukuk« og loe.

»Kukuk?« spurgte Justitsraaden.

Men det var jo det lille Pigeansigt; Mennesket blev ganske rød og søgte at faae Noget sagt, da Justitsraaden kom med et Spørgsmaal om Baaden. Jo den stod til Tjeneste. Men hvem der skulde roe? Jo det skulde han, sagde Frøkenen, hun brød sig ikke om, hvad Fader sagde, det var ligemeget, at det gjorde Herren Uleilighed, for han var undertiden ikke bange for at gjøre andre Folk Uleilighed. Saa gik de ned til Baaden og gav Justitsraaden Forklaring paa Veien. De kom i Baaden og vare allerede et godt Stykke ude, før Frøkenen havde faaet sig sat i Lave og fik Tid til at tale.

»Naa,« sagde hun, »det var vist noget meget Lærdt, De sad og læste, da jeg kom og kukkede Dem ud at seile?«

»Roe, mener De. Lærdt! det var »Historien om Ridder Peder med Sølvnøglen og den skønne Magelone.«

»Af hvem er den?«

»Den er Ingen af; det er det Slags Bøger aldrig. Vigoleis med Guldhjulet er heller ikke af Nogen, og Skytten Bryde ligesaadan.«

»Jeg har aldrig hørt de Titler før.«

110

»Aa, sæt Dem lidt mere til den Side, ellers kan vi ikke komme til at ligge lige. Nei! det er saa rimeligt, det er slet ikke fine Bøger, det er nogle, man kjøber paa Markederne af Visekoner.«

»Det var da underligt; læser De altid saadanne Bøger?«

»Altid? jeg læser ikke mange Bøger mellem Aar og Dag, og jeg holder egenlig meest af det Slags, hvor der er Indianere i.«

»Men Digterværker? Oehlenschläger, Schiller og de Andre?«

»Jo, jeg kjender dem nok; vi havde et heelt Skab af dem hjemme, og Frøken Holm - min Moders Selskabsdame - læste høit af dem efter Frokost og om Aftenen; men jeg kan ikke sige, jeg syntes om dem - jeg kan ikke lide Vers.«

»Ikke lide Vers! - De sagde *havde*, lever Deres Fru Moder ikke?«

»Nei, og min Fader heller ikke.«

Dette blev sagt i en noget mut, afvisende Tone, og Samtalen standsede for en Tid, og lod de mange smaa Lyde, som Baadens Bevægelse gjennem Vandet frembragte, høres tydeligt. Frøkenen brød Tausheden:

»Holder De af Malerier?«

»Altertavler? aa jeg veed ikke.«

»Ja, eller andre Billeder, Landskaber for Exempel?«

»Maler man ogsaa dem? ja, det er sandt, det veed jeg jo nok.«

»De gjør vist Nar ad mig?«

»Jeg! jo det er nok En af os!«

»Men er De da ikke Student?«

»Student! hvor skulde jeg være bleven det fra! nei, jeg er Ingenting.«

»Ja, Noget maa De da være. De maa da bestille Noget?«

»Hvorfor det?«

»Jo, for det - det gjør alle Mennesker.«

»Bestiller De da Noget?«

»Aa ja! men De er da heller ingen Dame.«

»Nei, Gudskelov!«

»Tak!«

Han holdt op at roe, trak Aarerne lidt i Veiret, saae hende op i Ansigtet og sagde:

»Hvad mener De med det? - nei, De maa ikke være vred paa mig; jeg skal sige Dem Noget, jeg er saadan en løierlig En. De kan slet ikke forstaae det. De troer nu, fordi jeg seer fiin ud i Klæder; at jeg derfor ogsaa skal være en fiin Mand Min Fader var en fiin Mand, og det er blevet mig sagt, at han kunde saa uhyre Meget, og det kunde han vel ogsaa, da han var Amtmand Jeg kan Ingenting, for Moder og jeg fødte hinanden i Alt, og jeg brød mig ikke om at lære det, man laerer i Skoler, og gjør det da heller ikke endnu. Aa, De skulde have seet min Moder; det var saadan en lille, lille Dame, allerede da jeg var tretten Aar, kunde jeg bære hende ned i Haven. Hun var saa let; i de sidste Aar sad hun tidt paa min Arm hele Haven og Parken rundt. Jeg seer hende med sine sorte Dragter og mange brede Kniplinger«

Han greb Aarerne og roede voldsomt til. Justitsraaden blev lidt urolig, da han saae Vandet gaae saa høit op paa Bagstavnen, og meente, de maatte see at komme i Land; og indad gik det.

»Siig mig,« spurgte Frøkenen, da den stærke Roening var sagtnet lidt, »tager De tidt til Byen?«

»Jeg har aldrig været der.«

»Aldrig været der! og De boer her kun tre Miil derfra.«

»Jeg boer ikke her altid, jeg boer alle mulige Steder, siden Moder døde, men til Vinter tager jeg til Byen for at lære at regne.«

»Mathematik?«

»Nei, Trælast,« sagde han og loe, »ja, det forstaaer De ikke; jo jeg skal sige Dem, naar jeg bliver myndig, vil jeg købe en Slup og seile paa Norge, og saa maa jeg kunne regne for Told og Klarerings Skyld«

»Har De virkelig Lyst til det?«

»Aa, der er prægtigt paa Søen, der er saadant et Liv i at seile - saa, der har vi Broen.«

Han lagde til; Justitsraaden og hans Datter steg i Land, efter at have taget det Løfte af ham, at han vilde see hen til dem paa Kap Trafalgar. Saa gik de op til Sognefogdens, men han roede ud over Søen. Oppe ved Poplen kunde de endnu høre Aaretagene.

»Hør Kamilla!« sagde Justitsraaden, der havde været ude at lukke Yderdøren af, »siig mig,« sagde han, idet han slukkede sin Haandlampe med Kammen af Nøglen, »heed den Rose, de havde hos Karisens, Pompadour eller Maintenon?« 112 »Cendrillon,« svarede Datteren.

»Det er rigtig, det heed den ogsaa - naa - vi maa vel see at komme til Ro; god Nat, min Pige; god Nat og sov vel.«

Da Kamilla var kommen op paa sit Værelse, rullede hun Gardinet op, støttede sin Pande mod den kolde Rude og nynnede Elisabeths Sang af Elverhøi. Ved Solnedgang var det begyndt at lufte lidt op, og enkelte hvide Smaaskyer joge, belyste af Maanen, henimod Kamilla. Hun stod længe og saae paa dem, fulgte dem langt borte fra og nynnede høiere og høiere, jo nærmere de kom, taug et Par Sekunder, naar de bleve borte over hende, søgte nye op og fulgte saa dem. Med et lille Suk rullede hun Gardinet ned igjen. Hun gik hen til Toiletbordet og støttede Albuerne paa det, lænede sit Hoved mod de foldede Hænder og saae ind i Speilet paa sit Billede uden egenlig at see det.

Hun tænkte paa en høi, ung Mand, der gik med en syg, lille, sortklædt Dame i sine Arme, hun tænkte paa en høi, ung Mand, der styrede et lille Fartøi ind imellem Klipper og Skjær i en forrygende Storm. Hun hørte en heel Samtale om igjen. Hun rødmede: Eugen Karlsen vilde have troet, Du gjorde Kour til ham. Ved en lille skinsyg Idee-Association fortsatte hun: Klara vilde aldrig blive løbet efter i Regnveir ude i en Skov, vilde ikke have opfordret en Fremmed - ligefrem opfordret - til at seile med sig ovenikjøbet. »Dame til Fingerspidserne« havde Karlsen sagt om Klara, det var en Reprimande til Dig, lille Kamilla-Bondepige. Saa klædte hun sig af med affekteret Langsomhed, gik i Seng, tog en lille elegant Bog fra Etageren ved Sengen, slog op paa den første Side og læste et lille skrevet Digt igjennem med en træt, bitter Mine, lod Bogen falde paa Gulvet, og brast i Graad; saa tog hun sagtmødig Bogen op igjen, lagde den paa sin Plads og slukkede Lyset; laae saa lidt og saae trøstesløs paa det maanebelyste Rullegardin, og sov endelig ind

Ikke mange Dage efter begav »Regnveirsmanden« sig paa Veien til Kap Trafalgar. Han mødte en Bondemand, der kjørte med et Læs Rughalm, og fik lov til at sidde op. Saa lagde han sig paa Ryggen i Halmen og saae op paa den skyløse Himmel. Den første Halvmiilsvei laae han og lod sine Tanker gaae og komme som de vilde, de vare forøvrig ikke meget forskjellige, de fleste kom og spurgte om, hvordan et Menneske kunde være saa vidunderlig smukt, og gik og forundrede sig over, at det kunde være en underholdende Beskæftigelse for flere Dage at gjenkalde sig et Ansigts Træk, Miner og 113 Farveskiftninger, et Hoveds og et Par Hænders smaa Bevægelser og en Stemmes forskjellige Tonefald. Men saa pegede Bonden med Pidsken efter et Skifertag en Fjerdingvei borte og sagde, at det var Justitsraadens, og saa kom den gode Mogens op af Halmen og stirrede ængstelig efter Taget, fik en underlig Følelse af Beklemthed, forsøgte paa at forestille sig, at der var Ingen hjemme, men blev haardnakket trukket ind i den Forestilling, at der var stort Selskab, og kunde ikke komme ud af den igjen, uagtet han talte, hvor mange Køer Landlyst havde paa Græs og hvor mange Grusdynger han kunde see langs med Veien. Omsider holdt Bonden stille der, hvor en lille Vei løb ned til Landstedet, og Mogens lod sig glide nedad Læsset og gav sig til at børste Halmstumperne af sig, medens Læsset knasede langsomt afsted henover Veiens Gruus. Han nærmede sig Havelaagen Fod for Fod, saae et rødt Shavl blive borte bag Balkonvinduene, en lille forladt hvid Sykurv paa Balkonranden og Ryggen af en gyngende, tom Gyngestol. Han traadte ind i Haven, stadig med Blikket fæstet paa Balkonen, hørte Justitsraaden sige Goddag, vendte Hovedet efter Lyden, og saae ham staae og nikke med Favnen fuld af tomme Urtepotter. Saa sagde de Et og Andet, og saa kom Justitsraaden ind paa at udvikle, hvorledes man nok paa en vis Maade kunde sige, at den gamle Kasteforskjel mellem Træsarterne var bleven ophævet ved Podningen, men at denne forøvrig var ham meget imod. Saa kom Kamilla langsomt henimod dem med et stikkende blaat Shavl om sig. Hun havde Armene viklet ind i Shavlet og hilste med en lille Hovedbevægelse og et mat Velkommen. Justitsraaden gik med sine Urtepotter; Kamilla stod og saae over Skulderen op mod Balkonen, Mogens saae paa hende. Hvordan han havde havt det siden Forleden. Jo, han havde hverken feilet det Ene eller det Andet. Roet meget? Aa ja, som han pleiede, maaske ikke slet saameget. Hun dreiede Hovedet om mod ham, saae koldt paa ham, holdt Hovedet lidt til Siden og spurgte med halvtlukkede Øine og et mat Smil, om det da var den skjønne Magelone, der havde lagt Beslag paa ham. Han vidste ikke, hvad hun meente, men han troede det næsten. Saa stode de nogen Tid og sagde Ingenting. Kamilla gik et Par Skridt henimod et Hjørne, hvor der stod en Bænk og en Havestol, hun satte sig paa Bænken og bad ham, da hun havde sat sig, idet hun saae paa Stolen, om at tage Plads, han maatte jo være træt efter den lange, lange Tour. Han satte sig paa Stolen.

114

Troede han der blev Noget af den paatænkte Forbindelse? Det var ham maaskee ligegyldigt? Naturligviis brød han sig ikke om Kongehuset? Han hadede selvfølgelig Aristokratiet? Der var kun faa unge Herrer, der ikke troede, at Demokratiet var Gud veed hvad. Han var sagtens af dem, der ikke tiltroede Kongehusets Familieforbindelser nogensomhelst politisk Betydning? Maaskee han dog tog Feil. Man havde dog seet Hun standsede pludselig forundret over, at Mogens, der i Begyndelsen havde været lidt forskrækket over alt det Meget, nu saae heelt fornøiet ud. Han skulde da ikke sidde og more sig over hende? hun blev ganske rød

»Interesserer De Dem meget for Politik?« spurgte hun ængsteligt.

»Ikke det Mindste.«

»Men, hvorfor lader De mig saa sidde og politisere en Verdens Tid?«

»Aa, De siger det saa smukt Altsammen, det er ligemeget, hvad De saa taler om.«

»Det er virkelig ingen Kompliment.«

»Jo, det er det,« forsikkrede han ivrigt, da han syntes, hun saae heel fornærmet ud.

Kamilla brast i Latter, sprang op og løb sin Fader imøde, tog ham under Armen og fulgte saa med ham hen til den forbausede Mogens.

Da Middagen var overstaaet og de havde drukket Kaffe oppe paa Balkonen, foreslog Justitsraaden en Spadseretur. De gik da alle Tre ad den lille Vei, over Hovedlandeveien og ad en smal Sti, hvor der var Rugstubber paa begge Sider, over Stenten ind i Hegnet. Der stod Egen og alt det Andet, der var endog Konvolvulus i Tjørnehækken endnu. Kamilla bad Mogens tage nogle af dem til hende. Han rev dem af allesammen og kom tilbage med hele Haanden fuld.

»Tak jeg skal ikke have saamange,« sagde hun, tog nogle faa og lod Resten falde paa Jorden.

»Saa vilde jeg ønske, jeg havde ladet dem sidde,« sagde Mogens alvorligt.

Kamilla bukkede sig ned og begyndte at samle dem op igjen. Hun havde ventet, at han vilde have hjulpet hende, og saae forbauset op efter ham, men han stod ganske rolig og saae ned paa hende. Ja, hun var nu engang begyndt paa det, saa hun maatte blive ved, og samlede bleve de; men saa talte hun rigtignok heller ikke til Mogens en lang, lang Tid, ja saae ikke engang til den Side, han var. Men de maa være 115 blevne forligte, thi da de paa Hjemveien kom til Egen igjen, gik Kamilla hen under den og saae op i dens Krone, trippede fra den ene Side til den anden og slog ud med Hænderne og sang, og Mogens maatte gaae hen i Hasselbuskene og see, hvorledes han havde taget sig ud. Med Et løb Kamilla henimod ham, men Mogens faldt ud af Rollen og glemte baade at skringe og løbe, og saa erklærede Kamilla leende, at hun var meget misfornøiet med sig selv og at hun ikke havde tiltroet sig den Dristighed at blive staaende, naar saadan et forfærdeligt Menneske, og saa pegede hun paa sig selv, kom stormende imod hende. Men Mogens erklærede, at han var meget godt fornøiet med sig.

Da han mod Solnedgang skulde hjem, fulgte Justitsraaden og Kamilla ham paa Vei. Og da de gik hjemad, sagde hun til sin Fader, at de vist burde bede det eensomme Menneske ret tidt i den Maanedstid, der endnu kunde være Tale om at blive paa Landet, for han kjendte jo slet ingen Mennesker herude, og Justitsraaden sagde ja, og smilede over at blive antaget for saa godtroende, men Kamilla gik og saae blidt alvorlig ud for ikke at komme til at tvivle paa, at hun jo var Medlidenheden i egen skjære Person.

Det blev nu virkelig saa mildt Efteraarsveir, at Justitsraadens blev på Kap Trafalgar en heel Maaned endnu, og Medlidenheden førte til, at Mogens kom der to Gange i den første Uge og omtrent hver Dag i den tredie.

Det var en af det gode Veirs sidste Dage, det havde regnet tidlig om Morgenen og været overtrukket til langt hen paa Formiddagen, men nu var Solen kommen frem, og den skinnede saa stærkt og varmt, at de vaade Havegange, Græsplænerne og Træernes Grene stode i een fim let Damp. Justitsraaden gik og skar Asters af, Mogens og Kamilla var henne i et Hjørne af Haven for at plukke nogle sene Vinteræbler ned Han stod oppe paa et Bord med en Kurv paa Armen, hun stod paa en Stol og holdt i Fligene af et stort hvidt Forklæde.

»Naa, hvad blev det saa til!« raabte hun utaalmodigt til Mogens, der havde brudt af i det Eventyr, han fortalte, for at faae fat i et Æble, der hang høit oppe.

»Jo,« fortsatte han, »saa begyndte Bonden da at løbe tre Gange rundt om sig selv og synge: »til Babylon! til Babylon! med en Jernring gennem mit Hoved.« Saa fløi han og hans Kviekalv, hans 116 Oldemoer og hans sorte Hane; de fløi over Have, saa brede som Arup Veile, over Bjerge, saa høie som Jannerup Kirke, henover Himmerland og gennem det Holsteenske lige til Verdens Ende. Der sad Trolden og spiste Davre; han var lige færdig, da de kom.

»Du skulde være lidt gudfrygtig, Fa'erlil,« sagde Bonden, »ellers kunde det være, Du kom Himmerig forbi.«

Ja han vilde gjerne være gudfrygtig.

»Saa maa Du læse fra Bords,« sagde Bonden »Nei jeg vil ikke fortælle mere,« sagde Mogens utaalmodigt.

»Naa, ja saa lad være,« sagde Kamilla og saae forbauset op paa ham.

»Jeg kan ligesaa gjerne sige det strax,« vedblev Mogens, »jeg vil spørge Dem om Noget, men De maa ikke lee ad mig.«

Kamilla hoppede ned af Stolen.

»Siig mig! - nei jeg vil selv sige Noget, - her er Bordet og der er Gjærdet, vil De ikke være min Kjæreste,

saa springer jeg min Vei med Kurven over Gjærdet og bliver borte. En.«

Kamilla skottede op til ham og saae Smilet forsvinde fra hans Ansigt.

»To.«

Han var ganske bleg af Bevægelse.

»Ja,« hviskede hun, slap Fligene af Forklædet, saa Æblerne trillede til alle Verdens Kanter, og saa løb hun.

Men hun løb ikke fra Mogens.

»Tre,« sagde hun, da han naaede hende, men han kyssede hende alligevel.

Justitsraaden blev forstyrret i sine Asters, men Amtmandens Søn var en altfor mageløs Blanding af Natur og Civilisation, til at Justitsraaden skulde ville gjøre Vanskeligheder.

Det var sidst paa Vinteren; det store, tykke Sneelag, der skyldtes en heel Uges idelige Fygen, var raskt i Færd med at smelte bort. Luften var fuld af Sol og af Gjenskin fra den hvide Snee, der i store, funklende Draaber dryppede ned forbi Vinduerne. Derinde i Stuen vare alle Former og Farver vakte, alle Linier og Omrids vare som levende: det Flade bredte sig, det Buede krummede sig, det Skraa gled og det 117 Brudte brødes. Alle grønne Toner myldrede mellem hinanden paa Blomsterbordet lige fra de blødeste mørkegrønne til det skarpeste Gulgrønt. De brunrøde Toner flød i Flammer henover Mahognybordets Plade, og Guld gnistrede og funkledede fra Nips, fra Rammer og Lister, men paa Gulvtæppet brødes alle Farver i een lystig, lysende Tummel.

Kamilla sad ved Vinduet og syede, og hun og Gratierne paa Konsollen vare heelt indhyllede i et rødt Lys fra de røde Gardiner, og Mogens, der vandrede langsomt frem og tilbage paa Gulvet, gik hvert Øieblik ud og ind af skraa Lysstøtter af svagt-regnbuefarvet Støv.

Han var i et snaksomt Hjørne.

»Jo,« sagde han, »det er et eget Slags Folk, dem I omgaaes; der er ikke den Ting til mellem Himmel og Jord, de ikke er færdige med i en Haandevending, det er lavt og det er ædelt, det er det Dummeste, der er gjort siden Verdens Skabelse, og det er det Klogeste, det *der* er saa grimt, saa grimt, og det *der* er saa kjønt, saa det ikke kan siges, og Alt det er de Allesammen enige om, det er, ligesom de havde en bestemt Tabel eller saadan Noget, som de regnede det ud efter, for de faae Allesammen det samme Facit, ihvad det saa er. - Hvor de ligner hinanden, de Mennesker! Allesammen veed de det Samme og taler de om det Samme, de har Allesammen de samme Ord og de samme Meninger.«

»Du vil da ikke,« indvendte Kamilla, »sige, at Karlsen og Rønholt mener det Samme?«

»Ja de er nu de Deiligste af dem Allesammen, de høre til forskjellige Partier! deres Grundanskuelser er saa forskellige som Nat og Dag! nei, de er ikke, de er saa enige, saa det er en Lyst, maaskee der er en lille Stump, de virkelig er uenige om, maaskee det blot er en Misforstaaelse, men det er Gud hjælpe mig en reen Komædie at høre dem, det er ligesom de havde aftalt at gjøre alt Muligt for ikke at blive enige, de begynde med at raabe høit, saa tale de sig strax hidsige, saa siger den Ene i Hidsighed Noget, han ikke mener, saa siger den Anden det stik Modsatte, som han heller ikke mener, og saa angriber den Ene det, den Anden ikke mener, og den Anden det, den Ene ikke mener, og saa er Spillet gaaende.«

»Men hvad har de da gjort Dig?«

»De ærgre mig, disse Karle, naar man seer dem i Ansigtet, er det 118 ligesom man fik Brev paa, at der for Eftertiden ikke skal skee noget Mærkeligt i Verden.«

Kamilla lagde Sytøiet fra sig, gik hen og tog fat i Fligene af hans Frakkekrave og saae skjelmisk spørgende op paa ham.

»Jeg kan ikke fordrage den Karlsen,« sagde han gnavent og slog med Hovedet.

»Naa! og saa?«

»Og saa er Du saa meget, meget sød,« mumlede han komisk kjælent.

»Og saa?«

»Og saa,« brusede han op, »saa seer han paa Dig og hører paa Dig og taler med Dig paa en Maade, jeg ikke kan lide, han skal lade være, skal han, for Du er *min* og ikke *hans*. Ikke sandt! Du er *ikke* hans, slet ikke

hans. Du er min, Du har forskrevet Dig til mig, som Doktoren til Fanden, Du er min med Sjæl og Krop, med Hud og Haar, lige lukt ind i al Evighed«

Hun nikkede lidt ængsteligt op imod ham, saae trofast op paa ham, fik Taarer i Øinene og gjemte sig saa ind til ham, og han slog Armene om hende, bøiede sig ned over hende og kyssede hende paa Panden.

Samme Dags Aften fulgte Mogens Justitsraaden til Posten, der var nemlig kommet en pludselig Ordre til Justitsraaden om en Embedsreise, han skulde foretage. Næste Dags Morgen skulde Kamilla derfor tage ud til sin Tante og blive der, til han kom igjen.

Da Mogens havde faaet sin tilkommende Svigerfader afsted, gik han hjemad og tænkte paa, at han ikke skulde see Kamilla i flere Dage. Han dreiede ned ad den Gade, hvor hun boede. Den var lang og smal og kun lidet befærdet. En Vogn rumlede bort i den fjerneste Deel af den; den Vei var der ogsaa Lyd af Fodtrin, der tabte sig. Nu hørte han kun en Hund gjøe inde i Bygningen bagved sig. Han saae opad Huset, hvor Kamilla boede: der var som sædvanlig mørkt i den nederste Etage, og de hvidtede Ruder fik kun lidt uroligt Liv ved det flagrende Skjær fra Lygten paa Nabohuset. I anden Etage stode Vinduerne aabne, og i et af dem stak der en heel Tylvt Brædder frem over Karmen. Hos Kamilla var der mørkt, ovenover var der mørkt, kun i det ene Kvistvindue var der et hvidgyldent Skjær fra Maanen. Ovenover Huset vare Skyerne i vild Flugt. I Bygningerne paa begge Sider vare Ruderne oplyste.

Det mørke Huus gjorde Mogens sørgmodig, det stod der saa 119 forladt og trøstesløs; de aabne Vinduer klirrede med deres Kroge, Vandet løb monotont trommende ned i Tagrenden, nu og da faldt der et Sted, han ikke kunde see, en Smule Vand med en huul, blød Lyd, og Luften susede tungt gennem Gaden. Det mørke, mørke Huus! Mogens fik Taarer i Øinene, det trykkede ham for Brystet, og der kom en underlig dunkel Forestilling om, at han havde Noget at bebreide sig overfor Kamilla. Saa kom han til at tænke paa sin Moder og fik Længsel efter at lægge sit Hoved i hendes Skjød og græde ud

Saaledes stod han længe, med Haanden trykket mod Brystet, indtil en Vogn kom kjørende i skarpt Trav gennem Gaden, saa gik han efter den og hjem. Han maatte længe staae og ruske i Gadedøren, før den gik op, saa løb han nynnende opad sine Trapper, og da han var kommen ind, kastede han sig paa Sofaen med en af Smollets Romaner i Haanden og læste og loe til over Midnat.

Endelig blev det for koldt i Værelset, han sprang op og gik trampende frem og tilbage for at faae Kulden bort. Han standsede ved Vinduet: Himlen var paa den ene Kant saa lys, at de snedækte Tage smeltede sammen med den; paa den anden Kant drev der nogle lange Skyer, og under dem havde Luften et underlig rødligt Skjær, et usikkert bølgende Skjær, en rød rygende Taage; han rev Vinduet op, der var Ildløs henad Justitsraadens til. Nedad Trappen, henad Gaden, saa hurtigt han kunde; nedad en Tværgade, gennem en Sidegade, og saa ligefrem; endnu kunde han Intet see, men da han dreiede omkring Hjørnet, saae han det brandrøde Skjær. En Snees Mennesker klamprede enkeltviis nedad Gaden. Idet de løb forbi hinanden, spurgte de, hvor Ilden var. Der blev svaret: Raffinaderiet Mogens blev ved at løbe ligesaa hurtig som før, men langt lettere om Hjertet Endnu et Par Gader, der blev flere og flere Folk, og de talte om Sæbefabrikken. Den laae ligeoverfor Justitsraadens. Mogens løb som rasende. Der var kun en skraa Tværgade tilbage, den var aldeles fyldt med Folk, rolige, velklædte Mandfolk, pjaltede, gamle Koner, der stode og talte i en langsom klynkende Tone, raabende Læredrenge, udmaiede Piger, der hviskede til hinanden, Sjøvere, der stode støt og sagde Vittigheder, forbausede Drukkenbolte og Drukkenbolte, der skjændtes, hjælpeløse Politibetjente og Drosker, der hverken kunde komme frem eller tilbage. Mogens vred sig gennem Hoben. Nu var han ved Hjørnet; Gnisterne dalede langsomt ned over ham. Opad Gaden; det føg med Gnister, Ruderne glødede paa begge Sider, Fabrikken brændte, 120 Justitsraadens brændte, og Nabohuset brændte ogsaa. Alting var Røg, Ild og Forvirring, Raaben, Banden, Tagsteen, der raslede ned, Øxehug, Træ, der splintredes, Ruder, der klirrede, Straaler, der hvislede, spruttede og pladskede, og mellem Alt dette Pumpeslagenes regelmæssige, dumpe Hulken. Møbler, Sengeklæder, sorte Hjelme, Stiger, blanke Knapper, oplyste Ansigter, Hjul, Reb, Seildug, underlige Instrumenter; Mogens styrtede mellem det, over det, under det Altsammen, fremad mod Huset.

Facaden var stærkt oplyst af Flammerne fra den brændende Fabrik, Røgen piblede frem mellem Tagstenene og væltede ud af første Sals aabne Vinduer; derinde buldrede og knittede Ilden; der kom en langsomt bragende Lyd, der gik over til Rullen og Knækken og endte med et dumpt Drøn; Røg, Gnister og Flammer piintes voldsomt ud af alle Husets Aabninger, og saa begyndte Luerne at spille og smælde med dobbelt Styrke og dobbelt Klarhed Det var den midterste Deel af Førstesals-Loftet, der faldt Mogens greb med begge Hænder fast i en stor Brandstige, der støttede op mod den Deel af Fabrikken, der endnu ikke stod i Flamme. Et Øieblik holdt den sig lodret, men saa faldt den fra ham over paa Justitsraadens Huus og stødte en Karm ind oppe paa anden Sal. Mogens sprang op ad Stigen og ind gennem Aabningen. Det første Øieblik maatte han lukke Øinene for den skarpe Trærøg, og den tunge kvælende Em, der steg op fra det forkullede Tømmer, som Vandstraalerne havde naaet, tog Veiret fra ham. Han var i Spisestuen. Væggen ind til Dagligstuen var næsten heelt falden. Dagligstuen var et stort glødende Dyb, Luerne nede fra Grunden af Huset sloge engang imellem næsten op mod Loftet, de faa Fjæl, der vare blevne hængende, da Gulvet faldt, brændte med klare hvidgule Flammer, Skygger og Flammeskjær bølgede over Væggene, Tapetet rullede sig

hist og her sammen, fængede og fløi i brændende Flager ned i Dybet, og opad løse Lister og Skilderiernes Rammer slikkede vevre gule Flammer. Mogens krøb over Brokker og Brudstykker af den indstyrkede Væg hen til Randen af Dybet, dernedefra bølgede kolde og hede Luftstrømme skifteviis mod hans Ansigt; ovre paa den anden Side var Saameget af Væggen falden, at han kunde see ind i Kamillas Værelse, medens det Stykke, der gjemte for Justitsraadens Kontor, endnu stod Det blev hedere og hedere, Huden i Ansigtet strammede, og han mærkede, at hans Haar krøllede sig. Noget Tungt strøg over hans Skulder og blev liggende over 121 Ryggen og trykkede ham ned mod Jorden, det var Vexelbjælken, der langsomt var gledet ned fra sin Plads. Han kunde ikke røre sig, hans Aandedræt blev tungere og tungere, og hans Tindinger bankede voldsomt; til Venstre for ham pladskede en Vandstraale mod Spisestumuren, og han gik op i det ene Ønske, at de kolde, kolde Draaber, der spredtes til alle Sider, maatte stænke hen paa ham. Da hørte han det stønne ovre paa Dybets anden Side, og han saae noget Hvidt bevæge sig paa Gulvet i Kamillas Værelse. Det var hende. Hun laae paa sine Knæ og holdt, idet hun vuggede sig i Hofterne, en Haand paa hver Side af Hovedet. Hun reiste sig langsomt og kom hen til Randen af Dybet. Hun stod stivt opreist, Armene hang slapt ned og Hovedet ligesom vaklede paa Halsen; ganske, ganske langsomt sank hendes Overkrop forover, hendes lange deilige Haar feiede mod Gulvet, et kort, stærkt Blus, og det var borte, i næste Nu styrtede hun ned i Flammerne.

Mogens udstødte en klagende Lyd, kort, dyb og stærk, som et vildt Dyrs Brøl, og gjorde i det Samme en voldsom Bevægelse som for at komme bort fra Dybet; han kunde ikke for Bjælken; hans Hænder famlede over Muurbrokkerne, saa ligesom stivnede de i et voldsomt Greb om dem, og saa begyndte han i regelmæssig Takt at hugge Panden mod Gruset og stønnede: *Herre Gud, Herre Gud, Herre Gud!*

Saaledes laae han. Efter nogen Tids Forløb mærkede han, at der var Noget, der stod og tog paa ham; det var en Brandsvend, der havde kastet Bjælken til Side og nu vilde bære ham ud af Huset; Mogens mærkede med en stærk Følelse af Uhygge, at han blev løftet op og ført afsted. Svenden bar ham hen til Aabningen; da fik Mogens en klar Fornemmelse af, at der var blevet gjort ham Fortræd, og at Svenden, der bar ham, vilde ham tillivs, han rev sig løs af hans Arme, greb en Lægte, der laae paa Gulvet, hug Svenden med den i Hovedet, saa han tumlede tilbage, kom ud af Aabningen og løb opreist nedad Stigen, holdende Lægten over sit Hoved. Gjennem Tumlen, Røgen, Menneskehoben, gennem tomme Gader, over øde Pladser, ud paa Marken. Dyb Snee allevegne, lidt borte en sort Plet, det var en Grusdyngge, der ragede op over Sneelaget, han huggede efter den med Lægten, huggede igjen og igjen, blev ved at hugge efter den, vilde hugge den ihjel, saa den blev reent borte, vilde ogsaa løbe langt bort, løb saa rundt om den og huggede efter den som rasende, den vilde ikke, vilde ikke blive borte, han slyngede Lægten langt bort og 122 kastede sig over den sorte Dyngge for at gjøre det af med den, han fik Hænderne fulde af Smaasteen, det var Gruus, det var en sort Grusdyngge; hvorfor laae han ude paa Marken og rev i en sort Grusdyngge, han lugtede Røgen, Flammerne blinkede om ham, han saae Kamilla synke ned i dem, han skreg og styrtede afsted over Marken. Han kunde ikke blive fri for Synet af Flammerne, han holdt sig for Øinene: Flammer, Flammer! kastede sig paa Jorden og trykkede Ansigtet ned i Sneen: Flammer! sprang op, løb tilbage, løb frem, dreiede af: Flammer overalt; afsted stod det henover Sneen forbi Huse, forbi Træer, forbi et forfærdet Ansigt, der stirrede ud gennem en Rude, udenom Stakke og gennem Gaarde, hvor Hunde tudede op og sled i deres Lænker. Han løb omkring en Forhuus-Længe og stod pludseligt foran et stærkt og uroligt oplyst Vindue, det Lys gjorde ham godt, Flammerne veeg for det; han gik hen til Vinduet og saae ind, det var et Bryggers, en Pige stod ved Gruen og rørte i Kjleden; Lyset, hun holdt i Haanden, skinnede lidt rødligt i den stærke Em, en anden Pige sad og nebbrede Fjerkræ, og en tredie sved det over en storflammet Ild af Langhalm; Flammerne bleve mindre, saa kom der ny Halm til, og de blussede op igjen, saa bleve de atter mindre, mindre endnu, gik ud Mogens stødte vredt en Rude ind med Albuen og gik langsomt bort, Pigerne skreg derinde. Saa løb han til igjen, løb længe i en stille Klynken. Der kom spredte Glimt af Erindringer fra den gode Tid, og det blev dobbelt mørkt, naar de vare forbi, han kunde ikke udholde at tænke paa, hvad der var skeet, det maatte ikke være skeet, han kastede sig paa Knæ og vred sine Hænder mod Himlen, idet han tiggede om at faae det Skeete gjort tilbage igjen. Længe slæbte han sig afsted paa Knæene og holdt Øinene vedholdende fæstede paa Himlen, som om han frygtede, at den vilde smutte bort, for at undgaae hans Bønner, naar han ikke blev ved at see paa den. Saa kom Billederne fra den gode Tid svævende, flere og flere i taagelyse Rækker; ogsaa var der Billeder, der skjøde op om ham i pludselig Glands, og andre svang forbi, saa ubestemt, saa fjernt, at de vare borte, før han vel vidste, hvad det var. Han sad stille i Sneen, betagen af Lys og Lød, af Liv og Lykke, og den dunkle Angst, han i Begyndelsen havde havt for, at der skulde komme Noget og slukke det Altsammen, var forsvunden. Det var saa stille om ham, saa roligt i ham, Billederne vare borte, men Lykken var der. Saa stille! der var ingen Lyd; men Lyde spøge. Og der kom Latter og Sange, og lette Ord kom, og lette Fjed og 123 Pumpselagenes dumpe Hulken. Jamrende løb han sin Vei, løb langt og længe, kom til Søen og fulgte dens Bredder, indtil en Trærod fik ham til at falde, og da var han saa træt, at han blev liggende.

Med en blød klukkende Lyd skvulpede Vandet over Smaastenenene, stødviis susede det let i de nøgne Grene, enkelte Krager skreg ude over Søen, og Morgenen kastede sit grelle, blaa Skjær over Skoven og Søen, over Sneen og over det blege Ansigt.

Ved Solopgang blev han funden af Hegnsmanden fra Naboskoven og baaret op til Nikolai Skovløbers, og der laae han i Uger og Dage mellem Liv og Død

Omtrent ved den Tid, Mogens blev ført op til Nikolais, var der Opløb om en Vogn for Enden af den Gade, hvor Justitsraaden boede. Kudsken kunde ikke forstaae, hvorfor Politibetjenten vilde forhindre ham i at udføre sit lovlige Hverv, og derfor skændtes de. Det var den Vogn, der skulde hente Kamilla til hendes Tante.

»Nei! siden den stakkels Kamilla kom saa ynkeligt af Dage, har vi ikke seet det Ringeste til ham.«

»Ja det er mærkeligt, hvad der kan være skjult i et Menneske. Man anede Ingenting. Saa stilfærdig og forlegen, næsten keitet. Ikke sandt, Frue, De anede *ikke* det Mindste?«

»Om Sygdommen! jo Gud, hvor kan De spørge! - naa De mener, -jeg forstod Dem ikke rigtigt - det skulde have været Noget, der laae i Blodet, noget Arveligt? -ja jeg husker, der var Noget med, at Faderen blev ført til Aarhus. Var det ikke saadan, Hr. Karlsen?«

»Nei! - jo, men det var for at blive begravet, hans første Kone ligger *der*. Nei, jeg tænkte paa, De veed, det forfærdelige eller - ja det forfærdelige Liv, han har ført i disse to eller halvtredie Aar.«

»Saa, næ - næ - Nei! - det veed jeg slet ikke Noget af.«

»Naa - ja - næ - det er jo ikke af de Ting, man gjerne taler om, man vil jo ikke naa! De forstaaer; Hensyn til Næsten. Justitsraadens Familie«

»Ja, det *har* naturligviis sin Berettigelse, det, De siger, - men paa den anden Side - siig mig ganske oprigtigt, er der ikke i Tiden en 124 falsk, en - pietistisk Bestræbelse efter at tilsløre, at tilhulle sine Medmenneskers Svagheder, og - jeg forstaaer mig naturligviis ikke paa den Slags Ting - men troer De ikke, at Sandheden eller den offentlige Moral, jeg mener ikke saadan Moralitet, men - Moral, Tilstand, hvad De vil, at den lider derunder?«

»Ganske vist! og det glæder mig overordenlig saa aldeles at være enig med Dem, og i dette Tilfælde Sagen er ligefrem den, at han har hengivet sig til Excesser af alle mulige Slags, har levet paa den meest ryggesløse Maade med den allerlaveste Pøbel, med Folk uden Ære, uden Samvittighed, uden Stilling, Religion eller Nogetsomhelst, Dagdrivere, Gjøglere, Krogjæster og - og i Sandhedens Navn: letfærdige Fruentimmer.«

»Og det efter at have været forlovet med Kamilla, Gud i Himlen, og efter at have ligget af Hjernebetændelse i tre Maaneder!«

»Ja - og hvad forudsætter det ikke for Tilbøieligheder, og hvordan mon hans Fortid har været, hvordan troer De?«

»Ja og Gud veed, hvordan det egenlig forholdt sig med ham i selve Forlovelsestiden. Han *var* noget fordægtig. Det er nu *min* Anskuelse.«

»Undskyld, Frue, og undskyld De ogsaa, Hr. Karlsen, De har taget det Hele lidt abstrakt, meget abstrakt; jeg har tilfældigviis meget konkrete Beretninger fra en Ven derovre i Jylland og kan fremstille Sagen i sine Detailler.«

»Hr. Rønholt! De vil da ikke«

»Give Detailler! jo jeg vil, Hr. Karlsen, med Fruens Tilladelse. Tak. Han har ganske vist ikke levet, som man bør leve efter en Hjernebetændelse. Han har flakket Markederne rundt med et Par Svirebrødre, og skal heller ikke have været uden Berøring med Tros og Bissekræmmer, bekjendt og frygtet med Gjøglertrupperne og da navnlig med deres kvindelige Personale. Maaskee det var det Klogeste, om jeg løb ovenpaa og hentede min Vens Brev. Hvis De tillader? Skal være her paa Øieblikket.«

»Synes De ikke, Hr. Karlsen, at Rønholt er sjældent elskværdig i Dag?«

»Ja! - unægtelig, men Fruen maa ogsaa erindre, at han har udtømt al sin Galde i en Artikel i Morgenavisen. At tænke sig, at man vover at fremsætte - det er reentud Oprør, Foragt for Loven, for - hm«

»De fandt Brevet?«

»Jo jeg gjorde. Maa jeg begynde? Lad mig see -ja: »vor fælles Ven, som vi mødte ifjor i Mønsted, og som Du sagde, Du kjendte ovre fra 125 Kjøbenhavn, har i de sidste Maaneder huseret her i Egnen, han seer ganske ud som *den* Gang, han er den samme blege, triste Ridder af den bedrøvelige Skikkelse. Han er den løierligste Blanding af forceret Kaadhed og stille Haabløshed, er affekteret-hensynsløs og brutal overfor sig selv og Andre, er stille og ordknap, og synes, skjøndt han ikke gjør Andet end svire og sværme, aldeles ikke at more sig; det bliver ved det, jeg allerede den Gang sagde, at han har den fixe Idee at ansee sig for personlig fornærmet af Tilværelsen. Hans Omgang var her navnlig en Pranger, Krodegnen kaldet, fordi han altid synger og altid er paa Sviir, og en forsoren, opløben Mellemtung af Matros og Bissekræmmer, bekjendt

og frygtet under Navn af Peer Styrløs, desuden Skjøn Abelone; i den sidste Tid maatte denne dog vige Pladsen for et mørkt Fruentimmer, der hørte til en Gjøglerbande, som i længere Tid har lyksaliggjort os med Forestillinger i Kraftkunst og Liniedands. Du har seet det Slags Fruentimmer, med skarpe, gule, tidligtældede Ansigter, Mennesker, der ere ødelagte af Brutalitet, Armod og fattige Laster og til Overflod altid klædte i luvslidt Fløiel og smudsigt Rødt. Der har Du Banden. Jeg forstaaer ikke vor Vens Passion, det er godt nok, at Kjæresten kom saa ynkeligt af Dage, det forklarer dog ikke Sagen. Du skal dog endnu høre, hvordan han forlod os. Vi havde Marked et Par Miil herfra; han, Styrløs, Prangeren og Fruentimmeret sade i et Værtshuustelt og svirede til langt ud paa Natten. Klokken tre eller saa bleve de endelig færdige til at tage afsted De kom da paa Vognen, og det gaaer saa meget godt, men saa dreier vor fælles Ven af fra Landeveien og kjører afsted med dem over Marker og Heder, alt hvad Hestene springe kunde. Vognen slynges fra den ene Side til den anden. Det bliver omsider Prangeren for broget, og han raaber, at han vil af Da han er kommet af, pidsker vor fælles Ven paa igjen og lader staae til lige mod en stor Lyngbakke; saa bliver Fruentimmeret bange og kommer af, nu gaaer det opad Bakken og nedad den saa susende vildt, at det er et Mirakel at ikke Vognen kom ned før Hestene. Paa Opkjørselen havde Peer imidlertid listet sig af Vognen, og til Tak for Kjørselen sendte han sin store Foldekniv efter Kudskens Hoved«

»Det stakkels Menneske! men det er dog stygt med det Fruentimmer.«

»Afskyeligt, Frue, decideret afskyeligt. Mener De virkelig, Hr. Rønholt, at denne Fremstilling skulde stille dette Menneske i et bedre Lys?«

126

»Nei, men i et sikkrere; De veed, i Mørke kan man let antage Ting for større, end de er.«

»Kan der da tænkes noget Værre?«

»Hvis ikke, er det det Værste, men De veed, man skal aldrig troe det Værste om Folk.«

»Ja, De mener egenlig, at det ikke er saa slemt det Hele, at der er noget Rask ved det, noget i eminent Forstand Plebeiisk, som tiltaler Deres Hang til det Demokratiske.«

»Seer De da ikke, at han forholder sig ret aristokratisk til sine Omgivelser?«

»Aristokratisk! nei, det er dog vel paradoxt. Hvis han ikke er Demokrat, saa veed jeg virkelig ikke, hvad han er.«

»Ja der er jo forresten andre Bestemmelser.«

Hvide Hægebær, blaalige Syringer, Rødtjørn og straalende Guldregn blomstrede og duftede udenfor Huset Vinduerne stode aabne og med nedrullede Persiennner. Mogens lænede sig ind over Karmen, Persiennen laae ham nedad Ryggen. Det var velgjørende for Øiet efter al den Sommersol paa Skov og Vand og i Luft at see ind i Stuens dæmpede, bløde, rolige Lys. En høi, fyldig Dame stod derinde med Ryggen til Vinduet og satte Blomster i en stor Vase. Blouselivet paa hendes blegrøde Morgenkjole samledes høit oppe under Brystet af et sort glindsende Læderbælte, paa Gulvet bag ved hende laae en sneehvid Friseerkappe, hendes store, meget blonde Haar hang i et hørirødt Natnet.

»Du er noget bleg efter Sviren igaar,« var det Første, Mogens sagde.

»Godmorgen,« svarede hun og rakte, uden at vende sig, Haanden og de Blomster, hun havde i den, henimod ham. Mogens tog en af Blomsterne. Laura dreiede Hovedet halvt om imod ham, aabnede Haanden lidt og lod Blomsterne i smaa Partier falde ned paa Gulvet Saa gav hun sig igjen til at sysle med Vasen.

»Syg?« spurgte Mogens.

»Træt.«

»Jeg spiser ikke Frokost hos Dig i Dag.«

»Ikke!«

»Vi han heller ikke spise til Middag sammen.«

127

»Du skal fiske?«

»Nei! - Farvel!«

»Naar kommer Du igjen?«

»Jeg kommer ikke igjen.«

»Hvad skal nu det sige?« spurgte hun, rettede paa sin Kjole, kom hen til Vinduet og satte sig paa Stolen der.

»Jeg er kjed af Dig. - Det er det Hele.«

»Nu er du ond, hvad er der i Veien? hvad har jeg dog gjort?«

»Ingenting, men da vi hverken ere gifte eller gale af Kjærlighed til hinanden, kan jeg ikke see, at der er noget Mærkeligt i, at jeg gaaer min Vei.«

»Er Du jaloux?« spurgte hun ganske sagte.

»Paa En som Dig! Vorherre bevare min Forstand!«

»Men hvad skal det sige Altsammen?«

»Det skal sige, at jeg er træt af din Skjønhed, at jeg kan din Stemme og dine Bevægelser udenad, og at hverken dine Luner eller din Dumhed eller din Listighed kan more mig mere. Kan Du saa sige mig, hvorfor jeg skulde blive?«

Laura græd »Mogens, Mogens, hvor kan Du nænne det! O, hvad skal jeg, skal jeg, skal jeg, skal jeg gjøre! Bare bliv i Dag, bare i Dag, Mogens, Du *maa* ikke gaae fra mig.«

»Aa, det er jo Løgn, Laura, Du troer det ikke engang selv; det er ikke, fordi Du gjør saa forskrækkelig ad mig, at Du er bedrøvet; det er blot lidt Befippelse over Forandringen, Du er ængstelig for en Smule Forstyrrelse i dine daglige Vaner. Jeg kjender det saa godt, Du er ikke den Førstejag er bleven kjed af.«

»O, bliv bare hos mig i Dag, saa skal jeg ikke plage Dig om at blive saameget som en Time til.«

»I ere nogle Hunde, I Fruentimmer! I har ikke Ære skabt i Livet, om man saa sparker Jer bort, kommer I krybende tilbage igjen.«

»Ja, ja vi gjør, men saa bliv i Dag - hvad - bliv!«

»Bliv, bliv! nei!«

»O, Du har aldrig elsket mig, Mogens.«

»Nei.«

»Jo, Du har, Du elskede mig den Dag, det blæste saa stærkt, o, den rare Dag dernede ved Stranden, da vi sad i Ly af Baaden.«

»Tossede Tøs!«

128

»Bare jeg var en ordenlig Pige af fine Forældre og ikke saadan En, som jeg er, saa blev Du nok hos mig, saa nænnede Du ikke at være saa haard - og jeg, der elsker Dig saadan!«

»Det skal Du ikke.«

»Nei, jeg er ligesom det Støv, Du træder paa, mere bryder Du Dig ikke om mig. Ikke et godt Ord, bare haarde Ord; Foragt, det er godt nok til mig.«

»De Andre er hverken bedre eller værre end Du. Farvel, Laura!«

Han rakte Haanden til hende, men hun holdt Hænderne paa Ryggen og klynkede: »nei, nei, ikke Farvel! ikke Farvel!«

Mogens løftede Persiennen, gik et Par Skridt tilbage og lod den falde ned for Vinduet. Laura bøiede sig hurtigt under den udover Karmen og bad: »kom hen til mig! kom og ræk mig din Haand.«

»Nei.«

Da han var kommet noget bort, raabte hun klagende: »Farvel! Mogens.«

Han vendte sig mod Huset med en let Hilsen. Saa gik han videre: »og saadan en Pige troer endnu paa Kjærligheden! - nei, hun *gjør* ikke.«

Ude fra Havet trak Aftenvinden ind over Landet, og Marehalmen svang sine blege Ax og løftede lidt paa de spidse Blade, Sivene duvede, Klitsøen mørknede af tusinde fine Furer, og Aakandebladene rykkede uroligt i deres Stilke. Saa tog Lyngen til at slaae med de dunkle Toppe, og paa Sandmarkerne svaiede Rødknæet ledeløst omkring. Indover Landet! Havrenegene dukkede, den unge Kløver skjælvede paa Stubbemarken, og Hveden blev høi og lav i tunge Bølger, Tagene gav sig, Møllen knagede, Fløiene svang rundt, Røgen slog ned i Skorstenene, og Ruderne duggede.

Det susede i Glamhullerne, i Herregaardens Popler og peb i det forblæste Krat paa Breddbjerg Grønhøi. Mogens laae deroppe og saae udover den mørke Jord. Maanen var ved at faae Glands, Taagerne dreve dernede i Engen. Det var saa sørgeligt det hele Liv, tomt bagved, mørkt foran. Men saadan var Livet. De, der gik og vare lykkelige, de vare ogsaa blinde. Han havde lært at see af Ulykken, Alt var uretfærdigt og løgnagtigt, den hele Jord var een stor rullende Løgn; 129 Troskab, Venskab, Barmhertighed, Løgn var det, Løgn hver en Stump; men det, der kaldtes Kjærlighed, det var dog det Huleste af det Hule, Lyst var det, flammende Lyst, ulmende Lyst, osende Lyst, men *Lyst* og aldrig Andet. Hvorfor skulde han vide dette? hvorfor havde han ikke faaet Lov til at blive i Troen paa alle disse lueforyldte Løgne? hvorfor skulde han see, og de Andre være blinde? han havde Ret til Blindhed, han havde troet paa Alt, hvad der kunde troes paa.

Lysene tændtes nede i Byen.

Dernede var Hjem paa Hjem. Mit Hjem! mit Hjem! og min Barnetro paa alt det Deilige i Verden! - Og om de nu havde Ret de Andre! om Verden var fuld af bankende Hjerter og Himlen fuld af en kjærlig Gud! Men hvorfor veed jeg da ikke *det*, hvorfor veed jeg noget Andet? og jeg *veed* noget Andet saa skjærende, bittert, sandt

Han reiste sig op, Mark og Eng laae i fuldt Maanelys for ham. Han gik ned mod Byen ad Stien langs med Herregaardshaven, gik og saae ind over Steengjærdet. Inde paa en Plaine i Haven stod der en Sølvpoppe, Maanelysset faldt skarpt paa de skjælvende Blade, snart vendte de den mørke Side til, snart den hvide. Han lagde Albuerne paa Gjærdet og stirrede ind paa Træet, det saae ud, som Bladene rislede ned over Grenene. Han troede at kunne høre den Lyd, Løvet frembragte. Pludselig lød det nærvæd med en deilig Kvindestemme:

»Du Blomst i Dug!
Du Blomst i Dug!
Hvisk mig Drømmene dine.
Er der i dem den samme Luft,
Den samme selsomme Elvelandsluft,
Som i mine?
Og hvisker, sukker og klager det der
Gjennem døende Duft og blundende Skjær,
Gjennem vaagnende Klang, gennem spirende Sang:
I Længsel,
I Længsel jeg lever!«

Saa kom Stilheden igjen. Mogens trak Veiret dybt og lyttede spændt: ingen Sang; oppe ved Gaarden blev der gaaet med en Dør. Nu hørte han tydeligt Lyden af Sølvpoplens Blade. Han bøiede Hovedet mod sine Arme og græd 130 Den næste Dag var en af dem, paa hvilken Eftersommeren er saa riig. Dag med rask kølig Vind, med mange store, hurtigt ilende Skyer, med evindeligen Bliven mørkt og Bliven lyst, alt som Skyerne dreve forbi Solen. Mogens var gaaet op paa Kirkegaarden, Herregaardshaven stødte op til den. Der saae temmelig bart ud deroppe, Græsset var nylig slaaet, bag et gammelt fiirkantet Jerngitter stod der en bred, lav Hyld og flagrede med sine Blade, om enkelte Grave var der Trærammer, de fleste var ellers kun lave fiirkantede Tuer, nogle af dem havde Blikopstillinger med Indskrifter, andre Trækors, hvor Malingen var skallet af, andre havde Voxkrandse, Størstedelen havde slet Ingenting. Mogens gik og søgte efter et Sted, hvor der var Læ, men det syntes at blæse paa alle Sider af Kirken. Han kastede sig ved Diget og tog en Bog op af Lommen; det blev dog ikke til Noget med Læsningen; hvergang der gik en Sky for Solen, syntes han, det blev for koldt, og tænkte paa at reise sig, men saa kom Lyset igjen og fik ham til at blive liggende. En ung Pige kom langsomt gaaende, en Mynde og en Hønsehund løb legende foran hende. Hun standsede og syntes at ville sætte sig, men da hun fik Øie paa Mogens, fortsatte hun sin Gang tversover Kirkegaarden ud ad Laagen. Mogens reiste sig og saae efter hende; hun gik dernede paa Landeveien, Hundene legede endnu. Saa gav Mogens sig til at læse Indskriften paa et af Gravstederne, den fik ham snart til at smile. Med Et kom der en Skygge over Graven og blev liggende. Mogens saae til Siden. Der stod en ung solbrændt Mand, den ene Haand i sin Jagttaske, i den anden Haand en Bøsse.

»Den er ikke saa tosset, den,« sagde han og nikkede mod Indskriften.

»Nei,« sagde Mogens og reiste sig fra den bøiede Stilling.

»Siig mig,« vedblev Jægersmanden og saae til Siden, som om han søgte Noget, »De har været her et Par

Dage, og jeg har gaaet og undret mig over Dem, men er ikke kommet Dem paa nær Hold før nu; De gaaer og driver saa alene omkring, hvorfor har De ikke seet op til os? og hvad i Alverden forslaaer De Tiden med? for De gjør jo ikke Forretninger her i Egnen?»

»Nei, jeg ligger her for min Fornøielse.«

»Ja det er her rigtignok Meget af,« udrød den Fremmede og loe, »gaaer De ikke paa Jagt? har De ikke Lyst til at følge med mig? jeg skal alligevel ned til Kroen og have nogle Hagl, og medens De gjør Dem i Stand, kan jeg gaae over og skælde Smeden ud Naa! De gaaer med?»

»Ja gjerne.«

»Men det er sandt - Thora! har De ikke seet en Pige?« han sprang op paa Diget, »jo der gaaer hun, det er min Kousine, jeg kan ikke præsentere Dem for hende, men kom, lad os gaae efter hende, vi have væddet, nu kan De være Dommer; hun skulde have været paa Kirkegaarden med Hundene, og saa skulde jeg gaae forbi med Bøsse og Taske og maatte hverken kalde eller fløite, og dersom Hundene saa alligevel gik med mig, saa havde hun tabt, nu skal vi see.«

Lidt efter naaede de Damen; Jægeren saae lige ud, men kunde ikke bare sig for at smile, Mogens hilste, idet de gik forbi. Hundene saae forbausede efter Jægeren og knurrede saa smaat, saa saae de op paa Damen og gjøede, hun vilde klappe dem, men de gik ligegyldigt fra hende og gjøede efter Jægeren; Skridt for Skridt gik de længere og længere bort, skottede om til hende og satte saa paa eengang afsted efter Jægeren og blev, da de naaede ham, aldeles ustyrlige med at springe op ad ham og med at pile af til alle Sider og tilbage igjen.

»Tabt,« raabte han til hende; hun nikkede smilende, vendte sig om og gik.

Jagten varede til langt ud paa Eftermiddagen; Mogens og Villiam kom godt ud af det med hinanden, og Mogens maatte love at komme op paa Gaarden om Aftenen; det gjorde han da ogsaa og kom der saa næsten hver Dag siden, men blev, alle gjæstfri Tilbud uagtet, boende i Kroen.

Det blev en bevæget Tid for Mogens. I Begyndelsen vakte Thoras Nærværelse alle tunge og sørgelige Erindringer til Live; ofte maatte han pludseligt give sig i Tale med Andre eller gaae sin Vei, for at hans Bevægelse ikke heelt skulde faae Magt over ham. Hun lignede slet ikke Kamilla, men dog hørte og saae han kun Kamilla. Thora var lille, fiin og spinkel, let til Smil, let til Taarer og let til Begeistring, talte hun længere alvorligt til Nogen, saa var det ikke som en Tilnærmelse, snarere som om hun blev borte i sig selv; fortalte eller udviklede En Noget for hende, udtrykte hendes Ansigt, hele hendes Skikkelse den inderligste Tillidsfuldhed og nu og da vel ogsaa Forventning. Villiam og hans lille Søster behandlede hende ikke ganske som Kammerat, 132 men dog langt fra som Fremmed, Onklen og Tanten, Karle, Piger og Egnens Bønder, Alle gjorde de Kour til hende, men saa forsigtigt og næsten ængstelig; - de vare overfor hende, omtrent som Vandreren i Skoven, der nær ved sig seer en af disse smaa, nydelige Sangfugle, med klare, kloge Øine, med smaa yndige Bevægelser; han er saa glad ved dette lille levende Væsen, vil saa gjerne, det skal komme nærmere og nærmere, men tør ikke røre sig, neppe drage Aande, for at det ikke skal blive bange og borte.

Som Mogens tiere og tiere saae Thora, kom Erindringerne sjeldnere og sjeldnere, og nu begyndte han at see hende, som hun var. Det blev en Tid med Fred og Lykke, naar han var hos hende, stille Længsel og stille Veemod, naar han ikke saae hende. Senere talte han med hende om Kamilla og sit forbigangne Liv, og det var næsten med Forbauselse, at han saae tilbage paa sig selv, og undertiden blev det ham næsten uforstaaeligt, at det var ham, der havde tænkt, følt og gjort alt det Underlige, han fortalte om.

En Aften stod han og Thora oppe paa en Høi i Haven og saae paa Solnedgangen. Villiam og hans lille Søster legede Tagfat rundt om Høien. Der var lette, lyse Farver i Tusindviis, stærke, straalende i Hundredviis. Mogens vendte sig fra dem og saae paa den dunkle Skikkelse ved sin Side: hvor uanseelig tog hun sig dog ikke ud mod al denne glødende Prag, han sukkede og saae igjen paa de farverige Skyer. Det kom ikke som en virkelig Tanke dette, fjernt og flygtigt kom det, var et Sekund og forsvandt, det var, som om det var Øiet, der tænkte.

»Nu er Troidene i Grønhøi glade, nu Solen er heelt nede,« sagde Thora.

»Saa-aa!«

»Ja! veed De ikke nok, at Troidene elske Mørket?»

Mogens smulte.

»Ja, De troer ikke paa Trolde, men det skulde De dog gjøre. Det er saa deiligt at troe paa det Altsammen, paa Høifolk og Elvepiger. Jeg troer ogsaa paa Havfruer og paa Hyldekvidden, men Nisser! hvad skal man med Nisser og Helheste? Det bliver gamle Maren vred over, naar jeg siger det; for det, siger hun, er der

ingen Gudfrygtighed i at troe paa, det, som jeg troer paa, saadan Noget, som ikke kommer Folk ved; men Varsler og Kirkegrimer de er med i Evangelium, siger hun. Men hvad siger De?»

133

»Jeg? ja jeg veed ikke, - hvordan mener De egenlig?»

»De holder bestemt ikke af Naturen?»

»Jo, tvertimod!»

»Ja, jeg mener ikke Naturen, saadan som man seer den fra Udsigtsbænke og Bakker med Trapper opad, hvor den bliver høitideligt anrettet, men Naturen hver Dag, altid Holder De saadan af Naturen?»

»Ja netop! hvert Blad, hver Kvist, hvert Lysskjær og hver Skygge kan jeg glæde mig ved Der er ingen Bakke saa nøgen, ingen Tørvegrav saa fiirkantet, ingen Landevei saa kjedelig, at jeg ikke et enkelt Øieblik kan forelske mig deri.»

»Men hvad Fornøielse kan De da have af et Træ eller en Busk, naar De ikke forestiller Dem, at der boer et levende Væsen i dem, som aabner og lukker Blomsterne og glatter Bladene. Naar De seer en Sø, en dyb og klar Sø, er det saa ikke derfor, at De holder af den, fordi De tænker Dem, at dybt, dybt nede *der* lever der Væsner, der have deres Glæder og Sorger, deres eget underlige Liv med underlige Længsler, og hvad kjønt er der for Exempel ved Bredbjerg Grønhøi, naar De ikke forestiller Dem, at det derinde myldrer og summer med smaa, smaa Skikkelser, der sukke, naar Solen staaer op, men begynde at dandse og lege med deres skjønne Skatte, naar Aftenen kommer.»

»Hvor det er underlig smukt! og det seer De?»

»Men De?»

»Ja jeg kan ikke forklare det, men det ligger i Farven, i Bevægelsen og i den Form, det har, og saa i det Liv, der er i det, Safterne, der stiger op i Træer og Blomster, Solen og Regnen, der faaer dem til at voxer, og Sandet, der flyger sammen i Bakker, og Regnskyllene, der furer og kløver Skrænterne, aa! det kan slet ikke forstaaes, naar *jeg* skal forklare det.»

»Og er det nok for Dem?»

»Aa! det er sommetider formeget! - altformeget! Og naar der nu baade er Form og Farve og Bevægelser saa yndige og saa lette, og der saa bag Alt dette er en selsom Verden, der lever og jubler og sukker og længes og som kan sige og synges det Altsammen, saa føler man sig saa forladt, naar man ikke kan komme den Verden nær, og Livet bliver saa mat og saa tungt.»

»Nei! nei! saadan maa De ikke tænke paa Deres Kjæreste.»

»Aa, jeg tænker ikke paa min Kjæreste.»

Villiam og Søsteren kom op til dem, og de fulgtes ad ind 134 En Formiddag flere Dage senere spadserede Mogens og Thora i Haven. Mogens skulde see Viinhuset, *der* havde han endnu ikke været; det var et temmelig langt, men ikke meget høit Drivhuus, Solen funkledede og spillede henover dets Glastag. De traadte derind, Luften var luun og fugtig og havde en underlig dump og krydret Lugt, som af frisk Muldjord De skjønne, bugtede Blade og de tunge, duggede Drueklaser, gennemstraalede, oplyste og beskinnede af Solen, bredte sig under Glasdækket i een stor, grøn Salighed Thora stod og saae lykkelig derop, Mogens var urolig og stirrede nu og da bedrøvet paa hende, nu op i Løvet.

»Hør!» sagde Thora glad, »nu troer jeg, jeg begynder at forstaae det, De sagde forleden oppe paa Høien om Form og Farve.»

»Forstaaer De ikke Mere?» spurgte Mogens sagte og alvorligt.

»Nei,« hviskede hun, saae hurtigt paa ham, sænkede Blikket og rødmede, »ikke dengang.»

»Den Gang!» gjentog Mogens blidt og knælede ned for hende: »men nu, Thora?»

Hun bøiede sig mod ham, rakte ham den ene Haand og holdt den anden for sine Øine og græd Mogens trykkede Haanden mod sit Bryst, idet han reiste sig, hun løftede Hovedet, og han kyskede hende paa Panden. Hun saae op paa ham med straalende vaade Øine, smiilte og hviskede: »Gudskelov!»

Mogens blev endnu en Uge; Aftalen faldt saadan, at Brylluppet skulde staae ved Midsommertid Saa reiste han, og saa kom Vinteren med mørke Dage, lange Nætter og en Snee af Breve.

Lys i alle Herregaardens Vinduer, Løv og Blomster over alle Porte, pyntede Venner og Bekjendte i tæt Stimmel paa den store Steentrappe, Allesammen stirrende ud i Skumringen - Mogens var kjørt bort med Bruden.

Vognen rumlede og rumlede, de lukkede Vinduer klirrede, Thora sad og saae ud ad det ene, paa Landeveisgrøften, paa Smedens Bakke, hvor der var Primulaer om Foraaret, paa Bertel Niensens store Hyldebuske, paa Møllen og Møllerens Gjæs, paa Dalum Banke, som hun 135 og Villiam for ikke saa mange Aar siden havde kjørt nedad i Slæde, paa Dalum Enge, paa Hestens lange, urimelige Skygger, der jog over Grusdyngerne, over Mosehullerne, over Rugmarken. Hun sad og græd ganske stille; engang imellem, naar hun tørrede Duggen af Ruden, skottede hun om til Mogens. Han sad bøiet forover, Reisetøiet stod aabent om ham, Hatten laae og vuggede paa Forsædet, Hænderne holdt han for sit Ansigt. Alt det *han* tænkte paa! Det havde været en underlig Dag for ham, og Afskeden havde næsten heelt taget Modet fra ham. Der havde hun maattet sige Farvel til alle sine Slægtninge og Venner, til en Evindelighed af Steder, hvor Minder og Erindringer laae ovenpaa hinanden, heelt op til Himlen, og det for at reise med ham. Og han var en sikker Mand at give sig i Vold, han med sin Fortid af Raahed og Udsvævelser. Det var ikke saa sikkert, det var Fortid endda, nok var han jo forandret og havde ondt ved at forstaae, hvad han selv havde været, men man løb aldrig saadan heelt fra sig selv, det *var* der nok Altsammen, og her havde han faaet dette uskyldige Barn at vogte og vare, Gudskelov! han havde da faaet sig selv ned i Dyndet til over Hovedet, det vilde nok ogsaa lykkes ham at faae hende derned med. Nei! - nei, hun skulde ikke - nei, hun skulde faae Lov til at leve sit lyse, lette Pigeliv tiltrods for ham. Og Vognen rumlede og rumlede, Mørket var faldet paa, nu og da skimtede han gjennem de heelt tilduggede Ruder Lysene i Gaarde og Huse, de kjørte forbi. Thora blundede. Henad Morgen kom de til det nye Hjem, en Herregaard, Mogens havde kjøbt. Hestene dampede i den kolde Morgenluft, Spurvvene kviddrede i de store Lindetræer paa Gaardspladsen, og Røgen bugtede sig langsomt ud af Skorstenene. Thora saae smilende og fornøiet paa det Altsammen, da Mogens havde hjulpet hende ud; men det hjalp ikke, hun *var* søvrig og for træt til at kunne skjule det. Mogens fulgte hende til hendes Værelse og gik saa selv ud i Haven, satte sig paa en Bænk og troede, han saae paa Solopgangen, men han nikkede for stærkt til at kunne holde sig i Troen. Men ved Middagstid, saa mødtes han og Thora igjen, glade og friske, og der blev en Visen omkring og en Falden i Forbauselse, og der blev lagt Raad og truffet Bestemmelser, og der gjordes de taabeligste Forslag, der eenstemmigt erklæredes for praktiske, og hvor Thora anstrengte sig for at see klog og interesseret ud, da Køerne præsenteredes for hende, og hvor det holdt haardt at lade være med at blive altfor upraktisk glad over den lille laadne Hundehvalp; og Mogens, hvor talte *han* ikke 136 om Draining og Kornpriser, medens han stod og spekulerede paa, hvorledes Thora vilde see ud med de røde Kornvalmuer i Haaret

Og saa om Aftenen, da de sade i deres Havestue, og Maanen saa grangiveligen aftegnede Vinduerne paa Gulvet, hvad var det saa ikke for en Komedie med ham, der alvorligt forestillede hende, at hun burde gaae til Ro, virkelig gaae til Ro, da hun *maatte* være træt, medens han blev ved at holde hendes Haand i sin, og med hende, der saa erklærede, at han var styg og vilde af med hende, at han fortrød, at han havde giftet sig en Kone til, og saa kom der naturligviis en Forsoning, og saa loe de, og saadan blev Klokken mange. Endelig gik da Thora til sit Værelse, men Mogens blev siddende i Havestuen, aldeles ulykkelig over, at hun var gaaet, og saa lavede han sorte Fantasier om, at hun var død og borte, og han sad her ganske ene i Verden og græd over hende, og saa græd han virkelig, saa blev han vred paa sig selv, spankede op og nedad Gulvet og skulde være fornuftig. Der *var* en Kjærlighed, reen og ædel, uden al grov, jordisk Lidenskabelighed, jo der var, og var der det ikke, saa skulde der komme det, ja, Lidenskab ødelagde Alt, og den var saa styg, saa umenneskelig, hvor han hadede Alt det i Menneskenaturen, der ikke var skjært og reent, flint og let! Han havde været kuet, tyngt, plaget af dette Stygge og Stærke, det havde været i hans Øie og hans Øre, forpestet alle hans Tanker. Han gik ind i sit Værelse. Han vilde læse og tog en Bog, han læste, men han anede ikke hvad, - hun skulde dog ikke være kommet Noget til! nei, hvor skulde hun det? Han blev alligevel bange, det kunde dog være, - nei, han kunde ikke udholde det; han listede sig stille hen til hendes Dør; nei, der var saa tyst og saa fredeligt; naar han nøie lyttede, syntes det ham, at han kunde høre hendes Aandedrag, - hvor hans Hjerter bankede, han syntes, han kunde høre det med Han vendte tilbage til sit Værelse og sin Bog. Han lukkede Øinene: hvor han saae hende tydeligt, han kunde høre hendes Stemme, hun bøiede sig mod ham og hviskede, - hvor han elskede hende, elskede hende, elskede hende. Det sang indeni ham, det var, ligesom hans Tanker kom i Rytmer, og saa tydeligt han kunde see Alt, hvad han tænkte paa! Stille, stille laae hun nu og sov, med Armen under sin Nakke, med Haaret løst, med Haaret løst, Øiet var lukket, hun aandede saa let -Luften skjælvede derinde, den var rød som af Gjenskin af Roser -som en klodset Faun, der efterligner Nymfens Dands, gjengav Tæppet i plumpe Folder hendes fine Skikkelse - nei, nei! han vilde ikke 137 tænke paa hende, ikke tænke saadan paa hende, ikke for Alt i Verden, nei, og der kom det igjen Altsammen, det *var* ikke til at holde borte, men det skulde bort, bort! Og det kom og gik, kom og gik, til Søvn kom og Natten gik.

Som Solen den næste Dags Aften var gaaet ned, spadserede de omkring i Haven sammen. Arm i Arm gik de ganske langsomt og ganske tause opad den ene Gang, nedad den anden, ud af Resedaduft, gjennem Rosenduft, ind i Duft af Jasminer; enkelte Natsværmere fløi dem svirrende forbi, Knaranden skreg derude i Kornet, ellers kom den meste Lyd fra Thoras Silkekjole.

»Som vi kan tie!« udbrød Thora.

»Og som vi kan gaae,« fortsatte Mogens, »vi har vist gaaet en Miil nu.«

Saa gik de endnu en Tidlang og taug.

»Hvad tænker Du paa?« spurgte hun.

»Jeg tænker paa mig selv.«

»Det er netop, hvad jeg gjør.«

»Tænker Du ogsaa paa Dig selv?«

»Nei - paa Dig selv - Dig, Mogens.«

Han drog hende nærmere ind til sig. De gik op mod Havestuen, Døren stod aaben; der var meget lyst derinde, og Bordet med den snehvide Dug, Sølvfadet med mørkerøde Jordbær, den straalende Sølvkande og Armstagerne gjorde et heelt festligt Indtryk.

»Det er ligesom i Eventyret, hvor Hans og Grethe kommer til Kagehuset ude i Skoven,« sagde Thora.

»Vil Du ind?«

»Du glemmer nok, at der er en Hex derinde, som vil stege og spise os ulykkelige smaa Børn. Nei, det er meget bedre, vi modstaae Sukkervinduerne og Pandekagetaget og tager hinanden i Haanden og gaaer ud i den sorte, sorte Skov.«

De gik bort fra Havestuen. Hun lænede sig tæt op til Mogens og vedblev: »Det kan ogsaa være Stortyrkens Pallads, og Du er Araberen ude fra Ørkenen, der vil bortføre mig, og Vagten er efter os, det blinker med krumme Sabler, og vi løber og løber, men de have taget din Hest, og saa tager de os med og putter os i en stor Sæk, og der sidder vi sammen og blive druknede i Havet. - Lad mig see, hvad kan det være mere?«

138

»Hvorfor maa det ikke være, hvad det er?«

»Jo det maa det nok, men det er for lidt dersom Du vidste, hvor jeg elsker Dig, men jeg er saa ulykkelig - jeg veed ikke, hvad det er - der er saa langt imellem os - nei -.«

Hun slog Armene om hans Hals og kyssede ham heftigt og trykkede sin brændende Kind imod hans: »Jeg forstaaer det ikke, men sommetider er jeg nærved at ønske, at Du vilde slaae mig - jeg veed, at det er barnagtigt, og at jeg er saa lykkelig, saa lykkelig, men jeg er alligevel saa ulykkelig.«

Hun lagde Hovedet ind til hans Bryst og græd, og saa begyndte hun, alt mens Taarerne randt, at nynne, først ganske sagte, men saa høiere og høiere:

»I Længsel,
I Længsel jeg lever!«

»Min egen lille Hustru!« og han løftede hende op paa sin Arm og bar hende ind

Om Morgenen stod han ved hendes Seng. Lyset kom roligt og dæmpet gennem de nedrullede Gardiner, og alle Linier derinde gjorde det stilfærdige, alle Farver mættede og fredsommelige. Det var Mogens, som om Luften, med hendes Bryst, steg og sank i stille Dønninger. Hendes Hoved hvilte lidt skjævt på Pudsen, Haaret laae nedover den hvide Pande, den ene Kind havde stærkere Rødme end den anden, nu og da sittede det svagt i de roligt hvælvede Øielaag, og Mundens Linier vuggedes umærkeligt frem og tilbage mellem ubevidst Alvor og slumrende Smil. Mogens stod længe og saae paa hende, lykkelig og rolig, den sidste af Skyggerne fra hans Fortid var forsvunden. Saa listede han sig sagte ud og satte sig i Dagligstuen og ventede stille paa hende. Han havde siddet en Stund, da han mærkede hendes Hoved paa sin Skulder og hendes Kind mod sin.

De fulgtes ad ud i den friske Morgen. Sollyset jublede henover Jorden, Duggen funkede, tidligt vaagne Blomster straalte, Lærken kvadrede høit oppe under Himlen, Svalerne jog gennem Luften. Han og hun gik bort over den grønne Toft mod Banken med den gulnende Rug, de fulgte Stien, der løb der igjennem; hun gik foran, ganske langsomt, og saae over Skulderen tilbage paa ham, og de talte og loe. Jo længere de kom ned ad Banken, jo mere kom Kornet imellem, snart kunde de ikke sees mere.

139

Et Skud i Taagen

Den lille grønne Stue paa Stavne var øjensynlig nærmest indrettet paa at tjene som Gjennemgang til den øvrige Flugt af Værelser. Ialfald indbød de lavryggede Stole, der vare stillede op langs med det perlemaalede Panel, ikke til længere Ophold Paa Midten af Væggen sad der et Hjorte-Gevir og kronede en lys Plet, hvis Form tydeligt angav, at et ovalt Spejl her engang havde havt sin Plads. Den ene af Takkerne bar en bredskygget Damestraa hat med lange céladongrønne Baand. I Hjørnet tilhøjre stod der en Fuglebøsse og en tørstig Calla, i det andet en Bunke Medestænger og i en af Snørerne var der indknyttet et Par Handsker. Midt i Stuen fandtes et lille rundt Bord med forgyldt Fod; en stor Buket Bregner laa paa dets sorte Marmorplade.

Det var sent paa Formiddagen. I en stor og gylden Stime strøg Sollyset ind gennem en af de øverste Ruder og dalede ned midt imellem Bregnerne; nogle af dem var frodigt grønne, de fleste vare visne, ikke tørre og sammenkrøllede, de havde ganske deres Form, men den grønne Farve var vegen for en Uendelighed af gule og brune Skatteringer fra det spædeste Hvidgule til det kraftigste Rødbunt.

Ved Vinduet sad der en Mand paa en femogtyve Aar og stirrede hen paa de lystige Farver. Døren ud til Naboværelset stod vidt aaben og ved Klaveret derinde sad en høj ung Dame og spillede. Klaveret stod nær ved det aabne Vindu, og Karmen var saa lav, at hun kunde se ud paa Græsplænen og Vejen, hvor en ung Mand i en lidt vel stilfuld Ridedragt var beskjæftiget med at ride en Skimmel til. Rytteren var hendes Forlovede, Niels Bryde hed han; hun var Husets Datter. Skimlen derude var hendes og det var en Fætter til hende, der sad inde i Forstuen, en Søn af hendes Farbroder Proprietær Lind til Begtrup, der var død arm og forgjældet og om hvem der i levende Live aldrig var bleven sagt et godt Ord, hvad han da heller ikke fortjente. Sønnen Henning havde Lind til Stavne taget sig af og bekostet opdraget, dog kun saa nogenlunde, thi uagtet Henning var godt begavet og havde megen Lyst til Bogen, blev han dog taget ud af Latinskolen, saasart han vel var konfirmeret og kom saa hjem til 140 Stavne for at lære Landvæsenet. Nu var han et Slags Forvalter paa Gaarden, men havde ingen ret Myndighed, da den gamle Lind ikke kunde afholde sig fra at tale med allevegne.

Hans Stilling var i det Hele taget meget ubehagelig. Gaarden var i daarlig Forfatning, og der kunde Intet gjøres for at forbedre den, da der manglede Kapital. Der kunde slet ikke være Tale om at holde Skridt, ikke med Tiden, men ikke engang med Naboerne. Alt maatte gaa som det havde gaaet, Gud veed hvorlænge; saa meget som muligt for saa lidt som muligt. I daarlige Aar maatte der derfor ogsaa sælges Jordlodder fra, for at man dog kunde faa rede Penge at se.

Det var i det Hele en saare sørgelig Drift for en ung Mand at sætte sin Tid og sine Kræfter ind paa; hertil kom at gamle Lind var meget hidsig og umedgjærlig, og da han havde vist Henning de omtalte Velgjerninger, mente han ikke at være ham nogetsomhelst Hensyn skyldig. Han undsaa sig saaledes ikke, naar han blev heftig, for at lade denne høre hvad for en forsulten Unge han havde været, da han tog ham til sig, og blev han rigtig vred, gik han endog saa vidt, at han kom med, ganske vist sandfærdige, men ogsaa højst skaanselsløse Hentydninger til Faderens Færd

En ugift Onkel nede i det Slesvigske, som drev en udstrakt Tømmerhandel, havde flere Gange søgt at faa Henning ned til sig, og denne var ogsaa for lang Tid siden løben bort fra Livet paa Stavne, hvis han ikke havde været saa forelsket i Datteren, at han ikke kunde tænke sig Muligheden af at leve noget andet Sted end hun. Det var imidlertid ingen lykkelig Kjærlighed. Agathe kunde godt lide ham, de havde leget sammen som Børn, for den Sags Skyld ogsaa som Voksne; men da han en Dag, det var nu et Aar siden, havde erklæret sig for hende, var hun bleven baade vred og forbavset og havde sagt ham, at hun ansaa det for en ubesindig Spøg, og at hun ikke haabede, at han vilde give hende Anledning til at betragte det som en fiks Vanvittighed, ved nogensinde tiere at hentyde til noget Lignende.

Sagen var nemlig den, at den nedværdigende Behandling, hun stadig saae ham udsat for, og som han taalte, ganske vist af Hensyn til sin Kjærlighed til hende, virkelig havde nedsat ham i hendes Øjne, saaledes at hun ansaa ham for hørende til en anden og lavere Kaste end hendes egen, ikke lavere i Rang eller fordi han var fattig, men lavere i Følelse, lavere i Æresbegreb.

Saa kom nogen Tid efter Forlovelsen med Bryde.

141

Hvad havde Henning ikke lidt i det Fjerdingaar, det havde staaet paa! og dog blev han; han kunde ikke give Slip paa Tanken om at vinde hende, han haabede der skulde ske Et eller Andet, ja han haabede egentlig næppe, han fantaserede om mærkelige Begivenheder, der skulde indtræffe og gjøre Ende paa Forbindelsen, men han ventede ikke hans Fantasier skulde blive Virkelighed, han trængte til dem som Paaskud for at blive.

»Agathe!« kaldte Rytteren derude og holdt sin Hest an ved det aabne Vindu, »Du ser jo slet ikke paa os og nu gjør vi dog vore Sager saa net.«

Agathe drejede Hovedet om mod Vinduet, nikkede til ham og sagde, idet hun blev ved med at spille: »Vist ser jeg paa Jer, I var jo nær faldet derhenne ved Snebolletræet;« og hun gjorde nogle hurtige Løb højt oppe i Diskanten.

»Gaa nu! - Hyp!« og hun slog over i en larmende Galopade.

Men Rytteren blev holdende.

»Naa?«

»Sig mig, vil Du blive siddende der ved Klaveret hele Formiddagen.«

»Ja!«

»Ja, saa tror jeg vi vil prøve det - ja, vi kan vel nok ride over til Hagedstedgaard og komme igjen til Middag?«

»Ja, naar I skynder Jer, Farvel, tykke Blis, Farvel Niels.«

Saa red han, hun lukkede Vinduet og spillede videre, men holdt snart op; - det var dog meget morsommere at spille, naar han red derude og var utaalmodig.

Henning sad og saae efter den Bortridende. Hvor han hadede dette Menneske; havde han blot ikke været og de passede slet ikke for hinanden; vilde der bare komme en lille Kurre paa Traaden, at de ret kunde komme til at vise sig for hinanden som de virkelig var

Agathe kom ind i den grønne Stue, nynnende paa Motivet til den Nocturne, hun nys havde spillet, hun gik hen til det lille Bord og gav sig til at ordne Bregnebuketten. Sollyset faldt lige paa hendes Hænder; de var store og hvide, dejligt formede. Henning blev altid betaget af disse smukke Hænder, og idag bar hun meget vide Ærmer, saa den runde Arm saaes lige op til Albuen; de var saa yppige, disse Hænder, med deres fyldige Blødhed, blændende Hvidhed og kraftige Former; og saa det fine skiftende Muskelspil, de yndefulde 142 Bevægelserder var saadan en nydelig, bølgende Bevægelse, naar de strøg henover hendes Haar. Hvor havde han ikke tidt haft Ondt af dem, naar de maatte springe og strække sig over de dumme Tangenter, det passede de slet ikke til, de skulde ligge stille i Skjødet af en mørk Silkekjole, smykkede med store Ringe som nøgne Haremskvinder.

Som hun stod der og syslede med Bregnerne var der i hendes Ansigt et Udtryk af ligegyldig Lykke, der æggede Henning. Hvorfor skulde Livet være saa lyst og let for hende, der havde ranet hvert Glimt af Lys fra ham? Om han skræmmede hende op af denne lyse Ro, om han jog en lille Skygge over hendes Vej! Hun havde slængt hans Kjærlighed ned i Støvet for sine Fødder og var gaaet hen over den som var den en livløs Ting, som var det ikke en Menneskesjæl, der længselsfuld og lykkesyg vred og vaandede sig i denne Kjærlighed

»Nu kan han snart være i Borreby,« sagde han saa og saae ud af Vinduet.

»Nej, han vilde til Hagedstedgaard,« svarede hun.

»Naa, ja det Andet er jo ikke meget af Vejen.«

»Hvad for Noget? det er jo slet ikke paa Vejen.«

»Nej, det er det jo egentlig heller ikke - kommer han der ligemeget endnu?«

»Hvor?«

»I Borreby naturligvis, hos Skovfogden.«

»Det veed jeg virkelig ikke, hvad skulde han komme der efter?«

»Aa, det er vel Folkesnak, - Du veed de har den kjønne Datter.«

»Og saa?«

»Ja Herregud! alle Mandfolk er da ikke Munke.«

»Siger man da Noget?«

»Aa hvad, man siger jo Noget om alle Folk, men han kunde jo gjerne være noget forsigtigere.«

»Men hvad siger man da? hvad siger man?«

»Aa, Stevnemøder og ... det Sædvanlige.«

»Du lyver Henning! det er der Ingen der siger, det er Noget Du laver Altsammen.«

»Hvorfor spørger Du saa? - Hvad Fornøjelse skulde jeg forresten have af at gaa og fortælle Folk om den Lykke, han gjør hos de Borreby Piger!«

143

Hun lod Bregnerne ligge og gik hen til ham. »Saa lav havde jeg ikke troet Du var, Henning,« sagde hun.

»Ja, Kjæreste, jeg kan saa godt forstaa Du bliver opbragt, det maa jo ogsaa være kjedeligt for Dig, at han ikke kan lægge saameget Baand paa sig - ialtfald nu.«

»Fy Henning! det er usselt og uværdigt af Dig, men jeg tror ikke dine Løgne.«

»Ja det er jo ikke mig der siger det,« sagde han og saae ned for sig, »jeg har ikke set dem kysse hinanden.«

Agathe bøjede sig hen mod ham og slog ham foragteligt paa Kinden.

Han blev bleg som et Lig og saae op paa hende med et Blik, der halvt var en syg Hunds og kun halvt en krænkets Mands. Agathe skjulte Ansigtet i sine Hænder og gik hen mod den aabne Dør. Der stod hun lidt og støttede sig som om hun var svimmel, saa saa hun over Skuldren hen paa ham og sagde koldt og roligt: »Henning, jeg vil sige Dig, jeg fortryder *ikke* hvad jeg har gjort.«

Saa gik hun.

Henning sad længe som bedøvet, saa vaklede han op paa sit Værelse og kastede sig paa sin Seng. Han væmmedes ved sig selv. Nu var Alt forbi - det Klogeste, han kunde gjøre, var at skyde sig en Kugle for Panden; leve - luske sig Livet igjennem med et skulende Blik som en sparket Hund? - Nej! - Hun havde stemplet ham med Trællens Mærke ved sit Slag, og hun havde Ret, der var intet Andet at gjøre overfor en saadan Lavhed. Hvor havde han ikke elsket hende! -brændende - vanvittigt; men ikke som en Mand, som en Hund, - i Støvet for hendes Fødder som for et Gudebillede. De stod i Haven, hun skar sit Navn i et Træ, Vinden legede med hendes Haar, han stjal sig til at kysse en af de flagrende Lokker og var lykkelig i Dage derefter; nej, hans Kjærlighed havde aldrig havt mandigt Mod eller frejdigt Haab, han var Træl i Alt, i sin Kjærlighed, sit Haab, sit Had. - Hvorfor havde hun ikke troet hvad han fortalte, men stolet blindt paa Niels? Han havde aldrig løjet for hende, det var den første lave Handling han nogensinde havde begaaet, og hun havde straks set det! Det var fordi hun aldrig havde tiltroet ham Andet end hvad lavt og lumpent var. Hun havde aldrig forstaaet ham, og for hendes Skyld havde han udholdt dette lange, kummerlige Liv paa Stavnede, hvor hver Bid 144 Brød han havde puttet i sin Mund var bleven gjort bitter ved Mindelser om at den var en Gave. Han kunde blive rasende ved den Tanke. Hvor han hadede sig selv for sit vanvittige Taalmod, for sin ydmyge Haaben. Han kunde myrde hende for det hun havde gjort ham til, og han *vilde* hævnes, hun skulde betale ham de lange Fornedrelsens Aar, de tusinde kvalfulde Timer. Hævn for hans tabte Selvagtelse, Hævn for hans slaviske Elskov og for Slaget paa hans Kind

Saa vuggede han sig nu i Drømme om Hævn, som før i Drømme om Elskov, og han skød sig ikke, han rejste ikkeheller.

En Formiddag to eller tre Dage senere stod Henning nede i Gaarden med Bøsse og Jagttaske. Som han stod der kom Niels Bryde ridende, ligeledes udrustet til Jagt, og ihvorvel de nu begge To syntes grumme lidt om hinanden, taltes de dog venligt ved og lod særdeles henrykte over, at det traf sig saa heldigt, at de kunde gjøre Turen sammen. De fulgtes saa ad ned til »Rønne«, en temmelig stor, lyngklædt, lav og flad Holm ude mod Fjordmundingen. Rønne var hen paa Efteraaret meget besøgt af Sælhunde, som boltrede sig paa de lave Sandbanker, der skød ud fra Stranden, eller sov paa de store Rullesten, som laa i Landingen. Og det var disse Sælhunde Jagten gjaldt. Da de havde naaet Stedet, gik hver sin Vej langsmed Vandet. Det graalige, disede Vejr havde lokket mange Sæler ind, og de hørte jævnlig hinanden skyde. Efterhaanden tog Disen til og ved Middagstid laa Taagen tyk og tæt over Holm og Fjord, det var ikke muligt at kjende Sten og Sælhunde fra hinanden i tyve Skridts Afstand.

Henning satte sig nede ved Stranden, og stirrede ind i Taagen. Der var ganske stille, kun en blid, skulpende Lyd fra Vandet og en enlig Strandløbers ængstelige Piben dukkede en Gang imellem op af den tunge, trykkende Tavshed.

Han var træt af alle disse Tanker, træt af at haabe, træt af at hade, syg af at drømme. Sidde ganske

stille og stirre døsig ud for sig, forestille sig Verden som Noget, der laa langt borte i det Fjerne, som Noget, der var overstaaet, sidde her ganske stille og lade Timerne dø en for en, det var Fred, det var næsten Salighed Da lød der en Sang gennem Taagen, frejdigt og jublende:

145

Til Majdag fører jeg hjem min Brud,
En Rosensblomme i Liljeskrud,
Spil Spillemænd, spil!
Den Dag skal Skoven ha' Grønt i sin Hat
Og Engen ha' Blomster i Barm.
Og fuld saa Maanen skal være den Nat,
Men Solen skal danse sig varm.
Og Gøgen skal kukke og Lykken os spaa
Og Finker skal fløjte og Drosler skal slaa,
Men Sorgen skal holde sig hjemme.

Det var Niels Brydes klare Røst. Henning sprang op; som et Lyn slog Hadet ned i ham, hans Øje brændte, han lo hæst, saa kastede han Bøssen til Kinden,

Men Sorgen skal holde sig hjemme,

klang det igjen; han sigtede mod Lyden ind i Taagen, de sidste Ord døde i Knaldet - saa var Alt stille som før.

Henning maatte støtte sig til den rygende Bøsse, han holdt Aandedrættet tilbage for at lytte - nej, Gudskelov! der var kun Vandets Skvulpen og det fjærne Skrig af opskræmmede Maager. -Jo! det jamrede sig derinde i Taagen. Han kastede sig ned paa Jorden, trykkede Ansigtet ned i Lyngen og holdt sig for Ørene. Tydeligt saae han det fortrukne Ansigt, Lemmernes Krampetrækninger og det røde Blod, der ustandseligt vældede ud af Brystet, Strøm paa Strøm, dreven frem ved hvert Hjerteslag - falde ned paa den brune Lyngtop, risle nedad Grene og Stamme og saa sive bort mellem de sorte Rødder.

Han løftede Hovedet og lyttede: det jamrede sig endnu, men han *turde* ikke gaa derhen, nej, nej! han sled i Lyngen med sine Tænder, gravede med Hænderne i den løse Bund, som for at søge Skjul, væltede sig som en Vanvittig frem og tilbage, men endnu var det ikke forbi derinde, endnu hørte han det klage.

Endelig tav det. Han laa længe og lyttede, saa krøb han langsomt paa alle Fire ind i Taagen. Det varede længe inden han kunde se Noget, saa fandt han ham omsider ved Foden af en lille Jordbanke. Han var stendød; Skudet havde truffet ham lige i Hjærtekulen.

Henning tog Liget i sine Arme og bar det tværsover Rønnen ned i 146 den Baad, de vare komne derover i, saa tog han Aarerne og roede mod Land Fra det Øjeblik, han havde set Liget, havde hans Bevægelse sat sig, og der var traadt et stiltfærdigt, dumpt Vemod i Stedet. Han tænkte paa Livets Forgængelighed og paa hvordan han skaansomst skulde forberede dem derhjemme.

Da han var kommen i Land gik han op til en Bondegaard for at faa fat i et Kjøretøj. Manden spurgte hvordan Ulykken var sket. Beretningen dannede sig næsten som af sig selv paa Hennings Læber: Bryde var krøben over en Banke derude paa Vestsiden med Bøssen i Haanden, Hanen havde sagtens staaet paa Halv, Noget havde taget fat i den og Bøssen var gaaet af Henning kunde af Skudet høre, at de var nær ved hinanden og havde raabt paa Bryde, da han intet Svar fik, blev han urolig og gik efter Knaldet, saa fandt han ham ligge lige nedenfor Jordbanken, men da var han allerede død.

Han fortalte det Hele roligt i en dæmpet, bedrøvet Tone, og havde slet ingen Fornemmelse af Skyld, medens han fortalte det; men da de havde faaet Liget op i Vognen, og det sank ned i Halmen, faldt Hovedet om paa Siden og slog med et svagt Bump mod Vognfaddingen, da var Henning nær besvimet, og han var ganske hjærtesyg medens de kjørte med Liget over Borup til Hagestedgaard.

Hans første Tanke, da han havde faaet Liget afleveret, var at løbe sin Vej, og det var kun med den allerstørste Selvovervindelse han tvang sig til at blive til Begravelsen var forbi. Der var i den Ventetid en feberagtig Uro over ham i det Ydre, og noget sælsomt Opskræmt ved hans Tanker, der gjorde, at de ikke kunde holde sig fast ved noget Bestemt, men flakkede fra det Ene til det Andet. Denne deres rastløse Hvirvlen og Kredsen, som han ikke havde Magt til at standse, var ved at gjøre ham vanvittig, og naar han var ene gav han sig til at tælle eller han nynnede og slog Takt med Foden, for paa denne Maade ligesom at fængsle Tankerne og slippe for at blive hvirvlet ind i deres forfærdelige, udmattende Runddans.

Endelig kom da Begravelsen.

Dagen efter var Henning paa Vejen til sin Onkel, Tømmerhandleren, for at bede ham om at give ham en Ansættelse i hans Forretning. Han traf Onkelen i en meget nedtrykt Sindsstemning. Hans gamle

Husholderske var nemlig død for en Maanedstid siden, og han havde i disse Dage maattet afskedige sin Driftsbestyrer paa Grund af Utroskab. Henning var derfor saare velkommen. Han sætter sig nu med 147 Iver ind i Forretningen, og efter et Aarstids Forløb overtager han Ledelsen af den.

Fire Aar senere er der foregaaet en Del Forandringer. Tømmerhandleren er død og Henning indsat til hans Hovedarving. Gamle Lind til Stavned er ogsaa gaaet til sine Fædre, men har efterladt Gaarden saa gjældbetyngt, at den har maattet sælges, og der er ved Salget saagodtsom Intet bleven tilovers til Agathe. Stavnedes nye Ejer er Henning, der har opgivet Tømmerhandelen og er vendt tilbage til Landbruget. Paa Hagestedgaard er Niels Bryde bleven efterfulgt af en Klavsen, der med det Første skal have Bryllup med Agathe, som nu bor hos Sognepræstens. Hun er endnu smukkere end før. Med Henning er det anderledes. Det er ikke til at se paa ham, at han har havt Lykken med sig. Han ser næsten gammel ud, Ansigtstrækkene ere skarpe, Gangen mat, han gaar noget kroget, taler lidt og meget sagte, hans Øje har faaet en underlig tør Glans og Blikket er bleven uroligt og vildt. Naar han tror sig ene, smaasnakker han med sig selv og gestikulerer dertil. Folkene der paa Egnen tror derfor han drikker.

Men det er ikke det Dag og Nat, naarsomhelst, ingensinde veed han sig sikker for Tanken om Mordet paa Niels Bryde. Hans Aand og Evner er visnede i denne evige Angst, thi naar den Tanke kommer, er det ikke som Anger eller dunkel Kummer, men som levende, flammende Rædsel, et forfærdeligt Delirium, hvor Synet forvildes, saa Alt bevæger sig: strømmende, dryppende, sælsomt rislende, og Alt har skiftet Farve, det er ligblegt eller dunkelblodigt rødt. Og der er en Dragen i al den Strømmen som suged det af alle Aarer, som dieede det af alle Nervers fine Traade, og Brystet gisper i navnløs Angst, men intet forløsende Skrig, intet lettende Suk kan bane sig Vej over de blege Læber.

Saadanne Syner er Tankens Følge, derfor frygter han den, derfor er hans Blik uroligt og hans Gang saa mat. Den Frygt er det, der har afkræftet ham, og den Kraft, han endnu har tilbage, lever i hans Had. Thi han hader Agathe, hader hende fordi hans Sjæl er gaaet til Grunde ved hans Kjærlighed til hende, hans Livslykke forspildt ved hende, hans Fred ved hende, men mest hader han hende fordi hun intet aner om hele den Verden af Kval og Elendighed, som hun har skabt; og 148 naar han nu snakker med sig selv under truende Fagter, saa er det Hævn han tænker paa, Hævnplaner han gaar og drøfter. Men han lader sig ikke mærke med Noget, han er Venligheden selv mod Agathe, han bekoster hendes Udstyr, og senere var han hendes Fører til Alteret, og hans Venlighed kjølnedes ikke efter Brylluppet; han hjalp og raadede Klavsen i alle Maader, og de gjorde i Fællesskab flere store Spekulationshandler, som havde et udmærket Udfald Henning holdt saa op, men Klavsen havde Lyst til at blive ved, og Henning lovede at støtte ham med Raad og Daad Det gjorde han ogsaa. Han forstrakte ham med meget betydelige Pengesummer og Klavsen gik fra den ene Spekulation til den anden. Han vandt ved nogle, tabte ved flere, men jo mere han spekulerede jo ivrigere blev han. Et meget stort Foretagende skulde endelig gjøre ham til en rig Mand Det fordrede flere store Udbetalinger og Henning hjalp ham stadig; den sidste stod til Rest, da trak Henning sig tilbage. Udsigterne syntes Klavsen meget lovende, og drog han sig nu udaf Sagen, var han ødelagt, men betale kunde han ikke. Saa skrev han Hennings Navn efter paa et Par Veksler, der var Ingen, der vilde fatte Mistanke og Vindingen vilde snart komme.

Foretagendet mislykkedes. Klavsen var næsten ruineret. Vekslernes Forfaldsdag var nær, det Sidste maatte forsøges, saa sendte han Agathe op til Stavned. Henning blev forbavset ved at se hende, thi det var ikke længe siden hun havde gjort Barsel og Vejret var raat og regnfuldt. Han førte hende ind i den grønne Stue og hun fortalte der om den mislykkede Spekulation og om Vekslerne.

Henning rystede paa Hovedet og sagde roligt og mildt, at hun maatte have misforstaaet sin Mand, man skrev ikke andre Folks Navne paa Veksler, det var nemlig en Forbrydelse, ligefrem en Forbrydelse, som Loven straffede med Forbedringshuset.

Nej, nej, hun havde ikke misforstaaet sin Mand, hun vidste det var en Forbrydelse, det var netop derfor han maatte hjælpe; blot han ingen Indsigelser vilde gøre mod Underskriften, saa var Alt godt igjen.

Ja, men saa maatte han betale Vekslen, og det kunde han ikke, han havde allerede saa mange Penge i Klavsens Foretagende, at han var bebyrdet over Evne. Han kunde ikke.

Hun græd og bad.

Men hun maatte virkelig betænke, at han havde tabt uhyre ved Klavsen. Da hun fortalte ham, at Foretagendet var mislykket, var det 149 virkelig som om En havde slaaet ham paa Øret, saa overrasket og fortumlet blev han. Ved at bruge dette Udtryk kom han til at tænke paa, at hun engang havde slaaet ham, kunde hun huske det. Nej! ... det var en Dag han drillede hende med at Bryde ... kunde hun virkelig ikke huske det? jo, hun havde i elskværdig Ilterhed slaaet ham paa Kinden, paa den Kind der.

Ja men kunde han ikke hjælpe.

Det var her i denne Stue. Ak, det var en anden Tid, en mærkværdig Tid Han troede endogsaa, at han havde friet til hende en Gang, det kom ham saadan for. Sæt at hun havde taget ham, men det var taabeligt

at tale om, nej Bryde det var en smuk Mand, og saa skulde han komme saa sørgeligt af Dage, den smukke Fyr.

Ja, ja, men var der virkelig ingen Udvej, slet ingen?

Hun skulde ikke tro det med Vekslerne, det var Noget Klavsen havde bildt hende ind for at lokke ud af ham, om han ikke nok kunde hjælpe ham lidt endnu, det var et Fif, Klavsen var fiffig, meget fin, meget fin.

Nej, det var virkelig som hun sagde. Dersom hun kom tilbage med et Afslag, maatte Klavsen flygte til Amerika, Vognen, som skulde bringe ham til Jernbanestationen i N., var allerede trukken frem, da hun gik herop.

Nej det havde han ikke troet om Klavsen. Det var dog den laveste Kjæltringstreg! bringe den Mand i Ulejlighed, der havde hjulpet og hjulpet ham atter og atter. Han maatte være meget slet. Det var oprørende, og saa bringe Vanære over Kone og det uskyldige Barn. Hun skulde høre, hvad Folk vilde sige! Stakkels Agathe, stakkels Agathe!

Hun kastede sig ned for ham og bad: »Henning, Henning, hav Medlidenhed med os!«

»Nej, og tusinde Gange nej, *mit* Navn skal være uden Plet, jeg hjælper ikke en Forbryder.«

Saa gik hun.

Henning satte sig og skrev til Politiet i N. om at anholde Klavsen for Vekselfalsk, naar han viste sig paa Jærnbanestationen. En Stafet blev sendt afsted med Brevet.

Om Aftenen hørte han, at Klavsen var rejst, næste Dag at han var anholdt i N.

Agathe maatte lægge sig til Sengs, da hun kom hjem; svækket som hun var af den nys overstandne Sygdom havde hun ikke kunnet taale 150 Anstrængelsen og de stærke Sindsbevægelser. Efterretningen om, at Klavsen var greben, knækkede hende ganske. Sygdommen antog en hæftig, feberagtig Karakter, og tre Dage efter sendtes der Melding til Stavnede om at hun var død

Dagen før Begravelsen gik Henning til Hagedstedgaard Vejret var mørkt og taaget, Løvet faldt i Flokke, der var en ram, muldet Lugt i Luften.

De førte ham ind i Ligstuen, Vinduerne vare blændede med hvide Klæder, der brændte et Par Lys ved Ligets Hovedgjærde. Luften var tung af Blomsterduft fra de mange Kranse og af Lugten af Ligkistens Fernis.

Han blev næsten festlig stemt ved at se hende ligge der i den fantastiske, hvide Ligdragt. De havde lagt et hvidt Lin over hendes Ansigt; han lod det ligge. Hænderne laa foldede paa Brystet; de havde givet hende hvide Bomuldshandsker paa. Han tog Haanden, trak Handsken af og puttede den ind paa sit Bryst. Saa saae han nysgjerrigt paa Haanden, bøjede paa Fingrene og aandede paa dem som for at varme dem. Længe holdt han hendes Haand i sin, det blev mørkere og mørkere i Værelset, Taagen tog til derude. Saa bøjede han sig hen mod Ansigtet og hviskede: »Farvel Agathe! jeg vil sige Dig Noget inden vi skilles, jeg fortryder heller ikke hvad jeg har gjort,« saa slap han Haanden og gik.

Da han kom udenfor, kunde han neppe se Ladebygningen, saa tyk var Taagen. Han fulgte Stranden hjem. - Nu var han hævnnet, og saa! hvad saa imorgen, og iovermorgen hvad saa? - Der var saa stille, kun en Smule Lyd af Vandet dernede; - men han kunde ikke høre sit Hjærte, jo, det slog dog, men saa mat, saa mat, - hvad? det lød som et Skud! og nok et! Han rystede på Hovedet, smilede og mumled': »nej, ikke to, kun et, kun et.« Han var saa træt, men hvile - han havde ingen Ro til at hvile. Han standsede et Øjeblik og saae sig om: der var ikke meget at se, Taagen dannede en Mur omkring ham, Taage foroven, Taage rundt om, Sand forneden; der laa hans Fodspor i Sandet i en lige Linje; midt ind i Taagekredsen naaede de, ikke videre; han gik lidt igjen, nej, de kom ikke længer end til Midten, men bagved ham, der, hvor han havde gaaet, der var der Kredse fulde af hans Fjed. -Han var dog meget træt; det var Sandet, der var saa tungt at gaa i -hvert Fodspor havde kostet ham nogle af hans Kræfter, ja! det var en Række af Grave for hans svundne Kræfter - og til den anden Side, 151 der laa Sandet jævnt og glat og ventede, - der foer en Gysen igjennem ham: det er En, der gaar over min Grav - der er Nogen, der gaar i mine Fodspor, det pusler derinde i Taagen bagved som af Kvindeklæder, der er noget Hvidt derinde i den hvide Taage. Han gik igjen saa stærkt han kunde. Benene rystede under ham, det sortnede for ham, men fremad maatte han, afsted igjennem Taagen, for det derinde fulgte ham bestandigt. Det kom nærmere og nærmere, Kræfterne var ved at forlade ham, han vaklede fra den ene Side til den anden, sære Blink foer forbi hans Øjne, skarpe, skærende Lyde klang ham i Øret, den kolde Sved stod paa hans Pande, hans Læber aabnedes i Rædsel, saa sank han om paa Sandet. Og ud af Taagen kom det, formløst og dog kjendeligt, snigende sig over ham tungt og langsomt. Han søgte at rejse sig, saa greb det ham i Struben med klamme, hvide Fingre.

Den næste Dag, da Agathe skulde begraves, maatte Følget vente en Stund, men der kom dog Ingen fra

Stavnede for at følge hende.

152

To Verdenser

EN SKITSE

Salzach er ingen munter Flod, og der ligger en lille Landsby paa dens østre Bred, der er meget trist, meget fattig og sælsomt stille.

Som en elendig Flok af vantrevne Tiggere, der er bleven standsede af Vandet og Ingenting har havt at give i Færgeløn, staa Husene nede paa den yderste Bræmme af Bredden, med deres værkbrudne Skuldre trykket mod hinanden, og stage haabløst med deres trøskede Krykkestolper i den graalige Strøm, medens deres sorte, glandsløse Ruder fra Baggrunden af Svalegangene stirre frem under det udstaaende Spaantags Bryn, stirre med et skulende Udtryk af hadefuldt Kummer efter de lykkeligere Huse derovre, der enkeltvis og to og to og hist og her i hyggelige Klynger sprede sig over den grønne Slette langt bort ind mod det gyldentdisede Fjerne. Men om de fattige Huse staar der ingen Glands, kun rugende Mørke og Tavshed tynget af Lyd fra Floden, der trevent, men dog aldrig standsende siver forbi, mumlende hen for sig paa sin Vej saa livstræt, saa underligt aandsfraværende.

Solen var ved at gaa ned; Cikadernes klingre Glassummen begyndte at opfylde Luften paa den anden Side og bares nu og da over af pludselige matte Vindpust, der kom og døde hen i Flodbrynets Væxt af tynde Vidier.

Oppe paa Floden kom der en Baad.

En svag, udtæret Kvindeskikkelse stod i et af de yderste Huse bøjet frem over Svalegangens Brystning og saae efter den. Hun skyggede med den næsten gjennemsigtige Haand for Øjnene; thi deroppe, hvor Baaden var, laa Solens Skjær gyldent og blinkende skarpt over Vandene, og det saae ud, som sejled' den paa et Spejl af Guld

Gjennem det klare Halvmørke lyste Kvindens voksblege Ansigt frem, som havde det Lys i sig selv; tydeligt og skarpt var det at se som de Skumkamme, der selv i mørke Nætter hvidner Havets Bølger.

153

Ængsteligt spejdede hendes haabløse Øjne, et sælsomt svagsindet Smil laa der om den trætte Mund, men de lodrette Rynker paa hendes runde, fremspringende Pande bredte dog som en Skygge af Fortvivlelsens Bestemthed over det hele Ansigt.

De begyndte at ringe i Landsbyens lille Kirke.

Hun vendte sig bort fra Solskjæret, og rokkede frem og tilbage med Hovedet som for at undgaa Klokkeklengen, idet hun mumlede næsten som Svar paa den vedholdende Ringen: »jeg kan ikke vente, jeg kan ikke vente.«

Men Lyden blev ved.

Som i Pine gik hun frem og tilbage paa Svalen; Fortvivlelsens Skygge var bleven endnu dybere, og hun trak Vejret tungt som En, Graaden trykker, og som dog ikke kan græde.

I lange, lange Aar havde hun lidt af en smertefuld Sygdom, der aldrig lod hende Ro, hvad enten hun laa eller gik. Hun havde søgt den ene kloge Kone efter den anden, havde slæbt sig fra én hellig Kilde til en anden, men uden Nytte. Sidst havde hun nu været paa Septembertoget til St. Bartholemä, og her havde en gammel enøjet Mand givet hende det Raad at binde en Kost af Edelweiss og vissen Rude, af Majsens

Brandknuder og Kirkegaardsbregner, en Lok af sit Haar og en Splint af en Ligkiste; den skulde hun saa kaste efter et ungt Fruentimmer, der var sundt og friskt og som kom hen gennem rindende Vand, saa vilde Sygdommen forlade hende og gaa over paa den Anden.

Og nu havde hun Kosten skjult paa sit Bryst, og oppe paa Floden kom der en Baad, den første, siden hun havde faaet Tryllevaanden bunden. Hun var atter traadt hen til Svalens Brystning, Baaden var saa nær, at hun kunde se, der var en fem, sex Passagerer ombord. Fremmede, saae det ud til. I Stavnen stod Baadføreren med en Pligtstage, ved Roret sad en Dame og styrede, og en Mand var hos hende og passede paa, hun styrede efter Baadførerens Vink; de Andre sad midt i Baaden.

Den Syge bøjede sig langt frem; hvert Træk i hendes Ansigt var spændt og spejdende, og Haanden havde hun i Barmen. Hendes Tindinger bankede, Aandedrættet var næsten standset, og med udspilede Næseboer, med rødme Kinder og vidtopspærrede, stive Øjne ventede hun paa Baadens Komme.

154

Allerede kunde de Rejsendes Stemmer høres, snart tydeligt, snart kun som en dæmpet Mumlen.

»Lykke,« sagde en af dem, »er en absolut hedensk Forestilling. De kan ikke finde Ordet et eneste Sted i det ny Testamente.«

»Salighed?« indvendte en anden spørgende.

»Nej hør,« blev der nu sagt, »ganske vist er Idealet for en Samtale at komme bort fra det, man taler om, men det synes jeg, vi nu passende kunde gjøre ved at vende tilbage til det, vi begyndte med.«

»Naa ja da, Grækerne«

»Først Phønicierne?«

»Hvad veed Du om Phønicierne?«

»Ingenting! men hvorfor skal Phønicierne altid forbigaa!«

Baaden var nu lige under Huset, og ligesom den var der, var der En ombord, der tændte sin Cigaret. Lyset faldt i et Par korte Blus paa Damen ved Roret, og i det rødlige Skjær saas et ungdommelig friskt Pigeansigt med et lykkeligt Smil paa de halvtaabnede Læber og et drømmende Udtryk i de klare Øjne, der saae op mod den mørke Himmel.

Skjæret sluktes, der hørtes et lille Pladsk, som om der blev kastet Noget ned i Vandet, og Baaden drev forbi.

Det var omtrent et Aar efter. Solen gik ned mellem Banker af svære, tungtglidende Skyer, der kastede et blodrødt Skin over Flodens blakkede Vande; en frisk Vind strøg ned over Sletten, der var ingen Cikader, kun Flodens Boblen og Suset fra de mimrende Sivbræmmer. I det Fjerne saas en Baad komme ned med Strømmen.

Kvinden fra Svalegangen var nede ved Bredden. - Dengang hun havde kastet sin Hexekost efter den unge Pige, var hun falden besvimet om paa Svalen, og den stærke Sindsbevægelse, maaske ogsaa en ny Fattiglæge, der var kommen der paa Egnen, havde bevirket en Forandring i hendes Sygdom, og efter en haard Mellemtid var hun begyndt at komme sig og var et Par Maaneder efter fuldstændig rask. I Begyndelsen var hun som beruset af denne Følelse af Sundhed, men det varede ikke længe, saa blev hun nedslaaet og bekymret, urolig, 155 fortvivlet, thi overalt blev hun forfulgt af Billedet af den unge Pige i Baaden. Først kom det til hende, som hun havde set det, ungt og blomstrende, det knælede ned ved hendes Fødder og saae bedende op paa hende; saa senere blev det usynligt, men hun vidste dog, hvor det var og at det var der, thi hun hørte det ligge og jamre sig ganske stille, om Dagen i hendes Seng, om Natten i en Krog af hendes Værelse. Nu sidst var det blevet tavst og synligt igjen, det sad foran hende blegt og udtæret og stirrede paa hende med unaturligt store, underlige Øjne. -

laften var hun nede ved Flodbredden; hun havde en Spaan i Haanden og gik og drog Kors paa Kors i det bløde Dynd; engang imellem rejste hun sig i Vejret og lyttede, og saa tegnede hun videre.

Da begyndte det at ringe.

Hun gjorde Korset omhyggelig færdigt, lagde Spaanen fra sig, knælede ned og bad. Saa gik hun ud i Floden til midt paa Livet, foldede sine Hænder, og puttete sig ned i det graasorte Vand Og det tog hende, trak hende ned i Dybet, og sivede som altid tungt og trist afsted, forbi Landsbyen, forbi Markerne - bort.

Baaden var nu kommen ganske nær; den havde de unge Folk ombord, der hin Gang hjalp hinanden at styre og som nu var paa deres Bryllupsrejse. Han sad ved Roret, hun stod oprejst midt i Baaden, draperet

med et stort graat Shawl og med en rød lille Hætte over Hovedet, ... stod og støttede sig mod den korte, sejløse Mast og nynnede.

Saa drev de lige under Huset Hun nikkede fornøjet til Styrmanden, saae op mod Himlen og gav sig til at synge, sang, lænet mod Masten og med Blikket vendt mod de drivende Skyer:

I Grave brede,
Er tryk min Rede,
Er fast du bygget, min Lykkes Borg,
Og værne de Volde for Harm og Sorg?
Hvad ser jeg da ude fra Højenloftsbro
Skumre, hvor solrøde Skyer de bo?
Jeg kjender de Skygger ...
Derude der bygger,
Derude der vanker
156 Landflygtige Tanker
Fra min Vemodstid.
I Skygger, kom, kom ind og gjæst
Min Borg og sid mit Hjerte næst
Og drik af gyldenblank Pokal
I Lykkens rige Straalesal
En Skaal for Lykken, før den kom,
En Skaal for Haabets Fattigdom,
En Drømmeskaal!

157

Fra Skitsebogen

Der burde have været Roser.

Af de store, blege Gule.

Og de burde have hængt ud over Havemuren i en overdaadig Klynge, ligegyldigt dryssende de sarte Blade ned i Hjulsprene paa Vejen: et fornemt Glimt af al den yppige Blomsterrigdom derinde.

Og lad dem saa have den fine forbidragende Rosenduft, der ikke er til at fastholde, der er som af ukjendte Frugter, Sanserne fable om i deres Drømme.

Eller skulde de være røde, Roserne?

Maaske.

De smaa, runde, haardføre Roser kunde det være, og saa skulde de hænge der i lette Ranker, blankløvede, røde og friske og være som en Hilsen eller et Fingerkys til Vandrereren, der træt og støvet kommer gaaende saa midt ad Vejen, glad over at han nu kun har det halve af en Fjerdingvej til Rom.

Hvad nu han tænker paa? hvad nu hans Liv det er?

Saa, - nu er han skjult af Husene, de skjuler Alting derindefter; de skjuler hinanden og Vejen og Byen, men til den anden Side er der Udsigt nok; dér svinger Vejen i en træg og langsomt svajet Bugtning ned mod Floden, ned til den triste Bro. Og bagved det igjen er der saa al den megen Kampagne.

Saadan store Sletters Graa og Grønne ... det er som om mange mødige Miles Træthed stiger op fra dem og lægger sig tyngende over En og faar En til at føle sig ensom og forladt, bringer En til at søge og hige. Saa er det dog meget bedre at hygge sig ind i en Krog som denne, nede mellem høje Havemure, hvor Luften ligger lun og blød og stille, sidde paa Solsiden, hvor en Bænk krummer sig ind i Noget som en Niche i Muren, sidde dér og se paa de glinsende grønne Acanthus i Landevejsgrøften, paa de sølvplettede Tidsler og de matgule Efteraarsblomster.

Paa den lange, graa Mur ligeoverfor, en Mur fuld af Firbenede 158 og Revner med fortørret Murgræs, dér er det Roserne burde have været, og de skulde have tittet frem just det Sted, hvor den lange, ensformige Flade brydes af en udbuget, stor Kurv af dejligt gammelt Smedearbejde, en Gitterkurv, der danner en rummelig og mer end brysthøj Balkon, hvor det maa have været forfriskende at stige op, naar man var træt af den indelukkede Have.

Og det har de været tidt.

De har hadet den prægtige gamle Villa, som skal være derinde, med dens Marmortrapper og dens grovtraadete Tapeter; og de ældgamle Træer med deres stolte, sorte Kroner, Pinjer og Lavrbær, Ædelask, Cypres og Steneg, de har været hadede gennem hele deres Opvæxt med det Had, som urolige Hjærter har til det Dagligdags, det Tilvante, det Begivenhedsløse, det, der ikke higer med og derfor synes at staa imod.

Men paa Balkonen kunde man da i alt Fald komme bort med sit Blik, saa dér har de staaet den ene Slægt efter den anden og stirret ud Allesammen, hver i sit Mod, hver imod Sit. Guldspangede Arme har hvilet paa Jærnkurvens Rand, og mangt et silkesvøbt Knæ har stemmet sig imod dens sorte Snirkler, mens brogede Baand har flagret fra alle dens Sprosser som Elskovsvink og Stævnemødeløfter. Husfruer, tunge og frugtsommelige, de ogsaa, har staaet dér og sendt umulige Bud mod det Fjærne. Kvinder, store, yppige og forladte, blege som Hadet ... dersom Døden kunde sendes med en Tanke, dersom Helved' kunde aabnes ved et Ønske! ... Kvinder og Mænd! det er altid Kvinder og Mænd, selv disse magre, hvide Jomfrusjæle, der som en Flugt af vildede Duer presser sig imod det sorte Gitter og raaber: grib os, ud til tænkte, ædle Høge!

Man kunde tænke sig et Proverbe her.

Sceneriet vilde passe godt til et Proverbe.

Muren dér med Balkonen ganske som den er; men Vejen maatte være bredere, brede sig til en Runddel, og i Midten trænges der til et gammelt stilfærdigt Springvand, bygget af gullig Tuf med en Kumme af sprukken Porfyr. Som Fontænefigur en Delfin med afbrukken Hale og med det ene Næseboer tilstoppet. Af det andet springer den spinkle Straale. - Paa den ene Side af Springvandet en halvrand Bænk af Tuf og brændte Sten.

Det løse, hvidgraa Støv, Bænkens rødlig, støbte Sten, den huggede, gullige, porøse Tuf, det mørke, slebne, vædeglinsende Porfyr og 159 saa den levende, lille, sølvsitrende Straale; Stoffer og Farver falder rigtig godt.

Personerne: to Pager.

Ikke fra nogen bestemt historisk Tid, for de virkelige Pager har jo slet ikke svaret til Pageidealet. Pagerne her, det er Pagerne som de elsker og drømmer i den højere Literatur.

Det er altsaa kun Dragten, der har lidt Historisk ved sig.

Den Skuespillerinde, der skal være den yngste af Pagerne, er i tynd Silke, som slutter ganske tæt og som er blegblaa og indvævet med heraldiske Lilier af det lyseste Guld Det og saa saa mange Kniplinger, det er muligt at anbringe, er det mest Fremtrædende ved Dragten, der ikke saa meget stiler mod noget bestemt Aarhundrede som mod at fremhæve den ungdommeligt fyldige Figur, det pragtfulde blonde Haar og den skjære Teint.

Hun er gift, men det varede kun halvandet Aar, saa blev hun skilt fra Manden og skal slet ikke have opført sig godt imod ham. Og det kan godt være, men noget mere Uskyldigt kan man ikke se for sine Øjne. Det vil sige, det er jo ikke denne meget nysselige Førstehaandsuskyldighed, der ganske vist har *sit* Tiltalende; dette er derimod denne soignerede, veludviklede Uskyldighed, som intet Menneske kan tage fejl af og som gaar En lige til Hjærtet og betager En med hele den Magt, der nu en Gang er det Fuldendte givet.

Den anden Skuespillerinde er i Proverbet den slanke Melankolske. Hun er ugift, har ingen Historie, absolut ingen; der er Ingen, der véd det Mindste, og dog er der saa meget Talende i disse finttegnede, næsten magre Lemmer, i dette ravblege, regelmæssige Ansigt, overskygget som det er af ravsorte Lokker, baaret af denne linjestærke, mandlige Hals, æggende ved sit haanlige og dog længselssyge Smil, uudgrundeligt ved disse Øjne, hvis Mørke har en Blødhed i dets Glans som Stedmoderurtens dunkle Blad i Blomsten.

Dragten er dæmpet gul, kyradsagtig, sribet af brede Læg paa Langs, med opstaaende, stiv Krave og med Knapper af Topas. En lille, kruset Strimmel kommer frem i Kanten af Kraven og ligesaa for Haanden af de snævertsluttende Ærmer. Benklæderne er korte, vide, opslidsede og af en død, grøn Farve med bleget Purpur i Slidserne. Trikot graat. - Den blaa Page har selvfølgelig skinnende hvidt. - Begge have de Barret.

Saadan er de.

Og nu staar den Gule oppe paa Balkonen og læner sig frem over dens Rand, medens den Blaa sidder dernede paa Springvandets Bænk, mageligt lagt tilbage, og med de ringbesatte Hænder foldede om det ene Knæ. Drømmende stirrer han ud mod Kampagnen.

Saa taler han.

»Nej, der er Ingenting til i Verden som Kvinder! - jeg forstaar det ikke ... der maa være en Trolddom i de Linjer, hvori de er skabte, for blot jeg sér dem gaa forbi: Isaura, Rosamund og Donna Lisa og de Andre, blot jeg sér hvordan at Dragten samler sig om deres Form, hvordan den kaster sig under deres Gang, saa er det, som om mit Hjærte drak Blodet ud af alle mine Aarer og lod mit Hoved tomt og uden Tanker og mine Lemmer skjælvende og uden Kraft, al - hele mit Væsen samlet i en eneste lang og sitrende, angstfuld Længsel. Hvad er det dog? Hvad kan det være? Det er, som Lykken gik usynlig forbi min Dør, og jeg skulde gribe den og holde den fast, og den skulde være min saa vidunderligt, - og jeg kan jo ikke gribe, fordi jeg ikke kan se.«

Saa siger den anden Page fra sin Balkon:

»Og naar du sad ved hendes Fod, Lorenzo, og hun fortabt i sine Tanker havde glemt, hvorfor hun havde ladet dig kalde, og du sad tavs og ventede, og hendes dejlige Ansigt var over dig, mer fjærnet i dets Drømmes Skyer end Stjærnen er det fra dig i sin Himmel og dog dit Blik saa nær, at hvert et Træk var givet din Beundring i Vold, hver skjønheidsbaaren Linjes Drag, hver Hudens Farvelilie i dens hvide Ro som i dens bløde, rosennære Skiften, var det dig da ikke som om hun, der hun sad, hørte en anden Verden til end den, hvori du knælede i Beundring, havde en anden Verden inde, en anden Verden om sig, hvor hendes søndagsklædte Tanker gik mod Maal, du ikke kjendte, og hvor hun elsked' fjærnt fra dig og dit, din Verden og det Hele, og drømte fjærnt og længtes fjærnt, og der var ikke mindste Rum for dig at vinde i hendes Tanker, endskjønt du brændte efter at ofre dig for hende, efter at give dit Liv og Alt, blot for at der mellem hende og dig skulde være, om end kun et Blink, af mindre end Fællesskab, langt mindre end Høren sammen.«

»Jo, jo, du véd jo det er saa Men ...« Nu løber der et gyldengrønt Firben langs henad Jærnkurvens Rand. Det standser og ser sig om. Halen gaar paa det ...

Hvis man kunde finde en Sten ...

Tag dig nu i Agt, min firbenede Ven!

Nej, de er ikke til at ramme, de kan høre Stenen længe før den kommer. Alligevel, en Forskrækkelse fik han da.

Men Pagerne, de blev borte med det Samme.

Hun sad saa nydeligt, den Blaa, og der var netop den rette uvidende Længsel i hendes Blik og en anelsesfuld Nervøsitet i alle hendes Bevægelser som i det lille Drag af Smerte om hendes Mund, baade naar hun selv talte og endnu mere naar hun lyttede til den gule Pages bløde og lidt dybe Røst, alt som den oppe fra Balkonen bar de æggende og dog kjærtegnende Ord ned mod hende med Klang af Spot og Klang af Sympathi.

Og er det nu ikke som om de begge var der igjen?

De er der, og de har spillet videre i Proverbet, mens de har været borte og er blevet ved at tale om den vage Ynglingeelskov, der aldrig finder Hvile, men rastløs flakker gennem alle Anelsers Lande og alle Haabets Himle, syg af Længsel efter at stilles i én stor samlet Følelses stærke, inderlige Gløden; det har de talt om; den Yngste med bitter Beklagelse, den Ældre mer og mer vemodigt, og nu siger den Ældre, den Gule til den Blaa, at han ikke skal være saa utaalmodig efter at en Kvindes Gjenkjærighed skal fange ham og holde ham fast.

»Nej tro du mig,« siger han, »den Kjærighed, du finder, bunden af to hvide Arme, med tvende Øjne for din nære Himmel og tvende Læbers sikre Salighed, den er for nær ved Jorden og Støvet, den har byttet Drømmenes frie Evighed for en Lykke, der kan maales i Timer og som ældes i Timer; for om den end stadig forynges, saa mister den dog hver Gang en af de Straaler, der i en Gloriekrans, der ikke kan visne, straalere om Drømmenes evige Ungdom. Nej du er lykkelig!«

»Nej du er lykkelig!« svarer den Blaa, »jeg vilde give en Verden til, jeg var som du.«

Og den Blaa rejser sig og begynder at gaa nedad Vejen mod Kampagnen, og den Gule sér efter ham med

et vemodigt Smil og siger for sig selv: »nej *han* er lykkelig!«

Men langt nede paa Vejen vender den Blaa sig endnu en Gang imod Balkonen og raaber, mens han løfter paa Baretten: »Nej du er lykkelig!«

Der burde have været Roser.

162

Og nu burde der komme et Vindpust og ryste en hel Regn af Rosenblade af de blomstertunge Grene og hvirvle dem efter den bortgangne Page.

163

Pesten i Bergamo

Der var Gammel-Bergamo oppe paa Toppen af et lavt Bjærg, i Hegn bag Mure og Porte, og der var det nye Bergamo nede ved Bjærgets Fod, aabent for alle Vinde.

En Dag brød Pesten ud dernede i den nye By og greb frygteligt om sig; der døde en Mængde Mennesker og de andre flygtede bort udover Sletten, ad alle Verdens fire Hjørner til. Og Borgerne i Gammel-Bergamo stak Ild paa den forladte By for at rense Luften, men det hjalp ikke, de begyndte ogsaa at dø oppe hos dem, først en om Dagen, saa fem, saa ti og saa en Snes, og da det var paa sit Højeste mange fler endnu.

Og *de* kunde ikke flygte saadan som *de* i den nye By havde gjort.

Der var jo *de*, der forsøgte det, men *de* kom til at leve et Liv som det jagede Dyrs, med Skjul i Grøfter og Stenkister, under Hegn og inde i de grønne Marker; for Bønderne, der baade det ene Sted og det andet havde faaet Pesten bragt i Gaarde af de første Flygtninge, de stenede hver fremmed Sjæl, *de* traf, bort fra deres Enemærker, eller slog dem ned som gale Hunde uden Naade eller Barmhjærtighed, i retfærdigt Nødværge som *de* mente.

De maatte blive hvor *de* var *de* Folk fra Gammel-Bergamo, og Dag for Dag blev det varmere i Vejret og Dag for Dag blev den gruelige Smitte gridskere og gridskere i sit Tag. Forfærdelsen steg op som til Galenskab, og hvad *der* havde været af Orden og ret Regimente, det var som om Jorden havde slugt det og sendt det Værste istedet.

Lige i Begyndelsen, da Pesten kom paa, havde Folk sluttet sig sammen i Enighed og Samdrægtighed, havde været paa Vagt efter at Ligene blev ordenlig og godt begravede, og havde hver Dag sørget for, at der blev tændt store Baal af Ild paa Torve og Pladser, at den sunde Røg kunde drive gennem Gaderne. Enebær og Eddike var der bleven delt ud til de Fattige, og fremfor Alting havde Folk søgt til Kirkerne aarle og silde, enkeltvis og i Optog, hver Dag havde *de* været inde for Gud med deres Bønner, og hver Aften, naar Solen gik i 164 Bjærgene, havde alle Kirkernes Klokker raabt klagende imod Himlen fra deres hundrede svingende Svælg. Og Faster var der bleven paabudt og Relikvierne havde hver Dag staaet stillet frem paa Altrene.

Endelig en Dag, *de* ikke vidste mere at gjøre, havde *de* fra Raadhusets Altan, under Basuners og Tubers Klang, udraabt den hellige Jomfru til Podesta eller Borgmester over Byen, nu og evindeligt.

Men det hjalp Altsammen ikke; *der* var Ingenting *der* hjalp.

Og da Folk fornam det og efterhaanden blev faste i den Tro, at Himlen enten ikke vilde hjælpe eller ikke kunde, da ikke blot lagde *de* Hænderne i Skjødets, sigende, at Alting maatte komme som det komme skulde, nej, men det var som om Synden fra en dulgt og snigende Sot var bleven en ond og aabenbar, rasende Pest, *der* Haand i Haand med den legemlige Farsot higed efter at slaa Sjælen ihjel, ligesom denne efter at lægge deres Kroppe øde. Saa utrolige vare deres Gjæringer, saa uhyre deres Forhærdelse. Luften var fuld af Bespottelse og Ugudelighed, af Fraadseres Stønner og Drankeres Hyl, og den vildeste Nat var ikke sortere af Uteerlighed end deres Dage var det.

»Idag ville vi æde, thi imorgen skulle vi dø!« - Det var som havde *de* sat *det* ud efter Noder, at spille paa mangfoldige Instrumenter i een uendelig Helvedeskoncert. Ja, havde ikke alle Synder forud været opfundne,

saa var de blevet det her, for der var ikke den Vej, de jo vendte sig hen i deres Forkerthed. De unaturligste Laster florerede iblandt dem, og selv saadanne sjældne Synder som Nekromantia, Troldom og Djævelepaakaldelse var dem velbekjendte, thi de vare mange, som tænkte hos Helvedes Magter at faa den Beskyttelse, Himlen ikke havde villet yde.

Alt hvad der hed Hjælpsomhed eller Medlidenhed var forsvundet af Sindene, Enhver havde kun Tanke for sig selv. Den Syge blev set paa som Alles fælles Fjende, og hændte det en Stakkel, at han faldt om paa Gaden, mat af Pestens første Febersvimmel, der var ikke en Dør, der aabnede sig for ham, men med Spydestik og med Stenkast blev han tvungen til at slæbe sig bort fra de Sundes Vej.

Og Dag for Dag tog Pesten til, Sommersolen brændte ned over Byen, der faldt ikke en Regndraabe, der rørte sig ikke en Vind, og af Lig, der laa og raadnede i Husene, og af Lig, der var ilde skjult i Jorden, avledes der en kvælende Stank, som blandede sig med Gadernes stillestaaende Luft og lokked Ravne og Krager til i Sværme og i 165 Skyer, saa der var sort af dem paa Mure og paa Tage. Og rundt omkring paa Stadens Ringmur sad der enkeltvis underlige, store, udenlandske Fugle, langvejs fra, med rovlystne Næb og forventningsfuldt krummede Kløer, og de sad og saae med deres rolige, gridske Øjne indover, som biede de kun paa, at den ulykkelige By skulde blive een stor Aadselkule.

Saa var det Elleveugersdagen efter at Pesten var udbrudt, at Taarnvægterne og andre Folk, der var tilvejrs paa høje Steder, kunde se et sælsomt Tog bugte sig fra Sletten ind igjennem den nye Byes Gader, mellem de røgsværtede Stenmure og Træskurenes sorte Askedynger. En Mængde Mennesker! vist henved de sekshundrede eller fler, Mænd og Kvinder, Gamle og Unge, og de havde store, sorte Kors imellem sig og brede Bannere over sig, røde som Ild og Blod. De synger imens de gaar, og sære fortvivlelsesfuldt klagende Toner bæres op igjennem den stille, lummervarme Luft.

Brune, graa, sorte er deres Dragter, men Alle har de et rødt Mærke paa Brystet. Et Kors er det da de kommer nærmere. For de kommer stadigt nærmere. De presser sig op ad den stejle, murindhegnede Vej, som fører op til den gamle By. Der er et Mylder af deres hvide Ansigter, de har Svøber i Hænderne, der er en Ildregn malet af paa deres røde Faner. Og de sorte Kors svinger til den ene Side og til den anden i Trængslen.

En Lugt stiger op fra den sammenstuede Hob, af Sved, af Aske, af Vejstøv og gammel Kirkerøgelse. De synger ikke mer, de taler ikkeheller, blot den samlede trippende, hørdeagtige Lyd af deres nøgne Fødder.

Ansigt ved Ansigt dukker ind i Taarnportens Mørke, og kommer ud i Lyset igjen paa den anden Side, med lystrette Miner og halvvejs lukkede Laag.

Saa begynder Sangen igjen: et Miserere, og de knuger Svøben og gaar stærkere til som ved en Krigssang.

Som de kom fra en udhungret By ser de ud, Kinderne er hule paa dem, deres Kindben staar frem, der er ingen Blod i deres Læber og de har mørke Ringe under Øjnene.

De fra Bergamo er stimlet sammen og ser paa dem med Forundring og med Uro. Røde, forsvirede Ansigter staa mod disse blege; sløve, utugtmatte Blikke sænkes for disse hvasse, flammende Øjne; grinende Bespottere glemme Munden aaben over disse Hymner.

166

Og der er Blod paa alle de Svøber af deres!

Folk blev ganske underlig tilmode over disse Fremmede.

Men det varede ikke længe, før man fik det Indtryk rystet af sig. Der var Nogle, der havde kjendt en halvgal Skomager fra Brescia igjen iblandt Korsdragerne, og straks var den hele Skare bleven til Latter ved ham. Imidlertid var det jo dog noget Nyt, en Adspredelse fra det dagligdags, og da de Fremmede marcherede afsted efter Domkirken, saa fulgte man efter, som man vilde fulgt efter en Bande Gjøglerer eller efter en tam Bjørn.

Men alt som man gik og skubbedes, blev man forbitret, man følte sig saa nøgtern overfor disse Menneskers Højtidelighed, og man forstod jo meget godt, at disse Skomagere og Skrædere var kommet her for at omvende En, bede for En, og tale de Ord, man ikke vilde høre. Og der var to magre, graahaarede Filosofer, som havde sat Ugudeligheden i System, de hidsede Mængden og æggede den ret af deres Hjærtens Ondskab, saa for hvert Skridt det gik mod Kirken, blev Mængdens Holdning mere truende, deres Vredesudbrud vildere, og der var kun lidt igjen, saa havde de lagt voldsom Haand paa disse fremmede Svøbeskrædere. Men saa aabnede, ikke hundrede Skridt fra Kirkedøren, et Værtshus sine Døre, og en hel Flok Svirebrødre styrtede ud, den ene paa Ryggen af den anden, og de satte sig i Spidsen for Processionen og førte den syngende og vrælende med de naragtigst andægtige Gebærder, undtagen en af dem, som vendte Mølle indtil helt op ad Kirketrappens græsgroede Trin. Saa lo man jo, og Alle kom fredeligt ind i

Helligdommen.

Det var underligt at være der igjen, at skride hen igjennem dette store, kølige Rum, i denne Luft, der var ram af gammel Os fra Vokslyster, over disse indsunkne Fliser, Foden kjendte saa godt, og over disse Sten, hvis slidte Ornament og blanke Inskriptioner Tanken saa tidt havde trættet sig med Og medens nu Øjet halvt nysgjerrigt, halvt uvilligt lod sig lokke til Hvile i det bløde Halvlys under Hvælvingerne, eller gled hen over den dæmpede Brogethed af støvet Guld og tilrøgede Farver, eller kom til at fordybe sig i Alterkrogenes sære Skygger, saa kom der et Slags Længsel op, der ikke var til at holde nede.

Imidlertid drev de fra Værtshuset deres Uvæsen oppe ved selve Hovedalteret, og en stor og kraftig Slagter iblandt dem, en ung Mand, havde løst sit hvide Forklæde af og bundet sig det om Halsen, 167 saa det hang som en Kaabe nedad hans Ryg, og saaledes holdt han Messe deroppe med de vildeste, vanvittigste Ord, fulde af Utugt og af Bespottelse; og en halvgammel lille Tyksak vims og væver, skjønt han var saa tyk, med et Ansigt som et flaaet Græskar; han var Degn og responderede med alle de liderligste Viser, der drev over Lande, og han knælede og han knigsede og vendte Bagdelen til Alteret og ringede med Klokken, som med en Narrebjælde, og slog Hjul om sig med Røgelseskarret; og de andre Drukne laa langs ad Knæfaldet saa lange de var, brølende af Latter, hikkende af Drik.

Og hele Kirken lo og hujede, og hoverede over de Fremmede, og raabte til dem om at se godt efter, at de kunde blive kloge paa, hvad man regnede deres Vorherre for her i Gammel-Bergamo. For det var jo ikke saa meget fordi man vilde Gud noget, at man jublede over Optøjerne, som fordi man glædede sig ved, hvad for en Braad i Hjertet paa disse Hellige hver Bespottelse maatte være.

Midt i Skibet holdt de Hellige sig, og de stønnede af Kvide, deres Hjærter kogte i dem af Had og Hævntørst, og de bad med Øjne og Hænder op til Gud, at han dog vilde hævne sig for al den Haan, der blev vist ham her i hans eget Hus, de vilde saa gjerne gaa til Grunde sammen med disse Formastelige, blot han vilde vise sin Magt; med Vellyst vilde de knuses under hans Hæl, blot han vilde triumfere, og at Forfærdelse og Fortvivlelse og Anger, der var for silde, maatte komme til at skrike ud ad alle disse ugudelige Munde.

Og de istemte et Miserere, der i hver Tone klang som et Raab efter den Ildregn, der kom ned over Sodoma, efter den Magt Samson havde, da han tog om Filisterhusets Søjler. De bad med Sang og med Ord, de blottede Skuldrene og bad med deres Svøber. Der laa de knælende Række for Række, blottede til Bæltstedet, og svang de braadede Rebknuder mod deres blodstrimede Rygge. Vilde og rasende huggede de til, saa Blodet stod i Stænk fra de hvinende Svøber. Hvert slag var et Offer til Gud. At de anderledes kunde slaa, at de kunde rive sig i tusinde blodige Stykker her for hans Øjne! Dette Legeme, hvormed de havde syndet imod hans Bud, det skulde straffes, pines, gjøres til Intet, at han kunde se, hvor de hadede det, at han kunde se, hvor de var Hunde for at takkes ham, ringere end Hunde under hans Vilje, det laveste Kryb, der aad Støv under hans Fodsaal! Og Slag paa Slag, til Armene faldt ned eller Krampen knyttet dem i Knude. Der laa de Række for Række, med vanvidsfunklende Øjne, 168 med Fraadeskyer for deres Munde, med Blodet rislende ned ad deres Kjød

Og de, som saae paa dette, følte med Et deres Hjærter banke, mærkede Varmen stige op i deres Kinder, og havde tungt ved at aande. Det var ligesom om noget Koldt strammede sig hen under deres Hovedhud, og deres Knæ blev saa svage. For dette greb dem; der var et lille Vanvidspunkt i deres Hjærner, som forstod denne Galskab.

Dette at føle sig som den vældige haarde Guddoms Træl, at sparke sig selv hen for hans Fødder, at være Hans, ikke i stille Fromhed, ikke i blide Bønners Uvirksomhed, men være det rasende, i en Selvfornedrelsens Rus, i Blod og Hyl og under vædeblinkende Svøbetunger, det var de oplagt til at forstaa, selv Slagteren blev stille, og de tandløse Filosofer dukkede deres graa Hoveder for de Øjne, de saae omkring sig.

Og der blev ganske stille derinde i Kirken, kun en sagte Bølgen gik igjennem Hoben.

Da stod en iblandt de Fremmede, en ung Munk, op over dem og talte. Han var bleg som et Lagen, hans sorte Øjne glødte som Kul, der er ved at slukkes, og de mørke, smertehærdede Træk om hans Mund var som var de skaaret med en Kniv i Træ og ikke Folder i et Menneskes Ansigt.

Han strakte de tynde, forlidte Hænder op mod Himlen i Bøn, og de sorte Kutteærmer gled ned om hans hvide, magre Arme.

Saa talte han.

Om Helvede, talte han, om at det var uendeligt som Himlen er uendelig, om den ensomme Verden af Pine, hver af de Fordømte har at gjennemlide og at fylde med sine Skrig, Søer af Svovl var der, Marker af Skorpioner, Flammer, der lagde sig om ham, som en Kaabe den lægger sig, og stille, hærdede Flammer, der borede sig ind i ham som et Spydslud, der drejes rundt i et Saar.

Der var ganske stille, aandeløse lyttede de efter hans Ord, for han talte, som havde han set det med sine

egne Øjne, og de spurgte sig selv, er ikke denne en af de Fordømte, som er sendt til os op af Helvedes Gab for at vidne for os.

Saa prædikede han længe om Loven og Lovens Strængthed, om at hver Tøddel i den skulde opfyldes, og om at hver Overtrædelse, hvori de havde gjort sig skyldig, skulde regnes dem lige indtil Lod og til Unze. »Men Kristus er død for vore Synder, sige I, vi ere ikke 169 mere under Loven. Men jeg siger Eder, at Helvede skal ikke blive bedraget for een af Eder og ikke een af Jærntænderne paa Helvedes Marterhjul skal gaa udenfor Eders Kjød. I stoler paa Golgathas Kors, kom, kom! kom at se det! jeg skal føre Jer lige til dets Fod Det var en Fredag, som I vide, at de stødte ham ud igjennem en af deres Porte og lagde den tungeste Ende af et Kors paa hans Skuldre, og lod ham bære det til en gold og nøgen Lerbanke udenfor Byen, og de fulgte hobetals med og rørte Støvet med deres mange Fødder, saa der stod som en rød Sky der over Stedet Og de rev hans Klæder af ham og blottede hans Legeme, saaledes som Lovens Herrer lader en Misdæder blotte for Alles Blikke, at Alle kan se det Kjød, som skal overantvordes til Pine, og de slængte ham ned paa hans Kors at ligge, og strakte ham der paa og hug en Nagle af Jærn gennem hver af hans modstridende Hænder og en Nagle gennem hans korslagte Fødder, med Køller hug de Naglerne i lige til Hovedet. Og de rejste Korset i et Hul i Jorden, men det vilde ikke staa fast og lige, og de røkkede det til og fra og drev Kiler og Pløkke ned rundt om det, og de, som gjorde det, slog deres Hatte ud, at Blodet fra hans Hænder ikke skulde dryppe dem i Øjnene. Og han deroppe saae ned for sig paa Soldaterne, som spillede om hans usyede Kjortel, og paa hele denne hujende Hob, som han led for, at den kunde frelses, og der var ikke et medlidende Øje i den hele Hob. Og de dernede saae igjen paa ham, som hang der lidende og svag, de saae paa det Brædt over hans Hoved, hvorpaa der var skrevet Jødernes Konge, og de spottede ham og raabte op til ham: »Du som nedbryder Templet og bygger det op paa tre Dage, frels nu Dig selv; er Du Guds Søn, da stig ned fra dette Kors.« Da fortørnedes Guds højbaarne Søn i sit Sind, og saae de var ikke Frelse værd, de Hobe, der opfylder Jorden, og han rev sine Fødder ud over Naglens Hoved, og han knytted sine Hænder om Hændernes Nagler og drog dem ud, saa Korsets Arme spændtes som en Bue, og han sprang ned paa Jorden og rev sin Kjortel til sig, saa Terningerne raslede nedover Golgathas Skrænt, og han slyngede den om sig med en Konges Vrede og foer op til Himlen. Og Korset stod tomt tilbage, og det store Forsoningens Værk blev aldrig fuldbragt Der er ingen Mægler mellem Gud og os; der er ingen Jesus død for os paa Korset, der er ingen Jesus død for os paa Korset, *der er ingen Jesus død for os paa Korset.*«

Han tav.

170

Ved de sidste Ord havde han bøjet sig frem over Mængden og baade med Læber og Hænder ligesom kastet sit Udsagn ned over deres Hoveder, og der var gaaet en Stønnen af Angst igjennem Kirken, og i Krogene var de begyndt at hulke.

Da trængte Slagteren sig frem med opløftede, truende Hænder, bleg som et Lig, og han raabte: »Munk, Munk, vil Du nagle ham til Korset igjen, vil Du.« Og bagved ham lød det hvæsende hæst: »ja, ja, korsfæst, korsfæst ham!« Og fra alle Munde igjen truende, tryglende, rungede det i en Storm af Raab op imod Hvælvingerne: »korsfæst, korsfæst ham!«

Og klart og lyst en enkelt bævende Røst: »korsfæst ham!«

Men Munken saae ned over dette Flagr af opstrakte Hænder, mod disse fortrukne Ansigter, med de raabende Mundes mørke Aabninger, hvor Tandrækkerne lyste hvidt som Tænderne paa tirrede Rovdyr, og han bredte Armene i et Øjeblik Ekstase op mod Himlen og lo. Saa steg han ned, og hans Folk løftede deres Ildregnsbannere og deres tomme, sorte Kors, og trængte ud af Kirken, og atter drog de syngende henover Torvet og atter hen gennem Taarnportens Gab.

Og de fra Gammel-Bergamo stirrede efter dem, mens de gik ned ad Bjærget. Den stejle, murindhegnede Vej var taaget af Lys fra Solen, som sank derude over Sletten, og de var halvt at se kun nu for alt det Lys, men paa Byens røde Ringmur tegnede Skyggerne sig sort og skarpt af deres store Kors, der svinged fra den ene Side og til den anden Side i Trængslen.

Fjærnere blev Sangen; rødt glimted endnu et Banner eller to fra den nye Byes brandsorte Tomt, saa blev de borte i den lyse Slette.

171

I det nette Anlæg bagved Pavernes gamle Palads i Avignon staar der en Udsigtsbænk, hvorfra man ser hen over Rhonen, over Durances Blomsterbed, over Høje og Marker og over en Del af Byen.

En Oktobereftermiddag sad der paa denne Bænk to danske Damer, en Enkefru Fønss og hendes Datter Ellinor.

Skjønt de havde været her et Par Dage, og skjønt de allerede kjendte den Udsigt, der laa for dem, saare vel, sad de dog endnu og undrede sig over, at der saae saadan ud i Provence.

At det virkelig var Provence! En leret Flod, med Flager af dyndet Sand og uendelige Bredder af stengraat Grus; saa blegbrune Marker uden et Græsstraa, blegbrune Skrænter, blegbrune Højder og støvlyse Veje, og hist og her hos de hvide Huse Grupper af sorte Træer, fuldstændig sorte Buske og Træer. Over alt dette en hvidlig, lyssitrende Himmel, der gjorde Alting endnu blegere, endnu mere tørt og trættende lyst, ikke et Glimt af frodig, mættet Lød, lutter sultne, solpinte Farver, og ikke en Lyd i Luften, ikke en Le, der hug igjennem Græsset, ikke en Vogn, der skramlede henad Vejene; og Byen der til begge Sider ligesom bygget af Stilhed, med alle de middagstavse Gader, alle de døvstumme Huse med hvert Skodde, hver Jalousie lukket i, lukket i hvert eneste; Huse, der hverken kunde høre eller se.

Fru Fønss havde kun et resigneret Smil overfor denne livløse Ensformighed, men Ellinor gjorde den synligt nervøs, ikke livligt ærgerlig nervøs, men klynkende og mat, som man kan blive det ved et døgnlangt Regnvejr, naar alle Ens triste Tanker regner ned med, eller ved et Stueuhrs idiotisk trøstende Dikken, naar man sidder og er uheldelig led ved sig selv, eller ved Blomsterne i Ens Tapet, naar den samme Kjæde af luvslidte Drømme mod Ens Villie hasper rundt i Ens Hjerne, og knyttes sammen og gaar i Stykker og knyttes sammen igjen i een kvalmende Uendelighed. Det tog ligefrem legemligt paa hende, dette Landskab, og førte hende en Afmagt nær, saaledes havde det idag svoret sig sammen med Erindringer om et 172 Haab, der var bristet, og om lifligt søde Drømme, der nu kun var sygnende vamble, Drømme, som hun rødmede skamrød ved at mindes og dog aldrig kunde glemme. Og hvad havde det saa med Egnen her at gjøre, Slaget havde jo truffet hende langt herfra, i hjemlige Omgivelser, ved vatret Sund, under lysgrønne Bøge, og dog havde hver blegbrun Bakkebølge det paa sine Læber, og hvert grønskoddet Hus stod og tav med det her.

Det var den gamle Sorg for unge Hjerter, det, der var mødt hende, hun havde elsket en Mand og troet paa Kjærlighed igjen, og saa havde han pludseligt kaaret sig en anden; hvorfor, til hvad? hvad havde hun gjort ham? hvad havde hun forandret sig, var hun ikke den samme? og alle de evige Spørgsmaal om igjen. Hun havde ikke sagt et Ord til sin Moder, men hendes Moder havde forstaaet det hver Smule og havde været saa omhyggelig for hende; hun kunde have skreget ved denne Omhu, som vidste og slet ikke maatte vide, og hendes Moder havde forstaaet det ogsaa, og saa var de rejst.

Hele Rejsen var blot for at *hun* skulde glemme.

Fru Fønss behøvede ikke at gjøre Datteren sky ved at se paa hendes Ansigt, for at vide, hvor hun var henne; blot hun holdt Øje med den nervøse lille Haand, der laa ved hendes Side, og som strakte sig saa magtløs fortvivlet paa Bænkens Tremmer, for hvert Øjeblik at forandre Stilling, ligesom en Febersyg, der flytter sig i sin hede Seng; blot hun gjorde det, saae paa denne Haand, saa vidste hun ogsaa, hvor livstræt de unge Øjne stirrede ud for sig, hvor forpint det fine Ansigt sitrede i hvert Drag, hvor blegt det var i sin Liden og hvor sygeligt Aarerne blaaned frem under Tindingernes skære Hud

Det gjorde hende saa ondt for hendes lille Pige, og hun vilde saa gjerne have havt hende lænet op mod sit Bryst for at aande alle de Trøstens Ord ned over hende, som hun kunde tænke; men hun havde den Tro, at der er Sorger, der skal dø i Løndom og som ikke maa faa Lov at skringe ud i Ord, end ikke mellem Moder og Datter, at ikke en Dag under nye Forhold, naar Alting vil bygge sig op til Henrykkelse og til Lykke, at saa ikke disse Ord skal være der som en Hindring, Noget, der tynger og gjør ufri, fordi den, der har sagt dem, vil høre dem ligge og hviske i en Andens Sind, tænke sig dem seet paa, vendt og drejet i en Andens Tanker.

Og saa ogsaa det, at hun var bange for at gjøre Datteren Skade ved at gjøre hende Fortroligheden let, hun vilde ikke have Ellinor til at 173 rødme for sig, hun vilde ikke, hvor meget det saa kunde lette, hjælpe hende over den Ydmygelse, der ligger i, at lægge sin Sjæls de lønligst egne Vraaer aabne for en Andens Øje, tværtimod, saa meget tungere det end gjorde det for dem begge, saa var hun glad ved, at den Sjælens Fornemhed, der var hos hende selv, den fandt hun igjen i en vis sund Stivhed hos sin unge Datter.

En Gang - der var en Gang for mange, mange Aar siden, da hun selv var saadan en attenaars Pige, da havde hun elsket af hele sin Sjæl, med hver Sans i sit Legeme, hvert Livshaab, hver Tanke; og det havde ikke maattet være, ikke kunnet blive; han havde kun havt sin Troskab at byde paa, til at prøve i en uendelig Forlovelse, og der var Forhold i hendes Hjem, der ikke kunde vente. Saa havde hun da taget ham, de havde givet hende, ham, der var disse Forholds Herre. De blev gift, saa kom Børnene, Tage, Sønnen, der var med her i Avignon, Datteren, der sad ved hendes Side, og det var blevet meget bedre end hun havde kunnet vente, baade lysere og lettere. Otte Aar varede det, saa døde Manden, og hun sørgede over ham af et oprigtigt Hjærte, thi hun havde lært at holde af denne fine, tyndblodede Natur, der med en anspændt,

egoistisk Kjærlighed næsten sygeligt elskede, hvad der ved Slægt og Familjebaand hørte den til, og som af hele den store Verden derude ikke brød sig om Andet end om, hvad den mente, blot dens Mening, ikke Andet. Efter Mandens Død havde hun saa levet meget for sine Børn, men havde ikke stænget sig inde med dem, havde taget Del i Selskabslivet, som det for en saa ung og formuende Enke var naturligt, og nu var hendes Søn enogtyve Aar gammel, og hun selv havde ikke mange Dage tilbage inden hun var fyrg. Men hun var smuk endnu, der var ikke et graat Stænk i hendes tunge, dunkelblonde Haar, ikke en Rynke om de store, frejdige Øjne, og Figuren var slank i dens formbeherskede Fylde. De kraftige, linjefine Træk blev hævet frem ved den dunklere, mer farvedybe Teint, som Aarene havde givet hende, men der var en Sødme i Smilet om hendes dybt indvigede Læber, en næsten forjætningsfuld Ungdom i hendes brune Øjnes blødt duggede Tindren, som gjorde Alting mildt igjen og blidt. Og dog var der saa atter Kindens alvorligt store Runding, den modne Kvindes viljestærke Hage.

»Nu kommer Tage vist,« sagde Fru Fønss til Datteren, da hun hørte Latter og nogle danske Udraab paa den anden Side af den tykke Hæk af Avnbøg.

Ellinor tog sig sammen.

174

Og der var Tage, Tage og Kastagers, Grosserer Kastager fra Kjøbenhavn med Søster og Datter; Fru Kastager laa syg derhjemme paa Hotellet

Fru Fønss og Ellinor gjorde Plads for de to Damer, Herrerne forsøgte et Øjeblik at konversere staaende, men lod sig snart lokke af den lave Graastensmur, der omgav Udsigtspunktet, og saa sad man der og talte lige det nødvendigeste, for de Nysankomne var trætte af en lille Jærnbaneudflugt ud i det rosenblussende Provence.

»Hov!« raabte Tage og slog sig med den flade Haand paa sine lyse Benklæder, »se der!«

Man saae.

Ude i det brune Landskab viste der sig en Støvsky, over den en Støvkappe, midt imellem begge øjnedes der en Hest. »Det er den Englænder, jeg talte om, der kom forleden,« sagde Tage henimod Moderen. »Har De set Nogen ride saadan?« vendte han sig mod Kastager, »han minder mig om en Gaucho«.

»Mazeppa?« sagde Kastager spørgende.

Rytteren forsvandt.

Saa rejste man sig og begav sig paa Vej til Hotellet.

Disse Kastagers havde man truffet i Belfort, og da de skulde samme Tur, ned igjennem Sydfrankrig og langs ad Rivieraen, var man foreløbig fulgtes. Her i Avignon var saa begge Familjer standset, Grossererens, fordi Fruen havde faaet ondt i en Aareknude, Fønss'es, fordi Ellinor øjensynligt trængte til Ro.

Tage var henrykt over dette Samliv, thi han forelskede sig Dag for Dag mere og mere uhelbredeligt i den nydelige Ida Kastager, men Fru Fønss var ikke saa godt fornøjet, thi vel var Tage meget sikker og udviklet for sin Alder, men det havde jo slet ikke Hast med nogen Forlovelse, og saa desuden denne Kastager. Ida var en prægtig lille Pige, Fruen var en meget dannet Dame af udmærket Familje, og Grossererens selv var baade dygtig, rig og brav, men der var et Skjær af Latterlighed over ham, og der kom et Smil om Folks Læber eller et Blink i deres Øjne, naar man nævnede Grosserer Kastager. Han var nemlig saa ildfuld og saa saa overordenlig begejstret, var det saa aabenhjærtigt, saa larmende og saa meddelsomt, og derfor var det, for der fordres jo nu netop saa megen Diskretion for at omgaas med Begejstring. Men Fru Fønss holdt ikke af at tænke paa, at man 175 nævnede Tages Svigerfader med et Blink i Øjet, et Smil om Munden, og derfor holdt hun sig lidt kølig overfor Familjen, til stor Sorg for den forelskede Tage.

Næste Dags Formiddag var Tage og hans Moder gaaet hen for at se paa Byens lille Museum. De fandt Porten aaben, men Dørene ind til Samlingen lukkede; og at ringe viste sig at være frugtesløst. Imidlertid gav Porten Adgang til det ikke synderlig store Gaardsrum, der var omgivet af en nylig hvidtet Buegang, hvis korte, tyklivede Søjler stivede hinanden af med sorte Jærnstænger.

De gik rundt og saae paa hvad der var stillet op langs Væggen, romerske Gravmæler, Stykker af Sarkofager, en hovedløs Draperifigur, to Ryghvirvler af en Hvalfisk og en Række arkitektoniske Detailler.

Paa alle Mærkværdighederne var der friske Spor af Murerens Kalkkost.

Saa var de ved deres Udgangspunkt igjen.

Tage løb op ad Trappen for at se ad, om der dog ikke et Steds i Huset skulde være Folk, og Fru Fønss gav sig til at spadsere frem og tilbage i Buegangen.

Som hun var paa Tur op efter Porten, viste der sig for Enden af Gangen, lige foran hende, en høj, skjægget Herre med et solbrunt Ansigt. Han havde en Rejsebog i Haanden, lyttede tilbage og saae saa frem for sig hen paa hende.

Hun kom straks til at tænke paa Englænderen fra i Gaar.

»Undskyld Frue,« begyndte han spørgende, og hilste.

»Jeg er Fremmed,« svarede Fru Fønss, »der synes ikke at være Nogen hjemme, men min Søn er løben ovenpaa for at se ad ...«

Disse Ord veksledes paa Fransk.

I det Samme kom Tage til, »jeg har været helt rundt,« sagde han, »ogsaa inde i en Lejlighed, men der var ikke en Kat.«

»Jeg hører,« sagde Englænderen, denne Gang paa Dansk, »at jeg har den Fornøjelse at være sammen med Landsmænd.«

Han hilste atter og gik nogle Skridt tilbage, som for at antyde, at han kun havde sagt dette for at de kunde vide, at han forstod hvad de talte; men pludseligt traadte han endnu nærmere end før, med et spændt, bevæget Udtryk i sit Ansigt, og sagde: »for det skulde da ikke være, at Fruen og jeg er gamle Bekjendte?«

176

»Er det Emil Thorbrøgger?« udbrød Fru Fønss, og rakte Haanden frem.

Han greb den. »Ja, det er mig,« sagde han glad, »og det er Dem!«

Han havde næsten Taarer i Øjnene, da han saae paa hende.

Fruen forestillede Tage som sin Søn.

Tage havde aldrig i sit Liv hørt denne Thorbrøgger nævne, men han tænkte ikke paa *det*, bare paa at Gauchoen var faldet ud til at blive en Dansker, og da der blev en Pavse, og Nogen skulde sige Noget, kunde han ikke lade være med at udbryde: »og jeg, der igaar sagde, at De mindede mig om en Gaucho!«

Ja det, svarede Thorbrøgger, var da ogsaa saa temmelig nær ved Sandheden, eftersom han i enogtyve Aar havde levet midt inde paa Sletterne i La Plata og ganske vist i alle de Aar været mer til Hest end til Fods.

Og nu var kan kommet her til Evropa!

Ja, nu havde han solgt sin Jord og sine Faar og var kommen for at se sig om i denne gamle Verden, hvor han hørte hjemme; men med Skam at tale om, maatte han sige, at han tidt og ofte fandt det meget kjedeligt, saadan at rejse for sin Fornøjelse.

Han havde maaske Hjemve efter Prairierne?

Nej, han havde aldrig havt nogen Længsel efter Steder eller Lande, han troede det var blot det daglige Arbejde han savnede.

Saadan taltes der nu en Stund. Endelig kom Kustoden, ophedet og forpustet, med Salathoveder under Armen og et Knippe brandrøde Tomater i Haanden, og de blev lukket ind i den lille, beklumrede Malerisamling, hvor de kun fik det allervageste Indtryk af den gamle Vernets gullige Uvejrsskyer og sortladne Vande, medens de derimod gjorde sig ganske vel bekjendt med hinandens Liv og Skjæbne i de mange Aar, der var gaaet hen, siden de skiltes.

For det var jo ham, hun havde elsket, den Gang hun bandtes til en Anden; og i de Dage, der nu kom, hvor de var meget sammen, og hvor de Andre, i Følelsen af, at saa gamle Venner maatte have meget at sige hinanden, saa ofte lod dem ene, i de Dage mærkede de snart begge To, at hvormeget de saa i Aarenes Løb havde forandret sig, deres Hjærter havde Intet glemt.

Maaske var det ham, der først blev det vaer, thi hele Ungdommens Usikkerhed, dens Sentimentalitet og dens elegiske Længsler 177 kom over ham med det Samme, og han led derved, det var den modne Mand imod, saadan med Et at være berøvet den Livsro, den Selvsikkerhed, som han i Tiden havde erhvervet, og han ønskede sig sin Kjærlighed anderledes præget, vilde, den skulde være mere værdig, mere fattet.

Hun følte sig ikke yngre, syntes hun, men det var hende, som i hendes Sjæl et standset, opstæmmet Taarevæld var bristet aabent igjen og atter var begyndt at rinde; og det var saa lykkeligt og lettende at

græde, og hun havde en Rigdomsfølelse over for disse Taarer, som var hun mere værd og Alting hende mere værd igjen; en Ungdomsfølelse tilsidst.

En Aften en af disse Dage sad Fru Fønss ene hjemme, Ellinor havde lagt sig tidligt, og Tage var gaaet med Kastagers i Theatret. Hun havde siddet der i det kjedelige Hotelværelse og drømt i det Halvmørke, et Par Lys kunde fremkalde, til Drømmene var gaaet istaa af den evindelige Kommen og Kommen igjen, og hun var bleven træt, men af den blide, smilende Træthed, der breder sig over En, naar lykkelige Tanker er ved at slumre hen i Ens Sind.

Hun kunde ikke blive siddende her og se hen for sig hele Aftenen uden saa meget som en Bog, og det vilde vare mer end en Time endnu, inden Theatret var forbi; saa gav hun sig til at gaa op og ned ad Gulvet, standsede foran Spejlet og rettede paa sit Haar.

Hun kunde jo gaa ned i Læsekabinettet og se paa de illustrerede Blade. Der var altid tomt der paa denne Tid af Aftenen.

Hun kastede et stort, sort Kniplingsløb over Hovedet og gik ned.

Jo, der var tomt.

Det lille, tætmeublerede Værelse var blændende oplyst af et halvt Dousin brede Gasblus; der var hedt derinde og Luften næsten svidende tør.

Hun trak Sløret ned om Skuldrene.

De hvide Blade der paa Bordet, Mapperne med deres store Guldbogstaver, de tomme Fløjelsstole, Gulvtæppets regelmæssige Kvadrater og Reppsgardinernes ligestøbte Folder, det saae Altsammen saa stumt ud i dette stærke Lys.

Hun drømte endnu, og drømmende stod hun og lytted til Gasblussenes langtonede Syngen.

Man kunde næsten blive svimmel af den Varme.

178

Langsomt rakte hun, for at støtte sig, op efter en stor, tung Bronzevase, der var anbragt paa en Konsol paa Væggen, og greb i dens blomsterknudrede Kant.

Det var bekvemt at staa saadan, og Bronzen var saa dejlig kølig imod hendes Haand. Men som hun stod der, kom noget Andet til. Hun begyndte at føle det som en Tilfredsstillelse for sine Lemmer, for sit Legeme, den plastisk skønne Stilling, hvori hun var sunken hen, og Bevidstheden om, hvor godt det klædte hende, om den Skønhed, der var over hende i dette Øjeblik, og selve den legemlige Fornemmelse af Harmoni, det samlede sig til en Følelse af Triumf, strømmede som en underlig festlig Jubel igjennem hende.

Hun syntes sig saa stærk i denne Stund, Livet laa for hende som en stor og straalende Dag, og ikke mere som en Dag, der holder imod Tusmørkets stille, vemodfulde Timer, men som et stort og vaagent Spand af Tid, med hede Pulse bankende i hvert Sekund, med Lysets Lyst, med Handling og med Fart, og en Uendelighed udadtil og indad Og hun begejstredes ved Livets Fylde og længtes mod den med en Rejsefebers Svimmelhed og Gløden.

Længe stod hun saadan, betagen af sine Tanker, glemmende Alt omkring sig. Saa, pludseligt, ligesom hørte hun Tavsheden derinde, Gasflammerens langtonede Syngen, og hun lod Haanden falde ned fra Vasen, satte sig ved Bordet og begyndte at blade i en Mappe.

Hun hørte Skridt, der gik Døren forbi, hørte dem vende om, og saae saa Thorbrøgger træde ind.

Der veksledes et Par Ord, men da hun syntes optaget af sine Billeder, gav ogsaa han sig til at se i de Journaler der laa. Meget interesserede de ham imidlertid næppe, for da hun noget efter saae op, mødte hun hans Blik, der stirrede forskende over paa hende.

Han saae ud, som om han var lige ved at ville tale, og der var et nervøst, besluttet Udtryk om hans Mund, som sagde hende saa bestemt hvad de Ord vilde blive, at hun rødmede, og instinktmæssig, ligesom for at holde Ordene tilbage, rakte sit Billedblad over Bordet til ham og pegede paa en Tegning deri af nogle Pampasryttere, der slynged Lassoer efter vilde Tyre.

Han var ogsaa lige ved at lade sig lokke til en Spøg om Tegnerens naive Forestillinger om den Kunst, at kaste med Lasso; det var det jo saa fristende let at tale om, i Modsætning til det, han havde i Tanker, men saa tog han resolut og skjød Bladet til Side, bøjede sig lidt frem 179 imod Bordet og sagde: »jeg har tænkt saa meget paa Dem siden vi mødtes, jeg har altid tænkt saa meget paa Dem, baade den Gang i Danmark og derovre hvor jeg har været. Og jeg har altid elsket Dem, og naar jeg nu sommetider synes jeg aldrig har

elsket Dem før nu, vi igjen har truffet hinanden, saa er det ikke sandt, saa stor min Kjærlighed ogsaa er, for jeg har altid elsket Dem, jeg har elsket Dem altid Og dersom jeg nu maatte faa Lov til, at De skulde være min, De kan ikke forstaa, hvad det vilde være for mig, om De, der har været taget fra mig i saa mange Aar, om De vilde komme tilbage.«

Han tav et Øjeblik, saa rejste han sig og kom nærmere hen til hende.

»Aa, men saa sig dog et Ord, jeg staar her og taler som iblinde, jeg maa jo tale til Dem som til en Tolk, en Fremmed, der skal sige det igjen til det Hjærte, jeg taler til, jeg veed jo ikke ... staa og veje mine Ord ... jeg veed jo ikke hvor fjærn eller hvor nær jeg tør jo ikke give den Lyd, den Tilbedelse, der opfylder mig - eller tør jeg?«

Han lod sig synke ned paa en Stol ved hendes Side.

»Turde jeg, behøvede jeg ikke at frygte, - er det sandt! aa Gud velsigne Dig, Paula!«

»Der er ingen Ting, der skal holde os adskilt længer,« sagde hun, med sin Haand i hans, »hvad der saa kommer, jeg har Ret til at være lykkelig en Gang, til at leve fuldt ud en Gang paa min Natur, leve mine Længsler og mine Drømme. Jeg har aldrig resigneret; fordi Lykken ikke kom til mig, troede jeg dog aldrig, at Livet var lutter Tarvelighed og Pligt, jeg vidste, der var Lykkelige til.«

Tavs kyssede han hendes Haand.

»Jeg veed,« sagde hun sørgmodigt, »de, der vil dømmе mig mildest, de vil unde mig den Lykke det er mig, at vide mig elsket af Dig, men de vil ogsaa sige, at det skulde være mig nok.«

»Men det vilde aldrig være mig nok, og Du kunde aldrig have Ret til at slippe mig saadan.«

»Nej,« sagde hun, »nej.«

Lidt efter gik hun saa op til Ellinor.

Ellinor sov.

Fru Fønss satte sig ved hendes Seng og saae paa det blege Barn, hvis Træk kun utydeligt kunde skimtes i Natlampens gule, fattige Skjær.

For Ellinors Skyld maatte de vente. Om et Par Dage vilde de skilles fra Thorbrøgger og tage til Nizza og blive der alene; hele den Vinter 180 vilde hun leve for at faa Ellinor rask. Men imorgen vilde hun fortælle Børnene hvad der var sket, og hvad der var i Vente. Hvordan de saa vilde tage det, det var hende umuligt at leve sammen med dem Dag ud og Dag ind, næsten lukket ude fra dem ved en saadan Hemmelighed Og de maatte jo ogsaa have Tid til at vænne sig til Tanken; for til en Skilsmisse imellem dem vilde det jo blive, større eller mindre, det kom an paa Børnene selv. Hvad Ordningen af deres Liv, i Forhold til hende og til ham, angik, der skulde de raade helt. Hun vilde Ingenting fordre. Her var det til dem at *give*.

Hun hørte Tages Skridt inde i Salonen og gik ind til ham.

Han var paa een Gang saa straalende og saa nervøs, at Fruen straks tænkte, at der var sket noget, og hun anede ogsaa hvad.

Men han, der vilde finde et Slags Indledning til det, han havde paa Hjærte, sad og talte sig distrahit om Theateret, og først da hans Moder gik hen til ham og lagde sin Haand paa hans Pande, og tvang ham til at se op paa sig, fik han fortalt, at han havde friet til Ida Kastager og faaet: Ja.

Længe talte de saa om det, men Fru Fønss følte hele Tiden, at der over det hun sagde var en Kølighed, som hun ikke kunde overvinde, fordi hun frygtede for at stemme altfor meget i med Tage, paa Grund af den Bevægelse, hvori hun selv var, og saa ogsaa det, at hun ikke kunde taale, at hendes mistroiske Tanker tænkte sig paa Spor efter selv den svageste Skygge af Forbindelse mellem det, at hun var venlig iaften, og det, hun vilde fortælle imorgen.

Tage mærkede imidlertid ingen Kølighed til.

Det var ikke meget, Fru Fønss fik sovet den Nat, hun havde altfor mange Tanker til at holde sig vaagen med Hun tænkte paa, hvor underligt det var, at han og hun skulde mødes, og at de, da de mødtes, skulde holde af hinanden som i gamle Dage.

Men det var gamle Dage, især for hende, hun var jo ikke, hun kunde ialt Fald ikke være ung længer. Og det vilde vise sig, han vilde komme til at maatte bære over med hende, vænne sig til, at det var længe siden hun var atten Aar ung. Men hun følte sig ung, hun var det i saa mange Henseender, og alligevel var der det,

at hun havde Bevidstheden om sine Aar; hun saae det saa tydeligt: i tusinde Bevægelser, i Miner og Gestus, i Maaden hun vilde komme paa efter et Vink, Maaden, hvorpaa hun vilde smile ved et Svar, ti Gange om 181 Dagen vilde hun gjøre sig gammel i det, fordi hun vilde mangle Modet til i det Ydre at være saa ung som sit Sind

Og Tanker kom og Tanker gik, men gennem det Altsammen brød idelig det samme Spørgsmaal frem, om hendes Børn, hvad de vilde sige.

Det var op paa Formiddagen den næste Dag, at hun æskede Svaret.

De sad i Salonen.

Hun sagde, at hun havde noget Vigtigt at lade dem vide, Noget, som vilde gjøre en stor Forandring for dem alle, Noget, som vilde komme dem meget uventet. Hun bad dem om at høre det, saa roligt som de kunde, og ikke lade sig rive hen til ubetænksomme Ting af det første Indtryk; for de maatte vide, at det, hun vilde fortælle dem, var fast afgjort, og at Ingenting, de kunde sige, vilde faa hende til at forandre det.

»Jeg vil gifte mig igjen,« sagde hun, og hun fortalte dem, hvordan hun havde elsket Thorbrøgger, før hun kjendte deres Fader, hvordan hun var bleven skilt fra ham, og hvordan de nu havde fundet hinanden.

Ellinor græd, men Tage havde rejst sig fra sin Plads, helt forvildet, saa var han gaaet hen til hende, havde lagt sig ned paa sine Knæ foran hende og grebet hendes Haand, som han hulkende, halvt kvalt af Bevægelse, trykkede imod sin Kind, med en usigelig Ømhed, med et Udtryk af Raadvildhed i hvert Træk i sit Ansigt.

»Aa, men Moder, kjæreste Moder! hvad har vi dog gjort Dig, har vi ikke elsket Dig altid, har vi ikke, baade naar vi var hos Dig og naar vi var borte fra Dig, længtes ind imod Dig som mod det Bedste vi ejede i Verden. Fader har vi jo ikke kjendt uden gennem Dig, det er Dig, der har lært os at elske ham, og naar Ellinor og jeg holder saa meget af hinanden, er det saa ikke, fordi Du Dag i Dag, utrættelig har vist den Ene, hvad det var, der var værd at elske hos den Anden, og har det ikke været saadan med hvert Menneske vi har knyttet os til, har vi ikke Alting fra Dig! Alting har vi fra Dig, og vi tilbeder Dig Moder, dersom du vidste ... aa, Du aner ikke, hvor tidt vor Kjærlighed til Dig higer efter at gaa over alle Bredder og Grændser, op imod Dig, men det er Dig igjen der har lært os at holde den nede, og vi tør aldrig komme Dig saa inderlig nær, som vi saa gjerne vilde. Og nu siger Du, Du vil helt tage Dig bort fra os, ganske skubbe os til Side!

182

men det er jo umuligt, hvad kunde den, der mente os det værst i Verden, gjøre mod os, der var saa frygteligt som det, og Du mener os det jo ikke værst i Verden, Du mener os det jo godt, hvor kan det saa være muligt. Skynd Dig at sige, det var ikke sandt, sig det var ikke sandt Tage, det var ikke sandt Ellinor.«

»Tage, Tage, kom dog til Dig selv og gjør det ikke saa tungt, baade for Dig selv og for os Andre.«

Tage rejste sig.

»Tungt!« sagde han, »tungt, tungt, aa gid det ikke var Andet end tungt, men det er jo frygteligt, - unaturligt; det er til at blive vanvittig over at tænke paa. Aner Du ogsaa virkelig, hvad det er, Du har givet mig at tænke paa? Min Moder givet ind under en fremmed Mands Kjærtegn, min Moder attraaet, favnet og favnende igjen, aa, det er Tanker for en Søn, Tanker værre end den værste Forhaanelse, - men det er umuligt, det skal være umuligt, det skal, for skulde der ikke være saamegen Magt i en Søns Bønner! Ellinor, sid ikke der og græd, kom og hjælp mig med at bede Moder om at have Medlidenhed med os.«

Fru Fønss gjorde en afværgende Bevægelse med Haanden og sagde: »Lad Ellinor være, hun kan være træt nok endda, og jeg har jo desuden sagt Jer, at der kan Ingenting forandres.«

»Jeg vilde ønske jeg var død,« sagde Ellinor, »men det er sandt alt hvad Tage siger, Moder, og det kan aldrig være Ret af Dig, nu i den Alder vi er, at give os en Stedfader.«

»Stedfader,« raabte Tage, »jeg vil ikke haabe han vover blot et Øjeblik ... Du er gal, hvor han gaar ind, der gaar vi ud, der er ikke den Magt paa Jorden, der skal faa mig til at taale det mindste Fællesskab med det Menneske. Det er til Moder at vælge; - men ham eller os! Gaar de Nygifte til Danmark er vi landsforviste, bliver de her, bliver vi ikke.«

»Er det din Mening, Tage?« spurgte Fru Fønss.

»Jeg troer ikke Du tvivler; tænk blot det Familjeliv: Ida og jeg siddende derude paa Terrassen en Maaneskinsaften, og der er Nogen der hvisker bagved Laurbærbuskettet, og Ida spørge hvem det er der hvisker, og mig svare: det er min Moder og hendes nye Mand. - Nej, nej, jeg burde ikke have sagt det; men Du ser allerede, hvorledes det virker, hvad Fortræd det har gjort mig, og det vil heller ikke gjøre Ellinor

bedre, kan Du tro.«

183

Fru Fønss lod Børnene gaa, og blev siddende ene tilbage.

Nej, Tage havde Ret, det havde ikke gjort dem godt; hvor de allerede var kommen langt fra hende i denne korte Time; hvor de saae paa hende, ikke som hendes, men som deres Faders Børn, og hvor de var rede til at slippe hende, blot de havde mærket, at ikke hver eneste Følelse i hendes Hjærte var deres; men hun var jo dog ikke ene og alene Tages og Ellinors Moder, hun var jo dog et Menneske for sig selv, med Liv for sig og Haab for sig, ogsaa uden i Sammenhæng med dem. Men saa ung som hun havde troet, var hun dog maaske ikke. Hun havde mærket det i denne Samtale med sine Børn. Havde hun ikke siddet der, frygtsom, trods sine Ord, og næsten følt sig som den, der havde gjort Indgreb i Ungdommens Ret, og var ikke hele Ungdommens sikre Fordringsfuldhed og dens naive Tyranniskhed gaaet igjennem alt hvad *de* havde sagt, - det er os det tilkommer at elske, det er vort at Livet det er, og Eders Liv det er at være til for os.

Hun begyndte at forstaa, at det kunde være en Tilfredsstillelse at være helt gammel, ikke at hun ønskede det, men det smilede dog svagt til hende som en fjærn Fred, nu, efter al den Bevægelse hvori hun den sidste Tid havde været, nu, da Udsigten til saa megen Uenighed var saa nær. For hun troede ikke, at hendes Børn vilde komme paa andre Tanker end dem, de havde, og hun maatte jo dog tale med dem derom igjen og igjen, inden hun opgav Haabet. Det bedste var, at Thorbrøgger rejste straks; naar han ikke var tilstede, vilde Børnene maaske være mindre irritable, og hun kunde komme til at vise dem, hvor ivrig hun var efter at tage alle mulige Hensyn til dem; den første Bitterhed vilde saa faa Tid til at forsvinde og Alting ... nej, hun troede ikke paa, at Alting vilde blive godt.

Det blev da saadan, at Thorbrøgger indvilligede i at rejse til Danmark for at faa deres Papirer i Orden. Foreløbig skulde han saa blive der. Der syntes imidlertid ikke at være vundet Noget ved det. Børnene skyede hende, Tage var altid sammen med Ida eller hendes Fader, og Ellinor skulde altid holde den syge Fru Kastager med Selskab. Og var de saa endelig sammen, hvor var da ikke blot den gamle Fortrolighed, den gamle Hygge, men hvor var de tusinde Samtaleemner, og fandt de endelig et, hvor var saa dets Interesse bleven af? De sad der og holdt en Konversation i Gang som mellem Mennesker, der en Tidlang har nydt Godt af hinandens Selskab og nu skal skilles, og de, der skal rejse, har alle deres Tanker samlede om Rejsens Maal, og de, 184 der skal blive, tænker kun paa, hvordan de skal falde tilbage til et hjemligt Liv og til hjemlige Vaner, naar de Fremmede er rejst.

Der var intet Fællesskab mer i deres Liv, hele Følelsen af at høre sammen, var forsvunden. De kunde tale om, hvordan de skulde indrette sig i næste Uge, næste Maaned, om en Maaned til ogsaa, men det interesserede dem ikke som det var Dage af deres Liv, det drejede sig om, kun som en Ventetid, der skulde overstaas paa den Maade eller paa en anden, for alle tre spurgte de i deres Tanker: og hvad saa? fordi de ingen Tryghed kunde føle til deres Liv, fordi de ingen Grund havde til at bygge det op paa, før *det* var ordnet, det som havde skilt dem.

Og for hver Dag der gik, glemte Børnene mer og mer hvad deres Moder havde været for dem, saadan som Børn vil glemme, naar de tror, der er blevet gjort dem Uret, tusinde Velgjerninger for en eneste Uret.

Tage var den Blødeste af dem, men ogsaa den, der var dybest saaret, fordi han var den, der havde elsket mest. Han havde grædt i lange Nætter over den Moder, han ikke kunde beholde, just saadan som han vilde, og der var Tider, hvor Erindringen om hendes Kjærlighed til ham var ved at døve hver anden Følelse i hans Bryst. En Dag var han ogsaa gaaet ind til hende og havde bedet og tigget hende om at være deres, deres alene og slet ingen Andens, og han havde jo faaet: Nej. Og dette Nej havde gjort ham haard, og kold ogsaa, en Kulde, som han i Begyndelsen var bleven ængstelig for, fordi der kom saadan en frygtelig Tomhed med det Samme.

Ellinor var det anderledes med, hun havde paa en underlig Maade mest følt det som en Uret mod hendes afdøde Fader, og hun begyndte en Fetishdyrkelse af denne Fader, hun kun ganske dunkelt kunde huske, og gjorde ham saa levende for sig, ved at fordybe sig i Alt, hvad hun havde hørt om ham, spurgte Kastager om ham, og Tage, kyssede hver Morgen og Aften en Portraitmedaillon hun havde af ham, og længtes med en noget hysterisk Længsel efter Breve fra ham, der var der hjemme, og Ting, der havde tilhørt ham.

Samtidig med at Faderen saaledes steg, sank Moderen. Det, at hun havde forelsket sig i en Mand, gjorde hende mindre i Datterens Øjne; hun var ikke Moderen mere, den Ufejlbare, den Klogeste, Ypperste, Skjønneste, hun var et Fruentimmer som andre Mennesker, ikke ganske, men fordi hun ikke var det ganske, En, som man netop kunde kritisere og bedømme og finde Svagheder hos og Fejl. Ellinor var 185 glad ved, at hun ikke havde betroet Moderen sin ulykkelige Kjærlighed; hun vidste jo ikke, hvormeget det skyldtes Moderen selv, at hun ikke havde gjort det.

Den ene Dag gik og den anden Dag gik, og dette Liv blev mer og mer utaaeligt, og de følte alle tre, at

det var unyttigt, og at det i Stedet for at føre dem sammen, drog dem fra hinanden.

Fru Kastager, der nu var bleven rask, og som slet ikke havde været med til Noget af det, der var foregaaet, men dog var den, der var bedst inde i det af dem Alle, fordi Alting var bleven hende fortalt, hun havde en Dag en lang Samtale med Fru Fønss, der var glad ved at have En, der roligt kunde høre paa, hvordan hun tænkte sig Fremtiden ordnet; og i den Samtale foreslog Fru Kastager, at Børnene tog med hende til Nizza, at Thorbrøgger blev kaldt til Avignon og at de saa lod sig vie. Kastager kunde godt blive og være Vidne.

Fru Fønss vaklede nogen Tid, for det var hende ikke muligt at faa Børnenes Mening at vide, de havde, da det blev dem fortalt, modtaget det med en fornem Tavshed, og da de blev pressede for Svar, havde de blot sagt, at de i dette selvfølgelig maatte rette sig efter hvad hun vilde bestemme.

Saa blev det da som Fru Kastager havde foreslaaet; hun sagde Farvel til Børnene og de rejste, Thorbrøgger kom og de blev viede.

Spanien blev deres Hjem, Thorbrøgger valgte det for Faareavlens Skyld

Til Danmark var der ingen af dem, der vilde.

Og saa levede de da lykkeligt i Spanien.

Et Par Gange skrev hun til sine Børn, men i den første heftige Vrede over at hun havde forladt dem, sendte de Brevene tilbage. Senere angrede de det jo nok, men de kunde alligevel ikke faa sig til at erkjende det overfor hende og at skrive hende til, og saaledes standsede al Forbindelse imellem dem. Men de hørte jo nu og da, ad andre Veje, om hinandens Liv.

I fem Aar levede Thorbrøgger og hans Kone lykkeligt, men saa blev hun pludselig syg. Det var en hurtigt tærende Sygdom, der nødvendigvis maatte ende med Døden. Kræfterne svandt i Timetal, og en Dag, da Graven allerede ikke mere var langt borte, skrev hun til sine Børn.

»Kjære Børn!« skrev hun, »at I vil læse dette Brev, det veed jeg, thi 186 det vil ikke naa Eder før jeg er død Vær ikke bange, der er ingen Bebrejdelser gjemt i disse Linjer, kunde jeg kun faa dem til at rumme Kjærlighed nok!

Hvor Mennesker elske, Tage og Ellinor, lille Ellinor, der maa *den* altid ydmyge sig, som elsker mest, og derfor kommer jeg til Jer endnu en Gang, som jeg i Tankerne vil komme til Jer hver Time paa Dagen saalænge jeg kan det. Den, der skal dø, kjære Børn, er saa fattig; jeg er saa fattig, for hele denne dejlige Verden, som nu i saa mange Aar har været mit rige, velsignede Hjem, den skal tages fra mig, min Stol skal staa tom, Døren skal lukkes paa mig og jeg skal aldrig sætte min Fod der mere. Derfor ser jeg paa Alt med den Bøn i mit Øje, at det skal holde af mig, derfor kommer jeg og beder Jer elske mig med hele den Kjærlighed, I en Gang gav mig, for husk paa, det at mindes, det er al den Del i Menneskenes Verden, der fra nu af vil være min. Blot at mindes, slet ikke mer.

Jeg har aldrig tvivlet om Eders Kjærlighed, jeg vidste jo saa godt, at det var Eders store Kjærlighed, der voldte Eders store Vrede; havde I elsket mig mindre, havde I ogsaa roligere ladet mig gaa. Og derfor vil jeg sige til Jer, at om det en Dag skulde hænde, at en sorgnedbøjet Mand kom til Eders Dør for at tale med Jer om mig, tale om mig for sin Trøsts Skyld, saa skal I huske, at som han er der Ingen, der har elsket mig, og at al den Lykke, der kan straale fra et Menneskes Hjærte, er gaaet fra ham til mig. Og snart i den sidste store Time vil han holde mig i Haanden naar Mørket kommer, og hans Ord vil være de sidste jeg hører ...

Farvel, jeg siger det her, men det er ikke det Farvel som er det sidste til Jer, det vil jeg sige saa sent, jeg tør, og der skal være al min Kjærlighed deri, og Længsler fra saa mange, mange Aar, og Minder fra den Gang at I var smaa, og tusind Ønsker og tusinde Tak. Farvel Tage, Farvel Ellinor, Farvel saa længe til det sidste Farvel.

Eders Moder.«

Den gamle Vandpost (ET EVENTYR I MANER)

Nede i Gaarden hos Hørkræmmerens stod en gammel Post, saadan en rigtig gammel Post med Hjerter i Livet og Tud i Maven. Og godt havde den det, for Hørkræmmeren var en god Mand, om Vinteren fik den en Straapels at staa med, og om Sommeren, naar dens Hjerter blev for trangt, fik den en hel Spand Vand ned i sig; »det gjør godt,« sagde Posten, »det er saadan et indvortes Styrtebad«. Glad var den, for den gjorde Nytte, for der var ingen Børn i hele Gaden, der var renere end Hørkræmmerens, og det var da Postens Skyld

Ingen var der i Gaarden, der vidste mere Nyt end Posten, især Kjerlighedsnyt, for den var ligesom et Kjerlighedstempel, for Hørkræmmerens Karle og Justitsraadens Piger, for Hørkræmmerens Piger og Justitsraadens Tjener. Karlene pumpede, og Pigerne saa til, sommetider pumpede Karlene rigtigt nok over; men den var en rar gammel Post, der ikke nævnede et eneste Ord om Vandspild ...

En Cactus springer ud

Naar man i Tanken lader Rækken af sine Bekjendte glide forbi, saa ser man altid dem, til hvem man ikke er kommet i et nært og inderligt Forhold, lade sig tilsyne i en vis bestemt Situation.

Saaledes gaar det i det Mindste mig.

En drejer for Exempel altid hilsende om et Hjørne, en Anden finder jeg altid staaende ved mit Vindu med Blikket fæstet paa Gjenbohuset. Der er en aldrende Mand, som stedse sidder og stirrer tankefuldt ned i sin Suppe, hvorover utallige Fluer summe, og en elegant ung Mand, der stedse følges af en Nøddeknækker, der viser Tænder i Skyggen af en stor Calla.

Af de mange saadanne Billeder, som nu drage mig forbi, vil jeg fastholde et enkelt.

Det er en gammel Mand, der bøjer sig ned over en prægtig Rose og kysser en nysudfoldet Knop. Han er Krigsraad Krigsraaden holder usigelig meget af sine Blomster, ogsaa af Andres, men som man holder af Andres Børn i Forhold til sine egne; men havde nu disse Andre et ejendommeligt Blomsterbarn, som de ikke forstode at pleje, som det skulde plejes for at blive til Noget, saa tog han det til sig og var mod det som mod sine egne og skiltes nødtigt fra det. Han blev vred, naar man ikke var god ved Blomster, og gik endogsaa stundom ind til vildfremmede Mennesker og gav dem Tilhold om at vande den Heliotroph, de havde i Vinduet, og beskjære Myrthen, der stod ved Siden af den. Denne Krigsraad havde en Datter, hun hed ikke Julie; men jeg vil kalde hende Julie. Om hun var smuk? Ja! se nu, hvad Krigsraaden mente. Jeg har nemlig Krigsraaden mistænkt for et stærkt Hang til Symbolik; jeg tror, at de Blomster, der stode i Dagligstuen, hver havde sit Navn efter en af hans Kjære, og hvad en dejlig hvid Nerium angaar, som stod paa et lille Blomsterbord for sig og prangede med sine mørke Blade og skjære, duftende Blomster, saa er jeg ganske vis paa, at den hed, hvad Julie hed

Vi vare fem unge Mennesker, der stadig kom der i Huset: Per og Povl, Carl og Jesper og - Mads. Sidste Gang vi Alle vare samlede der, 191 var en Aften i October og det i Anledning af en meget sjelden Cactus, som

nu endelig efter ni Aars omhyggelige Pleje havde faaet en Blomst, der efter denne Cactusses Skik vilde aabne sig en Gang i Løbet af Natten med et stort Knald Nu skulde jo Ventetiden gaa med Noget, og da vi Unge, hvad der ikke er nogen Sjeldenhed, troede vi vare Digtere, - Carl var dog baade for vort og sit eget Vedkommende vis paa, at det var en Fejltagelse, - saa havde vi ladet Krigsraaden forstaa, at vi vilde paatage os at udfylde Pavserne mellem Theen og Frugtskaalenes Vandringer.

Der var nu blevet indbudt en Del Damer og Herrer; men paa Grund af det daarlige Vejr og andet lovligt Forfald havde, med Undtagelse af en døv Aessor, ingen Andre end vi fem givet Møde. Men hvad gjorde vel det, Julie var der, og det var dog egentlig hende, for hvem vi vilde læse, hende af hvem vi vilde beundres.

Nu! Cactussen stod midt paa Bordet, Krigsraaden og Aessoren sad hver i sin Ende af Sophaen, Julie vandt Garn af en nydelig antik Garnvinde, der havde tilhørt hendes afdøde Moder, og Carl sad hos hende og klippede Vindsier med en umaadelig Havesaks. Vi andre dreve lidt ulykkelige omkring, fortabte os i Billederne paa Væggen, talte Striberne i Tapetet, gennemgik Visitkortene, løftede paa Rullegardinet for at se, om det var stjernelyst, og hørte uagtet al denne Travlhed dog hvert Ord, der blev sagt i Stuen, saa vi kunde le, naar Aessoren var vittig.

Endelig var Julie saa venlig at anmode Povl om at begynde, og han læste da:

Efteraar

Skoven staar i sin fejreste Dragt,
Frugter er komne til Blades Pragt,
Rigere mægter den aldrig sig smykke,
Nærmere kan den mod Maalet ej rykke,
Maalet er naat.
Høstvind kommer med Lumskhed og List,
Kysser hvert Blad, der hænger paa Kvist,
192 Bringer en Hilsen fra Vaarvinde milde,
Minder det træds om den Tid det var lille,
Løvspringets Tid
Længselsfuldt mindes nu hvert et Blad
Tiden, det drømte i Knoppen glad,
Mindes det Nu, da befriet det strakte
Ud mod det Lys sig, der venligt det vakte,
Kyssed' det grønt.
Om vil det leve den Tid, der svandt hen,
Lyst nu for Vinden det flagrer igjen;
Ej har dog Vaarfarvens Friskhed det vundet,
Visnet det hænger, dets Farve er svundet,
Maalet var naat.
Høstvind kommer sin hærjende Gang,
Tuder for Blade sin spottende Sang:
»Gaar I i Barndom, saa er I for gamle,
Ned skal I Alle fra Grenene ramle,
Maalet er naat.«
Løvet nu falder, dog Blade smaa,
Ret som om atter i Knop de laa,
Rulle sig sammen, skjøndt revne fra Kviste,
Holde ved Drømmene fast til det Sidste,
Drømme om Vaar.

»O ja! o ja!« sukkede Aessoren, »Efteraaret er en meget melancholsk Aarstid og usund, meget usund!«

Jesper saa medlidende over paa Sophafolkene, smilede til Julie og læste:

Stemninger

I. I Rummet det vældige vugges
Vor Jord som paa Havet et Blad,
193 Og jeg er et Støvgran, der glimter
»Gud« ved i Lyset af hvad?
Og dog er det hele Solsystem,
Der vugges i Æthrens Bad,
En Krusning i mine Tankers Hav,
Kun lille, og kruset af hvad?
II. Med store Tanker har jeg levet,
Og dybe Stemninger mig bar
Saa tidt til Aandens lyse Rige,
Hvor Sandhedssolen funkler klar.
Paa Skjønighedshavet har jeg vugget
Og lyttet til dets Vovers Klang,
Og Dybets fine klare Perler
Jeg dristig hentet paa min Gang.
Rigt var mit Liv paa Sorg og Smerte,
Men og paa Fryd selv i dets Kval,
Og blev jeg slaaet i dets Kampe,
Jeg vandt og Sejre paa dets Val.
Og dog, hvor gjerne veg jeg ikke
Min Plads i denne stolte Dands,
Og gav med Glæde Aandens Vælde
Bort for en Bondes sløve Sands.
O, hvilken Ro dog kun at tænke
Paa hvad et søvnigt Blik kan se,
Hvad Værd ej har, værdifuldt finde,
Og dumt ad Aandens Tale le.
Og saa tilsidst henslumre rolig
Med Drøm om Himlens Fryd og Mag,
Om Gjensyn med afdøde Koner
Og Haab om Søndag hver en Dag.

194

»Det minder mig ganske om den Tid jeg gav mig af med Botanik,« udbrød Krigsraaden, »der var saa megen Tale om, at dobbelte Blomster vare vanskabte, og jeg kunde aldrig se paa en Rose uden at pille den fra hinanden for at se al den Støvdragerjammerlighed, der gjemtes bag de kjønne Blade. Da længtes jeg ogsaa efter min gamle Bondeforstand, nu har jeg den - Gudskelov!«

Julie bad nu Per at glæde os med Et eller Andet. Per sad og saa paa sine Støvler og lod meget overrasket og meget uvillig. Da han var færdig med dette Forspil, begyndte han:

En Arabesk

Har du faret vild i dunkle Skove?
Kjender du Pan?
Jeg har følt ham,
Ikke i de dunkle Skove,
Medens alt Tiende talte,
Nej! den Pan har jeg aldrig kjendt,
Men Kjerlighedens Pan har jeg følt,
Da tav alt Talende.
I solvarme Egne
Vokser en sælsom Urt,
Kun i dybeste Tavshed,
Under tusinde Solstraalers Brand,
Aabner den sin Blomst
I et flygtigt Secund.
Den ser ud som en gal Mands Øje,

Som et Ligs røde Kinder.
Den har jeg set
I min Kjærlighed
Hun var som Jasminens sødtduftende Sne,
Valmueblod randt i hendes Aarer,
De kolde, marmorhvide Hænder
Hvilede i hendes Skjød
Som Vandlilier i den dybe Sø.
195 Hendes Ord faldt blødt
Som Æbleblomstens Blade
Paa det dugvaade Græs;
Men der var Timer,
Hvor de snoede sig kolde og klare
Som Vandets stigende Straale.
Der var Suk i hendes Latter,
Jubel i hendes Graad;
For hende maatte Alt bøje sig,
Kun Tvende turde trodse hende,
Hendes egne Øjne.
Af den giftige Lilies
Blændende Kalk
Drak hun mig til;
Ham der er død,
Og ham der nu knæler ved hendes Fod.
Med os Alle drak hun
- Og da var Blikket hende lydigt -
Løftets Bæger om usvigelig Troskab
Af den giftige Lilies
Blændende Kalk
Alt er forbi!
Paa den snedækte Slette
I den brune Skov
Vokser en enlig Tjørn,
Vindene eje dens Løv.
Et for et,
Et for et,
Drypper den de blodrøde Bær
Ned i den hvide Sne;
De glødende Bær
I den kolde Sne. -
Kjender du Pan?

196

Per saa bifaldsfordrende hen paa Julie, og hun nikkede venligt til ham med Begejstring i Blikket, men ikke ubetydeligt forvirret, thi hun havde hele Tiden, mens Per læste, hvidsket med Carl og saaledes neppe hørt et eneste Ord.

Assessoren lo og hostede og raabte: »Superbt, superbt, ikke sandt, Krigsraad? Fortrinligt, i Sandhed fortrinligt!«

Krigsraaden vendte sig mod Per og sagde lidt forlegent: »Ja, De maa virkelig undskylde mig; men jeg kunde Gud hjælpe mig ikke forstaa det, men det lød overmaade dejligt.«

»Netop!« udbrød Jesper, Mads og Povl paa en Gang og antydede ved deres Armbevægelser, at de havde en hel Del at sige om den Sag, men afbrødes heldigvis ved, at Pigen bragte Aftenberlingen ind Selvfølgelig lagde Avisen Beslag paa Alles Opmærksomhed; men den Ting er ikke til, man jo omsider bliver kjed ad, og Jesper anmodedes om at læse. Han foldede meget langsomt sit Manuscript ud, saa længe mørkt frem for sig og tog saa fat paa:

Udlændinge

Det hænder undertiden, at Frø fra sydlige Lande af Vind og Vove føres op til Nordens Kyster, og stundom spirer det; men Luften er den fremmede Plante for kold, det stærke Strandgræs tager Væksten fra den og skygger over den, og al den Skjønhed, den i sit Hjem havde mægtet udfolde, kan kun et Forskerøje ane i den forkrøblede Stængel og de gule hængende Blade. Det er to saadanne Planter, jeg vil vise dig; men vil nu du være Forskeren, der i den kuede Vækst aner den ranke Stamme, Løvets grønne Fylde og Blomsternes Farvepragt, og saaledes give dem et Skjær af det Skjønhedsliv, det blev dem nægtet at føre?

Det var da i en Jydsk Landsby paa et stort Sommermarked Midt paa Pladsen stod en Liremand, Karle og Piger i Kreds om ham, fortabte i det Tonehav, der strømmede ud over dem, glade, men med alvorsfulde Miner, saaledes som det sømmer sig for voksne Folk. Dog var der En, som helt og aabent hengav sig til Tonerne; han nynnede saa smaat med, slog med Hovedet, gjorde nu og da et Dandsetrin og vendte sig med glade, forundrede Øjekast snart mod En, snart mod en Anden, som vilde han sige: »kan I da blive staaende?« og deres 197 rolige Blikke svarede ham det bestemteste Ja, og smaa Smil tilføjede endog en stille Tvivl om hans Forstand. Med et blev han, helt ovre paa den anden Side, en Pige var, som stod med halvt lukkede Øjne og vuggede Hovedet i Takt Han før over mod hende, greb hendes Haand, og snart svingede de rundt paa Græsset. Det var ikke nogen Dandsemelodi, der lød just i dette Øjeblik, men den Dands, de improviserede, gik med et Liv og en Sikkerhed og sluttede sig saa nøje til Melodien, som var det Hele dem Begge Noget gammelt og velbekjendt.

»Det er da sært, de saadan vil dandse,« hvidskede en ganske ung Bondepige til en ældre.

»Aa hvad! der er jo Ingen af dem, der er af Folk.«

»Hvordan det?«

»Aa, han er jo opfødt i Fattighuset, hans Moder kaldte de Grethe Rakker, og hun var nok en Kjæltringpige.«

»Men Pigen?«

»Du kan nok se, at hun er af de Sorte, hendes Fader var Sergeant ved Spaniolerne.«

Men de to Glade, der havde fundet hinanden, vilde ikke skilles. En Maaned efter lode de sig vi. De havde ingen Slægt og hvad de ejede var kun Lidet, dog saa meget, at en Mand derfor overlod dem et lille Hedehjørne, hvorpaa der laa en Høj. Højen fik de indrettet til Hus; men Heden blev aldrig Have, som de først havde tænkt; thi Jens vilde hellere tjene Brødet ved at spille paa Clarinet end ved at grave, og Karen vilde før spinde end luge. Her levede de nu meget lykkeligt, og da Sommermarkedet kom igjen, tog Jens derhen med sin Clarinet; men Karen maatte blive hjemme; thi der var en Tredie i Højen, der ikke kunde raade ene.

Aarene gik, og den Lille, Else havde de kaldt den, voksede sig smuk og klog og tumlede sig lystigt fra Morgen til Aften mellem de brune Lyngbuske.

Pludselig blev hun meget syg, Dage og Nætter sad Forældrene ved hendes Leje; men Sygdommen veg ikke.

Endelig vaandede hun sig i den sidste Kamp; Jens flygtede forfærdet udenfor, men Moderen bad sit Fadervor, og da hun mærkede, at det ikke raabte om det, hun dette Øjeblik ene søgte, saa gav hun selv Ord til Bønnen og bad: »Vorherre! jeg ved, at du er en god Mand, og har vi været for glade og ikke tænkt nok paa dig, saa maa du nu ikke 198 være for streng ved os; tag ikke mit Barn fra mig! kan du ikke lade os faa det, som vi havde det, saa lad mig blive syg, det er jo os Store, der skal rammes, ram os saa, men lad ikke mit uskyldige Barn lide!«

Men Barnet vred sig i Dødssmerten, og Moderen skreg i Fortvivlelse: »Hold op, Vorherre! lad ikke Sygen tage saaledes i hende, hjælp hende, se, hvor hendes Hænder knytte sig, se, hvor hendes Øjne se paa mig om Hjelp! o Gud, det er Synd af dig!«

Men Barnet døde.

Dagen efter gik nu Jens til Præsten og bad ham, om Barnet maatte blive begravet i Heden, lige udenfor Højen, der havde det havt sine lykkeligste Timer og der vilde det vist helst ligge nær ved dem; Kirkegaarden kjendte det slet ikke Noget til, og der vilde de saa nødtigt have det hen mellem lutter Fremmede. Præsten søgte nu at gjøre ham begribeligt, at Kirkegaarden var det eneste rigtige Sted at ligge, naar man var død, og at den kristne Kirkes Børn ikke kunde begraves i uindviet Jord som andre Hedninger.

Præsten fik da sin Villie.

Sorgen gjorde det nu en Stund mørkt for dem; men de vare unge, og Livet fik atter Lys og Lød De flyttede bort fra Eggen ind til Kjøbstaden, hvor Jens blev ansat ved nogle Dandseboder og Karen fik nok at

spinde.

Der var dog ogsaa Dage, hvor de optraadte sammen, og til disse længtes de som Børn. Naar der nemlig var en eller anden Fest i Byen, der skulde være rigtig straalende, saa bestilte man Parret til at gjøre Musik, og hvor var det da ikke morsomt for kloge Folk at se den gale Jens Clarinet kaste kjelne og beundrende Blikke til sin Kone, medens hans Fingre smuttede henover Hullerne paa Instrumentet, som var det en Mandolins Streng, de behandlede, og hvor uendelig komiskt var det ikke at se Karen, en gift Kone, ryste, svinge og slaa en uhyre Tambourin, og endelig hvilken Masse Indfald blev der efterhaanden ikke at mindes og at gjentage, eftersom Aarene led, thi der blev ingen Vittigheder glemte, og Jens og Karen bleve ved at optræde, længe efterat deres Haar var begyndt at graane.

Men anden Gang vilde Døden gjeste deres Hjem og sendte sin Tjener Sot at berede den Vejen. Karen var syg, meget syg, og Jens sad hos hende, naar han ikke var ude at søge Raad; thi Alt, hvad der hed Læge, klog Kone og klog Mand i flere Miles Omkreds hentede han 199 til den Syges Seng, og lovende dem Alt, hvad han ejede, tiggede han dem paa sine Knæ om at gjøre Karen rask.

Men Karen døde.

Aftenen var mild og stille. Jens hentede Tambourinen, lagde den i den Dødes Hænder, tog saa sin Clarinet frem og spillede de Melodier, hun mest havde elsket; først spillede han en lille Sang, og Ordene klang om ham saa tunge og vemodige:

»Det var en Lørdagften,
Jeg sad og ventede' dig,
Du loved' mig at komme vist,
Men kom dog ej til mig.«

Saa spillede han den sære Dands, som hun altid vilde høre, men Bønderne aldrig vilde dandse efter, fordi den Ingenting lignede, som de sagde.

Men Nabokonen hørte Musikken inde hos den Døde, hun gik straks ind til Jens, og med Forargelsens hele Pathos raabte hun: »hvad er du dog for et Menneske! sidder du ikke her og spiller Dandse ved din Kones Lig!«

Jens saa forundret paa hende.

»Ud med dig! hverken for Gud eller Mennesker kan jeg forsvare at lade dig blive her hos Liget.«

Og Jens gik ud og drak sig fuld. Men det var det Første, man kunde forstaa af Alt, hvad han havde gjort, og Folk sagde, at den gale Jens Clarinet var bleven klog, da hans taabelige Kone døde.

Men Jens blev ved at drikke.

Der blev meget stille i Stuen, hvad der gjorde Julie og Carl meget forlegne, da de ikke vidste hvorfor. Carl vilde sige Noget, men vidste ikke hvad, saa væltede han en Frugtskaal, og leende tumlede hele Selskabet omkring efter trillende Æbler og hoppende Valnødder. Nu skulde Povl frem; han drak tre Glas Vand og foredrog saa:

200

Gurresange

I. VALDEMAR

Den blaalige Dæmring nu dæmper
Hver Tone fra Sø og Land,
De flyvende Skyer har lagt sig
Til Hvile ved Himlens Rand,
I lydløs Tynge samlet

Er Skovens luftige Bo,
Og Søens klare Bølger
Har vugget sig selv til Ro.
I Vesten kaster Solen
Sin straalende Purpurdragt,
Saa drager den over sig Bølgen
Og drømmer om Dagens Pragt.
Ej mindste Løv sig rører
Og kalder paa min Sands,
Ej mindste Tone klinger
Og vugger mit Sind i Dands,
Nej, hver en Magt er sunken
I egne Drømmes Elv,
Og skyder mig blidt og stille
Tilbage til mig selv.

II. TOVE

O, naar Maanens Straaler milde spille,
Naar omkring mig Alt er tyst og stille,
Da er Vand mig ikke Søens Vove,
Træer ej de dunkle, tavse Skove,
Sky ej, hvad mig Himlens Hvælving dølger,
Dal og Bakke ikke Jordens Bølger,
Form ej Form og Farven ikke Farve,
Alt: et Udtryk for hvad Gud har drømt.

201

III. VALDEMAR

Ganger, staar du nu og drømmer!
Nej jeg ser det, Vejen strømmer
Hurtig bort dig under Hoven.
Stærkere dog frem du sprænge,
Du er endnu midt i Skoven,
Medens jeg dig ventet længe
Har ved Gurre Borgeled
Skoven slipper, alt jeg øjner Tovelilles fagre Bur,
Skovens Træer bag os glide sammen til en dunkel Mur;
Men end vildere du jage!
Ser du Skyens Skygge trække
Over Mark og Mose frem?
Før den Gurre Grund kan række,
Maa vi staa ved Toves Hjem.
Før den Tone, som nu klinger,
Gaar for Evighed til Ro,
Maa dit rappe Hovslag ryste
Gurre-Borgens lille Bro;
Før det Blad, der falder,
Bækkens Bølger naar,
Maa din Vrinsken gjalde
Lydt i Gurregaard
Skygge kom og Tone dø,

Dyk dig Blad i Vove,
Volmer ser sin Tove!

IV. TOVE

Stjerner juble, Søen lyser,
Trykker sit bankende Hjerter mod Kyst,
Løvet nynner, duggen dandser,
Vinden sig kaster saa kaad til mit Bryst.
Vejrhanen synger og Taarnene nikke,
Svendene spanke med flammende Blikke,
Ternerne dæmpe med Haanden forgjeves
Barmen, der sælsomt uroligen hæves.
202 Roserne stirre med Haand over Bryn,
Faklerne hjelpe det daarlige Syn.
Skoven nu aabner sit Ly,
Hundene glamme i By,
Stien, i stedse nærmere Bølger,
Vugger den dristige Rytter mod Havn,
Og i den næste Stigning, som følger,
Slynger den ham i min aabnede Favne.

V. MØDET

Valdemar

Ej dandse de Engle for Herren saa herligt,
Som Verden nu dandser for mig!
Ej juble for ham de mer ydmygt og kjerligt
End Valdemars Hjerter for dig.
Men stoltere satte ej heller sig Krist
Hos Herren, og lo ad sin Kvide,
End Valdemar, glemmende Kummer og Tvist,
Sig sætter ved Tovelils Side.
Ej længes de Sjæle for Himmerigs Mure
Mer efter at svinge sig ind,
End Valdemar, da han fra Øresunds Kure
Saa Gurrens guldglimtende Tind.
Og ej vil jeg bytte dets fredsæle Vang
Og Perlen den lønligen varer,
For Himmerigs Glands og bedøvende Klang
Og alle de Helliges Skarer.

Tove

Nu siger jeg dig for første Gang:
»Kong Volmer, jeg elsker dig.«
Nu kysser jeg dig for første Gang
Og slynger min Arm om dig.
Og siger du, at jeg det før har sagt
Og at du til Kysset er vant,
203 Saa siger jeg: »Kongen han er en Nar,
Der mindes forfængelig Tant.«
Og siger du, saa er jeg selv slig Nar,
Saa siger jeg: »Kongen har Ret,«
Men siger du, at jeg det ikke er,
Saa siger jeg: »Kongen er slet.«
For alle mine Roser har jeg kysset ihjel,
Alt mens jeg tænkte paa dig.

Valdemar

Det er Midnattens Stund,
Og usalige Slægter
Staa frem af glemte, sunkne Grave,
Og de stirre med Længsel
Paa Borgens Kjerter og Hyttens Lys,
Og Vinden ned over dem
Spottende ryster
Harpestlæt og Bægerklang
Og Elskovssange.
Og svindende de sukke:
»Vor Tid er forbi!« -
Mit Hoved vugges paa levende Bølger,
Min Haand fornemmer et Hjertes Slag,
Ned over mig livssvulmende strømmer
Kyssets glødende Purpurregn.
Og min Læbe jubler:
»Det er min Tid nu!«
Men Tiden flygter,
Og jeg skal færdes
Ved Midnatstide
En Gang som død,
Skal samle Ligdragten om mig tæt
Mod de kolde Vinde,
Og liste mig frem ved sildig Maane,
Og smertebunden
I Muldet riste
Med sorte Gravkors
204 Dit kjære Navn,
Og synkende sukke:
»Vor Tid er forbi!«

Tove

Du sender mig et Elskovsblik
Og sænker saa Øjet.
Dog Blikket trykker din Haand i min,
Og Trykket dør;

Men som et elskovsvækkende Kys
Du lægger mit Haandtryk paa min Læbe. -
Og du har for Døden et Suk,
Naar et Blik kan opstaa
Som et flammende Kys!
De lysende Stjerner paa Himlen hist
Vel blegne hver Gry,
Men blusse dog hver en Midnatsstund
I evig Pragt.
- Saa kort er Døden
Som rolig Slummer
Fra Kveld til Gry,
Og naar du vaagner,
Hos dig paa Lejet,
I nyfødt Skjønhed
Du straale ser
Din unge Brud
Saa lad os da tømme
Den gyldne Skaal
For den mægtigt forskjønnende Død;
Thi vi gange til Grav
Som et Smil, der dør
For et saligt Kys.

Valdemar

Vidunderlige Tove!
Saa rig ved dig er jeg nu,
205 At end ej et Ønske jeg ejer.
Mit Bryst er saa let,
Min Tanke saa klar,
En vaagen Fred er over min Sjæl.
Der er saa stille i mig,
Saa sælsomt stille.
Læben vil bygge paa Ordets Bro,
Men synker igjen til Hvile;
Thi det er mig som banked mit Bryst
Ved dit Hjertes Slag,
Og som mit Aandedrag
Hæved, Tove, din Barm.
Og jeg ser vore Tanker
Fødes og glide sammen
Som Skyer, der mødes,
Og samlede vugges de i vekslende Former.
Og min Sjæl er stille,
Jeg ser i dit Øje og tier.
Vidunderlige Tove!

VI. SKOVDUENS SANG

Gurre Duer! Sorg mig tynger,
Samlet paa Flugt over Ø,
Kommer! lytter!
Død er Tove! Nat paa hendes Øje,

Det, der var Kongens Dag.
Stille er hendes Hjerte,
Men Kongens vugger vildt,
Dødt og dog vildt!
Sælsomt lig Baad paa Vove,
Naar den, Plankerne krummede sig for at favne -
Snekkens Styrer - ligger død, hildet i Dybets Tang.
Ingen bærer dem Bud,
Ufør er Vejen.
Som tvende Strømme vare deres Tanker,
Strømme, der fulgtes Side om Side.
Hvor rinde nu Toves Tanker?
206 Kongens i sælsomme Bugter sig vride,
Søgende Toves,
Finder dem ikke.
Vide for jeg, Sorg mig sanked, Meget jeg saa!
Kisten saa jeg paa Kongens Skuldre,
Henning den støtted;
Mørk var Natten, en enkelt Fakkell
Lyste i Gyden,
Dronningen holdt den, højt paa Svalen,
Skjalv for sin Hevn;
Taarer, som ikke græde hun vilde,
Funkled i Blik
Vide for jeg, Sorg mig sanked, Meget jeg saa!
Kongen jeg saa i Bondekofte
Kjøre med Kisten,
Gangeren, som ham bar til Sejer,
Maatte den drage.
Vildsomt vankede Kongens Øje,
Søgte et Blik,
Sælsomt lyttede Kongens Hjerte
Efter et Ord
Henning talte Ord til Kongen,
Blik og Hjerte søgte dog end
Kongen aabner for Toves Kiste,
Stirrer og lytter med bedende Læbe,
Tove er tavs.
Vide for jeg, Sorg mig sanked, Meget jeg saa!
Munken vilde Rebet drage
Ringe Solen ned;
Men han saa paa Kjøresvenden,
Sorgens Rune til ham talte;
Solen sank til Klang, som lyder
Over Jordens Døde.
Vide for jeg, Sorg mig sanked, Død dertil.
Helvigs Falk
I Kongegaarden
Gurres Due slog.

VII. VALDEMAR

Herre, ved du, hvad du gjorde,
Da du Tove fra mig tog?
Ved du, at det var mit sidste
Fristed, hvorfra du mig jog?
Herre, rødmer du ej af Skam,
Det var den Fattiges eneste Lam!

Herre jeg er ogsaa Hersker,
Jeg har lært paa Kongestol,
Man fra sine Undersaatter
Ta'r ej sidste Glimt af Sol.
Herre, du er paa vilse Vej,
Saadan vel knuser, men hersker man ej!
Herre, dine Englehære
Fylde Øret dig med Lov,
Ingen Ven du har, der dadler,
Naar du Dadel har Behov.
Ak, og Ingen er altid klar,
Herre, lad mig derfor være din Nar!

VIII. DEN VILDE JAGT

Valdemar

Vaagner, alle Kong Volmers Mænd!
Spænder rustede Sværd ved Lænd,
Henter i Kirker det støvede Skjold,
Prydet med Mærker af Dyr og af Trolde
Væk Eders Heste, der græsser i Muld,
Sæt dem i Siden de Kringler af Guld,
Sprænger mod Gurreby,
Det er Dødningegry!

Bondens Sang

Klap, klap med Kistelaag,
Tunge Trin af Nattetog;
208 Græstørv skyder af Muld,
Toften klinger af Guld,
Klirren og Klappen i Vaabenhus,
Hvisten og Kasten med gammelt Grus,
Stenene ramle i Kirkegaardsdige,
Høgene suse fra Taarnet og skrige,
Kirkeporten slaar op og i, -
Ned under Dynen, der for de forbi.
- Jeg slaar tre hellige Herrens Kors
For Folk og Hus, for Ko og Hors,
Tre Gange nævner jeg Frelserens Navne,
Saa skade de ikke min Sæd for en Avne.
Saa tegner jeg mig paa Ledemod,
Hvor Herrens hellige Vunder stod,
Da bliver for Elverskud jeg fri,
For Mareridt og for Trolddespi;
Sidst lægger for Døren jeg Staal og Sten,
Da voldes slet Ingen i Huset Men.

Valdemars Mænd

Vær hilset, Konge, ved Gurre Sø!
Nu spænde Jagten vi over Ø,
Vi Pile sende fra strengløs Bue,
Med Øjne sigte, som ej kan skue,
Vi Hjortens Skygge med Vunder slaar,
Og Engvand siver som Blod af Saar.
Hør Valraven svinge
Med sorten Vinge,
Og Løvet skumme om Hestens Bringe.
Saa skal vi jage, har Somme sagt,
Hver Nat til Dommedags vilde Jagt.
Holla, Hest, og Holla, Hund,
Standser Jagten stakket Stund,
Her er Slottet, som fordum var;
Hest skal fodres med Lokes Havre,
Mand kan æde sit Ry til Davre.

209

Valdemar

Skoven hvidsker med Toves Røst,
Søen skuer med Toves Øje,
Stjerner lyse med Toves Smil,
Skyen svulmer som Barmens Høje.
Sandserne jage for hende at fatte,
Tankerne kjempe for hende at samle.
Men Tove er hist og Tove er her,
Tove er fjern og Tove er nær.
Er du da, Tove, med Trolddomsmagt
Bundet i Søens og Skovens Pragt?
Hjertet svulmer, som skulde det sprænges,
Tove, Tove, Valdemar længes!

Claus Nar

»Aalen hun er en sælsom Fugl,
Lever som helst i Vandet,
Vrider sig dog i Maaneskin
Ofte en Stund paa Landet.«
Det har jeg sunget om Andre en Gang,
Bedst passer nu paa mig selv min Sang.
Jeg er ikkun Husmand nu og mit Hus er lille,
Og skjøndt ej jeg bad en Gjest, leved ganske stille,
Blev jeg halvvejs dog ædt ud af mit Hus det lille,
Saa jeg kan ej byde Stort, skjøndt jeg gjerne vilde.
Dog - den skal faa min Nattero,
Som kan mig det forklare,
Hvorfor jeg skal hver Midienat

Omkring et Vandhul fare.
At Palle Glob og Erik Paa
Det skulle, kan jeg godt forstaa:
De var saa lidet fromme,
De doble nu, endskjøndt til Hest,
Om svaalest Sted og Døren næst,
Naar de til Helved komme.
Og Kongen, han som løber gal ved mørke Nattetide
210 Og raaber paa en Pige, som før Aar og Dage siden
Med Engle og med Vildgjæs fløj, han maa med Rette ride;
Thi han var altfor raa oprigtig,
Og man maa være højst forsigtig
Og tage mægtigt sig i Agt,
Naar man er Nar hos slig en Magt
Som ham, der bor hinsides Maanen.
Men at jeg, Claus Nar til Farum,
Jeg, som trode, at de Døde
Vare fri for Legemsmøde,
At Ens Støv blev Aandens Anker,
Saa i Fred man sine Tanker
Kunde samle til den store
Hoffest, som Bro'r Knud har sagt
Blæses ind med Guldbasuner,
Hvor vi Gode vel ved Magt
Æde Onde som Kapuner,
Ak, at jeg paa en Fole galen
Med min Næse vendt imod Halen
Skal humpe om, mens Folk er i Senge,
Var ej det for sent, jeg vilde mig hænge. -
O, men hvor sødt det skal smage forvist,
Naar jeg nu dog bliver salig tilsidst.
Vel har jeg syndet lidt mer end de Fleste,
Kan dog vel snakke mig fra det Meste:
Hvem gav den nøgne Sandhed Klæder
Og tog dens Prygl paa Vej og Stræder?
Jo - ifald der er Billighed til,
Saa maa jeg bænkes i Himmerigs Sale,
Naa, hvor jeg der skal Verten bagtale!

Valdemar

Nu ler du deroppe,
Du strenge Dommer!
Men dette drage du dig til Minde,
Naar Dommedag kommer:
En Sjæl er elskende Mand og Kvinde.
211 Du rive ikke vor Sjæl i tvende,
Til Helved mig og til Himlen hende.
Thi da faar jeg Magt,
Da splitter jeg din Englevagt
Og sprænger med min vilde Jagt
I Himmerige ind

Valdemars Mænd

Hanen løfter sit Hoved til Gal,
Har alt Dag i Kroppen,
Og Morgenduggen driver rød
Af Rust, fra vore Sværd
Omme er Tiden!
Graven kalder med aaben Mund,
Og Jorden suger al lyssky Rædsel.
Synker, synker!
Livet kommer i Magt og Glands
Med Daad og bankende Hjerter,
Og vi er Dødens,
Sorgens og Dødens,
Smertens og Dødens.
Tilgravs! tilgravs! til drømmesvanger Ro -
O, fik i Fred vi hvile!

IX. SOMMERVINDENS VILDE JAGT

Stolt Henrik og Fru Gaaseurt, tag blot Jer i Agt!
Nu begynder Sommercindens vildene Jagt:
Søen gnistrer som Sølv i dens Spor,
Myggene Sivskoven bange forlade;
Det er meget værre, end I tror,
Hu, hvor det ler nu i Bøgenes Blade!
Træk det Grønne om Hagen!
Der er St. Hansorm med Ildtunge rød
Og Engtaagen, det er en Sky, der er død;
Hvilken Bølgen og Gyngen,
Hvilken Ringen og Syngen:
212 Kornvangens Guldaks slaar den lede Vind
Mod hinanden, saa det klinger;
Edderkoppen spiller paa sit Strengespind
Med de lange Ben, saa det springer.
Duggen triller med Klang fra Tue,
Stjerneskuud flyve fra Himmelbue,
Sommerfuglen flygter med Larm gennem Hækken,
Frøen springer langt ud i Bækken.
- Tys! hvad tyder nu dens Færd?
Hvert et vissent Løv den vender,
Ak, den søger Eders Frænder:
Vaarens blaaehvide Strøm af Blommer,
Jordens flygtige Drøm om Sommer.
Længst er de Jord!
Men nu svinger den op
Over Træernes Top,
Thi opstanden den tror
Er det drømfine Flor,
Og i sælsomme Toner
Den dem hilser igjen
I de løvrige Kroner.
- Se saa! nu er det snart forbi,
Den hvirvler henad luftig Sti
Mod Søens blanke Flade,
Og der i tusind Vovers Dands
I blege Stjerners Gjenfærdsglands
Den vugges blidt til Hvile.
Hvor her blev tyst!
Ak, var det lyst!
O sving, Mariehøne, sving dig fra din Blomstertue
Og bed om fagert Solskinsliv alt hos din fagre Frue!

Alt dandse Bølgerne om Næs,
Alt trækker stribet Snegl paa Græs;
Nu vaagner Skovens Fugleflok,
Og Blomsten ryster Dug af Lok
Og spejder efter Sol.
Vaagner, vaagner, alle Blommer,
Solen kommer!
213 Alt i Øst i Farvestrømme
Hilse os dens Morgendrømme,
Snart den af de dunkle Vande
Smilende opstaar,
Stryger fra sin lyse Pande
Rige Straalehaar!

»Uden Kritik til det næste,« raabte Krigsraaden.

Mads tog en meget tyk Bunke Papir frem, og af mangfoldige Stumper af meget ulige Størrelse og Farve læste han:

(Fortsættes med *Kormak og Stengerde*, jf. s. 265.)

214

Wiebe Peters KONTOUREN TIL EN ROMANFIGUR

Forgangen Aar, da vi levede i Krigen mellem Frankrig og Tydskland, traf det sig saaledes at jeg kom til at opholde mig en Maanedstid paa den lille Ø Anholt. Det var vel otte Dage eller saa efter Krigen Begyndelse at jeg en Middagsstund stod i den lille Smøge, som har Anholt Kirke paa den ene Side og Plankeværket af en Have paa den anden. Der stod en Anholter-Kone inde i Haven, og med hende talte jeg. Jeg mindes det Alt saa tydeligt, at saasnaert mine Tanker falde derpaa, seer jeg Kirkens røde Brandstige og de blaa Klokkeblomster paa Kirkegaardsdiget; den lumre Sommerluft og den stærke tunge Duft af store Nelder mærker jeg i det Samme, og jeg hører hvad jeg den Gang hørte.

Vi havde talt om Steffen Storm, der var i Lejren ved Hald, om hvor sørgeligt det var, at han skulde være der i saadanne urolige Tider, og om at det var den eneste nulevende Anholter, jeg ikke havde seet; vi talte om at alle Øens Folk vare i Slægt med hinanden, og om at alle Husene vare samlede paa een Plet og laa Side om Side, derfor mente jeg nu, at Folk maatte se hinanden Snese Gange om Dagen, og saa fortalte hun, at hun i de sidste fem Aar ikke havde været i den anden Ende af Byen, saa var det, der kom en underlig dump Lyd og rystede Luften inde i Smøgen, og inden jeg havde forstaaet, hvad det var, kom den igjen. Det var et fjernt Kanonskud - det var Krigen, det var den franske Flaade, der var under Opsejling; Lyden blev ved, og mit Haab slog Søslag, skummede fremad med franske Eskadrer og strøg tydske Flag, og jeg hørte kun svagt, ligesom noget borte, og maaske hun ogsaa var gaaet, Konen raabe: »Aa Gud bevare vel Steffen Storm!«

I det Øjeblik gjorde Udraabet intet Indtryk paa mig, Skuddene vedblev at dumre og lode mig hverken Ro til Tanker eller til at blive ret længe paa Sted ad Gangen. Jeg ønskede mig vel tusinde Gange bort fra Øen til et Sted, hvor Krigen var det eneste Ord i tusinde Munde, den eneste Tanke i tusind Hjerner, hvor ingen havde Øje, Øre, Hjerte eller Ønsker for andet end Kampen; jeg løb til 215 Nordstrandsklinten, til Lindels Høj, stirrede og stirrede, til mit Øje var blændet af det solblanke Hav, og jeg lod de svenske Fiskere der laa og drev paa Kroen fortælle mig deres Krigsrygter endnu en Gang, saa godt som jeg vidste, at det halve var Brændevin, det andet Gisning. Men saa holdt Skydningen op, Feberen tog af, jeg begyndte [at] finde mig i min Skjæbne, og da jeg om Aftenen stod oppe paa Byens Bakke og saa Solen synke, havde jeg resigneret. Jeg fulgte Klitternes blaalige Skygger alt som de voksede, flød sammen, stege og tilsidst druknede alle Tinder og Toppe i et ubevægeligt køligt Graat. Jeg saa det sidste Dagslys glide op over Byens Straatage og de tjærede Fjællegavle, holde sig et Øjeblik paa de hvide Skorstene og saa ryge bort i disses rosenfarvede Røg. En enlig Ko brølede af Længsel efter Stalden, blev hentet hjem og tav, et Barn stod i en af Dørene og

græd; saa blev Døren lukket, Barnet græd derinde, og saa tav ogsaa det. »Aa Gud bevare vel Steffen Storm!« hvilket underligt Folk, som kan leve hele deres Liv her, som kun kan leve her. Folk, for hvem den øvrige Verdens Færd, Kampe og Omskiftelser er fjerne, taagede og farveløse som Drømme fra ifjor. Et hundrede Mennesker, hvis Tilværelse er saaledes slynget, knyttet, vævet sammen, at Døden vel kan bringe Sorg, men ikke Forglemmelse, thi den, der døde for syv Aar siden, omtales næsten, som om han leved igaar, og hans Enke kommer hver Søndag sørgeklædt til Kirke, lige til sit Livs Ende, og naar Velsignelsen lyses over Menigheden, da maa hun ikke rejse sig op, thi Lyset fra Guds Ansigt tør ikke falde fuldt paa hende, for saa stor Glæde tør ikke komme til hende, hvis Ægtefælle er taget bort.

Jeg husker, hvor jeg længtes den Aften efter rigtig at forstaa et af disse Mennesker, efter et Øjeblik at tænke med deres Hjerner, føle med deres Hjerter og sandse med deres Sandser, det vilde være mere nyt end den nye Verden var det for Columbus.

Den samme var min Stemning og de samme mine Tanker, da jeg i Sommer stod paa Dæmningerne ud for Epenwörden. Der laa Ditmarskerlandet med sin blaagrønne Marsk og sin fattede Gest, der laa Havet, Ditmarskens Skaber, Ernærer og Fjende, det Hav, om hvilket de tænkte, som Job talte om Jehova: Havet gav, Havet tog, Havets Navn være lovet.

216

En Rejseerindring

Borte i det hvide, skærende Lys over Søen kom der en Baad: en lille sort Planke, et graat Sejl vugget og kastet, svindende dykket, kommende løftet, blinket bort, blinket frem af den blændende Glans.

Saa blev den skjult af Næsset.

Der var ikke et Sejl at se nu derude, end ikke en hvidbrystet Fugl brød Søens vide Flade, og bred og blaa som aldrig Himlen er blaa straaledet Vandet under Dagens fulde, mægtige Lysfald; hvidt og lillastonet i det disede Fjærne, sølvstribet kornblaat op under Bjærgskyggen, guldkornet glitrende, guldkornet myldrende udover Dybet og .paa det brede, vide Nære i rig og farvemættet Azurblaanen vugget i runde kamløse Bølger glatte som glidende Glas, som Krystal der svulmer i monløs Klarhed, lysnet af isblankt Lys, skygget af søgrønt Skær - saadan saas Gardasøens Vande.

Og Baaden saas igen derud for Næsset, støt og ufortrødent skydende frem i den døende Vind, nærmere og nærmere, forbi de lave graa Olivenfelter, ind under Monte Baldos lerbrune Højder og nærmere endnu hvor den græsbundne Sandodde strækker sig frem, saa ganske nær med slappe Sejl og næsten ingen Fart, langsomt glidende ind til Hotellets Fjælebro.

Der var kun to i Baaden, en rødhuget Fisker og en lyshaaret Fremmed, der straks steg iland, og dovent eller drømmende gik ind i Haven ...

217

Doktor Faust NOVELLE-FRAGMENT

Der kom en Ryttersmand ridende gennem Hulvejen i en Skov.

Op med begge Skrænterne stod der store, bare Træer, helt højt op, til de øverste havde Toppen i Sol, men dernede, der var det mørkt og knapt med Lys.

Og Foraarsvinden kom tungt op gennem Vejen.

Og Ryttersmanden kom ogsaa tungt, og han slæbte en stor Le efter sig saa den pløjede med sin blinkblanke Od i den sorte Muld

Bleggul Hest var han paa, og gammel sad han forover i Sadlen, i Læg og Folder af Sidt og Sort med een hvid mager Haand i Tømmen og een hvid mager Haand om Leens Skaft.

Han var større end Mennesker er og der var ingenting Hvidt i hans Øjne, bare det Sorte som seer.

Og hvor han red frem, der fyldtes Luften om ham med den muldne, mulddramme Em fra det vaade visne Løv, der gjæred, fra Bunden, der raadned, fra Træstødene, der frønned og gik i Trødske, og fra Mosset, der smulred hen. Og fra de høje Træer ramled de gamle tørre Grene ned og gjorde Larm og gjorde det stille, saa Hovslaget af hans Hest var som den eneste Lyd i Verden.

Og Hovslaget af en Hest til, bagved ham, langt borte.

Han holdt stille og lyttede, saa nikkede han, som om han forstod, og red til igjen.

Det varede en Stund, saa kom den anden Ryttersmand til Syne paa en Hest som var rød.

Ogsaa han var større end Mennesker de er, men han var at se til som en Knøs paa en Snes Aar med lyse Dun paa de glatte Kinder og om den fulde smilende Mund

Halvt af Hvergarn og Kongers Purpur til Hælvten var hans Dragt, men de slanke Lemmer kom blændende nøgne ud under Hvergarnet og ud under Purpuret, - hedningeagtigt nøgne. For det var Amor ham denne Knøs med Lokker, der krusede sig om hans Hoved som gyldne Spaaner, og paa hans Ryg hang Koggeret med Pile, men den stærke Bue havde han knyttet ind i Hestens Manke.

218

Og hvor han red frem der krummed Bregnerne de brunlaadne Snørkler op over Mulde, det raadne Løv blev levende af gule og hvide Spirer, og tusinde Kim gik af deres Dvale, mens altfor aarle Blomster blaandede frem under Vinterbladernes Mørke, mens Knopperne tog til at lysnes i Svulmen over hans Hoved og mens Trækfugleskarer kom sejlene som sorte Tegn over den graablaa Himmel.

Amor red op paa Siden af den Gamle med Leen. De nikkede til hinanden og fulgtes saa ad gennem Hulvejen uden at tale, og da Vejen kom ud af Skoven og tog dem med sig tværs over Marken hen til Adelvejen og de havde den store By lige for sig med dens brune Tage, dens Taarntinder knejsende og graa og dens guldglimtende Spir, saa nikkede de igjen til hinanden, med et Smil.

Og de red frem ad Adelvejen, der bugtede sig bred og graa, smalere og smalere i det Fjerne, til den som en fin hvid Traad løb ind ad det sorte Øje paa en af Stadens røde Porte.

Og de red

Lige indenfor Porten var der en stor bar Urtegaard med krogede Abildtræer og i den et Hus, der var skudt op i Gavl ved Gavl under lange stejle Fald af mosgroede Tegl og som havde sine mange sorte Skorstene støttet af efter hinanden med Jernstænger og med stramme Lænker af Jern.

Der standsede de.

Østefter var der et Vindue saa stort som en Port, et uendeligt Tavt og Tern af smaabitte blyindfattede Knaster af Glas. Det var slaaet aabent og haget til Væggen og inden den portstore Aabning stod Doktor Faust og stirrede ud den Vej han vidste at Skoven og Hulvejen var.

Og Døden og Amor red op foran Vinduet, usynlige som de var, uden at kaste nogen Skygge.

Og der holdt de, større end Mennesker er, og Vinden flagrede med Dødens sorte Kappe og med Amors Purpur, og deres store Heste strakte Halsene ind gennem Vinduet og ludede, halvt i Søvn, med de tunge Hoveder over Bøger og Pergamenter, gumlende paa deres Bidsler, og Skummet fra deres Muler dryppede flagevis ned over sorte Skriftlinier og farvestærke Initialer*.

[Den ene Tanke kom stærkere end den anden ind paa Dr. Faust,

* - 219

som han stod der støttet paa sine Haandflader mod den brede Vindueskarm, een ringsmykket Haand

foran hver Hests Mule, og Lyset viste frem hans Pandes og hans Ansigts klare Bleghed og talte hvert et Haar i hans mørke, krusede Skjæg.

Hørligt klang hver Tanke af hans om de to usynlige derude.

»Nu er jeg 40 Aar,« tænkte han, »10, 20, 30 Aar til kan jeg leve, saa er alt forbi!

Igjen er det Foraar, igjen har jeg eet Aar mindre at leve ...].

Fugleredernes Filosofi

222

A.R Wallace: Om Instinktet hos Mennesker og Dyr (1870). - *Samme*: Fugleredernes Filosofi (1867). - *Samme*: En Theori om Fuglereder (1868). - M.A. Pouchet: Konstruktionsforandringer i Bysvalernes Rede (1870).

223

Ligesom den Hamburger Skilleløb ikke er gangbar udenfor Stadens Grund, saaledes gjælder en Definition heller ikke udenfor den Definerendes Værker. Der eksisterer ligesaa lidt Definitioner, der have Gyldighed overalt, som der eksisterer en for Alverden fælles Møntsort. Derfor er det en god Ting, saasnart man slaar en Bog op, strax at finde Forfatterens Definition paa det, han vil tale om, og derfor skynder jeg mig at meddele, at Wallace definerer Instinktet som: »Dyrs Fuldbyrkelse af komplekse Handlinger uden at der er gaaet nogen Belæring eller Kundskabserhvervelse iforveien«. Man siger, at Mennesket har Instinkter, at det f. Ex. er Instinkt, der faaer Barnet til at die, og Instinkt, der hjælper den Vilde til at finde Vei i ham ubekjendte, yderst vildsomme Skove. Hvad det første Exempel angaaer, saa er det ganske rigtigt, at Børn die, naar de blive lagte til Brystet; men de foretage den samme Mundbevægelse, naar man stikker dem en hvilken som helst Gjenstand af passende Størrelse i Munden, og forresten kan man da ligesaa lidt kalde det instinktmæssigt at tage Næring til sig, som man kan sige, at det er et Instinkt, der faaer Barnet til at aande. Hvis der her skulde kunne være Tale om noget Instinkt, maatte det søges deri, at det nyfødte Barn efter somme Folks Paastand »søger Brystet«; men desværre er dette *kun* en Paastand. Og nu med Hensyn til de Vilde, hvis Evne til ikke at fare vild har bragt forskellige Reisende paa Vildspor! man kunde formeentlig med ligesaa stor Ret, som man tillægger Indianeren et specielt Vei-Instinkt, sige, at det er et nautisk Instinkt, der faaer en Fisker til snart at stramme, snart at fire paa et Skjøde og til nu at lægge Roret styrbords, nu bagbords. Man indvender strax, at det er Noget, Fiskeren har lært; ganske rigtigt, men - det er netop ogsaa det, Indianeren har! Indianeren har fra Barnsbeen løbet rundt i sin Hjemstavns Skove, og han lærer der at finde sin Vei af Ting, som en Europæer neppe vilde falde paa at bruge som Veivisere; han lægger Mærke til, paa hvilken Side af Træerne Mossen findes, hvad Vei Fuglene flyve om Morgenen og om Aftenen og meget Andet. Herved faaer han imidlertid kun Øvelse i 224 at orientere sig, og dette er endnu ikke nok til at forklare, at han kan finde Vei i Egne, der ligge langt borte fra hans Hjem. Men vore Beviisgrunde ere da heller ikke udtømte. Indianeren lærer ikke Geografi, han har aldeles ingen Kundskab om, at Amsterdam er Hovedstaden i Holland, men han er dog heller ikke saa ganske uvidende i det nævnte Fag. For det Første reise Vilde overordenlig meget, og da topografiske Kundskaber ere meget vigtige for dem, saa afgive saadanne Reiser et meget yndet Samtalestof iblandt dem. Enhver Reise forøger saaledes Stammens Kundskaber, og fangne Fjender bidrage udentvivl deres. Naar man nu betænker, at Vilde ikke have synderlig Meget at tænke paa, og at de kun behøve nogle faa Data: Bjergkjædernes Retning, Flodernes Løb, visse Planteres Forekomst osv. for at kunne orientere sig, saa indseer man let, at deres topografiske Kundskaber - endogsaa angaaende Landstrækninger, der ligge fjernt fra deres Hjem - ere tilstrækkelige til, at de kunne føre en stakkels, aldeles desorienteret Reisende saa sikkert, at han kommer paa de Tanker, at Føreren gaaer efter et Instinkt.

Det er imidlertid ingenlunde særlig Mennesket, der skal have Instinkter. Tvertimod, Menneskene ere fornuftige, Instinkterne ere hos dem noget ganske Underordnet, Noget, de have faaet - jeg veed ikke hvorfor, men jeg antager, at de, der hævde, at Mennesket har Instinkt, betragter det som et Beviis paa Naturens Gavmildhed »Dyrene have *kun* Instinkter.« »Fuglene bygge deres Reder med Instinktet til Arkitekt, Mennesket bygger med Fornuft.« »Fuglene forandre aldrig deres Byggeplan, Menneskene forandre og forbedre stadigt deres Huse.« »Fornuften gaaer fremad, Instinktet staaer stille.« - Det er mange Paastande, og det Paastande, som ere blevne gjentagne saa tit, at de nu gaae og gjælde for Grundsætninger, og baade Filosofer, Naturforskere, Theologer og Digtere bygge trøstigt paa dem: de maa da vel være sande, de burde ialfald næsten være det; men desværre er det galt omtrent Altsammen. Fuglene bygge *ikke* efter Instinkt, Mennesket bygger *ikke* fornuftigt, Fuglene forandre og forbedre deres Reder, Menneskene forandre og forbedre ikke deres Huse, naar de leve under Forhold, der ikke ere altfor forskellige fra dem, hvorunder

Fuglene leve.

Lad os begynde med det Sidste. Menneskene forandre og forbedre ikke deres Boliger. Arabernes Skindtelte ere ikke blevne anderledes, end de vare for tre tusinde Aar siden; de ægyptiske Hytter, byggede 225 af Nilens Dynd, ere saa simple, at de ikke have kunnet være simplere paa Faraonernes Tid, og de sydamerikanske Stammers Palmebladshytter see heller ikke ud til at have modtaget Forbedringer. Alle Hytterne ere eens, den Ene bygger ganske som den Anden; det kunde næsten see ud, som det var det, man kalder Instinkt Men der er dog vel neppe Nogen, som vilde vove en saa dristig Paastand som den: at en lille nyfødt Araber, der var bleven ført til Patagonien og opdraget der, at han, naar han skulde sætte Bo, vilde forbause den patagoniske Almeenhed ved at bygge et arabisk Skindtelt? Det turde dog vel være baade simple og rimeligere at sige: for det Første, at Bygningernes Udseende og Indretning betingedes af det Materiale, der stod til de Byggendes Raadighed; at man - naar man ikke havde Andet at bygge af end Dynd som Ægypterne eller Snee som nogle arktiske Stammer - at man saa byggede af dette og paa den Maade, som Stoffets Natur fordrede; og fremdeles, at man ved Bygningen tog Hensyn til, om man havde til Hensigt at opholde sig paa eet Sted, i hvilket Tilfælde man byggede solidt, eller om man havde isinde at forandre Opholdssted en Gang om Maaneden, i hvilket Tilfælde man byggede transportable Boliger som f Ex. Araberne. Endvidere, at skjønndt Ordsproget siger, at Forandring fryder, saa er dog Vanen en anden Natur, og Mennesket har en meget stærk Tilbøielighed til »at blive ved Jorden med det ene Been«, til ikke at inklade sig paa at forlade det Gamle og Prøvede for det Ny og Usikkre, der, hvis det falder uheldigt ud, vækker Naboernes Spot og, ifald det faaer et heldigt Udfald, deres Misundelse. Saaledes har et civiliseret Folk som det danske baaret sig ad; man betragte blot en eller anden Provindses Bøndergaard, et eller andet Stifts Kirker, og man vil neppe, naar man har endt disse arkitektoniske Studier, mærke noget til en Forvirring, der er bleven affødt af Mangfoldighed paa Motiver. Hverken Eskimoerne eller Ægypterne have været et Haar bedre end de Danske, og Malayerne have næsten været værre eller i det Mindste ligesaa slemme. Med disse Folk forholder det sig saaledes: da de kom fra det Sted, hvorom man Intet veed, toge de deres Ophold ved Flodmundinger og Havbugter, fordi de holdt og holde meget af Vandet, ansee en Kano for en af Livets første Fornødenheder og aldeles ikke inklade sig paa at reise et Sted hen tillands, naar det er muligt at naae det ad Søveien. De byggede nu deres Huse paa Pæle for ikke at være generede af Ebbe og Flod og periodiske Oversvømmelser og hvad andre 226 Ubehageligheder, en for nær Berøring med det vaade Element kan medføre. Denne Bygningsmaade have de holdt saa godt fast ved, at de Malayere, der boe paa meget tørre Steder og heelt oppe paa Bjergene, endnu den Dag i Dag reise Pælebygninger, som i hele deres Indretning tage de strengeste Forholdsregler mod det Vand, ved hvilket deres Forfædre boede mange Slægtled tilbage.

Nu var det, vi skulde see, om det virkelig er heelt andre Forhold, som møde os, naar vi betragte Fuglenes Redebygning. Først see vi, at Reden er vidunderlig godt afpasset efter Fuglens Bygning, Størrelse og Levemaade. Lad os ikke, som man pleier, af denne lagttagelse tage Anledning til at udbryde i hyperbolske Fraser om Naturens Viisdom; lad os hellere sige, at det er saa overmaade rimeligt, at der heri aldeles intet Overraskende er, da det jo dog ellers ikke under Livets almindelige Forhold vilde falde os ind at forbauses over, at der er et bestemt Forhold mellem den Arbeidendes Stilling og Midler og hans Arbeide. Svalen bygger sin Rede af Leer og Dynd fra Bredden af de Damme, over hvis Speil de Insekter sværme, som tjene den til Næring; Lærken bygger sin af Græs og Hestehaar, som den finder paa de Marker, der give den det Frø, hvoraf den lever; visse fiskeædende Fugle bygge deres Rede af Fiskeknogler, og Kragerne, der leve af Aadsler af Kaniner og Lam, fore deres med Lammeuld og Kaninhaar. Heri er intet Mærkeligt. Kolibriens og Fuglekongens Reder ere smaa og fiint byggede, fordi det er smaa Fugle med fine Næb og fine Fødder, der have bygget dem. Skadens og Kragens ere ikke saa smaa og ikke saa fine, fordi Skaden og Kragen ere store Fugle med grove Fødder og grove Næb. Natravnene have saa svage Fødder, at de neppe kunne gaae, og deres flade Næb er svækket ved dets store Mundvide og tilmed næsten skjult mellem Fjer og Børster; derfor bygge disse Fugle ingen Reder, men lægge deres Æg paa Jorden eller paa Træstubbenes Overflade. Papegøjerne ere saaledes indrettede, at de hverken kunne klavre eller vende sig uden at bruge baade Næb og Fødder; derfor bygge heller ikke de Reder, men lægge Æggene i Træernes Huulheder. I Alt dette er der da heller intet Mærkeligt, Intet, der opfordrer os til at tilkalde den mystiske Magt: Instinkt, for at faae Sagen forklaret. Men, indvender man, behøves der end intet Instinkt til at forklare, at Rederne ere byggede af samme Materiale og paa samme Maade, det vil her sige, opklæbde, flettede, løst sammenføjede osv., saa er her dog ikke givet nogen Forklaring af den Omstændighed, at f.

227

Ex. Kolibrierne flette og Svalerne opklæbe deres Reder i samme Form. Denne Indvending er berettiget, men vi behøve dog ikke Instinkt endnu. Fuglene lære nemlig at bygge af hinanden. Man sige ikke strax, at det er umuligt, thi det er allerede lykkedes at bevise, at Fuglene lære at synge, og at de ikke synge efter et eget Sanginstinkt.

Man har gjort det Forsøg at sætte smaa Irisker sammen med tre forskellige Sanglærkearter, og da Iriskerne begyndte at synge, var det ikke Irisksang, man hørte, det var den Lærkearts Sang, de havde deelt Buur med Man tog nu saadan en Irisk med Lærkestemme og satte den, da den var tre Maaneder gammel, i samme Stue som nogle meget smukt syngende Irisker, der havde deres egen Sangmaade; men Lærke-Iriskan forandrede ikke sin Sang. Der var ogsaa en lille Irisk, som slet ikke kom i Nærheden af Fugle, men

maatte nøies med Menneskeselskab; Følgen heraf var, at man stadigt kunde gribe den i at sige: »smuk Dreng« og andre behagelige Smaasætninger. Naar saadanne Forsøg skulle lykkes, maa man imidlertid tage Ungen af Moderens Rede, før den er bleven tre Dage gammel; thi man har Exempler paa, at Fugle i denne Alder allerede have lært Artens Lokketoner.

Af dette erfarer man ikke blot, at Fugle lære deres Sang og ikke ere fødte med den, ligesaa lidt som et Barn fødes med et Instinkt til at tale Dansk eller Tydsk; men man lærer ogsaa, at Ordsproget har Ret, naar det siger: »smaa Potter have ogsaa Øren.« Men kunne Smaafulge høre og huske det Hørte, saa maa de vel ogsaa kunde see og huske det Seete. De maa, naar de have ligget hele Uger i Reden, vel nok siden kunne huske, hvor stor den var, hvorledes den Lokalitet var, den var bygget paa, og endelig Grundtrækkene i dens Form. Men, siger man: en Fugl, der er født i Mai 1870, kan den huske Alt dette saa godt, at den kan bygge sin Rede i April 1871? Jeg veed nu ikke, hvorfor den ikke skulde kunne huske det, da baade Storke og Duer have givet os Exempler nok paa, hvor stor Fuglehukommelsen er; men ialfald er der ikke nogen overdreven stor Rimelighed for, at det er de yngste Fugle, som først bygge Rede, - der er da mindst ligesaa stor Sandsynlighed for, at de ældste begynde først, og saa kunne jo de yngre see til og faae Redebygningens Elementer opfriskede i deres Hukommelse. Endelig er det heller ikke sagt, at det altid er unge Fugle, der mages; det kan ligesaa godt være en ung og en gammel. Der er endnu en Ting, som taler imod Redebygningsinstinktets Existens, den nemlig, at yngre Fugle ikke bygge saa fuldkomne Reder, som de ældre; var 228 det et Instinkt, der var det Ledende, vilde dette ikke være Tilfældet.

Hvad angaaer den Paastand, der ovenfor er fremsat om, at Fuglene forandre og forbedre deres Reder, saa er der ikke herved meent, at Redebygningskunsten var i en stadig Stigen; jeg har blot villet sige, at Fuglene ved Anlæget af deres Reder forstode at drage Nytte af nye Forhold i deres Omgivelser eller at læmpe sig efter dem. Saaledes bygge de nordamerikanske Svaler deres Rede paa Husenes Mure og Skorstene, hvad de dog ganske vist ikke have gjort for trehundrede Aar siden, ligesaa lidt som de Fugle, der nu fore deres Reder med Garn og Traad istedetfor med Uld og Hestehaar, altid have gjort dette. Allikens Forkjærlighed for Kirketaarne vil man vel neppe gjøre til et Instinkt, og naar Fuglekonger, Purpursvaler og Stære betjene sig af de Cigarkasser, man har slaaet op til dem, vil man vel heller ikke heri see en Virkning af hiin mystiske Magt. Der er en nordamerikansk Pirol, som, naar den bygger mellem faste og stive Grene, gjør sin Rede meget flad; men naar den bygger mellem Grædepilens smidige Grene, gjør den Reden dyb, da den gyngende Bevægelse, som Træets bøielige Grene og med dem Reden sættes i af Vinden, ellers let vilde volde, at Unger og Æg faldt ud af Reden. Naar Graaspurven bygger paa Træer, er dens Rede meget net skaalformet, men kan den finde et Hul under et Straatag eller et andet beskygget Sted, tager den sig Sagen meget mageligere og slæber blot lidt Straa og Fnug sammen uden at lave nogen egenlig Rede deraf Vi skulle endnu kun betragte Hussvalen. I Begyndelsen af dette Aarhundrede byggede den, efter hvad man kan forstaae af Pouchets meget lidt anskuelige Fremstilling, sine Reder kugleformede med en meget lille kredsformet Aabning, der ikke var større, end at en voxen Svale netop kunde knibe sig igjennem; nu derimod* er dens Rede mere ægformet, og Aabningen er bleven en langagtig Spalte, der er stor nok til, at et Par Smaaunger kunne stikke Hovedet ud af den uden at spærre for Forældrene. Alle disse Exempler vise, at Fuglene kunne bære sig fornuftigt ad med deres Redebygning; men vi have ogsaa Exempler paa, at de ere ligesaa store Vanedyr som Malayerne og bære sig saa ufornuftigt ad, som man kun kan gjøre det, naar man ledes af Fornuft og ikke af et ufeilbarligt Instinkt. Man behøver blot at nævne de amerikanske Vandre-Duer, der sætte saa mange Reder paa een Green, at den gaaer ^{*} 229 itu, til liden Baade for Æg og Unger; fremdeles Raagen, hvis Rede er saa ufuldkommen, at den let mister sit Indhold i Stormveir; endelig har man seet Svaler Aar for Aar bygge paa Steder, hvor Rederne, saasart det regnede stærkt, nødvendigviis maatte skylles bort. Dette er, hvad Wallace har at sige mod Instinktets, uden at han forøvrig med Bestemthed vil nægte alt Instinkts Tilværelse; han har blot villet vise, at Fuglenes Redebygning ingenlunde er en Støtte for det, ialfald efter hvad man nu veed om dette Forhold. Den eneste Maade, hvorpaa man vilde kunne vise, at der dog var Instinkt, vilde være: at tage meget spæde Unger ud af Moderens Rede, lade dem leve et Sted for sig selv, lægge lidt Redemateriale ind til dem og saa see, om de byggede Artens Rede. Gjøre de det, maa denne Udvikling falde, men de, ganske vist faa og ufuldstændige, lagttagelser, man har gjort i saa Henseende, synes rigtignok at tage Parti *mod* Instinktets *før* Fornuften. Vi have i det Foregaaende nærmest seet paa Redens og Fuglenes Forhold til hinanden; men der vilde maaskee endnu være Noget at see paa, hvis vi henvendte vor Opmærksomhed paa Redens og Fuglens Forhold til Omverdenen. Alt i Verden har Fjender, og Fuglene ere meget langt fra at danne nogen Undtagelse fra denne Regel. Reden er Fuglens Huus, det Sted, hvor den fremfor Alt skulde være sikker; det er da ingen urimelig Formodning, at vi i den skulde kunne see Frygten for Fjenderne udtalt. Vi betragte Reden som et Skjul; lad os lægge denne Betragtningssmaade til Grund for en Redeklassifikation: aabne Reder og lukkede Reder. Til de sidste regner jeg alle de Reder, der skjule Æg, Unger og den rugende Fugl, hvad enten det saa er en kunstigt flettet Pungrede eller lidt løst Straa i et Dige hul. Der er den Mærkelighed ved denne Inddeling, at den ikke bryder den almindelige »naturlige« Inddelingsmaade; thi hele store Grupper af Fugle, som almindeligt ansees for beslægtede, falde enten i den ene eller den anden af vore Inddelinger, og det er kun undtagelsesviis Tilfældet, at Arter af samme Slægt findes i dem begge. Man veed, at Hannerne og Hunnerne hos Fuglene ofte have forskjellige Farver: de Fugle, hvor Hannerne er anderledes og afstikkende farvet, lade vi nu -man vil snart see hvorfor - danne en Gruppe for sig; de Fugle, hvor baade Han og Hun have iøjnefaldende Farver, lade vi danne en anden Gruppe. Undersøge vi saa, hvorledes de to Grupper i hver af vore to Inddelinger

forholde sig til hinanden, viser det sig, at Grupperne falde sammen saaledes, at de Fugle, hvor begge Kjøen have paafaldende 230 lyse eller afstikkende Farver, have lukkede Reder, medens de, hos hvem kun Hanner er afstikkende farvet, have aabne Reder. At dette er et Forhold, der har Hensyn til Omverdenen, er indlysende nok; thi hvis en Fuglehun med afstikkende Farver laae i en aaben Rede, vilde Fjenderne langt lettere see den, end hvis den var mørktfarvet eller af samme Farve som Omgivelserne; og hvis paa den anden Side Reden er lukket, er der ingen Fare for Hunnen ved at være stærkt farvet. Om det forøvrig er Reden, der har bestemt Fuglens Farve, eller Farven, der har bestemt Redens Form, skulle vi senere undersøge. Den ovenfor fremsatte Regel har imidlertid sine Undtagelser; men blandt disse er der nogle, som i en væsenlig Grad styrke Reglen. Saaledes er der nogle Fugle, hvis Hunner ere langt mere farverige end Hannerne, og disse Fugle have aabne Reder; men her besørge de mørktfarvede Hanner Udrugningen. Hos Sidensvandserne have begge Kjøen afstikkende Farver, rødgraa Ryg og lakrøde Vingefjer, og dog have de aabne Reder; men disse Fugle yngle kun under meget nordlige Bredegrader og bygge deres Reder i Naaletræer, og i de nordlige Egne og særligt paa Naaletræernes Stamme er der en Vrimmel af Lavarter med alle mulige brogede Farver: af disse Laver bygger Fuglen sin Rede, og med deres Farver smelter dens brogede Fjerdragt let sammen; om det saa er de røde Pletter, saa ligne de Sporehusene paa en vis Skaal-Lav. Der er andre pragtfuldt farvede Fugle (*Pittida*), som have aabne Reder; men her er Bruddet paa Reglen kun tilsyneladende: de stærke Farver findes nemlig paa Brystet, og man seer kun den mørktfarvede Ryg, naar Fuglen ligger paa Reden. Man kunde mod denne Regel indvende, at Strudse- og Emu-Hannerne, der besørge Rugningen, ikke ere mindre iøjnefaldende end Hunnerne; men man betænke, at den Rede, der skulde skjule disse store Fugle, snarere vilde lede til at finde dem, og man maa ikke troe, at Naturen er saa stridig som Systematikerne, der med Vold og Magt ville samle alle Hoveder under een Hat. Naturen gjør ingen Dumheder for at frelse Systemet; derfor lader den Strudsen skøtte sig selv og trøster sig med, at den har givet Fuglen lange Been, der kunne bringe den hurtigt afsted. Pirolerne er det vanskeligere at komme afsted med; det er spraglede Fugle, og dog have de aabne Reder, og skjøndt man har lagt Mærke til, at de gamle Fugle gjøre sig al optænkelig Umag med at skjule Rederne under tætte og tykke Løvhæng, maa vi dog vist foreløbig lade dette Forhold staae som en Undtagelse, der ikke 231 bekræfter Reglen. Til samme Klasse af Undtagelserne høre nogle Tilfælde, hvor Hanneren er spraglet, Hunnen mørk og Reden lukket.

I dette Forhold mellem Farve og Redeform, mener Wallace, maa det være Reden, der bestemmer Farven, fordi vi hos de Fugle, hvor begge Kjøen have mørke Farver, baade finde aabne og lukkede Reder. Efter hans Mening har altsaa i Begyndelsen Fuglens Hanner og Hunner havt samme Farve (selvfølgelig dog kun indenfor samme Art); nogle Fugle byggede aabne, andre lukkede Reder; ved Parringsvalget* fik nogle af de Fugle, der byggede aabne Reder, efterhaanden mere pragtfulde Farver, og nu indtræder der det dobbelte Forhold, at de meest afstikkende Hanner formere sig stærkest, medens de meest afstikkende Hunner ere meest udsatte for Ødelæggelse. De Fugle, der bygge lukkede Reder, paavirkes ikke heraf, men blandt dem, der have aabne Reder, vilde Kvalitetsvalget særlig lade de Arter bukke under, hvor Hunnerne arvede meest af Hannerens Pragt.

Darwin** seer Sagen noget anderledes, idet han lader Redens Form være betinget af Fuglens Farve. Efter ham bygge i Begyndelsen alle Fugle simple, aabne Reder, men efterhaanden som Parringsvalget gjør Hanfuglene og ifølge de almindelige Nedarvingslove derved ogsaa Hunnerne, mere og mere afstikkende, bliver dette disse sidste farligt og nøder de paagjældende Fugle til at søge deres Frelse i at bygge lukkede Reder, d.v.s. Kvalitetsvalget skaanede de Individuer, der havde skjult deres Reder bedst.

Det er to saa store Forskere, der ere uenige, at det bliver lidt forvovent at give sig til at dømme imellem dem. Men man har jo dog Lov til at have en Mening, om saa Autoriteterne ere aldrig saa store, - altsaa: da Fuglene nedstamme fra Krybdyrene, og da Parringsvalget ikke her i nogen særlig høi grad har gjort Hannerens Udseende forskjelligt fra Hunnerens, er det rimeligt, at begge Kjøen hos de første Fugle have været lidet eller slet ikke forskjellige, om der end har været en Tendens til Forskjellighed Da endvidere Krybdyrene ikke bygge Reder, men ganske simpelt søge Skjul mellem Jordbundens Ujevnheder eller i Træernes Huulheder, have de første Fugle uden Tvivl baaret sig ad paa samme Maade; ialfald er der da Intet, som taler ^{*}_{*} 232 for, at de skulde have bygget kunstige, kuppelformede, lukkede Reder. Som bekendt ere Krybdyrene koldblodige, og deres Legemer have samme Varmegrad som den dem omgivende Luft; det vilde derfor ikke være til nogen væsenlig Nytte for dem at omgive sig med slette Varmeledere som Uld, Straa o.s.v. Fuglene ere jo derimod varmbloodige; men denne Forskjel mellem dem og deres Ophav er vel neppe opstaaet pludseligt; de første Fugle have sagtens havt Blod med en vis ringe, men bestemt Varmegrad, og det er rimeligviis denne Blodets Varme, der bringer Fuglene til at samle slette Varmeledere, til at samle til Rede. I Tidernes Løb fixeres Redebygningsmaaden, saaledes at det bliver en Vane for Nogle at bygge i Træer, for Andre at bygge paa Jorden, for atter Andre at bygge i Huller. Paa samme Tid bliver Forskjellen mellem Kjønnenes Udseende større og større ifølge Parringsvalget. Nu staae vi ved et heelt Væv af forskjelligt virkende Magter. Parringsvalget vil gjøre Hannerne kjønnere, mere afstikkende end Hunnerne. Den almindelige Nedarvingslov vil lade Hunnerne forskjønnes med Hannerne og saaledes udslette Parringsvalgets Virkninger. Kvalitetsvalget vil beskytte de afstikkende Hanner ved at lade dem faae stort Afkom, og det vil dræbe de afstikkende Hunner: men disse to Virkemaader ville atter ophæve hinanden, idet den første vil gjøre Afkommet skjønnere, medens den anden vil gjøre det uanseeligere. Imidlertid er der en Faktor medvirkende, som gjør, at Kvalitetsvalget dog faaer udrettet en Deel. Denne Faktor er Fuglens

Livsvaner, særligt da den Maade, de have vænnet sig til at bygge deres Reder paa. De Fugle, hvis Reder ere skjulte i Huulheder, ville blive mere og mere afstikkende; thi *der* vil Kvalitetsvalget ikke kunne ødelægge de farverigeste Hunner, og det vil beskytte Hannerne. De Fugle, hvis Reder ligge aabent, vil det enten drive til at lukke Reden ved et Tag, eller ogsaa vil det lade dem faae simple Farver, altsaa undertrykke Parringsvalget. Vi faae altsaa, hvordan vi saa vende Sagen, en Strid mellem Parringsvalget og Kvalitetsvalget, og vel er Naturen ødsel, men at den skulde offre saa meget Arbeide uden at faae Noget udrettet, det lyder ikke troligt. Jeg troer imidlertid, at der er en anden Løsning af Spørgsmaalet, en Løsning, der vender Striden til det Gode. Kvalitetsvalget er overalt virkende ved Alt og paa Alt; man kan ikke sige: Kvalitetsvalget er *der*, følgelig ikke *her*, det er baade her og der. For at blive ved det Emne, der her behandles: Parringsvalget er Kvalitetsvalg; det er Kvalitetsvalget, der former Rederne, 233 samtidig med at det virker paa hele Fugleverdenen, tilintetgjørende denne Art og beskyttende hiin. Hvorfor saa ikke ganske simpelt løse det foreliggende Spørgsmaal ved at sige, at det er et bredere Kvalitetsvalg, der benytter Striden mellem Parringsvalget og Kvalitetsvalget til at paavirke Arveligheden saaledes, at det beskytter de Fugle, hvis mandlige Afkom ligner Faderen, hvis kvindelige ligner Moderen, medens det tilintetgjør dem, hvis mandlige Afkom ligner Moderen og hvis kvindelige ligner Faderen? Saa er Striden nyttig, Arbeidet ikke spildt og Fænomenerne forklarede.

Jeg slutter med nogle Ord af Wallace: »Man vil maaskee sige, at Alt dette er uvæsenlige Smaating; men man maa vel huske paa, at det Maal, alle Eiendommelighederne i Dyrenes Bygning sigte paa, er at bevare Individets Liv og at sikre Artens Existens. Man har gaaet og seet paa Farverne i Naturen, som om det var noget Tilfældigt, noget Overflødig, Noget, Dyrene havde faaet, ikke for at de skulde have nogen Nytte af dem, men til Glæde for Mennesker og Serafer - eller, som man ogsaa siger: for at forøge Naturens Skjønhed og ideale Harmoni. Dersom det var sandt, vilde de organiske Væsners Farver danne en Undtagelse fra alle andre Naturfænomener. De vilde ikke være et Produkt af almene Love, ikke bestemmes af stadigt skiftende ydre Forhold, og vi maatte opgive enhver Forsken efter deres Oprindelse og Aarsag, da de jo skulde være afhængige af en Villie, vi aldrig ville faae Noget at vide om. Men det er jo nu ganske mærkeligt, at saasnart vi begyndte at undersøge Naturens Farver, saa viste det sig, at de staae i nøie Forbindelse med en Mængde andre Fænomener, og at de ligesom disse ere visse almindelige Love underordnede. Det er ikke blot Fuglene, dette gjælder; for Pattedyr, Krybdyr, Insekter gjælder det ogsaa, og Darwin har viist, hvor Meget Farverne betyde for Blomsterne. Det, at Nyttighedstheorien (Darwins Theori) kan forklare alle disse Farveforhold, er atter en Seir over de Folk, som holde paa Skabelsestheorien. Man maa virkelig indrømme, at Nyttighedstheorien har forklaret en Deel; og saalænge man ikke kan faae en ligesaa stor Række af Kjendsgjerninger til at harmonere med en eller anden Theori, maa man virkelig ikke vente, at vi skulde opgive en Theori, der allerede, saa ung den er, har gjort saa god Tjeneste, og som har ført til Opdagelsen af en saa stor Mængde interessante og uventede harmoniske Forhold mellem de almindeligste (men hidtil meest forsømte og mindst forstaaede) af den organiske Verdens Fænomener«.

234

235

Efterskrift og noter

236

237

Efterskrift

I sin egen korte levetid, 1847-85, opnåede J.P. Jacobsen at få udgivet tre bøger: de to romaner *Fru Marie Grubbe* (1876) og *Niels Lyhne* (1880) samt *Mogens og andre Noveller* (1882). At han ikke blot var en bemærkelsesværdig prosaforfatter, men også en stor lyriker, blev først for alvor synligt i 1886, et år efter hans død, da Edvard Brandes og Vilhelm Møller fremlagde første udgave af *Digte og Udkast* (2. rev. udg. udkom i 1900). Indtil da var kun seks af hans digte blevet offentliggjort i diverse antologier og tidsskrifter. Ikke mange anede, at hans lyriske prosa var randsmykket af en række egensindige stykker lyrik spændende fra digtsuiter over pasticher til veritable fornyelser af den lyriske genre. Fra og med *Digte og Udkast*

fremstod Jacobsen da for alvor som en vidtfavnende digter, der i radikalitet, hvad angår sproglig formåen og genrefornyelse, kun overgås af få. Overalt i den omfattende Jacobsen-reception, der har vide internationale forgreninger, fremhæves netop hans ekvilibristiske stil.

Man har især hæftet sig ved hans mulige placeringer i programsøgende, litteraturhistoriske konstruktioner. Her beskrives han i to yderpunkter. Som naturalist eller som senromantisk symbolist. Læser man hans lille, men yderst sammensatte og komplekse forfatterskab på tværs af de givne genrer - roman, novelle, lyrik, afhandling - aftegner der sig imidlertid nogle mønstre, der gør ham til en af de mest markante sprog- og genreeksperimenterende digtere i moderne dansk litteraturhistorie.

1. »Et Vendepunkt i dansk Literatur«

Den første litterære udgivelse fra JPJs hånd er novellen »Mogens«. Den blev offentliggjort i 1872 i Vilh. Møllers *Nyt dansk Maanedsskrift*. Da den ti år senere genudgives i *Mogens og andre Noveller*, beskriver Edvard Brandes og Otto Borchsenius i deres anmeldelser på hver sin tilbageskuende måde novellens betydning som et 238 »Vendepunkt i dansk Literatur« (Edv. Brandes). Novellesamlingen blev anmeldt noget mere sporadisk end de to romaner og vakte ikke nær samme opsigt.

I sin anmeldelse i *Morgenbladet* 4.6.1882 beretter Edvard Brandes om novellens besværlige fødsel. Vilhelm Møller er i knibe for novellistisk stof, og JPJ tilbyder at levere en fortælling: »Men da Jacobsen havde lovet at skrive en Novelle, kneb det med at holde Løftet. I Stumper og Stykker blev »Mogens« til; medens Trykkeriet sendte Dreng paa Dreng, Redaktøren skyndte paa, og Vennerne drillede, skrev Jacobsen i uforstyrrelig Ro paa alle slags kulørt Brevpapir smaa Bider, som han afleverede, uden nogensinde at rette et Ord og uden den Gang, ligesom siden ved de store Romaner, at behøve nogen Klade til det en Gang Færdige for at sammenligne med det Følgende. Hvad han skrev, det skrev han; det er saa fuldkomment, som han er i Stand til at udføre det, og hans sjældne Hukommelse bevarer det saaledes i hans Erindring, at han har kunnet bortsende de 6 à 7 første Ark af en Bog halvandet Aar førend den udkom, uden at se dem, medens han fuldførte Romanen«.

»Mogens« er ikke et mesterværk, fastslår Edvard Brandes, dertil lider den af for mange mangler »udenfor det Stilistiske« - kompositionen er for løs og karakterskildringen overfladisk. Også stilen lider af visse mangler, om end det er den, der »med ét Slag spænder Fordringerne til den prosaiske Fortælling saa højt, at denne i Form og Farve kommer Verset helt paa Siden« og derved bringer dansk prosa siden Goldschmidt ud af sin »Fladhed og Stemningsløshed«.

Otto Borchsenius er langt mere uforbeholden i sin ros. Også han beskriver i sin anmeldelse i *Ude og Hjemme* 2.6.1882 novellens store betydning for fornyelsen af dansk prosa ved offentliggørelsen i 1872: »dengang (...) satte de Unge kjækt Paastand imod Paastand og hilste jublende det Ny, de fandt i Drachmanns første lille Bind Digte og i Jacobsens »Mogens««.

Ved sin genkomst i *Mogens og andre Noveller* sættes denne nybrydende betydning af de to anmeldere i relief i sammenligningen med de øvrige noveller. »Mogens« er et udgangspunkt, hvis anlæg forfines og - især for Edvard Brandes - fuldendes i »Pesten i Bergamo« og til dels i »Fra Skitsebogen«. Han går så vidt som til at kalde »Pesten i Bergamo« for »et Stykke Prosa, som intet i dansk Literatur staar over og lidet kommer ved Siden af«.

239

At Jacobsens noveller i 1882 kunne opleves som noget helt særligt, bekræftes af en anmeldelse i *Berlingske Tidende* 9.6. En anmelder med signaturen W.H. (dvs. Fr. Winkel Horn) spidder, hvad han kalder »en rutineret Romanlæser af den sædvanlige Art, der nærmest søger Sensation og Beskæftigelse for sin ørkesløse Phantasi«, og som derfor helst holder sig til »gammeldags Romanforfattere«, der »ikke bryde sig meget om Formen, men overvejende holde sig til det Stofflige, hvormed de tidt overlæse Læseren«. En sådan romanlæser vil stå uforstående over for Jacobsens noveller, idet de, uden ensidighed, byder på en fornem formsans, der skaber opmærksomhed hinsides det blot og bart stofflige. Han påpeger, at der i samlingen er tre egentlige noveller, »Mogens«, »Et Skud i Taagen« og »Fru Fønss«, mens resten er skitser; især »Der burde have været Roser« (her: »Fra Skitsebogen«) er et udkast, »der er saa fuldt af stilistiske Finesser, at man hverken faar fat paa dem alle ved at læse det een eller to Gange«.

2. »Haabets Fattigdom«

Novellerne i det lille bind er altså, som W.H. antyder, meget forskellige. »Mogens« og »Et Skud i Taagen« (1875) er de ældste tekster i samlingen, mens skitsen »To Verdener« (1879) er tættere på JPJs sene noveller (de tre øvrige, se nedenfor). »Et Skud i Taagen« har ligesom »Mogens« en udfoldet handlingsgang og er bygget op efter traditionelle episke mønstre, hvor billedsproget tjener den psykologiske karakterskildrings formål.

»To Verdener« er i kontrast hertil langt mere episk fortættet og billedligt sammensat. Den spejler to verdener i hinanden, én dømt til undergang og én hildet i lykke. En spejlende manøvre, der først udkastes billedligt i form af de to grupper huse for dernæst at indgå i spillet mellem de to kvinder i en slags fortælle-mæssigt arrangeret spejling, der fordobler sig i de to kvinders fantasier: i den helbredte kvindes forestillinger om de helbredende kræfter, og i den raskes sang om skyggerne derude, der vanker som landflygtige tanker. Novellen afsluttes altså ikke episk, men lyrisk: med en sang, der i sig selv spejlende kaster et fortolkende skær tilbage over skitsens prosadele.

De komplicerede spejlglidninger fremstilles i afgrænsede dele (indledningsbilledet, tiden før og efter helbredelsen, sangen), der 240 forskyder den centrale spejlakse mellem de to kvinder i en række afgrænsede felter, der hver for sig skitseagtigt antyder varianter af de gennemgående spejlinger mellem liv og død, virkelighed og fantasi. Den nøgterne - næsten lancet-agtige - indskudte sætning »maaske ogsaa en ny Fattiglæge, der var kommen der paa Egnen« i beskrivelsen af den syge kvindes helbredelse (se s. 154) afmærker det nøgternt-ironiske perspektiv, hvori de drømmeagtige spejlinger dissekeres, fastholdt i påmindelsen om »Haabets Fattigdom« i selv den lykkeligste stund.

Resten af novellerne tilhører den seneste del af JPJs forfatterskab, skrevet efter hans tredje og sidste udenlandsrejse. De udspiller sig alle i sydlandske egne. Såvel i tone som i stil og emne er de vidt forskellige og betragtes med rette som højdepunkter i dansk novellekunst. Selv om de er forskellige, er de dog på hver deres måde fælles om at indfange den ustadige, ufravigelige spejling mellem lykke/håb og død, som blev stiliseret i »To Verdener«: håbets dimensioner af vanvid i konfrontation med død og intethed (billedliggjort i de sorte, tomme kors i »Pesten i Bergamo«), længslernes flygtighed (den glidende billedstrøm og pagernes dialog i »Fra Skitsebogen«) og lykkens forbundethed med had og undsigelse og dødens altid hos JPJ brutale, utidige tilfældighed (Fru Fønss' død og børnenes venden hende ryggen).

Man kan altså i den lille novellesamling følge en udvikling i JPJs skrivekunst, der med omdrejningspunkt i »To Verdener« vedholdende accentuerer og facetterer mulighederne for digterisk at indkredse vanviddet, flygtigheden og døden som uomgængelige vilkår i enhver »Drømmeskaal«. Og netop digterisk: især i de tre sene noveller er det den stilistiske beherskelse ud i mindste detalje, der skaber komplekse, vibrerende dannelser af betydning langt hinsides de temaer, teksterne hver for sig behandler.

3. »Manglen af Komposition«

Den lille novellesamling rummer således stof, der fra første færd viser nye veje for dansk prosalitterær stil, og som på det kraftigste ser stort på og derved tilsidesætter tilvante forventninger hos læserne. En egensindig stil, hvis yderpunkter markeres af samlingens to indbyrdes 241 vidt udspændte tekster: den lange, romanlignende fortælling om »Mogens« og den korte, raffinerede skitse »Fra Skitsebogen«.

»Mogens« er blevet læst ud fra et utal af synsvinkler og er blevet taget til indtægt for naturalisme, dannelsesstænkning, psykoanalytiske synsvinkler, en »dualistisk menneskeopfattelse« (Ottosen, 1968) og mere bredt et senromantisk-naturvidenskabeligt funderet menneskesyn (Algot Sørensen, 1990: 40).

Indledningen er berømt på grund af sin stil, især den impressionistiske beskrivelse af regnvejret, ligesom Mogens' lammede oplevelse af Kamillas fald ned i flammerne (se s. 121) igen og igen udgør et fikspunkt for såvel berømmende omtale af novellen som analytiske nedslag i den (jf. f.eks. Vosmar, 1984: 207-216, Egebak, 1985: 74-77 og Algot Sørensen, 1990: 36-37).

Gennemgående i vurderingen af novellen er diskussionen af forholdet mellem dens brudte komposition og det deraf bestemte springende portræt af fortællingens hovedperson. I samtiden var Edvard Brandes den mest uforsonlige kritiker heraf, mens Herman Bang var langt mere åben over for det, han fornemmede som

det nye i denne tilsyneladende henkastede måde at komponere på, og som han ikke blot fandt hos JPJ. Han skriver således, at »Hos Jakobsen (...) er Manglen af Komposition - hvis man tør kalde den en Mangel - ham fuldt bevidst lige fra første Færd, og selv om han ganske sikkert ikke formaar at give alt, hvad han vil, véd han dog bestandig hvad han giver, og hvorfor han giver netop *det*«, og videre, at »Derfor er det maaske urigtigt at forekaste vore nye Forfattere, at de opgiver Komposition: thi vi bør først undersøge om det, de opnaar derved, tilnærmelsesvis Sandhed i den psykologiske Udvikling, ikke er noget langt mere væsenligt - væsenligt, mener jeg, for os og vor Tid« (Bang, 1879: 74f.).

I Jørgen Ottosens og Jørn Vosmars analyser videreføres diskussionen af denne brudte komposition som anstødssten for deres fortolkninger. De ender begge, om end på meget forskellig vis, med at slå fast, at brudtheden er et kunstnerisk princip, som viser sig ved en indre, logisk sammenhæng i novellen på andre niveauer end det realistiske plan - for Ottosen således på et »symbolsk« plan.

At JPJs debutnovelle kan forekomme brudt i sin komposition, viser sig ved en nærmere granskning af hele hans forfatterskab ikke at være en tilfældighed. Således bærer også hans to romaner præg af et 242 sådant princip. *Fru Marie Grubbe* i form af stil- og scenskift, hvor fremstillingen skifter stil, karakter, intensitet, afhængig af de scener, den beskriver (se efterskriften til Danske Klassikeres udgave, 1989: 228f.). *Niels Lyhne* ved langt hen at bestå af de berømte »lyriske tableauer«.

JPJ dementerer da også selv indirekte, at hans kompositionsprincip skulle være en kunstnerisk mangel eller en tilfældighed - bestemt af f.eks. hans arbejdsform, sådan som Edvard Brandes beskriver den i sin anmeldelse af *Mogens og andre Noveller*. Et dementi, som med stor elegance og kunstnerisk beherskelse fremlægges i »Fra Skitsebogen«. Den har netop sammensatheden og brudtheden, det skitseagtige, som bærende princip på en alt andet end tilfældig måde (jf. analysen heraf i Erslev Andersen, 1988). Skitsen aftegner et vigtigt led i det, man kan kalde den særlige jacobsenske poetik En poetik, der vægter stilen frem for »det Stofflige«, som W.H. kaldte det. Prioriterer den sprogligt-stilistiske begivenhed og sensibilitet over den tematiske bundethed til litterær programtænkning (naturalisme, symbolisme), stabile menneskeopfattelser og en én til én spejlende realismeforestilling. Eller med andre ord: frisætter det sproglige materiale (figurer, syntaks, rytme, adjektiver) fra en bundethed til størrelser hinsides sproget (naturen, virkeligheden, biologien o.lign.) til fordel for en 'fri', men nøje kontrolleret eksperimenteren med sprogets *formning*. Især i sig selv, men også som en uhyre sprogbevidst formning af det, man i såvel JPJs samtid som den dag i dag betragter som litteraturens regulativ: den håndgribelige virkelighed. Et regulativ, JPJs poetik synes at have et noget afslappet forhold til. Derved fremstår han som en af de første digtere i moderne dansk litteraturhistorie, der i radikal forstand gør det muligt at erfare sproget som et fuldstændigt selvberørende kunstnerisk materiale. Og det i al denne erfarings komplicerede dobbelthed: selvstændiggørelsen af sproget erfaret både som et frisat kunstnerisk materiale og som et tab af en sikkert funderet verdensopfattelse.

4. Stilens fuldkommenhed, melankoliens dekadence

At JPJ på denne måde måske kan siges at være dén danske digter, der åbner for en sådan erfaring, formuleres direkte af den danske 243 symbolismes mest ihærdige fortalere, Johannes Jørgensen. I februar 1894 havde han i *Taarnet* en artikel om »Nutidens danske Literatur«. Heri skriver han, at »J.P. Jacobsen er for alle unge Digtere i Danmark den elskede Mester, det uopnaaelige Forbillede«. Han er »den fuldendte Stilist«, idet han »skriver et Sprog, der er en Fest for Øret, et musikalsk, farverigt, billedvævet Dansk, hvis Mage før ham aldrig var set. Hans Romaners Tømmerværk er omranket af den sproglige Skønheds rødeste Roser. Og hans Prosadigte, hans Vers-Arabesker søger deres Jævnbyrdige mellem Baudelaires og Mallarmés mest udsøgte Værker«.

JPJ betegner dermed for Jørgensen et brud, noget aldrig før set i dansk litteratur (jf. også Borum, 1969). Digterne efter JPJ lever ikke op til hans fuldkommenhed, men viser dog alligevel vejen frem. Jørgensen slutter sin kursoriske gennemgang af digterne efter JPJ med at kortlægge denne vej: »Og hermed er Vejen vist, som den unge danske Digtning maa vandre. Den positivistiske Realisme skar ikke dybt nok i Tilværelsens Muld; den naaede kun Haabløshedens golde Sandlag og mente dermed at have fundet Verdens Grundvold Den ny Poesi vender sig bort fra Livet (i Realismens endelige og begrænsede Betydning af dette Ord), men kun for at forlene Virkeligheden ny Ære som en højere Tilværelses Symbol«. Denne nye, ophøjede symbolisme antager form af en renselse: »Uddreven af Literaturen er da den naturalistiske Pessimisme og Dekadencens syge Livshad og Dødslængsler. Og Livsglæden genfødes, renses og uforgængelig, som Glæde over at eje det Evige Liv«. Præcis på dette punkt overskrider »disse Yngste i den danske Literatur« - dvs. Sophus Claussen, Niels Møller, Viggo Stuckenberg, Sophus Michaëlis, Helge Rode - JPJs »Aand«. De er »Niels Lyhnes Æt i andet

Led. De har af deres Forgængere lært, ikke længer saa brændende at attraa den Virkelighed, der er deres svage Viljer nægtet at favne, og det Liv, som maaske (naar alt beses) ikke er saa meget værd«.

For Jørgensen samler denne dekadence hos JPJ sig i portrættet af Niels Lyhne, der bærer på »et Tungsind«, en ulægelig »Konflikt mellem Vilje og Ævne«. Et tungsind, som for Jørgensen ligefrem har dannet skole: »Deraf den dybe Melankoli i hele *den* danske Literatur, som er yngre end *Niels Lyhne*. Deraf det Dekadentpræg, som særtegnen saa mange af de Skribenter, der i det sidste Aarti er udsprungne af den gamle naturalistiske Stamme«.

244

Den rolle, JPJ tildeles i Jørgensens artikel, er således ganske dobbelttydig. I bearbejdningen af materialet - sprog, stil, komposition, genrer - er han uovertruffen. Den deraf afledte erfaring af tabet af enhver form for religiøs (transcendens-søgende) eller virkelighedsforbundet (realistisk, mimetisk) dimension i sproget - erfaringen af tabet af korrespondancen mellem sprog og idealitet - er imidlertid problematisk.

Den - for Jørgensen utilstedeligt dekadente - *melankoli*, erfaringen af dette tab medfører, læges først i og med symbolismens søgen mod transcendens gennem sproget. Men markant nok jo ved at arve netop JPJs prioritering af sproget og ikke »Virkeligheden«; den Niels Lyhne-agtige vendte ryggen til livet, tonen af »Livshad og Døds-længsler«, erstattes blot med »en højere Tilværelses Symbol«. Men det er dog, også for Jørgensens symbolister, udelukkende i og gennem sproget - og kun dér - alting kan opnås. Eller opgives. Det synes at være den erfaring, JPJs digtning frem for så meget andet gør mulig. Og, kan man tilføje, som finder sit mest beherskede, distancerede og elegant gennemførte udtryk i netop *skitsens* form: »Der burde have været Roser«. Det er oplagt at læse stykket som en gennemgribende undersøgelse af det poetiske sprogs muligheder, der baserer sig på en vedholdende strøm af antagelser af muligheder, som imidlertid konstant forflygtiges og opløses. En optagethed af provisoriske tilstande frem for endelige stilstande. En antageisens eller henkastethedens poetik, som den dag i dag gør JPJs digtning endog meget moderne. Et aspekt, Edvard Brandes sporede i »Mogens«, men ikke betragtede som en digterisk styrke. Tværtimod opfattede han det som en mislyd: »naar saa senere følge Udtryk som »et Egetræ, om hvis Stamme *man gjerne kunde sige*« eller »Grene som *mest af al Ting* lignede«, saa vilde Jacobsen selv nu være den første til at fordømme en saa uhandeligt Fortællemaade, hvor ikke Billedet uden videre sættes hen, men indledes ved indskudte Forfatterbemærkninger« (Edv. Brandes, 1968: 59-60, EB fremhæver). Set i lyset af »Fra Skitsebogen«, der er spækket med sådanne regibemærkninger, synes denne kritik at måtte vendes om. For JPJ handler det netop ikke om uden videre at sætte et billede hen - afslutte det, gøre det 'gennemsigtigt'. Tværtimod. Billeddannelsens og kompositionens karakter af valg, proces og provisorisk foranderlighed skjules ikke, men medtænkes som et ufravigeligt vilkår for digtningen. At digtning ikke er - måske ikke engang kan være - et 245 udsagn om fikserede forhold i verden, men derimod en skitseagtig antagelse af noget, der *kunne* - eller måske *burde* - have været dér, i verden.

At dette ikke blot, som for Jørgensen, kan opleves som en dobbelthed af digterisk frihed og dekadent melankoli, men som en slags *l'art pour l'art*-dekadence, der er på *før* stor afstand af den håndgribelige virkelighed, har været en central anfægtelse i JPJ-forskningen - ikke mindst i den socialhistorisk forpligtede ideologikritik (Holmgaard, 1971 og Kragh Grodal, 1985). Men også - og især - i de få forsøg på at fortolke netop »Fra Skitsebogen« (jf. Erslev Andersen, 1988: 85-86). At JPJs lille, fortættede skitse har været en vanskelig sag at gribe for kritikerne, fremgår af, at de første seriøse analyser først udkom ca. 90 år efter selve skitsen (Stein Larsen, 1971 og Sørensen, 1971).

Problemet med den manglende vilje til at lade sproget være virkelighedstro formuleres imidlertid mest ligefremt af to af dansk litteraturs store, sammenhængssøgende digtere, der begge var meget stilbevidste, men som lod deres stilsans tjene store, 'virkelige' formål. Således skriver Martin Andersen Nexø, at »Vi havde en (...) Periode for en Snes Aar siden, hvor unge begavede Digtere sad og tumlede med kunstfærdige Tillægsord, og undrende Mennesker varslede om en ny Æra for Digtningen. Hvor er Tillægsordene fra den Gang? og hvad er der blevet af J.P. Jacobsens Tillægsord? Det er vel dem, der nu byder os naturligt imod ved Læsningen af ham? Vil mere af hans Sprog dø - ogsaa af det, der nu virker betagende paa os? Det er ikke umuligt, for J.P. Jacobsen var Stilist, maaske den ejendommeligste, vi har haft, men Stilist! Han naaede aldrig til det Sprog, der bliver borte i Værket«. Og Johs. V. Jensen: »*Jacobsen* har i de senere Aar været mig en Gru. Han har virket til det gode ved at berige Sproget med Dialekter. Men af Jacobsen er kun Sproget tilbage, Poesien er borte. *At beskæftige sig direkte med sit Sprog, er det samme som at se en Rude i Stedet for at se igennem den*. Vi kan ikke se gennem Jacobsens Rude ...« (begge cit. fra Chr. Rimestad, *Digtere i Forhør*, 1906: 112f. hhv. 46, Rimestad fremhæver). Begge slår til lyd for et litterært sprog, der ikke gør opmærksom på sig selv, men viger pladsen for *det sagte*. Noget sådant finder man ikke hos JPJ. Hans sprog markerer til stadighed, at det netop er sproget, der arbejdes med og i. Og at enhver form for angivelig 'gennemsigtighed' i værket beror på en stilistisk og kompositorisk illusion, som JPJ ikke ønskede at foregøgle sine læsere. Tværtimod må 246 man »stille Fordringer til Publikums Intelligens og ikke ængstelig trække et rødt Ankertoug igjennem alle en Figurs Stadier og Phaser«, som han i marts 1880 skrev i et brev til Edvard Brandes.

At JPJ den dag i dag kan siges at stille ikke ringe fordringer til publikums intelligens, fremgår af *Skud*.

Tekstanalysen i dag (1992), en antologi, redigeret af Anders Østergaard, der bringer fem forskellige analyser af »Et Skud i Taagen«. Læser man de metodisk set vidt forskellige analyser i sammenhæng, viser det sig med al ønskelig tydelighed, at JPJs lille novelle er alt andet end simpel og entydig i såvel sin stil og komposition som i sit stoflige ærinde. Især to af analyserne giver et indtryk af, hvor genrebevidst JPJ arbejdede. Både Erik A. Nielsen og Søren Schou påviser, for første gang i JPJ-litteraturen, at novellen er skrevet i kontinentet mellem Edgar Allan Poes spøgelseshistorie »The Tell-tale Heart« (1843) og librettoen til Carl Maria von Webers romantiske opera *Der Freischütz* (*Jægerbruden*, 1821).

5. Herverts død

I sine kommentarer henviser Johs. Jørgensen til JPJs digte. De blev som nævnt først udgivet posthumt, men, som han selv bemærkede i et brev til Vilh. Møller, allerede fra han var 9 år, skrev han jævnligt lyrik (*Tilskueren*, 1904: 955).

Mange af hans tidligste forsøg på at skrive digte er naturligt nok stilstudier, skrevet med forbillede hos andre digtere. Han nævner selv i omtalte brev til Vilh. Møller, at han som sekstenårig var fortrolig med Wessel, Ingemann, Oehlschläger og Heiberg. Det første forsøg, JPJ gjorde på at samle sin lyrik til en egentlig samling, fandt sted i 1868, hvor han forgæves forsøgte at få udgivet *Hervert Sperring* (se noter). Den består af en række i bund og grund spredte digte, som fra 1865 til 1868 forsøges samlet og redigeret ind i en fast ramme. Tilblivelsen er ganske tumultuarisk (se noterne). Det episke lag er ikke særlig fremtrædende i samlingen. Efter indledningsdigtet til moderen og en række naturlyriske digte introduceres i det 8. digt den vagt karakteriserede 'hovedperson': et jeg, Hervert, som lever i sine drømme. Så meget, at han ikke kan give sig hen til den unge kvinde, Asali, som han forlader til fordel for sine drømmerier. Da han efter en rejse vender tilbage til hende, er hun ikke længere fri, og for at dulme sin 247 smerte herover kaster han sig ud i et sanseligt forhold til to andre kvinder, Ellen og Signe, men billedet af Asali lader sig ikke bortviske. I digtet »Ved Asalis Grav« henfalder han i minder om sine tab og i dødslængsel. I de to næstsidste digte beskrives, ikke uden ironi, misforholdet mellem Herverts storhedsdrømme og deres mangel på realisering. I det sidste digt beskrives hans ensomme død i en skov, hvortil han er flygtet for sine drømme, overvældet af minderne om Asali.

Digtrækken tager sig ikke blot ud som, men er et resultat af en række digte, der er blevet til relativt uafhængigt af hinanden (jf. hans egen note, s. 46). Som så mange andre af JPJs værker er det brudt i sin komposition og har ikke vægtet det episke synderlig stærkt. Som han selv, ikke uden verve, bemærker i sine noter til digtene, er de af ujævn kvalitet. Slående er det imidlertid, at det er en besk udlevering af fantasiernes, for ikke at sige sprogets, digtningens, kunstens, herredømme over realiteten. Et herredømme, der først er destruktivt over for omverdenen (de tre kvinder), for dernæst i anden omgang, når *billederne* kommer igen som minder, at slå om i destruktivitet over for den drømmende selv ved med ubønhørlig konsekvens at føre til den mest grandiose dagdrøm af alle: iscenesættelsen af ens egen død (jf de sidste to strofer af »Lad mig ej dø!«). En drøm, som med grusom ironi bortviskes af den faktiske, altid tilfældige død (jf de sidste tre strofer af »Herverts Død«). Et tema, som JPJ behandler igen og igen - slutningerne på hans to romaner gentager således på hver deres måde med besk ironi dette vilkår.

Hervert Sperring fremstår da som en første, om end ufuldstændig, baning af to spor i det, der skulle vise sig at blive et særkende for og i JPJs poetik: fragmentets eller skitsens springende form og den vedholdende forevisning af *forskellen* mellem drøm (sprog) og verden. Snarere det, end - sådan som traditionen opfatter samlingen - et udelukkende mislykket forsøg på at skabe en episk sammenhængende, (alt for) perfekt bundet buket af regelret komponerede digte.

6. Sange omkring en kaktus

Også JPJs andet forsøg på at bringe mere samlede dele af den lyriske produktion til torvs fremstår i fragmentets form: *En Cactus springer 248 ud*, bestående af materiale udarbejdet 1867-1870 (herunder genbrug af to digte fra *Hervert Sperring*: »Efteraar« og »Gurresange« II). Heller ikke det når boghandlernes vinduer før efter Jacobsens død

Denne gang indgår digtene, sammen med en lille fortælling og en ufuldendt sagapastiche, i en rammefortælling. Fem unge mennesker underholder hinanden og to ældre tilhørere med oplæsning af egne digteriske tiltag, alt imens man afventer udspringningen af en blomst på en sjælden kaktus. JPJ opgav at skrive stykket færdigt, idet, som Borup antager (*SV III: XVI*), et mislykket besøg hos Georg Brandes atter drev ham i armene på botanikken, herunder arbejdet på prisafhandlingen om algerne og Darwinstudierne (se nedenfor).

Blandt de stykker, JPJ lader de fem unge mennesker levere, er der især to, som siden hen har opnået en vis berømmelse. Begge udmærker sig ved at antyde en af JPJs store bedrifter: fornyelsen af den lyriske genre.

Det ene stykke er »Gurresange«, som i 1900 blev kendt vidt og bredt som fin de siècle-digtning, da komponisten Arnold Schönberg påbegyndte sit arbejde med at sætte musik til den første tysksprogede oversættelse af sangene, *Gurrelieder*, oversat 1897 af østrigeren R.F. Arnold i *Gedichte von J.P. Jacobsen*. JPJ var da allerede en endog særdeles berømt digter i europæisk sammenhæng. Fra 1890 var han således på alles læber i Wien, og hans berømmelse som anæmisk-dekadent måneskinsdigter (således beskrevet af Ola Hansson) af stort format mellem franske symbolister og engelske prærafaeliter (således indrammet af Stefan George) kendte så at sige ingen grænser i den europæiske fin de siècle-kultur (jf. *J.P. Jacobsens spor*, red. F.J. Billeskov Jansen, 1985).

»Gurresange« er et vigtigt led i JPJs udvikling af den særlige frie lyriske form, der er hans særkende. Stykket, som bygger videre på romantikernes litterære forarbejdning af historien om Volmer og Tove, bliver til i flere omgange. Først laves der udkast til en behandling af emnet i en traditionel, strofisk form i stil med Carsten Hauchs »Valdemar Atterdag« (1861). Disse ansatser forlades dog hurtigt til fordel for en ny og mere selvstændig stil i form af en ustrofisk, lyrisk monolog. Som Borup påpeger (cit. værk: XXI) aner man en stadig større sikkerhed i udviklingen af denne særlige form, jo længere frem i samlingen man læser.

Det andet stykke er »En Arabesk«, den såkaldte Pan-arabesk. Det er²⁴⁹ et af højdepunkterne i JPJs lyriske digtning: med dette digt introduceres for første gang hans særlige bidrag til den lyriske genre, arabesken. Det tilhører den yderst sjældne lyriske digtning i ældre dansk litteraturhistorie, der er helt uden rim og regulære vers: flydende, bølgende billeder og tankestrømme i overraskende rytmiske kadencer, der synes tilfældige, men som ved nærmere eftersyn viser sig at være resultatet af en særdeles velovervejet, næsten køligt kalkulerende komposition. Det var oplæsningen af dette digt en sen natte-time i 1872, der fik en målløs Edvard Brandes til at komme med det berømte udbrud: »Du er jo digter!«

Med disse to stykker var det særlige i JPJs fornyelse af digtningen for alvor sat i relief. Og det er først med udgivelsen af dem i 1886, man for alvor får mulighed for at erfare et særtræk ved JPJs litterære arbejder: en stor belæsthed i forudgående traditioner og samtidig, i den egne udfoldelse, en særlig evne til, hvad man - med Nietzsche i tankerne - måske kunne kalde en slags kunstnerisk glemsel: en utilbøjelighed til at ville føje sig efter foreskrevne regler og fordringer, en stærk vilje til at insistere på egne krav og former. På dette punkt, og kun på dette, giver hans digteriske praksis mindelser om de store fornyere i europæisk digtning trekvart århundrede tidligere. Den tyske digter Friedrich Hölderlin, der akkurat som JPJ blev dyrket af fin de siècle-digterne, skabte således sine store hymner i netop frie og urimede former. Den, ligeledes tyske, tidlig-romantiske kritiker, aforist og digter Friedrich Schlegel påpegede, at arabesken er den ældste form for menneskelig fantasi, idet al poesi begynder med at ophæve fornuftens love for atter at kunne erfare fantasiens skønne forvirring, menneskenaturens oprindelige kaos (jf. Brostrøm, 1967: 166). Hensigten for de to himmelstormere, vidt forskellige såvel indbyrdes som fra JPJ, var netop at sprænge sig fri af overleverede, stivnede former i et ønske om at tænke alt på ny, skabe egne love og regler i en uendelig uafsluttethed.

7. »En broget Samling Blade«

Da JPJs digte blev udgivet første gang i 1886 i *Digte og Udkast*, vakte noget sådant imidlertid ingen særlig interesse blandt anmelderne. I en anonym notits i *Berlingske Aftenavis* d. 30.10. kaldes udgivelsen for »en 250 broget Samling Blade« med minder fra JPJs ungdom, og »Trods Forfatterens udviklede Smag og Kunstsans trykkes hans Aands Bygninger ned ved Overlæsselse med Skildringer og Ornamentter; hans livlige Phantasi dynger Billede paa Billede, men Tankeindholdet fordunkles og svækkes«. I *Morgenbladet* d. 24.10. problematiseres udgivelsen, idet den ikke anses som tilfredsstillende for »J.P.J.s skarpe Selvkritik« og desuden i sig selv er »skuffende«.

De to anmeldelser, dvs. halvdelen af hvad der var i Danmark, falder meget godt i tråd med Georg Brandes' irritation over Jacobsens stil. Selv om Brandes som bekendt var en stor fortaler for Jacobsens

digtning og var meget ihærdig med at gøre ham kendt i bl.a. Tyskland - hvad han ganske vist først blev i 1890'erne, se ovenfor - så var hans begejstring forlenet med en ganske kraftig distance til netop JPJs stil. Således skriver han aldeles oprørt i *Det moderne Gjennembruds Mænd* (1883) mod JPJs »Stemnings-Labyrinth«. En formanende pegefinger rettes mod JPJ: »Det gaar ikke heller an af Had til den rette Linies ukunstneriske Magerhed at forfalde til Udtrykket ad Omveje. »Fra Skitsebogen« (...) gav Alt hvad der i Jacobsens Digtning er Manér, Gongorisme, forkunstlet Kunst, alt det sygeligt Sære, alle den adjektivisk spækkede og arabeskagtigt[!] vildsnoede Diktions Omveje og Afveje et ængstende Udtryk« (s. 204f.). Manér - eller rettere: det maniererede - er en hyppigt tilbagevendende term i litteraturen om Jacobsen. En idiosynkratisk smagsdom, der mest af alt synes at kæmpe med den uafrystelige *anfægtelse*, JPJs »Capriccio« (G. Brandes) udvirker for kritikere efter den til enhver tid givne rette linie.

Først i det øjeblik, den danske digtning for alvor bliver moderne, i 1890'erne, små hundrede år efter den tyske, franske og engelske digtning, forandres JPJs angivelige »cul de sac« (G. Brandes, dvs. blindgyde) til en åben sti i den sprogeksp eksperimenterende digtnings uvirkelige univers.

8. Lyrisk digtning

Det radikalt egensindige i JPJs fornyelse af den lyriske genre, som altså indvarsles af »Gurresange« og Pan-arabesken, fremgår til fulde af hans lyriske digte i øvrigt.

Digtene er meget sammensatte, fra pasticher over lette, rimede 251 vers, genrestudier, de stort anlagte arabesker til det sidste smukke digt »Saa standsed'« og udråbet »Lys over Landet!/Det er det vi vil«.

Blandt de mest læste og kommenterede digte er »I Seraillets Have«, »Genrebillede« og »Irmelin Rose«, samt, selvfølgelig, arabeskerne: »Monomanie« (af JPJ dateret til 2.1.1869) og »Arabesk til en Haandtegning af Michel Angelo« (1874), hvortil kommer »En Arabesk« (Pan-arabesken) fra *En Cactus springer ud* og, mere perifert, »[En Arabesk]«. Ifølge Brita Tigerschiöld er »Monomanie« og Pan-arabesken skrevet sideløbende i 1868, dog således, at Pan-arabesken blev først afsluttet, idet JPJ selv har dateret den 1868.

Arabeskerne er, som tidligere nævnt, JPJs mest originale og selvstændige fornyelse af den lyriske genre og synes uden forbillede overhovedet i den foreliggende digtning. Der kan spores tankemæssig inspiration fra f.eks. Edgar Allan Poe (Tigerschiöld, 1945: 68, jf. også JPJs dagbogsnotat herom s. 14) og Søren Kierkegaard (Vosmar, 1984:135-172), men ingen påvirkning hvad angår selve den arabeske form og de dermed forbundne figurative forløb og rytmiske kadencer.

Det vel nok suverænt mest læste, fortolkede, kommenterede af JPJs digte er Michelangelo-arabesken (jf. Vosmar, 1984: 166f.). Stefan George oversatte det, og Rainer Maria Rilke afprøvede sine kundskaber i dansk på det. Begge læste det som et fin de siècle-digt. En række af dansk litteraturkritiks mere eller mindre kendte navne har foreslået vidt forskellige fortolkninger af digtet. Ikke blot af, hvad det kan siges at handle om. De forskellige fortolkninger læser også i princippet nogle ganske forskellige digte. For selv om de alle henholder sig til selve arabesken i den kendte form, så drejer uenigheden sig ikke mindst om, hvordan digtet i det hele taget forløber - hvorledes dets metamorfoser egentlig foregår. Helt ned til grundspørgsmålet, om bølgen i de indledende linier transformerer sig til dag, vind, nat eller til en ubestemt bølgende 'strøm', er der uenighed. Ligeledes er kvindebilledets betydning i digtets udgang blevet fortolket vidt forskelligt - fra at være et billede på kunsten, en metafor for begærets dunkle mål til at give et signalement af en digterisk tegnbrydende instans.

Er uenighederne således store, når det gælder en sammenhængende fortolkning af digtet, er enigheden imidlertid ubrydelig, når talen er om digtets fornemme beherskelse af formen, hvor 252 indledningsbilledet korresponderer med selve digtets bølgende, sine steder næsten umærkeligt glidende figurative metamorfoser, forskydninger i tempus og rytmiske kadencer. Her vurderes digtet nemlig som noget af det mest gennemførte, moderne dansk litteratur kan byde på. Et stykke verdenslitteratur, ganske enkelt. Det er på dette plan, det melder sig som et uafviseligt stykke tekst, hvis præcise spil med dunkle, fortolkningskrævende figurative forvandlinger snarere end at skulle oplyses helt måske burde respekteres som dets væsentligste anliggende, hvis man skulle foreslå en mulig strategi til begribelse af digtets særlige, både lokkende og afvisende gestik. Som Michelangelos kvindeansigt suger det interesse til sig, men med sænkede blikke: adgangen til skønhedens dunkle dybder forment. Tilbage er fortolkernes egne bølgende identifikationer og vedholdende spørgsmål, der til evig tid må stå ubesvarede hen, som jo også digtets spørgsmål må det: »Er det din Tanke, høje Kvinde?«.

JPJs digte i øvrigt byder på knap så dybe vande for læserne, men har dog også givet anledning til et væld

af forskellige fortolkninger. Interessen for dem er voksende, også i udlandet. Ikke mindst, måske, på grund af den suggestive rytmik og den deri vekslende række af nøje gennemarbejdede, ubesværede figurative metamorfoser, der ikke blot karakteriserer Michelangelo-arabesken, men langt de fleste af hans øvrige digte. Så forskellige de end måtte være. Og at denne (i første omgang altså internationale) interesse er funderet i en stigende opmærksomhed på, som foreslået af Bengt Algot Sørensen (1990: 112) og Bernhard Glienke (1975), at der i JPJs lyrik er udlagt uafviselige spor, som først for alvor bliver tydelige i det, de på hver sin måde kalder en moderne digtning, hvormed formodentlig menes den digtning, der via symbolismen vikler sig ud af senromantikken, og som andre steder kaldes modernistisk.

9. Grublerier og rolig iagttagelse

Samtidig med at JPJ arbejdede i stilhed med sin digtning, trådte han frem som lovende naturvidenskabelig forsker. I *Botanisk Tidsskrift* 1874-76 fik han således trykt sin guldmedaljeafhandling om de danske desmidiaceer (en gruppe alger), og i samme tidsskrift 1879-80 gengivet fortegnelsen over de planter, han fandt på sin rejse til Læsø 253 og Anholt i 1870. I perioden 1870-73 offentliggjorde han i Vilh. Møllers *Nyt dansk Maanedsskrift* en række populærvidenskabelige afhandlinger med basis i den darwinistiske udviklingslære, ligesom han oversatte to af Darwins hovedværker.

Det har i litteraturen om JPJ ofte vakt undren, at én og samme person både kunne være en fantasifuld digter og en nøgtern videnskabsmand. Da det er JPJs litterære kreationer, der har påkaldt sig fortolkernes interesse og videnskabelige klassifikationsvilje, har man brugt en ikke ringe mængde energi på at spekulere over de kræfter, der er på spil i hans litterære tekster. Hans personlige biografi og/eller hans løbebane som naturforsker og optagethed af Darwins lære har været et par tilsyneladende utvetydigt sikre grundlag, som en række fortolkninger af hans komplekse litterære tekster har fundet hvile på. Når noget 'dunkelt', ekstravagant, anstødeligt i hans litterære tekster skulle indfanges, har man tyet - det er snarere reglen end undtagelsen - til hans sygdom, hans angivelige algolagni/sadomasochisme, hans aristokratiske individualisme, hans angivelige moderbinding og/eller hans optagethed af naturvidenskab o.lign. som forklaringsgrundlag.

Det underlige i delingen af den jacobsenske personlighed i en (absolut) digterisk og en (absolut) videnskabelig side består ikke mindst i, at man uden videre tildeler den videnskabelige side en éntydighed og rationel kalkulerbarhed, der nærmest fremstår som en alt for ligefrem omvendning af den digteriske side. At den naturvidenskabelige side udgør den rationelle, apollinske dimension i hans væsen, mens den digteriske udgør den ukontrollerede, det dionysiske. Oluf Friis beskriver i sin analyse af Michelangelo-arabesken denne (alt for) håndterbare spaltning som en dobbelthed i JPJs bestræbelser. Den består i »at lodde bunden i sit selv helt ned i dets mørke af tungsind og smerte, og at løfte sin egen lille bølge ind i en større naturbetragtningens rolige overskuen. Vi må huske, at Jacobsen samtidigt med, at han grublede over sig selv, var naturvidenskabsmanden, den rolige iagttager, der søgte de evige love og hvilen ved at skue ud over det tankebelyste hele« (Friis, 1956: 271f.).

254

10. Darwinisme og romantik

I en noget hårdhændet ideologikritisk analyse af Michelangelo-arabesken vender Peer E. Sørensen dette perspektiv om, idet han med begrebet »æstetisk spekulat/abstraktion« søger at påvise, at JPJs optagethed af alger snarere hviler på en æstetisk-drømmende fascination end på nøgtern iagttagelse (Sørensen, 1976: 21f.). I sin monografi fra 1990 søger Bengt Algot Sørensen at påvise, at JPJs naturvidenskabelige synsvinkler var påvirket af en romantisk naturfilosofi, som også kan spores hos den førende tyske darwinist Ernst Hæckel, hvis værk *Natürliche Schöpfungsgeschichte* JPJ læste i 1870 (Algot Sørensen, 1990: 29-33). I sin disputats *J.P. Jacobsens digtning* (1984) påviser Jørn Vosmar i forbindelse med en række analyser af arabeskerne, at det natursyn, der synes at præge den unge JPJs tekster, snarere er inspireret af Schopenhauer end af Darwin: »Det overraskende er, at det er Schopenhauers og ikke Darwins syn, vi møder i Pan-arabesken. Ingen sand/sund darwinist kunne beklage, at menneskets kærlighed var naturbestemt, endsige påstå, at den var

en form for vanvid, der gjorde livet meningsløst« (s. 171).

I alle disse tilfælde undermineres entydiggørelsen af JPJs 'naturvidenskabelige side' som rendyrket darwinistisk materialisme, positivisme eller rationalisme. Hvad der ligger lige for, er da at spørge til JPJs naturvidenskabelige tekster, om de ved siden af den naturvidenskabelige forankring er legeret med et æstetisk-spekulativt anliggende?

Det er en kendt sag, at JPJs små naturvidenskabelige tekster sammen med hans Darwin-oversættelser var afgørende med til at introducere darwinismen i dansk sammenhæng. Det er også en kendt sag, at de små afhandlinger aldrig er blevet tillagt nogen afgørende betydning som andet end en slags begavet, populærvidenskabelig journalistik. Men er alt dermed sagt?

Søren Hallar påviser i *Om Synselementerne i Naturskildringen hos J.P. Jacobsen* (1921), at JPJ i fire afhandlinger om Darwins lære lægger sig meget tæt op af Darwins tekster, ofte direkte citerende og parafraserende, men også, at han tilføjer nye dimensioner i sin fremstilling. Borup sammenfatter det således, at »Darwins strængt saglige, noget tørre Stil har ubetinget vundet ved at genopstaa i Jacobsens langt livligere og mere subjektive Omstøbning« (SV V: XVI). Eller med 255 andre ord: heller ikke her fornægter JPJs stilfornemmelse sig (jf. også Andersen, 1993).

Noget tilsvarende kan siges at gøre sig gældende i JPJs til dels refererende gengivelse af den engelske naturforsker Alfred Russel Wallaces teorier i »Fugleredernes Filosofi«. Den kan klart nok læses som indskrevet i den form for naturvidenskabelig tankegang og fremstillingsform, som i 1870'erne blev betragtet som objektiv og saglig. Men det er lige så meget en fremstilling, der er optaget af såvel sproglige som naturbundne *former* og de muligheder, de udvirker for en nærmest anekdotisk fortællende stil spækket med tilsyneladende indlysende sammenligninger, som dog næppe holder for en nærmere efterprøvning. Tæt forbundet med den argumenterende stil, der ikke undgår et pudsigt pseudopræg, er optagetheden af en række tilsyneladende sideordnede emner - fra »Arabernes Skindtelte« over »Provindsens Bøndergaard« til fugleredernes arkitektonik, naturens farver og forholdet mellem instinkt og fornuft - der føjes sammen til en mosaik af iagttagelser, som ikke er funderet på nogen synderlig høj grad af empirisk systematik, men derimod udgør et sindrigt netværk af antydningssvise småfortællinger og spekulative sammenligninger.

»Fugleredernes Filosofi« giver da indtryk af to forhold. Dels den, for en moderne læser ganske fremmede, måde, det i 1870'erne var muligt at skrive videnskabeligt på, og dermed af det, man i JPJs samtid opfattede som avanceret naturvidenskab. Dels denne skrivemådes tætte forbindelse til, hvad man kan kalde en litterær (fortællende) stil. Dermed antydes også, at adskillelsen mellem naturvidenskab og digtning næppe er så vandtæt, som mange ellers gerne opfatter den. Lige så vel som JPJs digteriske tekster altid er forbundet med en køligt overvejnet, strengt gennearbejdet form- og stilsans, lige så vel er de tilsyneladende strengt objektive naturvidenskabelige tekster nært forbundet med fantasifuld spekulation.

11. Serafiske alger

JPJ lader »Fugleredernes Filosofi« ende med et langt Wallace-citat, hvori der bl.a. står, at »Man har gaaet og seet paa Farverne i Naturen, 256 som om det var noget Tilfældigt, noget Overflødigt, Noget, Dyrene havde faaet, ikke for at de skulde have nogen Nytte af dem, men til Glæde for Mennesker og Serafer - eller, som man ogsaa siger: for at forøge Naturens Skjønhed og ideale Harmoni«. JPJ har måske nok kunnet tilslutte sig Wallaces påstand om, at et sådant syn på naturen må vige til fordel for den darwinistiske nytteteori. Spørgsmålet er så blot, i hvilken forstand JPJ ville opfatte »nytte« - som udtryk for almene, materielle love i verden? Eller sådan, at farvernes nytte måske er dobbelt: til gavn for særlige love i såvel naturens eget univers som i den digteriske benyttelse af netop naturens farverige skønhed til glæde for mennesker og serafer?

I hvert fald har seraferne et andet sted i hans tekster rullet de blanke stjerner bort og foldet mørket ned til jordens midje. Og, som der samme sted står, »om jeg kunde binde den i Ord, den klare Herlighed!« (se s. 101). Det er måske det, *alle* JPJs tekster handler om. Vel vidende, at det kunne han ikke. Men han prøvede. Både i og på tværs af alle genrer og på sine egne måder og i en stor, såvel naturvidenskabelig som digterisk, forkærlighed for detaljernes særegenheder frem for de store helheders forskelsløshed.

Tilbage er en skriblet stofhob, en digterisk dåd og et nysgerrigt navn, som tilsyneladende sporede en ubegribelig smutvej i ingenmandslandet mellem (natur-)videnskab og digtning. Eller også er det ganske ligetil: »For Jacobsen er hvert Ord som en levende Organisme, hvis Liv og Vorden han kjender, hvis Plads i Sætningssamfundet han har studeret« (Edv. Brandes). Men hvor ordene studeres, som var de alger (se s.

16): »Man kan, naar man studerer Algerne, næsten komme til at tro, at der er en personlig Gud, der den Gang da han skabte Verden og Tingene i den, sad med et stort Stykke Tegnepapir for sig og et Blyant i Haanden og kredsede først simple Cirkler og Triangler op og saa pyntede dem med Prikker og Streger (Diatomophyceae), dernæst allehaande løjelige Figurer, som det nu faldt ham ind (Phycocromophyceae), saa trak Paralleller og fik Confervae frem, de var saa lette at tegne, derfor tegnede han saa mange«.

257

12. Tekstforhold

Nærværende udgave er, bortset fra enkelte korrektioner, trykt efter bd. III, IV og V af *J.P.Jacobsen. Samlede Værker I-V*. Udgivet paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1924-29 (forkortet SF). JPJs tekster er udkommet i en mængde forskellige udgaver, men det er første gang et fyldigt udvalg af alle de litteraturgenrer, han har dyrket ud over romanerne, udgives samlet i ét bind

Samtlige rettelser og tilføjelser i kantet parentes er Borups; tilføjelser i rund parentes er udgiverens. Samtlige digttitler følger Borups udgave.

Mogens og andre Noveller: Teksten gengives efter Borup, dvs. efter førstetrykkene (se noter). Som en konsekvens heraf bibeholdes titlen »Fra Skitsebogen« fremfor »Der burde have været Roser« (se noter). Derudover er der en række mindre forskelle mellem førstetrykkene og udgaverne i novellesamlingen. De er ikke her opregnet, idet der henvises til SVs variantapparat. Ingen af teksterne er undergået forandringer i form af tilføjelser, strygninger eller ændringer i komposition. Nævnes skal blot, at i 1875-udg. af »Et Skud i Taagen« hedder stationsbyen »N.« (se s. 149), mens den i 1882-udg. hedder »Voer«. Rækkefølgen af novellerne er identisk med 1882-udg.

Tekstrettelser: s. 124 tros > Tros - s. 186 Moder > Moder.«

13. Bibliografi

Breve fra, til og imellem brødrene Brandes er optrykt i Georg og Edvard Brandes: *Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd I-VIII*, DSL 1939-42; vedr. JPJ se især bd II og III. Endvidere kan der henvises til:

JPJ: *Samlede værker 5-6*, 1973-74, der indeholder breve fra J.P. Jacobsen udg. med indledninger og kommentarer af Frederik Nielsen.

Breve fra J.P. Jacobsen, 1899, 4. udg. 1968, udg. med forord af Edvard Brandes.

Kristian Hvidt (udg.): *Et venskab. En brevveksling mellem J.P. Jacobsen og Edvard Brandes*, 1988.

Inge Egede Andersen og Anne Sofie Boesen har lavet en omfattende, utrykt hovedopgave: *Bibliografi over litteratur om J.P. Jacobsen* (1985), der findes på Danmarks Biblioteksskoles Bibliotek i København. En fortegnelse over JPJs skrifter på dansk og i oversættelse på germanske og romanske sprog findes i Erik Falsig: *Jens Peter Jacobsen bibliografi*, Danmarks Biblioteksskole, 1990.

JPJs indflydelse i udlandet samt hans forhold til bl.a. musik og billedkunst er behandlet i *J.P. Jacobsens spor*. Tolv afhandlinger udgivet af J.P. Jacobsen-Selskabet i hundredåret for hans død ved F.J. Billeskov Jansen, 1985.

Litteraturen om JPJ er omfattende og i stadig vækst. Her skal blot nævnes nogle nyttige afhandlinger og biografier samt referencer for efterskriften.

258

Bengt Algot Sørensen: *J.P. Jacobsen*, München 1990.

Frits Andersen: »Art, natur og diskurs hos J.P. Jacobsen«, i *Kritik* 102, 1993.

Herman Bang: »J.P. Jacobsen«, i *Realisme og Realister*, 1879.

Poul Borum: »Jacobsen mellem Mallarmé og Rimbaud«, i Thomas Bredsdorff (red): *Danske digtanalyser*, 1969.

Edvard Brandes: »J.P. Jacobsen: Mogens og andre Noveller«, i *Litterære Tendenser*, 1968 (optr. af anmeldelsen fra 1882).

Georg Brandes: »J.P. Jacobsen«, i *Det moderne Gjennembruds Mænd*, 1883.

Torben Brostrøm: »Arabesker«, i *Labyrint og Arabesk*, 1967.

Frédéric Durand: *Jens Peter Jacobsen ou la gravitation d'une solitude*, Paris 1955/68.

Niels Egebak: »Digtning og psykoanalyse«, i *Læs* 2, 3. årg., Nordisk Institut, Aarhus Universitet, 1985 (temanummer med diskussion af Jørn Vosmars disputats).

Jørn Erslev Andersen: »Dryssende roser - om spor i J.P. Jacobsens skrift«, i *Dryssende roser. Essays om digtning og filosofi*, 1988, om »Fra Skitsebogen«.

Oluf Friis: »J.P. Jacobsens Michelangelo-Arabesk«, i *Festskrift til Paul V. Rubow*, 1956.

Bernhard Glienke: *Jens Peter Jacobsens lyrische Dichtung*. Ein Beitrag zur Geschichte der modernen Poesie, Neumünster 1975.

Bernhard Glienke (udg.): *Expeditionen in die Moderne*, Münster 1991.

Søren Hallar: *Synselementerne i Naturskildringen hos J.P. Jacobsen*, 1921, disputats.

Søren Hallar: *J.P. Jacobsens hjem og barndom*, 1950.

Jørgen Holmgaard: »Den nådeløse idealitet«, i *Analyser af dansk kortprosa I*, red. Jørgen Dines Johansen, 1971, om »Pesten i Bergamo«.

Niels Lyhne Jensen: *Jens Peter Jacobsen*, Boston 1980.

Torben Kragh Grodal: »Stilaristokratisme i en gründertid« og »Jacobsen - byfrigørelse og dødsmærket provins«, i *Dansk litteraturhistorie* bd. 6, 1985.

Aage Knudsen: *J.P. Jacobsen i hans digtning*, 1950.

Anna Linck: *J.P. Jacobsen*. Et Levnedsløb, 1926 (2. udg.).

Jørgen Moestrup (udg.): *Eros og døden*. Et J.P.Jacobsen-udvalg, 1975.

Frederik Nielsen: *J.P. Jacobsen*. Digteren og mennesket, 1953, disputats. 3. udg. i 2 bd. 1968, I: Mennesket, II: Digteren.

Horst Nägele: *J.P. Jacobsen*, Stuttgart 1973.

Jørgen Ottosen: *J.P. Jacobsens »Mogens«*, 1968.

Mogens Pahuus: *J.P. Jacobsen - en eksistentiel fortolkning af hans forfatterskab*, 1986.

Finn Stein Larsen: »Det æstetiske reptil«, i *Prosaens mønstre*, 1971, om »Fra Skitsebogen«.

Peer E. Sørensen: »Fascinationens overvindelse. Et essay omkring J.P. Jacobsen og det moderne gennembrud«, i *Kritik* 20, 1971.

Peer E. Sørensen: »Den æstetiske abstraktion«, i *Analyser af moderne dansk lyrik 1*, red. Per Olsen, 1976, om Michelangelo-arabesken.

Brita Tigerschiöld: *J.P. Jacobsen och hans roman Niels Lyhne*, Göteborg 1945, disputats.
259

Knud Wentzel: »J.P. Jacobsen. En hank til en virkelighed«, i *Den erindrende Faun*, red. Aage Henriksen m.fl., 1968. Om bl.a. *Hervert Sperring* og Michelangelo-arabesken.

Jørn Vosmar: *J.P. Jacobsens digtning*, 1984, disputats.

Anders Østergaard (red.): *Skud - tekstanalysen i dag*, 1992, fem analyser af »Et Skud i Taagen« v. Charlotte Engberg, Christian Grambye og Harly Sonne, Erik A. Nielsen, Jan Rosiek og Søren Schou.

260

261

Noter

Morten Borups udgivelse af *J.P. Jacobsen: Samlede Værker I-V (SV)* har dannet grundlag for denne udgaves noteapparat, som er knappere vedrørende kildehistoriske data, men fyldigere i ordforklaringer og (personal)historiske oplysninger. - Enkelte noter stammer fra *J.P. Jacobsen: Samlede Værker*. Udgivet med Indledninger og Kommentarer af Frederik Nielsen I-VI (1973-1974) samt *Eros og døden*, udg. af Dansk lærerforening ved Jørgen Moestrup (1975).

Dagbogsoptegnelser

Dele af optegnelserne har været optrykt i *Digte og Udkast* (1886, 2. udv. udg. 1900), udg. af Edv. Brandes og Vilh. Møller. Morten Borup supplerer i SV III med materiale fra Håndskriftafdelingen på Det Kongelige Bibliotek. Borups udgave udgør her tekstforlægget.

9

Idræt: gerning. - *Edda*: den ældre Edda er en samling af oldnordiske gude- og helte-digte; den yngre Edda er bl.a. en fremstilling af den nord. gudelære af Snorri Sturluson (ca. 1200). - *Kjære Ven*: uvist om en bestemt modtager er tilsigtet.

10

de Svage i Aanden: Matth. 5,3. - *synes (...) være*: den rom. digter Publilius Syrus (o. 50 f.Kr.) har i *Sententiae* formen: »Det betyder intet, hvad du synes at være, men hvad du er«. Siden brugt i forsk. former; den preuss. konge Frederik 2. (1740-1786) havde valgsproget »Esse non videri«, lat. »Være, ikke synes«.

11

Man skylder (...): »Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette«: indskrift på den da. sprogforsker Rasmus Rask (1787-1832) gravsten på Assistens Kirkegård; skal være anført af ham i hans afslag på en tilbudt stilling som bibliotekar i Edinburgh. - *Un ballo in maschera*: i foråret 1867 gav et ital. operaselskab forestillinger på Casino, bl.a. d. 21.5. Verdis opera *Maskeballet* (1859). - *Signora Benati* (Bennati): sang pagen Oscars parti. - *Signor Padilla*: sang Renatos parti. - *Examen Artium*: JPJs studentereksamen. - *Zwanzig Jahre (...)*: ty. »Tyve år og endnu intet gjort for u dødeligheden«; fra Friedrich Schillers (1759-1805) drama *Don Carlos* (1787, da. 1830), 2. akt, 2. scene.

12

polygamiskt: med flere partnere. - *Nur durch Leiden (...)*: ty. kun gennem lidelse bliver mennesket til menneske. Ej lokaliseret. - *H. Heine*: Heinrich H. (1797-1856), ty. forfatter med rødder i romantikken. - »*Intet sundt Menneske (...)*: ej identificeret. - *Per Gynt*: den no. digter Henrik 262 Ibsens (1828-1906) drama *Peer Gynt* (1867). - *Kroisos*: *Kroisos*, *Lydiens sidste Konge* (1864), anonymt udg. drama af Alfred Flinch (1840-

1910). - *den lille Ritornelle*: fra Emil Aarestrups (1800-1856) *Digte* (1838).

13

Kjøbenhavn ved Dag: stykke med undertitlen »komisk Livsbillede i 6 Tableauer med Sange, Kor og Dands« af Daniel Hansen, direktør for Vesterbros Teater. - *Østergade og Vestergade*: komedie (1828) af Thomas Overskou (1798-1873). - *bruge det Pund (...)*: Luk. 19, 11-27.

14

Tøj: vås. - det er dejligt (...) *Land: JPJs* digt »I Drømmenes Land« fra *Hververt Sperring* (se s. 35). - *Phantastiske Fortællinger af Edgar Poe*: den amer. digter E. Allan Poes (1809-1849) fortællinger oversat af Robert Watt (1867). - *o husker du Moder (...)*: JPJs digt »Til min Moder« fra *Hververt Sperring* (se s. 27).

15

Fru Michelsen (...): Fru Michelsen er JPJs barndomsveninde *Annas* mor, *Emma* hendes anden datter; M.N. *Nielsen*: JPJs »botaniske« ven fra Refs ved Thisted; *Olaf Møller*: ej identificeret; måske den da. forfatter Olaf J.I. Møller (f 1850). - *Emanuel Fraenckel* (læge, 1849-1918): også en ven; *Chr. Gamborg*: JPJs ven og skolekammerat fra Thisted - *Fru Christensen (...)* *Fru David (...)* *Vixen*: ej identificeret. - *Ellen*: ungdomsdigt af JPJ (se s. 59). - *Körner*, Theodor K. (1791-1813): ty. frihedshelt og digter, omkommet i slaget ved Gadebusch. - *Don Carlos (...)*: se n.t.s. 11. - *Skiddenstræde*: ældre navn på den nuværende Krystalgade. - *Cokes*: koks.

16

Paul Kierkegaard (1842-1915): cand.theol.; Søren k.s nevø. - *Sigurd Sanger*: en planlagt romancecyklus (se ndf., note til *Hververt Sperring*; jf. også digtet »Farvel!«, se s. 50). - *I. Takanen* (1849-1885): fi. billedhugger, arbejdede i Kbh. fra 1867, boede i pensionat sammen med JPJ; jf. *Tilskueren* 1911 s. 227. - *Diatomophyceae (...)* *Phycocromophyceae (...)* *Confervae*: hhv. kiselalger, blågrønaler og grønaler med encellede tråde.

17

R. Nielsen: Rasmus N. (1809-1884), da. professor, hos hvem JPJ 1868 tog filosofikum. - *Substantialitet*: filosofisk betegnelse for noget konstant eller varigt. - *Rudolph Schmidt* (1836-1899): da. forfatter; tilknyttet Rasmus Niensens filosofiske skole. - *Manuducteur*: giver privat undervisning i eksamenspensum for studerende. - *Michael Gjörup* (1830-1915): da. forfatter. - *Frederik G.*: if Fr. Nielsen måske tegneren Fr. Gamborg. - *Salep*: stivelsesholdigt stof, anvendes som stoppende middel. - *Specie(r)*: speciemønt = 2 rigsdaler i tiden 1813-1873.

18

Musikeren Vinding: måske den da. pianist H.A. Winding (1835-1899). - *Principal(en)*: indehaver. - *Slukefter*: dengang vinhus med lettere sangunderholdning; åbnet 1844. - *Villiam*: JPJs yngre bror. - *Erik*: if. Borup antagelig kursuskammeraten, forfatteren Erik Skram (1847-1923). - *Schleiden*: Matthias Jakob S., *Grundzüge der w.* [dvs. wissenschaftlichen] *Botanik* (1842-1843). - *Uhland(s)*: Ludwig U. (1787-1862), ty. digter; hans *Gedichte* udkom 1815. - *Poul Møllers Aphorismer*: den da. digter Poul Martin M.s (1794-1838) »Strøtanker«, nedskrevet 1819-1838. - *Philosophiens Historie*: formentlig overs. (1856) efter *Geschichte der Philosophie in Umriss* (1847) af den ty. teolog og historiker A. Schwegler (1819-1857). 263 - *Heines Briefe*: måske *Briefe von Heinrich Heine* I-II (1861). - *Olaf den Helliges Saga*: fra *Heimskringla*, Snorri Sturlusons (se n.t.s. 9) værk om de no. konger. - *Immermanns Münchhausen*: den ty. forfatter Karl L. Immermanns (1796-1840) roman *Münchhausen* (1838-1839). - *Didrik af Berns Saga*: en samling fortællinger i vestnord. prosa om den ty. sagnhelt D.a.B., dvs. østgoterkongen Theodorik (475-526). På da. findes versionen *Dværgekongen Lavrin* (se *Danske Folkebøger fra 16. og 17. Aarhundrede*. Bd. 1-14. DSL 1915-1936. Bd. VI, 1925. S. LXIV). - *Juliet and Romeo*: Shakespeares skuespil *Romeo and Juliet* (ca. 1595). - *Heibergs Critikker*: Johan Ludvig H. (1791-1860): da. forfatter og kritiker. - *Feuilleton »fra Bornholm«*: udkast hertil er bevaret i JPJs efterladte papirer. - *Ymers Hjerneskal*: if nord. mytologi dannedes himlen af urjætten Ymers hjerneskal.

19

Thorvaldsen, Bertel (1770-1844): da. billedhugger.

21

Bjørnson, Marie Stuart i Skotland: den no. forfatter Bjørnstjerne Bjørnsons (1832-1910) drama fra 1863.

22

Cain. Abel: 1. Mos. 4, 1-16.

23

engelsk Salt: afføringsmiddel. - *Pantheismen*: den opfattelse, at Gud er ét med naturen. - *par preference*: foretrukne. - *Hertz(es)* »*Dramatiske Arbejder*«: formentlig *Dramatiske Værker I-XVIII* (1854-1873) af den da. forfatter Henrik H. (1797/8-1870). - *risstærke*: et ris er 500 ark trykpapir. - *Sirius*: himlens klareste stjerne (i Den store Hund); har haft kultisk betydning siden de gamle ægyptere. - *Old*: tidsalder. - *Hades(livet)*: dødsriget i gr. mytologi.

24

Jomfru Martha (...) *det ene Fornødne*: Luk. 10, 38-42. - *Uden vi blive som Børn*: Luk. 18, 17. - *Niels Lyhne*: JPJs roman udkom 1880. Notatet kan ikke dateres; se evt. SV III, 302. - *Selvmessiaseringen*: at gøre sig selv til Messias. - *Johannes Døberen*: Mark. 1, 2-3 og Johs. 1, 23. - *Jesuiterne*: munkeorden stiftet 1534 af spanieren Ignatius Loyola som et led i kampen mod reformationen, bl.a. dens (og renæssancens) hævde af individualismen.

Hervert Sperring

Digtsamlingen blev for første gang i sin helhed trykt i SV IV. Borup har deri optrykt digtkredsen efter JPJs egen renskrift. Af de 37 digte havde de 15 tidligere været optrykt i *Digte og Udkast* (1886) v. Edvard Brandes og Vilhelm Møller. Samlingen har en kompliceret tilblivelseshistorie. Den blev til i 1865-1868, byggede på tidligere udkast og undergik i bearbejdningen en række forandringer: først udtænkt som en romance, hvoraf intet er overleveret. Dernæst som en digtcyklus kaldet *Sigurd Sanger* og med emne fra middelalderen med forbillede hos Carsten Hauch (1790-1872) og Chr. Winther (1796-1876). I den sidste renskrift - dvs. Borups forlæg - er titlen ændret fra *Sigurd Sanger* til *Hervert Sperring*, hvorved samlingen, så at sige med ét pennestrøg, transformeres fra en historisk til en moderne, psykologisk digtning. Den endelige renskrift blev færdig i 1868 og sendt til en række forlag, der alle afslog at trykke samlingen, hvorefter den blev henlagt.
264

JPJ har selv kommenteret navnet »Hervert Sperring«: »NB! *Sperring* er en Landsby 1 Mil fra Thisted. *Hervert* kommer af *Havør*, et Navn der altid har fulgt mig fra min tidligste Barndom og som jeg tit har kradset ind paa Borde og Bænke, Træer og Bogbind. J.P.J. 9/1868.« Cit. fra Borups udgave, som tilføjer: *Havør* er Navn paa en Bebyggelse i Østerild Sogn (Thisted Amt). *Sperring* ligger i Sjørring Sogn (Thisted Amt). Der synes imidlertid ikke at kunne være Tvivl om, at Navnet *Hervert* ogsaa har en vis Forbindelse med *Carit Etlars Roman Herverts Krønike* (1863), idet der [...] i en Notebog findes en Side med Overskriften »Herverts Krønike« og derunder *Jacobsens Tegninger af forskellige af Bogens Figurer* (SV IV, 153).

26

Bedste Erik: JPJs egne kritiske anmærkninger til digtene i *Hervert Sperring* findes i et kollegiehæfte med årstallet 1868 og gengives her efter Borup.

28

dølge: skjule. - *Lykkesholms Allé*: på Frederiksberg, nær JPJs bolig.

29

Vang: mark.

30

Drot: fyrste, konge.

31

trædsk: underfundigt, listigt - *III. Tidende*: ugeblad (1859-1924); bragte bidrag af væsentlige samtidige da. forfattere.

34

grandt: tydeligt.

36

i Kvag: ned i dybet. - *Snekke*: lille sejlskib.

37

Karm: 1: ræling; 2: båd.

38

ikkun: kun. - *Livets (...)* *Færd*: livet som det går for sig.

40

Pygmalion (...) *Pal. Müller*: if. gr. mytologi formede Pygmalion en kvindestatue så smuk, at han forelskede sig i den; på hans bøn forvandlede guderne den til en levende kvinde. Den da. forfatter Fr. Paludan-Müller (1809-1876) bruger motivet i digtet »Pygmalion« (*Nye Digte af Danske Digtere*, udg. af Chr. Winther, 1862).

42

Cymbler(s): cymbel kan være både et strenge- og et slaginstrument; er for JPJ nok blot et poetisk ord. - *Ful*: afskyelig. - *Asali*: I sine papirer har JPJ noteret en række gammelnordiske navne, herunder *Asali* (*Asalil*, *Hasali*), *Asaliborgij*. Kilden må være Sophus Bugges udgave af *Gamle norske Folkeviser* (1858), hvori der i indledningen til »Ravnen bere bo« står: *Underlig nok forekommer Møens Navne i tre Optegnelser afvekslende i to Former, en kortere og en længere: Asali (Asalil, Hasali) og Asaliborgij.*

43

Bør: medvind

47

hvalt(e): hvælvet.

49

Chor: skare. - *Zefyr(erne)*: mild vind. - *Snare*: fælde, lokkemiddel. - *Salamander(hær)*: ildånd.

50

Ung Sigurd (...) *Sanger*: den oprindelige titel på *Hververt Sperring* var *Sigurd Sanger*, se n.t.s. 16 og ovenst. note til hele digtsamlingen.

52

minde(d'): kysse.

55

Leander: gr. sagnskikkelse; svømmede hver nat over Hellespont til sin elskede Hero. - *Cyclader*: ringøer.

56

Manes: lat. afdøde sjæle, opfattet som guddommelige væsener.

57

Daaret: bedraget.

58

Phalaris: tyran fra Agrigent; de mennesker, som blev ramt af hans unåde, lod han brænde levende i en kobbertyr. JPJ har skrevet et udkast til et 265 længere fortællende digt »Phalaris«. - *con espressione*: ital. med udtryk. - *minuendo*: formentlig fejl for *diminuendo*: ital. med aftagende styrke. - *i Kvag*: se n.t.s. 36.

63

grandt: se n.t.s. 34. - *monne*: overflødig ord (pleonasme), der tilstræber at skabe poetisk højtidelighed. - *signede*: helliggjorte, saliggjorte.

64

(*Taage*)snekke: se n.t.s. 36.

67

Leger: (jy.) vilde blomster.

68

Lin(ets): linned.

69

Dødningelin: liglagen.

70

Val: slagmark.

72

Vang: dyrket jordstykke, eng. *Lyrik*

79

Libeller(nes): døgnfluer, guldsmede.

80

skuffende: bedrageriske.

81

Vove(r): bølge. - *Dorsk(e)*: døsig, dvask. - *vinget*: i hurtig bevægelse. - *styrrende*: forstyrrende.

82

Gjerd(er): spergelplante.

83

Calla(en): stueplante.

85

Lin: linned, klædningsstykke. - *blavrer*: bevæger sig uroligt. - *Klinte*: ukrudt udskilt fra havre.

86

Fore: færd.

87

Serail(let): sultans palads, haremsbygning. - *Minaret(erne)*: slankt tårn ved moské.

88

Faustina: SV IV s. 158 gengiver JPJs plan for et dramatisk fragment *Faustina og Faust*. - *Moloch(s)*: guddom til hvem der bragtes menneskeofre.

90

Kapitæl(ernes): søjlehoved. - *Akantus(løvet)*: sydeur. prydplante med store ranker og takkede blade; formerne brugt i gr. ornamentik, bl.a. på den korintiske kapitæl. - *Plint(ens)*: fundament, hvorpå en søjle eller statue hviler. - *Hebe*: ungdomsgudinde; som de flg. navne og begreber hentet i den gr. mytologi. - *Bakkos* (Bacchos): vinens gud i rom. mytologi. - *Panthrene* (panterne): i de gr. myter om Dionysos bliver Ariadne (kong Minos' datter på Kreta) hans hustru, og hun fremstilles ved siden af Dionysos på en vogn trukket af pantere. - *Thyrser* (Thyrser): lang stav, omvundet med vinløv; blev båret af Bacchos (Dionysos). - *Zeus(es)*: den øverste gud. - *Poseidon*: havets gud. - *Phoebus* (Foibos): rensere; tilnavn til Apollon, kunstens gud. - *Muserne*: de ni gudinder for kunst og videnskab. - *Gratierne*: i rom. mytologi tre gudinder for skønhed, ynde og fest. - *Lauren*: laurbærbusken.

92

Michel Angelo (Michelangelo Buonarroti, 1475-1564): ital. billedhugger, maler og arkitekt. - *Ufficierne*: palads og kunstgalleri i Firenze, opført 1560-1574.

93

Lavrer(s), *Myrther(s)*: stedsegrønne planter med symbolsk betydning; laurbær(grene, -kviste): ære, berømmelse; myrter: uskyld, kærlighed. - *Geranie(mes)*: pelargonie el. storkenæb. - *Tuberose(r)*: stærktduftende løgblomst.

266

94

Mænade: navn på de ophidsede kvinder, der ledsagede Dionysos (i rom. mytologi bacchantinder efter gr. Bacchos). - *(Silke)vover*: se n.t.s. 81. - *tvivlende*: uoverkommelig (uden religionens håb).

95

Læst: træform, hvorover fodtøj sys. - *Feston(s)*: buformet ophængning.

96

Harm: stærk sorg, sjælelig smerte.

97

Væрге: sværd. - *Cendrée*: askefarvet, -blond. - *Carmin*: skarlagensrød. - *hvalt(e)*: hvælvet. - *Tant*: pynt.

98

Skranke: halmbånd til binding af neg.

99

Irmelin: navnet kan JPJ have lånt fra M.B. Landstad: *Norske Folkeviser* (1853), hvor den kvindelige hovedperson i varianterne af vise 1, »Asmund Fregdegævar«, kaldes Imerlin og Irmelin.

100

Gige: middelalderligt strygeinstrument.

101

(slange)siret: forsiret, udsmykket. - *Seraf(erne)*: engel af højeste orden. - *Tralværk*: gitterværk. - *Tabor*: bjerg i Galilæa, Israel; jf. Forklarelsen på Bjerget, Matth. 17, 1-9. - *Fjere*: fjer.

Mogens og andre Noveller

Mogens

Trykt første gang i *Nyt dansk Maanedsskrift* III, 1872.

105

gammelgothiske Arabesker: middelalderlige, sammenslyngede ornamentter. - *Eliefolk*: if folketroen naturvæsener, boende i skoven. - *Konvolvulus*: snerle. - *Stente(n)*: overgang over gærde eller mur. - *Justitsraad(ens)*: titel i 4. el. 5. rangklasse inden for et system af i alt 9 rangklasser.

106

(*Silke*)*shawl*: sjal.

108

Zirat(er): prydelser. - *Brokfugle og Rypper*: hjejler og ryper.

109

Ridder Peder (...) *Magelone*: folkebog fra renæssancetiden; jf. *Danske Folkebøger fra 16. og 17. Aarhundrede VII*, 1918. - *Vigoleis med Guldhjulet*: folkebog; jf. *Danske Folkebøger V*, 1921. - *Skytten Bryde*: folkebog fra ca. 1700, *Ærens Tornevej for en Skytte navnlig Bryde*; if *Danske Folkebøger XIII*, 1936.

110

Visekone(r): solgte skillingsviser m.m. på markeder og på gaden. - *Oehlenschläger, Schiller*: Adam Oe. (1779-1850), da. digter; Friedrich S. (1759-1805), ty. digter.

111

Slup: mindre, kutterlignende sejlskib.

112

Elisabeths Sang (...): Fra J.L. Heibergs skuespil *Elverhøi* (1828) II,7 (enten »Nu Løvsalen skygger« eller »Der vanker en Ridder«). - *Kour*: kur. - *affekteret*: påtaget. - *Étagère(n)*: møbel med flere hylder.

113

Kasteforskjel: rangorden.

114

Kongehusets Familieforbindelser: af Chr. IXs børn blev prins Vilhelm 1863 konge af Grækenland, prinsesse Alexandra 1863 gift med Prinsen af Wales (senere Edward VII) og prinsesse Dagmar 1866 gift med den senere zar Alexander III.

115

Bonden (...) til Babylon: ej identificeret som folkeeventyr; formentlig JPJs egen fiktion.
267

116

Arup Veile: ca. 15 km NØ for Thisted - *Veile*: lavvandet område el. inddæmmet eng, mose. - *Jannerup*: sogn ca. 10 km v. for Thisted. - *Davre*: morgenmåltid. - *læse fra Bords*: fremsige bøn efter måltidet.

117

Gratierne: se n.t.s. 90. - *Konsol(len)*: hylde, mindre bord el. skab under et spejl.

118

Doktoren til Fanden: jf. sagnet om dr. Faust(us), der forskriver sin sjæl til djævelen. - *Tylv*: 12 stk.

119

Smollet: Tobias Smollett (1721-1771), eng. forfatter og læge.

121

Vexelbjælke(n): oppebærer i et hus de bjælker, der pga. forhindringer ikke kan føres helt igennem.

122

nebbre(de): (jy.) pille dun af slagtet fjerkræ. - *Langhalm*: lange, stive strå til fx tækning.

123

Hegnsmænd(en): skovbetjent, der førte tilsyn med hegnet omkring skoven.

124

Tros: pak. - *Mønsted*: sogn ca. 15 km v. for Viborg.

125

Ridder af (...) Skikkelse: opr. et udtryk brugt om Don Quixote i den sp. forfatter Miguel de Cervantes Saavedras roman af samme navn (1605-1615).

126

Syringer: syrener.

127

gjøre (...) ad: holde af

128

Rødknæ(et): skræppeart. - *Fløi(ene)*: vejrhane. - *Herregaarden*: se nærmere SV III s. 332 f.

132

Kirkegrime(r): spøgelse el. nisse, der holder til i kirker. - *Hyldekvinden*: hyldemor.

134

Dalum: en lokalitet af dette navn findes ikke i Thy.

136

Faun: guddom for mark og skov; satyr.

137

Reseda(duft): stærktduftende haveplante.

138

Toft: uopdyrket jordstykke ved gård.

Et Skud i Taagen

Trykt første gang i *Det nittende Aarhundrede*, jan.-feb. 1875.

139

céladongrøn(ne): bleg- eller søgrøn; efter det faste navn på elskereren i fr. hyrderomaner. - *Skattering(er)* (schattering): nuance, skygge.

141

Nocturne: »natstykke«, kort, lyrisk-romantisk musikstykke.

145

Rosensblomme: rose.

146

Vognfadding(en): vognbunden med sider, for- og bagsmæk. - *hjærtesyg*: syg af beklemthed.

150

Lin: linned. - *Fjed*: fodspor.

To Verdener

Trykt første gang i *Nutiden*, 28. september 1879.

152

Salzach: biflod til Inn, der løber gennem Salzburg, hvor JPJ havde været på sin første udenlandsrejse i 1873. - *Brystning*: lavt muret rækværk.

268

153

Septembertoget til St. Barthelomä: på Bartholomæusdagen d. 24.8. (altså ikke i sept.) valfartedes til kirken S. Bartholomä ved Königssee ca. 15 km v. f. Salzach. - *Rude*: lægeurt. - *Majsens Brandknuder*: skade i majs. - *Tryllevaand(en)*: heksekost. - *Pligtstage*: stage til lodning af vanddybde.

155

Spaan: her nok: pind skåret af træ. - *Shawl*: sjal.

Fra Skitsebogen

Trykt første gang i *Ude og Hjemme V*, 1. jan. 1882. Optrykt 1882 i *Mogens og andre Noveller* med titlen »Der burde have været Roser«.

157

Fjerdingvej: $\frac{1}{4}$ mil. 1 mil = ca. 7,5 km. - *Kampagne*: fladt, åbent terræn. - *Acanthus*: se n.t.s. 90.

158

Guldspangede: pyntet med guldspænder. - *Proverbe*: kort skuespil i én akt med livlig dialog og med udgangspunkt i et ordsprog, en læresætning eller en livserfaring. Udfoldede karakterbeskrivelser og handlingsgange erstattes af genre- og detailbilleder. Ved Ludvig XIII's hof bestod opgaven for publikum i at gætte, hvilket ordsprog det givne proverb var inspireret af - *Tuf*: porøs vulkansk stenart. - *Porfyr*: bjergart med spredte krystaller.

159

heraldiske: heraldik er læren om våbenskjolde etc., hvori stiliserede blomster ofte forekommer. - *kyrads(agtig)*: harnisk.

160

Isaura, Rosamund og Donna Lisa: romanske (og romantiske) kvindenavne, især fra ital. renæssance.

Pesten i Bergamo

Trykt første gang i *Mogens og andre Noveller*.

163

Bergamo: ital. by 50 km NØ for Milano; omfatter en ældre del på bjergskrånningen og en yngre del ved

foden af bjerget. - *Pesten*: »den sorte død«, epidemi, der i midten af det 14. årh. hærgede store dele af Europa; i sydlige lande gav den anledning til processioner af flagellanter, som øvede religiøst begrundet bod ved bl.a. selvpiskning. - *gik i Bjærge*: gik ned.

164

Tuber(s): blæseinstrumenter. - *Podesta*: ital. borgmester. - *Idag ville (...) dø!*: Es. 22, 13. - *der var ikke den Vej, de jo (...)*: der var ikke den vej, de ikke (...). - *Forkerthed*: perversitet. - *Nekromantia*: besværgelse, hvormed man troede at kunne kalde de døde op af graven for at få oplysning om fremtiden.

165

Miserere: således kaldes Salme 51 efter dens lat. (Vulgatas) begyndelsesord: »Miserere mei, Deus« (Gud, forbarm dig over mig). Bodssalmen bruges ofte i den katolske kirkes liturgi.

166

Brescia: by ca. 40 km SØ for Bergamo.

167

responderede: svarede på menighedens vegne som ved den katolske gudstjeneste. - *Sodoma*: 1. Mos. 19, 23-24. - *Samson (...) Søjler*: Dom. 16, 25-31.

269

168

Lod: 1/32 pund. - *Unze*: 2 lod.

169

de stødte ham ud (...) dette Kors (...): Matth. 27, 31-40.

Fru Fønss

Trykt første gang i *Mogens og andre Noveller*.

171

Avignon (...) *Provence*: by og egn i SØ-Frankrig. - *Durance*: biflod til Rhône.

172

vatret: mønster i striber som på vand.

173

Vraa(er): afkrog. - *fyrge*: fyrre. - *Avnbøg*: træart, hvis ved minder om bøgens; udbredt i Frankrig.

174

Graasten(smur): kampesten. - *GaUCHO(en)*: sydamer. kvæghyrde. - *Mazeppa*: Ivan Mazepa (ca. 1630-1709), polsk-ukrainsk hærfører. - *Belfort*: by nær den østfr. grænse.

176

Vernet: formodentlig Claude Joseph V. (1714-1789), fr. maler kendt for sine sky- og himmelstudier.

177

Repps(gardinerne): stof med ribber.

178

Pampas(ryttere): store sletter i Sydamerika.

181

æske(de): bede indtrængende om.

Udkast og forsøg

Den gamle Vandpost

Skrevet ca. 1867. Trykt første gang i SV III, 1927.

189

i Maner: om kunstlet efterligning af en særlig kunstnerisk teknik (fx en forfatters). - *Justitsraadens*: se n.t.s. 105.

En Cactus springer ud

Skrevet ca. 1867-1870. Trykt første gang i sin helhed i *Digte og Udkast*. »En Arabesk« udkom tidligere i Vilhelm Møllers *Dansk Folkekalender 1883* (1882). »Udlændinge« blev 1869 indsendt til *Illustreret Tidende*, men uden at blive optaget. Et længere, ufuldendt udkast til en sagapastiche kaldet »Kormak og Stengerde« - en fri gendigtning af den oldislandske *Kormaks Saga* - afslutter originalmanuskriptet til *En Cactus springer ud*. Det er ikke medtaget her, da det ikke skønnes at bidrage til ret meget andet end en - omstændeligt etudeagtig - konstatering af, at JPJ ofte tog afsæt i allerede eksisterende tekstlige forlæg, og at han var meget optaget af gammelnordiske tekster.

190

Calla: stueplante. - *Krigsraad*: titel i 6. el. 7. rangklasse; se n.t. *Justitsraad* s. 105. - *Heliotroph (...)* *Myrthen (...)* *Nerium*: blomsternavne.

191

Asessor (assessor): dommer. - *Vindsler*: papstykker til opvikling af garn.

192

træds: se n.t.s. 31.

193

Æthren(s): luften. - *Vove(rs)*: bølge. - *Val*: mark, slette.

270

194

Pan: hyrde- eller skovgud med bukkefødder og horn.

196

Aftenberlingeren: *Berlingske Tidende* udkom 4 gange i døgnet. - *Strandgræs*: fx marehalm. - *Liremand*: spillemand.

197

af Folk: af ordentlig herkomst. - *Rakker*: løsagtig kvinde; person, der tilhørte rakkerfolket eller (jy.) *Kjæltringerne*, som udførte ringeagtet arbejde, fx renovation. - *af de Sorte*: nedsættende betegnelse for sydlændinge. - *raade ene*: passe sig selv, være alene hjemme.

199

klog: ved forstandens fulde brug.

200

Gurre, Valdemar og Tove: G. er en borgruin syd for Gurre sø v. Helsingør. I folkesagn opholdssted for Valdemar Atterdag (ca. 1320-1375) og hans elskerinde Tove. Hun var Valdemar I den Stores samleverske, men blev i det 16. århundrede fejlagtigt gjort til Valdemar III A.s elskerinde. Valdemar A. giftede sig i 1340 med Helvig, som if. det samme folkesagn hævnede sig på Valdemar pga. Tove ved at indebrænde Tove i badstuen og lade ham jage hvileløst rundt om natten i egnens skove efter hans død. - *Tynge*: tyngde. - *dølge(r)*: skjule.

201

Borgeled: lågen til slottet(s vindebro). - *Bur*: mindre værelse. - *række*: nå. - *t Vove*: i fare, faretruende situation. - *spanke*: spankulere.

202

Kure: vagttårn; if Borup antagelig Flynderborg Slot v. Helsingør. - *Tind*: spids, tinde. - *Vang*: jordstykke.

203

forfængelig Tant: intetsigende pjat. - *usalig(e)*: fordømt. - *Harpeslæt*: harpespil.

205

Snekkens: se n.t.s. 36. - *hildet i*: indviklet i.

206

Vide for jeg, Sorg mig sanked: lån fra et Eddadigt. - *Henning*: drosten Henning Podebusk. - *Svalen*: svalegangen. - *Rune*: her: tegn, symbol. - *Helvigs Falk*: (dronningen som) rovfugl, der slår ned på duen (Tove).

207

vibe Vej: vildvej. - *Kringler*: sporehjul.

208

Toft(en): her nok: bondens jordlod - *Hvisten*: (jy.) at smide med noget. - *Hors*: hest. - *Saa skade de ikke (...)*: »den vilde jagt«, Valdemar og hans følge. - *Ledemod*: her: hænder, fødder, side. - *Vunder*: sår. - *Elverskud*: folketro: pludselig dødelig sygdom, forvoldt af elverfolk. - *Troldespi*: det skum, som omgiver skumcikadens larve; i folketroen opfattet som troldespyt. - *Men*: skade. - *Valrav*: if folketroen et ondsindet væsen i fugleskikkelse. - *Lokes Havre*: fast vending for noget uvirkeligt, der kun eksisterer som luftflimren.

209

ikkun: kun. - *doble*: spille hasard. - *Palle Glob, Erik Paa*: adelsnavne.

210

Kapun(er): ung kastreret hane. - *Fole*: unghest. - *galen*: forhekset, forbandet. - *Billighed*: rimelighed.

211

Stolt Henrik: art af planten gåsefod.

212

Blommer: blomster.

Wiebe Peters

Skrevet 1871 eller 1872. Trykt delvis i *Digte og Udkast*; første gang i sin helhed i SV III.

271

214

Krigen mellem Frankrig og Tydskland: 1870-1871. - Lejren ved Hald: militærforlægning ved Hald tæt v. Viborg. - Eskadre: enhed i krigsflåde.

215

Fjælle(gavle): bjælke. - feltede Gest: højt, tørt og sandet land inddelt i felter. - Epenwörden: landsby i nærheden af Meldorf i Ditmarsken. - Job talte om Jehova: Jobs Bog I, 22.

En Rejseerindring

Begyndelsen til en novelle skrevet på JPJs rejse sommeren 1877. Trykt første gang i *Politiken*, 27. dec. 1885.

216

Planke: båd. - Azur(blaanen): blå himmel. - monløs: tidløs, evig. - Montebello: bjerg nær Gardasøen i den nordital. region Verona. - Fjæle-: træ-.

Doktor Faust

Skrevet april-maj 1884. Første gang trykt i *Juleroser* 1885, hvor Edvard Brandes gav fragmentet denne titel: »Doktor Faust. Novelle-Fragment. Af Forfatteren bestemt til 'Juleroser'« og forsynede det med en efterskrift - delvis optrykt i *Digte og Udkast* - som efter omtale af dødsmotivets i *Niels Lyhne* og »Fru Fønss« slutter: *Hans sidste, ufuldendte Arbejde foreligger her, en Novellette-Halvdelt, skrevet i April-Maj 1884. Han var da forfærdelig syg, kunde ikke spise, ikke sove og havde hver Dag nye Lidelser. Saa skrev han om Døden, der rider frem gennem Skoven, saa Hovslagene af hans Hest er som den eneste Lyd i Verden - en Albrecht Dürersk Fantasi.*

Døden kommer for at søge Doktor Faust - den Lærde, altid Søgende, Mennesket. Men Amor beder for ham. Og Døden skænker den fyrretyveaarige Faust atter nye fyrretyve Aar.

Saa efter denne Tids Forløb kommer de to atter ridende til Fausts Tagkammer for at hente ham, hvem de havde skænket dobbelt saa langt Liv som det, der oprindeligt havde været ham forundt. De venter sig Tak og rolig Resignation.

De finder en Olding, som Aarene intet har nyttet. Hans Liv var fuldført, da han for fyrretyve Aar siden havde opbrugt sin Organismes Kraft. Det øvrige har været dødt Liv.

*- - Saaledes tænkte og trøstede J.P. Jacobsen sig oppe i de smaa lave Værelser i Ny-Adelgade, hvor Solen aldrig kom, hvor Amor ikke bankede paa, hvor Hovslagene af Dødens Hest hver Nat hørtes i Stilheden, hamrende i hans eget Bryst. Han vidste, at han havde levet sin Tid og gjort sin Gerning. Om Skæbnen skænkede ham Dobbeltliv - hvad hjalp det, naar Ungdom og Styrke nu var svunden. Det var godt, som det var. Døden kunde komme; han var beredt - uden Modstand, uden Klage (cit. efter Erik Dals efterskrift til genudgivelsen fra 1982 af JPJ: *Doktor Faust*. Trykt og illustreret med akvareller af Kristian Kongstad (1912)).*

217

Sidt: løsthængende. - *Træstød(ene)*: træstub. - *til Hælvten*: halvdelen.

218

Adelvej(en): landevej.

272

Fugleredernes Filosofi

Trykt første gang i *Nyt dansk Maanedsskrift* III, nov. 1871. Genoptrykt i *SV V*. Opsatsen er en delvis refererende sammenskrivning af afhandlinger af den eng. naturforsker Alfred Russell Wallace (1823-1913). JPJ opregner selv på titelbladet: »Om Instinktet hos Mennesker og Dyr« (1870), »Fugleredernes Filosofi« (1867) og »En Theori om Fuglereder« (1868). JPJ har sandsynligvis benyttet de eng. udgaver (de forelå ikke på da., jf. i øvrigt *SK V*: 396f og Søren Hallar, 1921:35). Opsatsen lægger sig tæt op ad især *Contribution to the Theory of Natural Selection* (1870), hvori den første af de nævnte afh. findes. Endvidere indgår der afsnit (s. 231) fra Charles Darwins *Menneskets Afstamning og Parringsvalget* I-II, som JPJ oversatte i 1874-1875, samt fra, som JPJ selv noterer på titelbladet, »Konstruktionsforandringer i Bysvalernes Rede« (fr. 1870) af den fr. naturforsker Félix Archimède Pouchet (1800-1872).

223

nautisk: vedr. sejlads.

225

Patagonien: sydl. del af Argentina.

226

hyperbolske: overdrevne.

227

Irisk(er): mindre spurvefugl.

228

Purpursvale(r): amer. svaleart. - *Pirol*: spurvefugl, udbredt i Europa.

229

liden Baade: meget lidt gavn.

230

Sidensvands(erne): silkehale, en spurvefugl. - *Lav(arter)*: løvsporeplante bestående af en svamp og en alge. - *Sporehuse*: hvori der dannes sporer, dvs. formeringsorganer hos blomsterløse planter. - *Emu*: stor, ikke-flyvende løbefugl, udbredt i Australien.

231

nærværende Tidsskrift: JPJs artikel »Parringsvalget«, *Nyt dansk Maanedsskrift* II, juni 1871; optrykt *SV V*, 1929.

232

koldblodige: vekselvarme.

233

Seraf(er): engel af højeste orden.

273

Indhold

Dagbogsoptegnelser	7
<i>Hververt Sperring</i>	25
Lyrisk	77
<i>Mogens og andre Noveller</i>	103
Mogens	105
Et Skud i Taagen	139
To Verdener	153
Fra Skitsebogen	157
Pesten i Bergamo	163
Fru Fønss	171
Udkast og forsøg	187
Den gamle Vandpost	189
<i>En Cactus springer ud</i>	190
Wiebe Peters	214
En Rejseerindring	216
Doktor Faustus	217
Fugleredernes Filosofi	221
Efterskrift og noter	235
Efterskrift	237
1. »Et Vendepunkt i dansk Literatur«	237
2. »Haabets Fattigdom«	239
3. »Manglen af Komposition«	240
4. Stilens Fuldkommenhed, melankoliens dekadence	242
5. Hververts død	246
6. Sange omkring en kaktus	247
7. »En broget Samling Blade«	249
8. Lyrisk digtning	250
9. Grublerier og rolig iagttagelse	252
10. Darwinisme og romantik	253
11. Serafiske alger	255
12. Tekstforhold	257
13. Bibliografi	257
Noter	261